Класификация на информацията
Ниво 0, TLP-WHITE

ПРОЕКТ!

МИНИСТЕРСТВО НА ТРУДА И СОЦИАЛНАТА ПОЛИТИКА

ОТЧЕТ ЗА 2024 г.

За изпълнение на Актуализираната национална стратегия за демографско развитие на населението в Република България (2012 – 2030 г.)

СЪДЪРЖАНИЕ

ЧАСТ I. ОСНОВНИ ТЕНДЕНЦИИ В ДЕМОГРАФСКОТО РАЗВИТИЕ НА ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪЮЗ И НА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ	5
1.1. БРОЙ И СТРУКТУРИ НА НАСЕЛЕНИЕТО В БЪЛГАРИЯ	12
1.1.1. Абсолютен естествен прираст на населението	12
1.1.2. Относителен естествен прираст на населението	13
1.2. РАЖДАЕМОСТ	13
1.2.1. Аборти	15
1.2.2. Семейства и семейни отношения. Бракове и бракоразводи	17
1.3. СМЪРТНОСТ	18
1.3.1. Обща смъртност	18
1.3.2. Преждевременна смъртност	18
1.3.3. Детска смъртност	19
1.3.4. Средна продължителност на предстоящия живот	19
1.4. ВЪТРЕШНА И ВЪНШНА МИГРАЦИЯ НА НАСЕЛЕНИЕТО	21
1.4.1. Преселвания между населените места в страната (вътрешна за страната миграция)	21
1.4.2. Миграция от страната в чужбина (миграция извън страната/емиграция)	22
1.4.3. Миграция от чужбина в страната (имиграция)	22
1.4.4. Механичен прираст на населението	22
ЧАСТ II. СТРУКТУРА И КАЧЕСТВЕНИ ХАРАКТЕРИСТИКИ НА НАСЕЛЕНИЕТО	23
2.1. Структура на населението по пол	23
2.2. Структура на населението по възраст	24
2.3. Участие на населението в образователния процес	27
2.4. Здравен статус на населението	30
2.5. Етническа структура на населението	32
2.6. Религиозна структура на населението	33
2.7. Териториална структура и териториално разпределение на населението	33
2.8. Качество и стандарт на живота	35
ЧАСТ III. УПРАВЛЕНИЕ НА ДЕМОГРАФСКИТЕ ПРОМЕНИ. СЕКТОРНИ МЕРКИ ЗА АДАПРИРАНЕ КЪМ ДЕМОГРАФСКИТЕ ПРОМЕНИ	41

3.1. Усъвършенстване на демографската политика	41
3.2. Препоръчителни мерки за компенсиране на демографските дисбаланси	43
3.2.1. Мерки с компенсиращ характер по отношение на раждаемостта	43
3.2.2. Мерки с компенсиращ характер на пазара на труда	44
3.2.3. Мерки с компенсиращ характер в системата на дългосрочните грижи	46
3.2.4. Мерки с компенсиращ характер в системата на образованието	47
3.2.5. Мерки с компенсиращ характер в системата на здравеопазването	47
3.2.6. Мерки с компенсиращ характер по отношение на неравномерното териториално разпределение на населението	48
ЧАСТ IV. МОНИТОРИНГОВ ОТЧЕТ ЗА 2024 г. ЗА ИЗПЪЛНЕНИЕ НА АКТУАЛИЗИРАНАТА НАЦИОНАЛНА СТРАТЕГИЯ ЗА ДЕМОГРАФСКО РАЗВИТИЕ НА НАСЕЛЕНИЕТО В Р БЪЛГАРИЯ (2012-2030 г.)	50
А. ПРИОРИТЕТ I – ЗАБАВЯНЕ НА НЕГАТИВНИТЕ ДЕМОГРАФСКИ ПРОЦЕСИ И НАМАЛЯВАНЕТО НА БРОЯ НА НАСЕЛЕНИЕТО	50
НАПРАВЛЕНИЕ 1 – Насърчаване на раждаемостта чрез създаване на среда, благоприятна за отглеждането и възпитанието на деца	50
НАПРАВЛЕНИЕ 2 – Подобряване на репродуктивното здраве на населението	70
НАПРАВЛЕНИЕ 3 – Подобряване на общата демографска информираност и сексуално-репродуктивна култура на населението	77
НАПРАВЛЕНИЕ 4 – Подобряване на общото здравословно състояние на населението и намаляване на общата, преждевременната, детската и майчината смъртност	78
НАПРАВЛЕНИЕ 5 – Разработване на адекватна миграционна (външна и вътрешна) и имиграционна политика	115
НАПРАВЛЕНИЕ 6 – Значително намаляване на броя на емигриращите млади хора в репродуктивна възраст	147
Б.ПРИОРИТЕТ II – ПРЕОДОЛЯВАНЕ НА НЕГАТИВНИТЕ ПОСЛЕДИЦИ ОТ ОСТАРЯВАНЕТО НА НАСЕЛЕНИЕТО И ПОДОБРЯВАНЕ НА КАЧЕСТВЕНИТЕ ХАРАКТЕРИСТИКИ НА ЧОВЕШКИЯ КАПИТАЛ	159
НАПРАВЛЕНИЕ 7 – Възприемане на комплексен междусекторен подход за активен и продуктивен живот на възрастните хора в добро здраве. Адаптиране на социалните системи към демографските промени и остаряването на населението – пазар на труда, пенсионна система, социално подпомагане и грижи, здравеопазване, образование, култура и др.	159
НАПРАВЛЕНИЕ 8 – Развитие на солидарност между поколенията	180

НАПРАВЛЕНИЕ 9 – Повишаване на общото образователно, духовно и културно равнище, квалификация, способности и умения на населението от всички възрастови групи	181
В. ПРИОРИТЕТ III – ПОСТИГАНЕ НА СОЦИАЛНА КОХЕЗИЯ И СЪЗДАВАНЕ НА РАВНИ ВЪЗМОЖНОСТИ ЗА ПЪЛНОЦЕНЕН, СОЦИАЛЕН И ПРОДУКТИВЕН ЖИВОТ ЗА ВСИЧКИ СОЦИАЛНИ ГРУПИ	206
НАПРАВЛЕНИЕ 10 – Създаване на условия за равни възможности за пълноценен, социален и продуктивен живот за всички социални групи	206
Г. ПРИОРИТЕТ IV – ОГРАНИЧАВАНЕ НА ДИСПРОПОРЦИИТЕ В ТЕРИТОРИАЛНОТО РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ НА НАСЕЛЕНИЕТО И ОБЕЗЛЮДЯВАНЕТО В НЯКОИ РЕГИОНИ И СЕЛАТА	236
НАПРАВЛЕНИЕ 11 – Ограничаване на диспропорциите в териториалното разпределение на населението и обезлюдяването в някои региони и селата	236
Д. ПРИОРИТЕТ V – АДАПТИРАНЕ И СИНХРОНИЗИРАНЕ НА НОРМАТИВНАТА БАЗА С ОБЩЕСТВЕНИТЕ ПОТРЕБНОСТИ ЗА БАЛАНСИРАНО ДЕМОГРАФСКО РАЗВИТИЕ НА НАСЕЛЕНИЕТО И РАЗВИТИЕТО НА КАЧЕСТВОТО НА ЧОВЕШКИЯ КАПИТАЛ	250
НАПРАВЛЕНИЕ 12 – Въвеждане на задължителна оценка на въздействието върху демографското развитие на населението и качеството на човешкия капитал на всеки нов, изменян или допълван нормативен акт на държавата	250
ЧАСТ V. ТЕКУЩО СЪСТОЯНИЕ КЪМ 2024 г. НА СЪСТАВНИТЕ ПОКАЗАТЕЛИ ЗА БАЛАНСИРАНО ДЕМОГРАФСКО РАЗВИТИЕ НА НАСЕЛЕНИЕТО И ПОВИШАВАНЕ НА КАЧЕСТВОТО НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ В РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ	251
Анализ на текущото състояние към 2024 г. на съставните показатели за балансирано демографско развитие на населението и повишаване на качеството на човешките ресурси в Република България	261

ЧАСТ I. ОСНОВНИ ТЕНДЕНЦИИ В ДЕМОГРАФСКОТО РАЗВИТИЕ НА ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪЮЗ И НА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

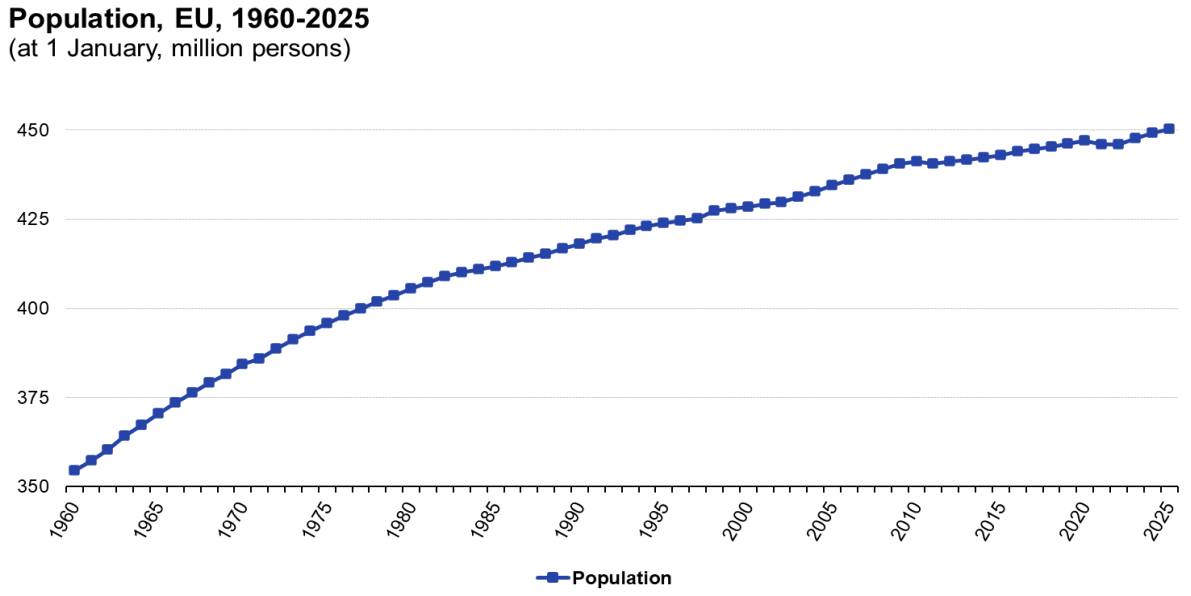
Демографската ситуация в Европейския съюз – 2024 г.

Населението на ЕС показва увеличение през 2024 година

След пандемията от COVID-19 населението на ЕС се увеличава през 2024 г. от 449.3 милиона на 1 януари 2024 г. до 450.4 милиона на 1 януари 2025 г. Отрицателният естествен прираст (повече смъртни случаи, отколкото раждания) е компенсиран от положителната нетна миграция. Наблюдаваният растеж на населението може до голяма степен да се обясни с увеличените миграционни движения след COVID-19.

Погледнато в по-широк план, населението на ЕС нараства от 354.5 милиона през 1960 г. до 450.4 милиона на 1 януари 2025 г., което е увеличение с 95.9 милиона души (фиг.1). Темпът на растеж на населението се забавя постепенно през последните десетилетия: населението на ЕС се е увеличавало средно с около 0.9 милиона души годишно през периода 2005 – 2024 г. в сравнение със средно увеличение от около 3.0 милиона души годишно през 60-те години на миналия век.

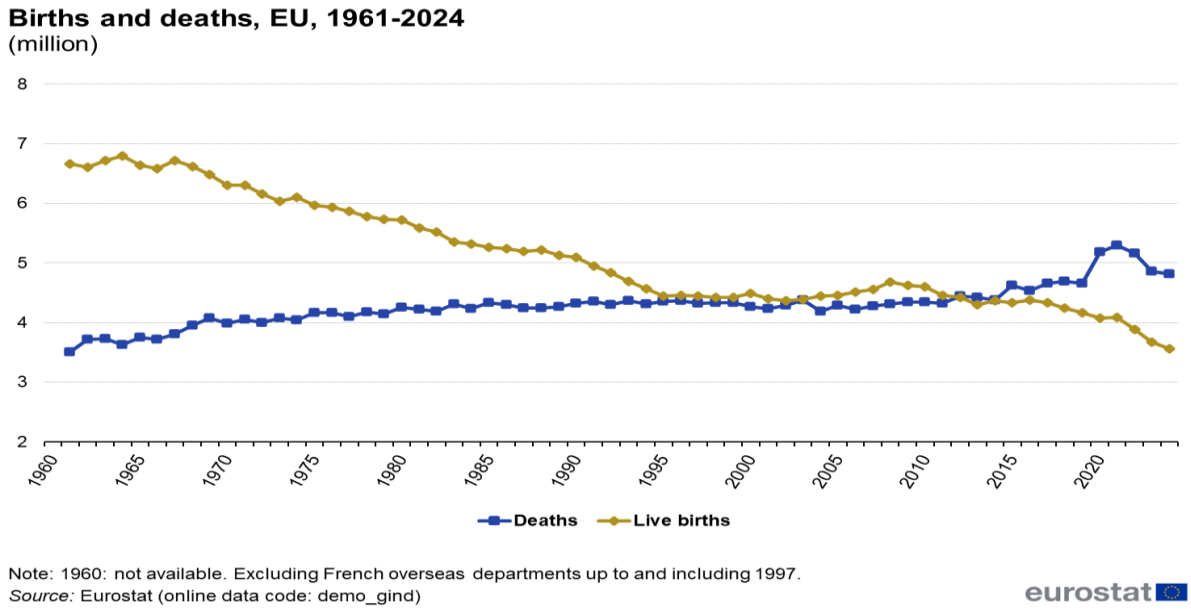
Фиг.1. Население на ЕС, 1960-2025 г. (към 1 януари 2025 г., милиона души)

Note: Excluding French overseas departments up to and including 1997. Breaks in series: 1991, 1998, 2000-01, 2008, 2010-12, 2014, 2015, 2017, 2019, 2021-2023.
Source: Eurostat (online data code: demo_gind)

Естественият прираст на населението на ЕС е положителен до 2011 г., макар и намаляващ, а след това от 2012 г. е отрицателен, като в ЕС са регистрирани повече смъртни случаи, отколкото раждания (фиг.2). Общата промяна в броя на населението след 2011 г. се дължи на нетната миграция. Докато по време на пандемията от COVID – 19 (положителната) нетната миграция не компенсира отрицателния естествен прираст в ЕС, от 2022 г. насам тенденцията се променя и общото население на ЕС се увеличава.

Фиг.2. Раждаемост и смъртност в ЕС, 1961-2024 г. (в милиони)

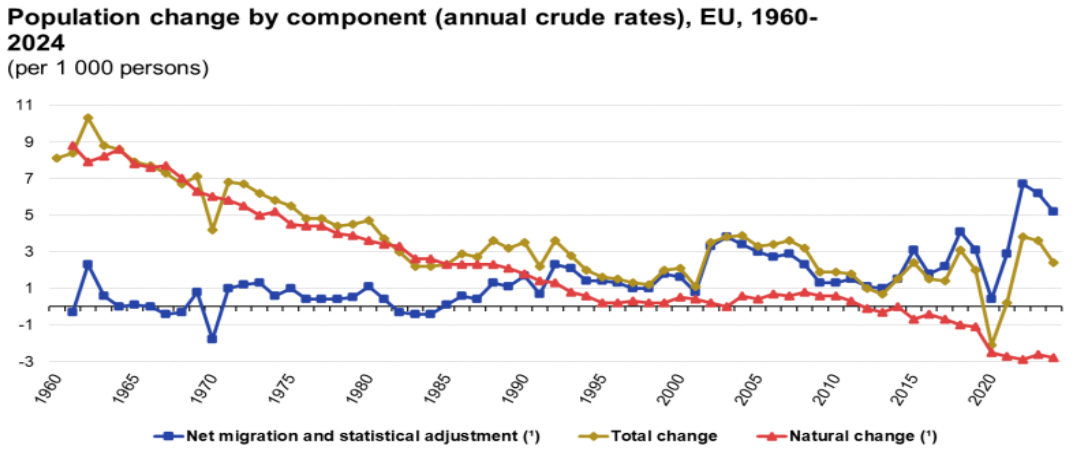

Note: 1960: not available. Excluding French overseas departments up to and including 1997.
Source: Eurostat (online data code: demo_gind)

eurostat

През 2024 г., както и през предходните години, броят на смъртните случаи (4.82 милиона) продължава да превишава броя на живородените (3.56 милиона) в ЕС, което води до гореспоменатия отрицателен естествен прираст на населението. Общото увеличение на населението на ЕС, регистрирано през 2024 г., се дължи изключително на положителния нетен прираст от миграция. Накратко, естественият прираст на населението на ЕС (-1.3 милиона души) е по-нисък от нетната миграция (+2.3 милиона), което води до увеличение на населението с почти 1.1 милиона. Нетният прираст от миграцията се увеличава в абсолютна стойност от +1.2 милиона през 2021 г. до +2.3 милиона през 2024 г.

Фиг.3. Промяна на населението по компоненти (годишни коефициенти на прирасти) в ЕС, 1960-2024 г. (на 1000 души)

Note: Excluding French overseas departments up to and including 1997. Breaks in series: 1991, 1998, 2000-01, 2008, 2010-12, 2014, 2015, 2017, 2019, 2021-2023
2024: Eurostat estimate
(') 1960: not available.
Source: Eurostat (online data code: demo_gind)

eurostat

Промяна на населението на отделните държави-членки на ЕС

Населението на отделните страни от ЕС към 1 януари 2025 г. варира от 0.6 милиона в Малта до 83.6 милиона в Германия (таб. 1). Германия, Франция и Италия заедно съставляват почти половината (47%) от общото население на ЕС към 1 януари 2025 г.

Таблица 1. Демографски баланс 2024 г. на страни-членки в ЕС

Demographic balance, 2024
(thousands)

	Population, 1 January 2024	Live births	Deaths	Natural change (1)	Net migration and statistical adjustment (2)	Total change between 1 January 2024 and 2025	Population, 1 January 2025
EU (3)	449,309.6	3,556.2	4,815.5	-1,259.3	2,330.0	1,070.7	450,380.3
Belgium (4)	11,817.1	109.3	112.1	-2.8	85.8	83.0	11,900.1
Bulgaria	6,445.5	53.4	100.7	-47.3	39.2	-8.1	6,437.4
Czechia	10,900.6	84.3	112.2	-27.9	36.8	8.9	10,909.5
Denmark	5,961.2	57.1	57.1	0.0	31.5	31.5	5,992.7
Germany (3)	83,456.0	677.1	1,007.8	-330.6	451.7	121.1	83,577.1
Estonia	1,374.7	9.7	15.8	-6.1	1.4	-4.7	1,370.0
Ireland	5,351.7	54.1	35.2	18.9	69.3	88.2	5,439.9
Greece (4)(5)	10,400.7	68.3	125.9	-57.6	66.4	8.8	10,409.5
Spain (4)	48,619.7	318.1	436.5	-118.4	576.7	458.3	49,078.0
France (4)	68,467.4	663.5	646.2	17.3	151.2	168.6	68,635.9
Croatia	3,862.0	32.1	51.1	-19.0	31.4	12.4	3,874.4
Italy (4)	58,971.2	369.9	650.6	-280.7	243.6	-37.1	58,934.2
Cyprus (4)	966.4	9.9	6.8	3.2	10.3	13.5	979.9
Latvia	1,875.3	12.9	26.7	-13.8	-4.6	-18.4	1,856.9
Lithuania	2,885.9	19.1	37.5	-18.4	23.1	4.8	2,890.7
Luxembourg	672.1	6.5	4.5	2.0	7.9	9.9	682.0
Hungary	9,584.6	78.9	128.1	-49.2	4.1	-45.1	9,539.5
Malta	563.4	4.4	4.2	0.2	10.6	10.8	574.3
Netherlands	17,942.9	166.1	172.2	-6.0	107.1	101.1	18,044.0
Austria	9,158.8	77.2	88.5	-11.2	49.7	38.5	9,197.2
Poland	36,621.0	251.8	408.5	-156.7	33.2	-123.5	36,497.5
Portugal	10,639.7	84.6	118.4	-33.7	143.6	109.9	10,749.6
Romania (3)	19,067.6	142.6	244.4	-101.8	70.3	-31.5	19,036.0
Slovenia	2,123.9	16.9	21.5	-4.6	11.5	6.9	2,130.9
Slovakia	5,424.7	46.2	53.9	-7.6	2.4	-5.2	5,419.5
Finland	5,603.9	43.7	58.3	-14.5	46.7	32.1	5,636.0
Sweden	10,551.7	98.5	91.3	7.2	28.8	36.0	10,587.7
Iceland	383.6	4.3	2.6	1.7	4.2	5.9	389.4
Liechtenstein	40.0	0.3	0.3	0.0	0.8	0.9	40.9
Norway	5,550.2	54.0	44.2	9.8	34.4	44.1	5,594.3
Switzerland	8,962.3	78.3	71.9	6.3	80.3	86.6	9,048.9
Bosnia and Herzegovina (4)	3,417.1	24.6	35.6	-11.0	0.5	-10.5	3,406.6
Montenegro	623.7	7.0	6.3	0.6	-1.0	-0.4	623.3
Moldova	2,423.3	23.6	33.5	-9.9	-32.1	-42.0	2,381.3
North Macedonia	1,826.2	16.1	20.2	-4.1	0.5	-3.6	1,822.6
Georgia	3,694.6	39.5	44.0	-4.5	14.4	9.9	3,704.5
Albania	2,390.9	23.3	22.1	1.2	-28.8	-27.6	2,363.3
Serbia	6,605.2	60.8	98.2	-37.4	0.0	-37.4	6,567.8
Türkiye	85,372.4	937.6	489.4	448.2	-155.6	292.6	85,664.9

(:) not available
(1) Live births minus deaths.
(2) Total change minus natural change.
(3) Estimate, provisional in 2025.
(4) Provisional.
(5) Estimate.
Source: Eurostat (online data code: demo_gind)

eurostat

Въпреки че населението на ЕС като цяло леко се увеличава през 2024 г. (темп на растеж от 2.4 на 1000 души), промяната не е равномерно разпределена в държавите от ЕС – в 19 държави се наблюдава увеличение на населението, а в 8 други – населението намалява. Малта (19.0 на 1000 души), Ирландия (16.3) и Люксембург (14.7) регистрират най-високи нива на прираст на населението през 2024 г., докато Латвия (-9.9), Унгария (-4.7), както и Полша и Естония (и двете -3.4) регистрират най-голям спад (таб. 2).

Таблица 2. Общо ниво на промяна на населението 2022-2024 г.

Crude rates of population change, 2022-24
(per 1 000 persons)

	Total change			Natural change			Net migration and statistical adjustment (*)		
	2022	2023	2024	2022	2023	2024	2022	2023	2024
EU (*)	3.8	3.6	2.4	-2.9	-2.6	-2.8	6.7	6.2	5.2
Belgium (*)	10.7	6.3	7.0	-0.2	0.0	-0.2	10.9	6.4	7.2
Bulgaria	-5.4	-0.3	-1.3	-9.6	-6.8	-7.3	4.2	6.4	6.1
Czechia	29.1	6.7	0.8	-1.8	-2.0	-2.6	30.9	8.7	3.4
Denmark	10.0	4.8	5.3	-0.2	-0.2	0.0	10.2	5.0	5.3
Germany	-1.4	4.1	1.4	-3.9	-4.0	-4.0	2.5	8.1	5.4
Estonia	25.3	6.4	-3.4	-4.2	-3.7	-4.4	29.5	10.1	1.0
Ireland	22.5	15.1	16.3	3.7	3.7	3.5	18.7	11.4	12.8
Greece (*)(*)	-4.4	-1.3	0.8	-6.1	-5.4	-5.5	1.7	4.1	6.4
Spain (*)	12.5	11.1	9.4	-2.8	-2.3	-2.4	15.3	13.4	11.8
France (*)	2.7	2.8	2.5	0.8	0.6	0.3	2.0	2.2	2.2
Croatia	-3.0	2.9	3.2	-6.0	-5.0	-4.9	3.0	7.8	8.1
Italy (*)	-0.6	-0.4	-0.6	-5.5	-4.9	-4.8	4.9	4.5	4.1
Cyprus (*)	20.6	18.	13.9	3.1	3.7	3.3	17.5	14.4	10.6
Latvia	3.9	-5.9	-9.9	-7.9	-7.2	-7.4	11.7	1.3	-2.5
Lithuania	18.1	10.0	1.7	-7.4	-5.7	-6.4	25.5	15.7	8.0
Luxembourg	23.6	16.9	14.7	3.1	2.8	2.9	20.5	14.0	11.7
Hungary (*)	-1.1	-1.6	-4.7	-4.9	-4.3	-5.1	3.8	2.7	0.4
Malta	41.2	38.7	19.0	0.1	0.8	0.3	41.0	37.9	18.7
Netherlands	12.5	7.4	5.6	-0.1	-0.3	-0.3	12.6	7.6	6.0
Austria	13.9	5.9	4.2	-1.2	-1.3	-1.2	15.1	7.2	5.4
Poland	-3.7	-3.6	-3.4	-3.9	-3.7	-4.3	0.2	0.1	0.9
Portugal	9.1	11.6	10.3	-3.9	-3.1	-3.2	13.0	14.7	13.4
Romania (*)	0.6	0.7	-1.7	-5.0	-4.4	-5.3	5.6	5.1	3.7
Slovenia	4.6	3.3	3.2	-2.3	-2.1	-2.2	6.9	5.4	5.4
Slovakia	-1.1	-0.8	-1.0	-1.3	-1.0	-1.4	0.2	0.3	0.4
Finland	2.8	7.1	5.7	-3.3	-3.2	-2.6	6.1	10.4	8.3
Sweden	6.6	2.9	3.4	1.0	0.5	0.7	5.6	2.3	2.7
Iceland	30.1	-10.9	15.2	4.4	4.5	4.4	25.7	-15.4	10.8
Liechtenstein	9.3	8.5	21.5	2.2	2.3	0.9	7.2	6.2	20.6
Norway	11.7	11.1	7.9	1.0	1.5	1.8	10.6	9.6	6.2
Switzerland	8.7	16.5	9.6	0.9	0.9	0.7	7.8	15.6	8.9
Bosnia and Herzegovina (*)	-6.7	-7.0	-3.1	-4.2	-2.8	-3.2	-2.5	-4.3	0.1
Montenegro	-1.6	11.3	-0.6	-0.1	1.1	1.0	-1.5	10.2	-1.6
Moldova	-20.6	-36.3	-17.5	-3.6	-3.9	-4.1	-17.0	-32.3	-13.4
North Macedonia	-3.9	-2.0	-2.0	-2.4	-1.9	-2.3	-1.5	-0.1	0.3
Georgia	12.9	-11.2	2.7	-1.8	-0.7	-1.2	14.7	-10.6	3.9
Albania	-11.5	:	-11.6	0.2	:	0.5	-11.7	:	-12.1
Serbia (*)	-23.2	-5.4	-5.7	-6.9	-5.4	-5.7	-16.3	0.0	0.0
Türkiye	7.1	1.1	3.4	6.2	5.1	5.2	0.8	-4.0	-1.8

(:) not available
(*) The statistical adjustment corresponds to all changes in the population that cannot be classified as births, deaths, immigration and emigration.
(*) Estimate, provisional in 2024.
(*) Provisional.
(*) Estimate.
(*) Break in series in 2022.
Source: Eurostat (online data code: demo_gind)

eurostat

Промяната в населението може да се случи по два начина – или чрез естествен прираст, или чрез нетна миграция. Могат да се идентифицират осем вида промени в населението, като се разграничат растежът или спадът и относителните тегла на естествения прираст и нетния прираст от миграция (вижте таб. 3 за пълната типология).

Разглеждайки националните данни през 2024 г., шест държави от ЕС (Ирландия, Франция, Кипър, Люксембург, Малта и Швеция) показват положителен естествен прираст на населението. Общо 20 държави от ЕС имат отрицателни нива на естествен прираст, смъртните случаи превишават ражданията; **най-големите отрицателни нива на естествен прираст** се наблюдават в Латвия (-7.4 на 1000 души), **следвана от България (-7.3)** и Литва (-6.4). Единствената държава от ЕС с нулев коефициент на естествен прираст е Дания. Всички държави от ЕС с изключение на Латвия са имали положителни равнища на нетна миграция през 2024 г., като най-високите коефициенти се наблюдават в Малта (18.7 на 1000 души), Португалия (13.4) и Ирландия (12.8).

Таблица 3. Принос на естествения прираст и миграцията (и статистическа корекция) към изменението на населението – 2024 г.

Contribution of natural change and net migration (and statistical adjustment) to population change, 2024

Demographic drivers	EU Member States, EFTA countries and enlargement countries
Growth due:	
only to natural change	Türkiye
more to natural change	
more to positive net migration (and adjustment)	Denmark, Ireland, France (¹), Cyprus (¹), Luxembourg, Malta, Sweden, Iceland, Liechtenstein, Norway, Switzerland
only to positive net migration (and adjustment)	Belgium (¹), Czechia, Germany, Greece (²), Spain (¹), Croatia, Lithuania, Netherlands (¹), Austria, Portugal, Slovenia, Finland, Georgia
Decline due:	
only to natural change	Bulgaria, Estonia, Italy (¹), Hungary, Poland, Romania (³), Slovakia, Bosnia-Hercegovina (¹), North Macedonia, Serbia
more to natural change	Latvia, Moldova
more to negative net migration (and adjustment)	
only to negative net migration (and adjustment)	Montenegro, Albania

(¹) Provisional.
(²) Estimate, provisional.
(³) Estimate.
Source: Eurostat (online data code: demo_gind)

eurostat

Сред 19-те държави от ЕС, в които населението се е увеличило през 2024 г., шест държави (Ирландия, Испания, Кипър, Люксембург, Малта и Швеция) регистрират както естествен прираст, така и положителна нетна миграция, допринасящи за растежа на населението им. В 13 държави (Белгия, Чехия, Дания, Германия, Гърция, Испания, Хърватия, Литва, Нидерландия, Австрия, Португалия, Словения и Финландия) положителната нетна миграция е двигател на растежа на населението, тъй като естественият прираст на населението е отрицателен.

От 8-те държави от ЕС, които отчитат спад на населението през 2024 г., за седем държави (България, Естония, Италия, Латвия, Унгария, Полша, Румъния и Словакия) ефектът от положителната нетна миграция не е достатъчен, за да компенсира отрицателния естествен прираст. Латвия е единствената държава, в която се наблюдава отрицателен естествен прираст и отрицателна нетна миграция.

Структура на населението и застаряване в Европейския съюз през 2024 г.

Демографското застаряване в Европейския съюз ще бъде от голямо значение през следващите десетилетия. Постоянно ниските нива на раждаемост и по-високата продължителност на живота променят формата на демографската пирамида на населението на ЕС. Вероятно най-важната промяна ще бъде забележимият преход към много по-възрастна структура на населението, развитие, което вече е видимо в няколко страни от ЕС.

В резултат на демографските промени делът на хората в трудоспособна възраст в ЕС намалява, докато относителният брой на пенсионерите се увеличава. Очаква се делът на възрастните хора в общото население да се увеличи значително през следващите десетилетия. Това от своя страна може да доведе до увеличена тежест върху хората в трудоспособна възраст, за да се осигурят социалните разходи, необходими на застаряващото население за здравни и социални услуги.

Населението на ЕС към 1 януари 2024 г. е 449,3 милиона души. Децата на възраст между 0 и 14 години съставляват 14.6% от населението на ЕС (таблица 4), докато хората в трудоспособна възраст (15 до 64 години), представляват 63.8% от населението. Възрастните хора (на 65 и повече години) имат дял от 21.6% (увеличение с 0.3 процентни

пункта (п.п.) в сравнение с предходната година и увеличение с 2.9 п.п. в сравнение с 10 години по-рано). За сравнение, през 2023 г. трите групи от населението, децата (0 до 14 години), хората в трудоспособна възраст (15 до 64 години) и възрастните хора (на 65 и повече години) представляват съответно 14.8%, 63.8% и 21.3% от населението на ЕС.

Таблица 4. Възрастова структура на населението по основни възрастови групи, 2014, 2023 и 2024 г. (% от общото население)

Population age structure by major age groups, 2014, 2023 and 2024
(% of the total population)

	0–14 years old			15–64 years old			65 years old or over		
	2014	2023	2024	2014	2023	2024	2014	2023	2024
EU (*)	15.3	14.8	14.6	66.0	63.8	63.8	18.7	21.3	21.6
Belgium	17.0	16.5	16.3	65.2	63.8	63.8	17.8	19.7	19.9
Bulgaria	13.9	14.2	14.1	66.2	62.3	62.1	19.9	23.5	23.8
Czechia	15.0	16.2	15.9	67.6	63.4	63.6	17.4	20.4	20.5
Denmark	17.2	16.0	15.7	64.5	63.6	63.6	18.2	20.5	20.7
Germany	13.2	14.0	13.9	66.0	63.8	63.6	20.9	22.2	22.4
Estonia	15.8	16.4	16.0	65.8	63.4	63.5	18.4	20.2	20.5
Ireland	21.5	19.3	18.9	65.9	65.5	65.6	12.6	15.2	15.5
Greece	14.6	13.4	13.1	64.9	63.7	63.6	20.5	23.0	23.3
Spain	15.2	13.6	13.2	66.7	66.3	66.4	18.1	20.1	20.4
France (*)	18.6	17.2	17.0	63.4	61.7	61.6	18.0	21.1	21.4
Croatia	14.8	14.3	14.0	66.7	63.0	62.9	18.5	22.7	23.0
Italy	13.9	12.4	12.2	64.6	63.5	63.5	21.5	24.0	24.3
Cyprus	16.3	15.4	15.3	69.9	67.2	67.0	13.9	17.3	17.7
Latvia	14.7	16.0	15.6	66.2	63.1	63.0	19.1	21.0	21.3
Lithuania	14.6	14.9	14.5	67.1	65.0	65.1	18.4	20.0	20.3
Luxembourg	16.8	15.9	15.7	69.1	69.3	69.2	14.1	14.9	15.0
Hungary	14.4	14.5	14.5	68.1	65.0	64.9	17.5	20.5	20.7
Malta	14.5	12.7	12.3	67.8	68.7	69.3	17.6	18.6	18.4
Netherlands	16.9	15.3	15.1	65.7	64.5	64.4	17.3	20.2	20.5
Austria	14.3	14.4	14.4	67.4	66.0	65.8	18.3	19.6	19.8
Poland (*)	15.0	15.4	15.1	70.1	64.7	64.4	14.9	19.9	20.5
Portugal	14.7	12.9	12.8	65.4	63.2	63.1	20.0	23.9	24.1
Romania (*)	15.5	16.1	15.9	68.0	64.2	64.1	16.5	19.7	20.0
Slovenia	14.6	15.0	14.7	67.9	63.6	63.5	17.5	21.4	21.8
Slovakia	15.3	16.1	16.0	71.1	66.1	65.7	13.5	17.9	18.4
Finland	16.4	15.1	14.9	64.2	61.6	61.8	19.4	23.3	23.4
Sweden	17.1	17.4	17.1	63.5	62.2	62.3	19.4	20.4	20.6
Iceland	20.5	18.2	18.3	66.3	66.8	66.2	13.2	15.0	15.6
Liechtenstein	15.2	14.5	14.4	69.2	65.9	65.4	15.5	19.6	20.3
Norway	18.2	16.7	16.4	65.9	64.9	64.9	15.9	18.4	18.7
Switzerland	14.9	15.1	15.0	67.5	65.8	65.7	17.6	19.2	19.3
Montenegro	18.6	17.9	18.2	68.1	65.7	65.1	13.3	16.4	16.7
Moldova	16.0	18.0	17.5	74.0	65.9	65.1	10.0	16.1	17.4
North Macedonia	16.9	16.8	:	70.8	65.5	:	12.4	17.7	:
Georgia	17.1	20.7	19.5	68.9	63.8	64.3	14.0	15.6	16.2
Albania	19.6	16.0	:	68.4	67.5	:	12.0	16.5	:
Serbia	14.3	14.4	14.4	67.6	63.4	63.1	18.0	22.1	22.4
Türkiye	24.6	22.0	21.4	67.7	68.1	68.3	7.7	9.9	10.2
Ukraine	14.8	:	:	69.9	:	:	15.3	:	:

(*) 2024 provisional/estimated.
Source: Eurostat (online data code: demo_pjanind)

eurostat

В страните от ЕС най-високите дялове на децата в общото население през 2024 г. са наблюдавани в Ирландия (18.9%), Швеция (17.1%) и Франция (17.0%), докато най-ниските дялове са регистрирани в Италия (12.2%), Малта (12.3%) и Португалия (12.8%). В сравнение с 2023 г., само 2 страни от ЕС (Унгария и Австрия) имат постоянен дял на децата в населението през 2024 г., докато в останалите страни този дял намалява. Що се отнася до дела на възрастните хора в общото население, Италия (24.3%), Португалия (24.1%), България (24.0%), Финландия (23.4%), Гърция (23.3%) и Хърватия (23.0%) имат най-високи дялове, докато Люксембург (15.0%) и Ирландия (15.5%) имат най-ниските дялове. През 2024 г., в сравнение с 2023 г., делът на възрастните хора е увеличен в 26 страни от ЕС, докато намалява само в Малта.

Демографската ситуация в България през 2024 г.

През 2024 г. текущата демографска ситуация в България се характеризира с продължаващо намаляване и застаряване на населението, броят на живородените деца намалява, като коефициентът на обща раждаемост[1] е 8.3‰. Намалява броят на умрелите лица, но нивото на общата смъртност продължава да е високо с коефициент на обща смъртност[2] – 15.6‰ (общо за ЕС – 27 коефициентът на смъртност през 2023 г. е 10.8‰). Намалява броят на сключените граждански бракове и броят на бракоразводите.

Като положителни тенденции през 2024 г. могат да бъдат отбелязани намаляването на детската смъртност, намаляването на броя на бракоразводите, положителният механичен прираст на населението и подобряването на жизнения стандарт и качеството на живот на населението.

През 2024 г. в страната са регистрирани 57 727 родени деца, като от тях **53 428 (99.4%) са живородени.** В сравнение с предходната година броят на живородените намалява с 3769 деца, или с 6.6%. **Коефициентът на обща раждаемост[3] през 2024 г. е 8.3‰**.

През 2024 г. средната възраст на жените при раждане на първо дете е 27.6 години, в сравнение с 2022 г. намалява с 0.1 години. Живородените деца от жени на възраст 40 и повече навършени години намаляват от 2641 през 2023 г. на 2528 през 2024 година.

През 2024 г. са регистрирани 926 случая на многоплодни раждания. При 914 от случаите са родени по две деца, а при 12 – по три.

Тоталният коефициент на плодовитост[4] е един от основните показатели, характеризиращи плодовитостта на жените. **През 2024 г. средният брой живородени деца от една жена е 1.72.**

Към 31.12.2024 г. броят на жените във фертилна възраст е 1257 хил., като спрямо предходната година намалява с 12 хил. Броят на живородените децата, родени от майки под 18 години се увеличава от 2753 през 2023 г. на 2817 през 2024 година. Факторите, които оказват въздействие върху вземането на решение за раждане и отглеждане на дете са комплексни и се отнасят до създаване на по-спокойна, предвидима и сигурна семейна, обществена и социално-икономическа среда.

През 2024 г. са регистрирани **20 643 юридически брака –** с 1157 по-малко спрямо предходната година, а коефициентът на брачност[5] е 3.2‰.

Броят на разводите през 2024 г. е 8650, или с 438 по-малко от регистрираните през 2023 година. Средната продължителност на брака до неговото прекратяване е 15.2 години.

Броят на умрелите лица през 2024 г. е 100 736, а коефициентът на обща смъртност[6] – 15.6‰. Спрямо предходната година броят на умрелите намалява с 270, или с 0.3%. Нивото на общата смъртност продължава да е високо.

През 2024 г. в страната са починали 238 деца на възраст до една година, а коефициентът на детска смъртност[7] е 4.5‰. За сравнение, през 2014 г. коефициентът на детска смъртност е бил 7.6‰, а през 2023 г. – 4.9‰.

---

[1] Брой живородени деца на 1000 души от средногодишния брой на населението през годината.
[2] Брой умрели лица на 1000 души от средногодишния брой на населението.
[3] Брой живородени деца на 1000 души от средногодишния брой на населението през годината.
[4] Среден брой живородени деца, които би родила една жена през целия си фертилен период съобразно повъзрастовата плодовитост през отчетната година. Тоталният коефициент на плодовитост, изчислен въз основа на фертилния контингент жени, който обхваща жените на възраст 15 – 49 навършени години, е преизчислен към 9.05.2024 г.
[5] Брой сключени бракове на 1000 души от населението.
[6] Брой умрели лица на 1000 души от средногодишния брой на населението.
[7] Брой умрели деца на възраст под 1 година на 1000 живородени.

Очакваната средна продължителност на предстоящия живот[8] общо за населението на страната, изчислена за периода 2022 – 2024 г., е 75.6 години, като спрямо предходния период (2021 – 2023 г.) се увеличава с 2.1 години.

Различната смъртност при мъжете и жените, както и сред населението в градовете и селата, определя и различната средна продължителност на живота при тези категории население.

Средната продължителност на живота при мъжете е 71.9 години, докато при жените е със 7.4 години по-висока – 79.3 години. В сравнение с 2014 г. през 2024 г. наблюдаваме увеличение на средната продължителност при мъжете – с 0.7 години, а при жените – с 1.0 години.

1.1. БРОЙ И СТРУКТУРИ НА НАСЕЛЕНИЕТО В БЪЛГАРИЯ

Основните фактори, които влияят върху измененията в броя и структурите на населението са демографските процеси – раждаемост, смъртност и миграция.

Броят и структурите на населението се определят от размерите и интензивността на неговото естествено и механично (миграционно) движение.

През 2024 г. населението в България продължава да намалява.

По данни от текущата демографска статистика към 31 декември 2024 г. населението на България е 6 437 360 души, което представлява 1.4% от населението на Европейския съюз[9]. В сравнение с 2023 г. населението на страната намалява с 8 121 души, или с 0.13%.

Намалението на населението през 2024 г. в България **се дължи на отрицателен естествен прираст, а не на външна миграция – в резултат на отрицателния естествен прираст населението на страната е намаляло с 47 308 души. Механичният прираст** (нетното салдо от външната миграция) **за 2024 г. е положителен – плюс 39 187 души, а коефициентът на нетна миграция, е +6.0‰[10].**

1.1.1. Абсолютен естествен прираст на населението

Разликата между живородените и умрелите представлява естественият прираст на населението. **След 1990 г. демографското развитие на страната се характеризира с отрицателен естествен прираст на населението.**

Таблица 4: Живородени, умрели, естествен прираст в периода 2008 - 2024 г.

Година	Живородени	Умрели	Естествен прираст
2008	77 712	110 523	- 32 811
2009	80 956	108 068	- 27 112
2010	75 513	110 165	- 34 652
2011	70 846	108 258	- 37 412
2012	69 121	109 281	- 40 160
2013	66 578	104 345	- 37 767
2014	67 585	108 952	- 41 367

[8] Показателят за очакваната продължителност на живота показва средната продължителност на предстоящия живот на новородените при хипотеза за неизменност в интензивността на наблюдаваната през дадена година повъзрастова смъртност.
Подробна информация за очакваната средна продължителност на предстоящия живот за отделните възрасти е публикувана на сайта на НСИ в рубриката „Население и демографски процеси“, тема „Таблици за смъртност“.

[9] Източник:
Евростат - https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/tps00005/default/table?lang=en&category=t_demo.t_demo_ind

[10] Отношение на нетната миграция към средногодишното население през годината (на 1 000 души).

2015	65 950	110 117	- 44 167
2016	64 984	107 580	- 42 596
2017	63 955	109 791	- 45 836
2018	62 197	108 526	- 46 329
2019	61 538	108 083	- 46 545
2020	59 086	124 735	- 65 649
2021	58 678	148 995	- 90 317
2022	56 596	118 814	- 62 218
2023	57 197	101 006	- 43 809
2024	**53 428**	**100 736**	**- 47 308**

Източник: НСИ, таблица МТСП

Намалението на населението в страната в резултат на отрицателния естествен прираст се дължи главно на високите нива на общата смъртност и на продължителния акумулиращ ефект на ниската раждаемост. Ниската раждаемост не може да компенсира значително по-високите нива на смъртност.

1.1.2. Относителен естествен прираст на населението

Намалението на населението, измерено чрез **коефициента на естествения прираст, е минус 7.3‰[11].** Коефициентът на естествения прираст в градовете е минус 5.5‰, а в селата – минус 12.5‰.

През 2024 г. всички области в страната имат отрицателен естествен прираст.

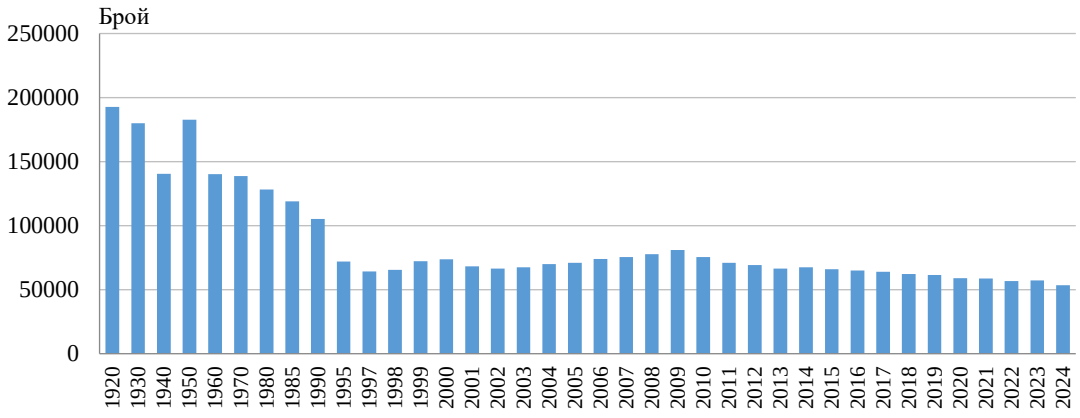
С най-малки по стойност коефициенти на отрицателен естествен прираст са областите София (столица) (-2.0‰), Сливен (-2.8‰) и Благоевград (-5.1‰).

С най-голямо намаление на населението вследствие на високия отрицателен естествен прираст е област Видин – минус 17.2‰, следвана от областите Перник – минус 14.8‰, и Габрово – минус 14.6‰.

1.2. РАЖДАЕМОСТ

През 2024 г. в страната са регистрирани 53 727 родени деца, като от тях **53 428 (99.4%) са живородени.** В сравнение с предходната година броят на живородените намалява с 3769, или с 6.6%.

Фиг. 4. Живородени деца през периода 1920 - 2024 година

Източник: НСИ

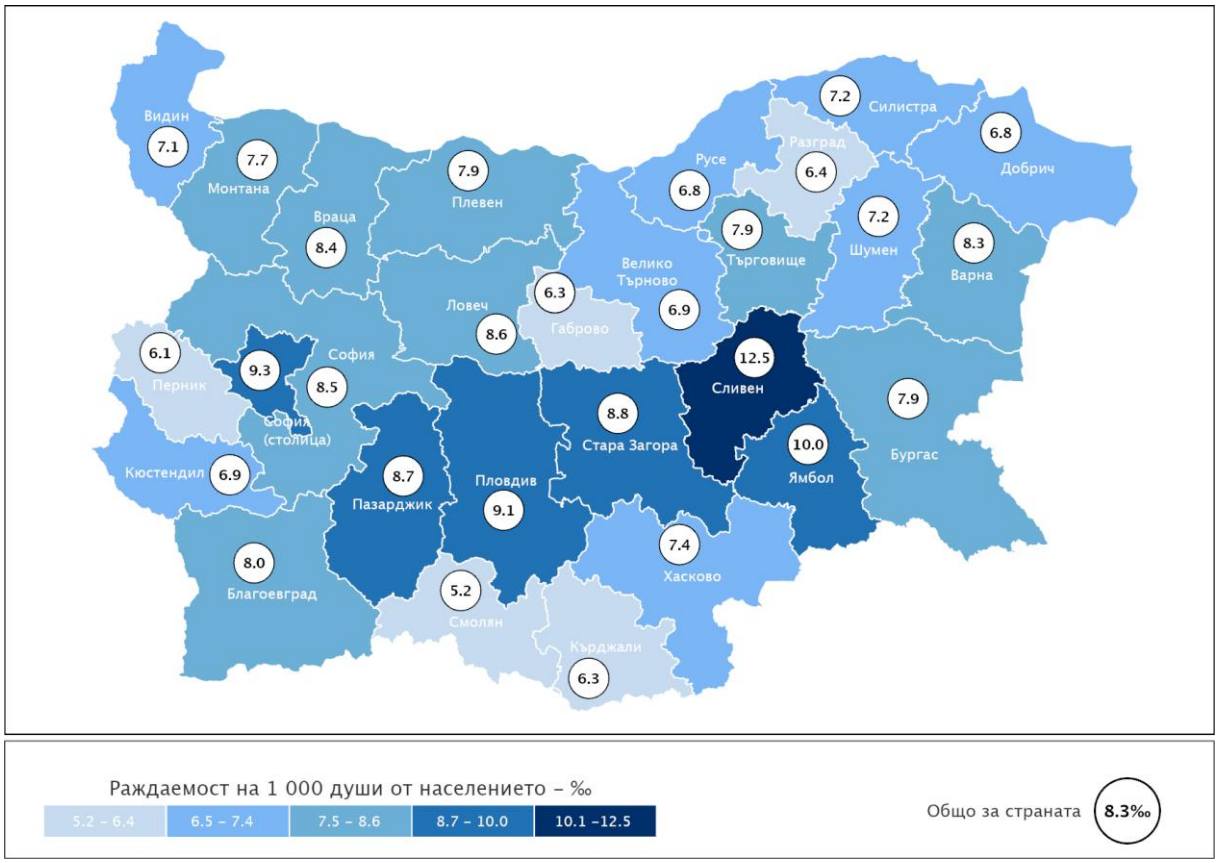
[11] Разлика между броя на живородените и броя на умрелите на 1000 души от средногодишния брой на населението.

Коефициентът на обща раждаемост[12] през 2024 г. е 8.3‰.

Броят на живородените момчета (27 377) е с 1326 по-голям от този на живородените момичета (26 051), или на 1000 живородени момчета се падат 952 момичета.

В градовете и селата живородените са съответно 39 483 и 13 945, а коефициентът на раждаемост е 8.3‰ в градовете и 8.2‰ в селата. В регионален аспект най-висока е раждаемостта в областите Сливен – 12.5‰, и Ямбол – 10.0‰, най-ниска в областите Смолян – 5.2‰, и Перник – 6.1‰.

Фиг. 5. Коефициент на раждаемост по области през 2024 година

Източник: НСИ

Броят на жените във фертилна възраст (15 – 49 навършени години) в страната, или размерът на родилните контингенти и тяхната плодовитост, оказва съществено влияние върху равнището на раждаемост и определя характера на възпроизводство на населението.

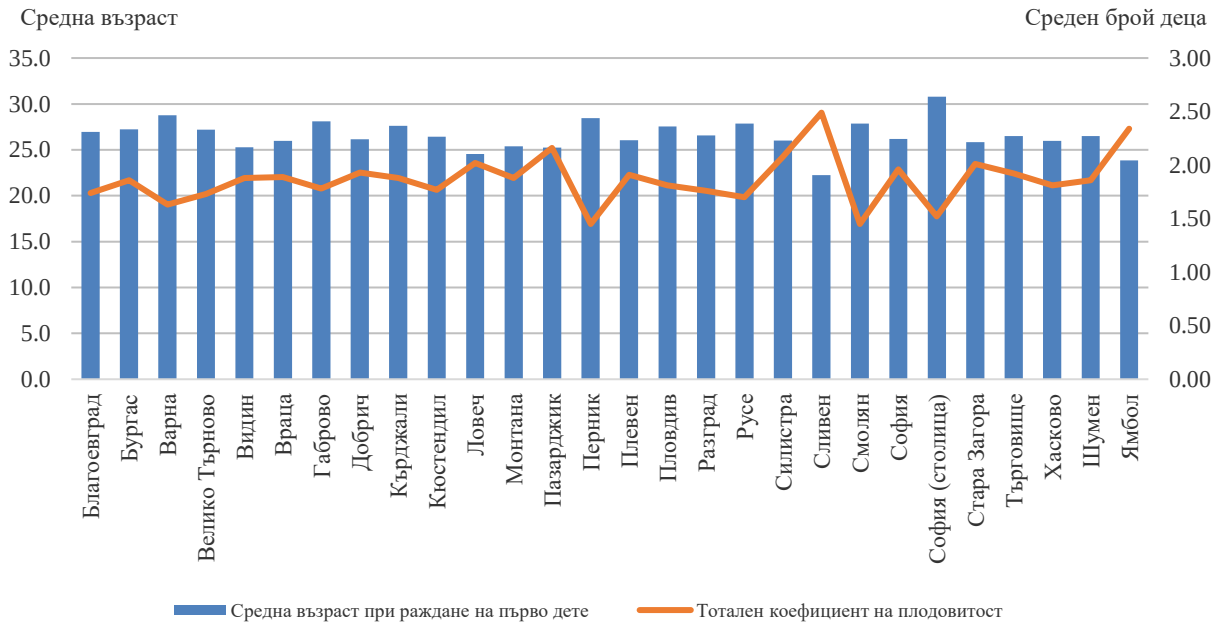
Към 31.12.2024 г. броят на жените във фертилна възраст е 1 257 хил., като спрямо предходната година намалява с близо 12 хиляди. Броят на живородените децата, родени от майки под 18 години се увеличава от 2 753 през 2023 г. на 2 817 през 2024 година. Живородените деца от жени на възраст 40 и повече навършени години намаляват от 2 641 през 2023 г. на 2 528 през 2024 година.

[12] Брой живородени деца на 1000 души от средногодишния брой на населението през годината.

Тоталният коефициент на плодовитост[13] е един от основните **показатели, характеризиращи плодовитостта на жените.** През 2024 г. средният брой живородени деца **от една жена е 1.72**.

Средната възраст на жените при раждане на първо дете през 2024 г. **е 27.6 години.** В регионален аспект средната възраст при раждане на първо дете варира от 22.1 години за област Сливен до 30.9 години за област София (столица).

Фигура 6. Средна възраст на жената при раждане на първо дете и тотален коефициент на плодовитост по области през 2024 г.

Източник: НСИ

През 2024 г. са регистрирани 926 случая на многоплодни раждания. При 914 от случаите са родени по две деца, а при 12 – по три.

1.2.1. Аборти

От 2024 г. абортите се отчитат, разпределени по вид като: Бременност, завършила с аборт – поради Извънматочна бременност (O00), Мола хидатидоза (O01) и Други анормални продукти на зачеването (O02), Спонтанни (O03), Терапевтични (O04) – от тях по желание и по медицински причини, Други видове и аборт, неуточнен (O05-O06). Общият брой на бременностите, завършващи с аборт е 18 577 при 53 727 раждания.

Таблица 4: Раждания и аборти

Години	Раждания	Аборти	Раждания	Аборти
	Брой		на 1000 жени от 15-49 г.	
2012	69 678	29 992	42.5	18.3
2013	67 061	29 505	41.6	18.3

[13] Среден брой живородени деца, които би родила една жена през целия си фертилен период съобразно повъзрастовата плодовитост през отчетната година. Тоталният коефициент на плодовитост, изчислен въз основа на фертилния контингент жени, който обхваща жените на възраст 15 – 49 навършени години.

2014	68 083	28 145	42.8	17.7
2015	66 370	27 782	42.3	17.7
2016	65 446	26 412	42.2	17.0
2017	64 359	24 287	42.1	15.9
2018	62 576	23 437	41.6	15.6
2019	61 882	21 864	41.9	14.8
2020	59 440	19 328	40.8	13.3
2021	59 069	19 353	41.0	13.4
2022	56 917	18 972	44.4	14.8
2023	57 478	15 510	45.1	12.2
2024	53 727	18 577	42.5	14.7

Източник: Национален център по обществено здраве и анализи (НЦОЗА)

Таблица 5: Раждания и аборти на 1000 жени във фертилна възраст (15 – 49 г.)

Години	Раждания на 1000 жени във фертилна възраст	Аборти на 1000 жени във фертилна възраст
1980	60.4	72.9
1990	49.2	67.2
1995	35.2	47.2
2000	37.0	30.6
2005	38.2	22.3
2013	41.6	18.3
2014	42.8	17.7
2015	42.3	17.7
2016	42.2	17.0
2017	42.1	15.9
2018	41.6	15.6
2019	41.9	14.8
2020	40.8	13.3
2021	41.0	13.4
2022	44.4	14.8
2023	45.1	12.2
2024	42.5	14.7

Източник: МЗ, Национален център по обществено здраве и анализи (НЦОЗА)

Таблица 6: Бременности, завършили с аборт в лечебните заведения през 2024 г. по възрастови групи и видове аборти (брой)

Възраст (в навършени години)	Общо (O00-O06)	По вид					
		Бременност, завършваща с аборт (O00-O02)	Спонтанни аборти (O03)	Терапевтични аборти (O04)	От тях:		Други видове аборт, неуточнен (O05-O06)
					по желание	по медицински показания	

Общо	18 577	3 230	3 972	11 339	9 987	1 352	36
Под 15	95	15	50	30	19	11	-
15 - 19	1 772	242	543	983	883	100	4
20 -24	3 124	374	640	2 104	1 952	152	6
25 - 29	3 834	611	722	2 492	2 217	275	9
30 - 34	4 384	806	895	2 676	2 328	348	7
35 - 39	3 741	752	750	2 232	1 916	316	7
40 - 44	1 446	369	324	751	622	129	2
45 - 49	166	54	41	70	49	21	1
50 +	15	7	7	1	1	-	-

Източник: Национален център по обществено здраве и анализи (НЦОЗА)

Приема се, че абортът може да бъде рисков за бъдещите репродуктивни способности на жената, поради което следва да бъде оценяван като един от значимите фактори, оказващи въздействие върху демографския баланс на населението.

Легалният аборт продължава да се приема и да се използва често като предпочитан и достъпен изход за освобождаване от нежелана бременност, макар да са известни опасностите и вредите за здравето и детеродната способност на жената от подобна интервенция.

1.2.2. Семейства и семейни отношения. Бракове и бракоразводи

През 2024 г. са **регистрирани 20 643 юридически брака** – с 1157 по-малко спрямо предходната година, а коефициентът на брачност[14] е 3.2‰. Близо три четвърти от всички регистрирани бракове (15 210) са сред населението в градовете.

Фигура 7. Коефициенти на брачност и бракоразводност (на 1 000 души)

Източник: НСИ

През 2024 г. средната възраст при сключване на първи брак за мъжете и жените е съответно 33.8 и 30.9 години. Спрямо предходната година средната възраст се увеличава с 0.4 години за мъжете и 0.5 за жените. За 83.8% от жените и 83.6% от мъжете сключеният граждански брак през 2024 г. е бил първи. Областите с най-много бракове на 1000 души от населението са София (столица) и Разград – по 3.9‰, а най-нисък е коефициентът на брачност в област Видин - 2.4‰.

[14] Брой сключени бракове на 1000 души от населението.

Броят на разводите през 2024 г. е 8650, или с 438 по-малко от регистрираните през 2023 година. Най-голям е делът на браковете, прекратени по „взаимно съгласие“ (67.0%), следват причините „несходство в характерите“ (20.2%) и „фактическа раздяла“ (11.8%).

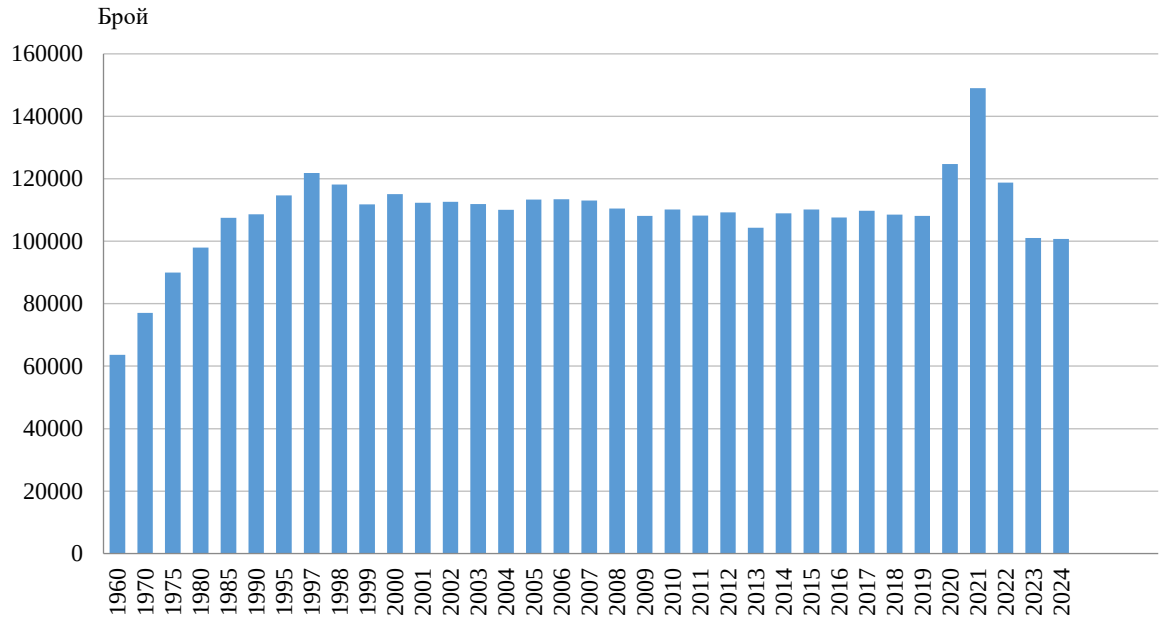
Средната продължителност на брака до неговото прекратяване е 15.2 години.

1.3. СМЪРТНОСТ

1.3.1. Обща смъртност

Броят на умрелите лица през 2024 г. е 100 736, а коефициентът на обща смъртност[15] – 15.6‰. Спрямо предходната година броят на умрелите намалява с 270, или с 0.3%. **Нивото на общата смъртност продължава да е високо**.

Фигура 8. Умрели през периода 1960 – 2024 година

Източник: НСИ

1.3.2. Преждевременна смъртност

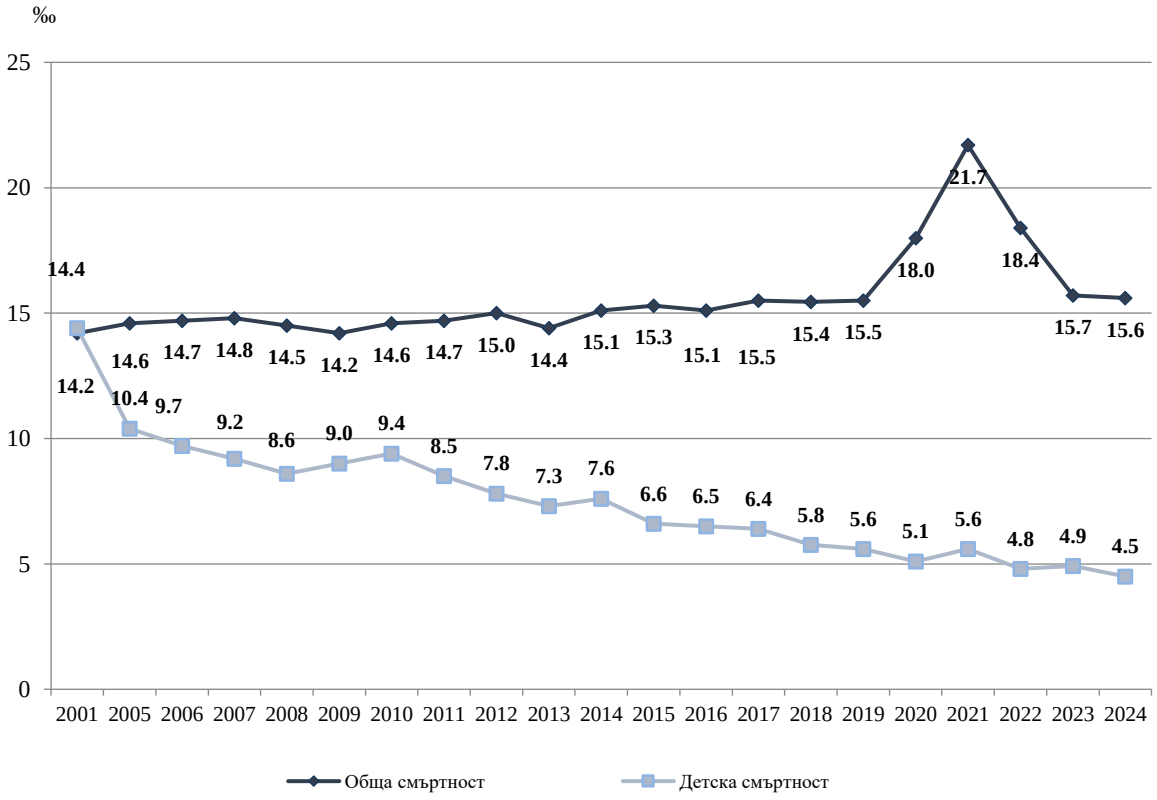
Показателят за преждевременна смъртност[16] през 2024 г. е 20.2% и леко се увеличава спрямо предходната 2023 година (20.1%). В стойностите на показателя за преждевременна смъртност има разлики по пол. Умрелите жени на възраст под 65 години са 13.0% от всички умрели жени, докато при мъжете е 27.0%.

[15] Брой умрели лица на 1000 души от средногодишния брой на населението.
[16] Относителен дял на умрелите лица под 65-годишна възраст от общия брой на умиранията.

1.3.3. Детска смъртност

През 2024 г. в страната са починали 238 деца на възраст до една година, а коефициентът на детска смъртност[17] е 4.5‰. За сравнение, през 2014 г. коефициентът на детска смъртност е бил 7.6‰, а през 2023 г. – 4.9‰.

Фигура 9. Коефициент на обща и детска смъртност

Източник: НСИ

1.3.4. Средна продължителност на предстоящия живот

Различните равнища на смъртност сред мъжете и жените, както и сред населението в градовете и селата, определят и разликата в очакваната средна продължителност на предстоящия живот на различните групи население.

Очакваната средна продължителност на предстоящия живот[18] общо за населението на страната, изчислена за периода 2022 – 2024 г., е 75.6 години, като спрямо предходния период (2021 – 2023 г.) се увеличава с 2.1 години.

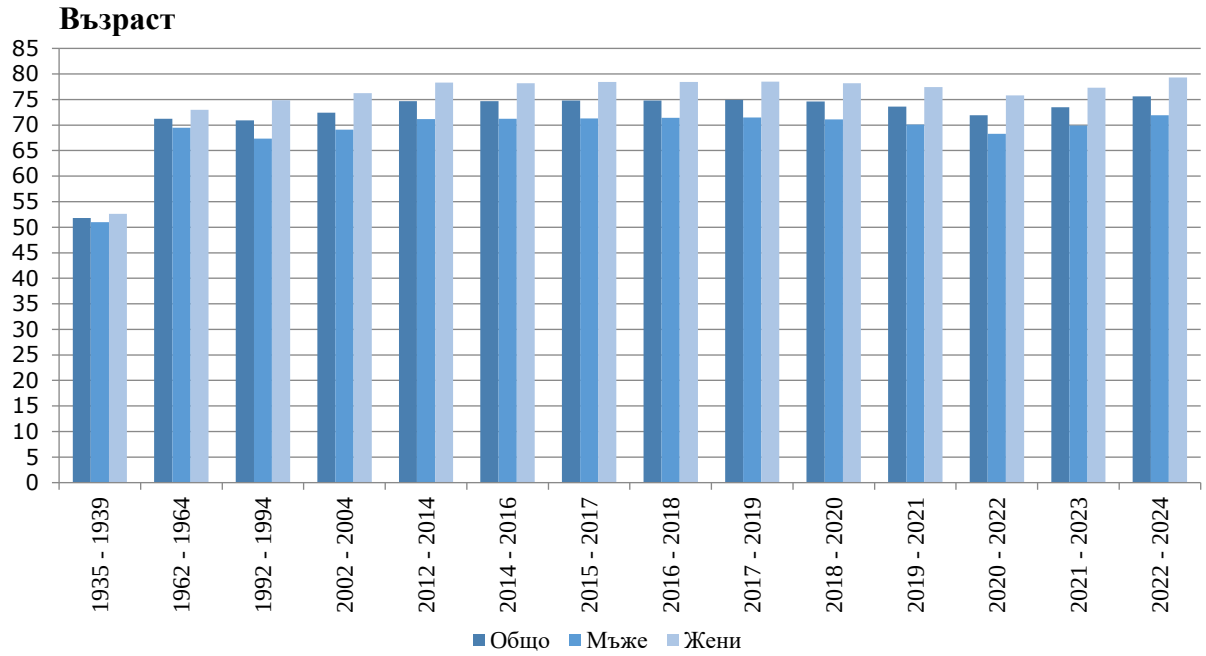
Средната продължителност на живота при мъжете е 71.9 години, докато при жените е със 7.4 години по-висока – 79.3 години.

В сравнение с 2014 г. през 2024 г. наблюдаваме увеличение на средната продължителност при мъжете – с 0.7 години, а при жените – с 1.0 години.

[17] Брой умрели деца на възраст под 1 година на 1000 живородени.

[18] Показателят за очакваната продължителност на живота показва средната продължителност на предстоящия живот на новородените при хипотеза за неизменност в интензивността на наблюдаваната през дадена година повъзрастова смъртност.
Подробна информация за очакваната средна продължителност на предстоящия живот за отделните възрасти е публикувана на сайта на НСИ в рубриката „Население и демографски процеси“, тема „Таблици за смъртност“.

Фиг.10. Очаквана средна продължителност на предстоящия живот по пол и периоди

Източник: НСИ

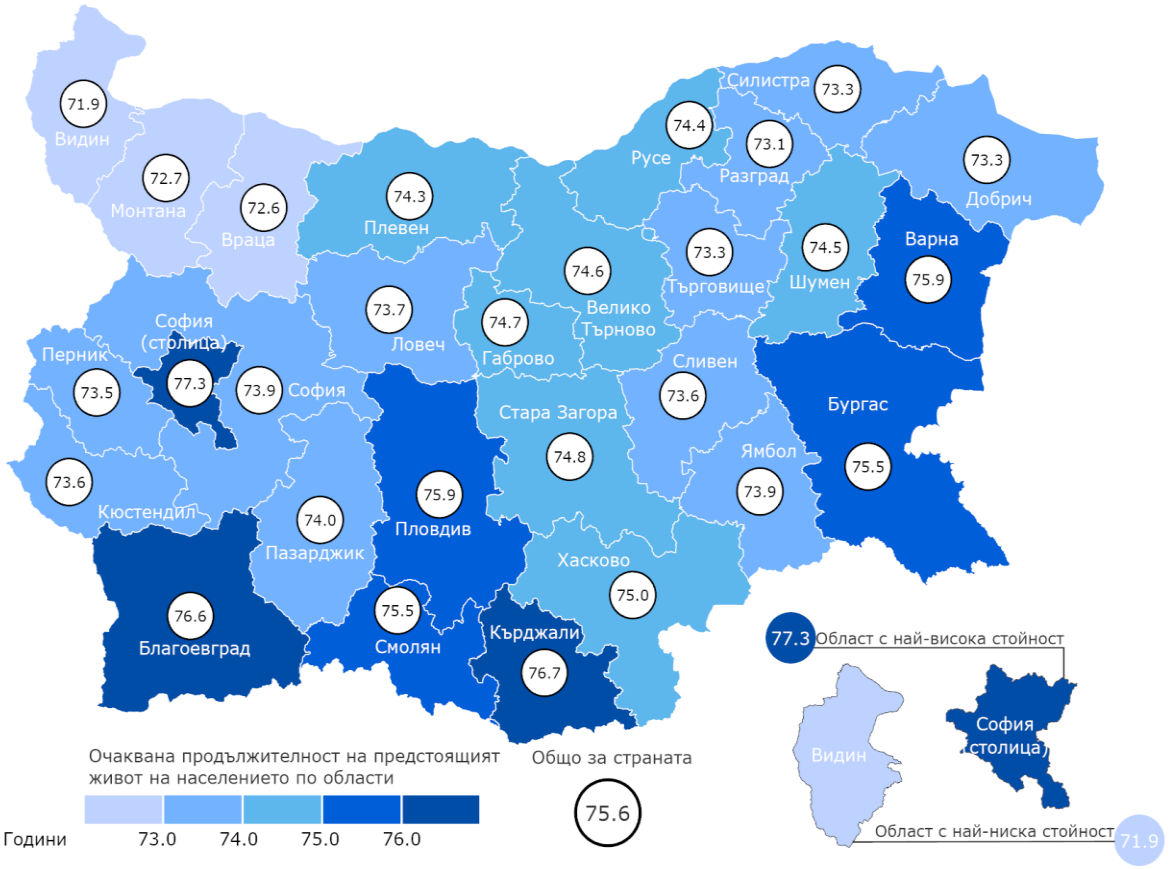
Средната продължителност на живота на населението в градовете е с 2.9 години по-висока (76.4 години) отколкото на населението в селата (73.5 години).

Спрямо 2023 г. за населението в градовете тя се увеличава с 2.0 години, а за населението в селата – с 2.2 години.

Очакваната продължителност на живота за навършилите 65 години е 16.7 години, като за мъжете и жените тя е съответно 14.5 и 18.6 години. В сравнение с 2023 г. през 2024 г. очакваната продължителност на живота на лицата, навършили 65 години, се увеличава с 1.5 години.

Очакваната продължителност на живота варира от 71.9 години в област Видин до 77.3 години в област София (столица). Жените живеят по-дълго от мъжете във всички области на страната, но най-голяма е разликата между двата пола в област Видин (9.2 години), а най-малка – в областите София (столица) и Шумен (6.6 години).

Фиг. 11. Очаквана средна продължителност на предстоящия живот по области

Източник: НСИ

1.4. ВЪТРЕШНА И ВЪНШНА МИГРАЦИЯ НА НАСЕЛЕНИЕТО

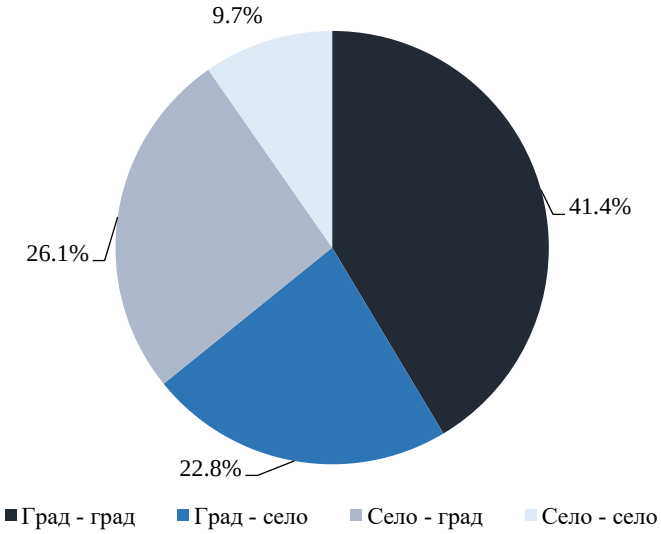
1.4.1. Преселвания между населените места в страната (вътрешна за страната миграция)

През 2024 г. в преселванията между населените места в страната са участвали 96 833 лица. От всички, които са променили своето обичайно местоживеене вътре в страната, 44.6% са мъже и 55.4% – жени.

Преселващите се лица във възрастовата група 0 – 14 години са 18.1%, лицата на възраст 15 – 64 години – 63.9%, а тези на 65 и повече години – 18.0% от мигрилите лица.

Най-голямо териториално движение има по направлението „град-град“ (41.4%), последвано от направлението и „село-град“ (26.1%), „град-село“ (22.8%). Значително по-малък, по брой и относителен дял, е миграционният поток по направлението „село-село“ – 9.7% от мигрилите лица.

Фиг. 11. Направления на вътрешната миграция през 2024 г.

Източник: НСИ

1.4.2. Миграция от страната в чужбина (миграция извън страната/външна миграция/емиграция)

През 2024 г. 13 002 души са променили своя настоящ адрес от страната в чужбина, като 55.1% от тях са мъже. Емигрантите на възраст 0-14 г. са 7.7%, тези на възраст 15-64 години са 82.7%, а на 65 и повече навършени години – 9.6% от всички емигранти. Най-предпочитани от емигрантите дестинации са Германия (16.9%), Обединеното кралство (13.9%) и Франция (8.9%).

1.4.3. Миграция от чужбина в страната (имиграция)

Лицата, които са сменили местоживеенето си от чужбина в България, или **потокът на имигрантите, включва** български граждани, завърнали се в страната, както и граждани на други държави, получили разрешение или статут за пребиваване в страната. **През 2024 г. 52 189 лица са променили своето обичайно местоживеене от чужбина в България,** от тях 51.5% са граждани на страни извън Европейския съюз, 34.9% имат българско гражданство, а 13.6% са граждани на държави от ЕС. Относителният дял на мъжете е 55.9%, а на жените – 44.1%. Сред дошлите да живеят в страната 16.0% са във възрастовата група 0-14 години, 72.9% са на възраст 15-64 години, а на 65 и повече навършени години са 11.1% от имигрантите. Най-висок е делът на имигрантите от Турция (21.8%), Украйна (16.6%) и Сирия (10.5%).

1.4.4. Механичен прираст на населението

Съществено влияние върху броя и структурите на населението в страната оказва и **механичният прираст** (нетното салдо от външната миграция), който **през 2024 г.** е положителен – плюс 39 187 души. Той се формира като разлика между броя на заселилите се и изселилите се от страната.

Изменението на населението в резултат на външната миграция, измерено чрез **коефициента на нетна миграция,** е +6.0‰[19]. През 2024 г. най-голям механичен прираст има в областите Кърджали (28.6‰), Бургас (17.0‰) и Варна (12.9‰). С най-голямо намаление на населението в резултат на отрицателния механичен прираст са областите Смолян (-5.0‰) и Монтана (-1.9‰).

[19] Отношение на нетната миграция към средногодишното население през годината (на 1000 души).

ЧАСТ II. СТРУКТУРА И КАЧЕСТВЕНИ ХАРАКТЕРИСТИКИ НА НАСЕЛЕНИЕТО

2.1. СТРУКТУРА НА НАСЕЛЕНИЕТО ПО ПОЛ

Мъжете са 3 095 140 (48.1%), а жените – 3 342 220 (51.9%), или на 1 000 мъже се падат 1 080 жени. Броят на мъжете преобладава във възрастите до 55 години включително. С нарастването на възрастта се увеличават броят и относителният дял на жените от общото население на страната.

Таблица 9: Население към 31.12.2024 г. по възраст и пол

Възрастови групи	Пол		
	Всичко	Мъже	Жени
Общо	**6 437 360**	**3 095 140**	**3 342 220**
0	53 427	27 351	26 076
1 - 4	231 339	118 564	112 775
5 - 9	303 526	155 892	147 634
10 - 14	313 551	161 176	152 375
15 - 19	325 439	168 099	157 340
20 - 24	284 257	146 740	137 517
25 - 29	270 718	139 427	131 291
30 - 34	342 893	176 515	166 378
35 - 39	426 868	219 642	207 226
40 - 44	445 188	230 402	214 786
45 - 49	497 491	254 748	242 743
50 - 54	491 886	249 119	242 767
55 - 59	454 879	224 948	229 931
60 - 64	451 653	213 929	237 724
65 - 69	445 533	197 839	247 694
70 - 74	414 329	170 915	243 414
75 - 79	340 042	127 915	212 127
80 +	344 341	111 919	232 422

Източник: НСИ

Неравномерно е разпределението на мъжете и жените по възраст.

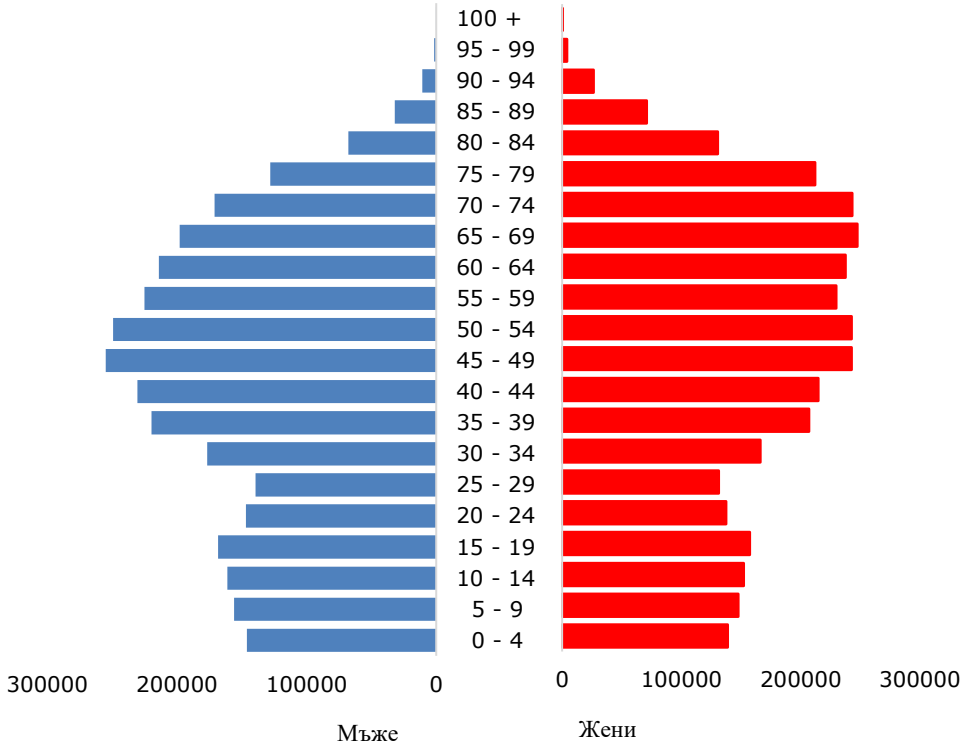
Запазва се тенденцията с нарастване на възрастта да се увеличава броят и относителният дял на жените от общото население на страната. Това води до феминизация на социалните проблеми и предизвикателства в по-високите възрастови групи на населението.

Неравномерно е разпределението на мъжете и жените и по местоживеене.

Към 31.12.2024 г. в градовете живеят 4 744 111 души, или 73.7%, а в селата – 1 693 249 души, или 26.3% от населението на страната. Към края на 2024 г. населените места в България са 5 256, от които 257 са градове и 4 999 – села. Населените места без население са 199. С население над 100 хил. души са шест града в страната, в които живеят 35.5% от населението на страната. Това води до многоаспектни проблеми в социалните ролеви отношения – икономически, трудови, професионални, семейни и др.

2.2. СТРУКТУРА НА НАСЕЛЕНИЕТО ПО ВЪЗРАСТ

Фиг. 12. Възрастова структура на населението към 31.12.2024 година

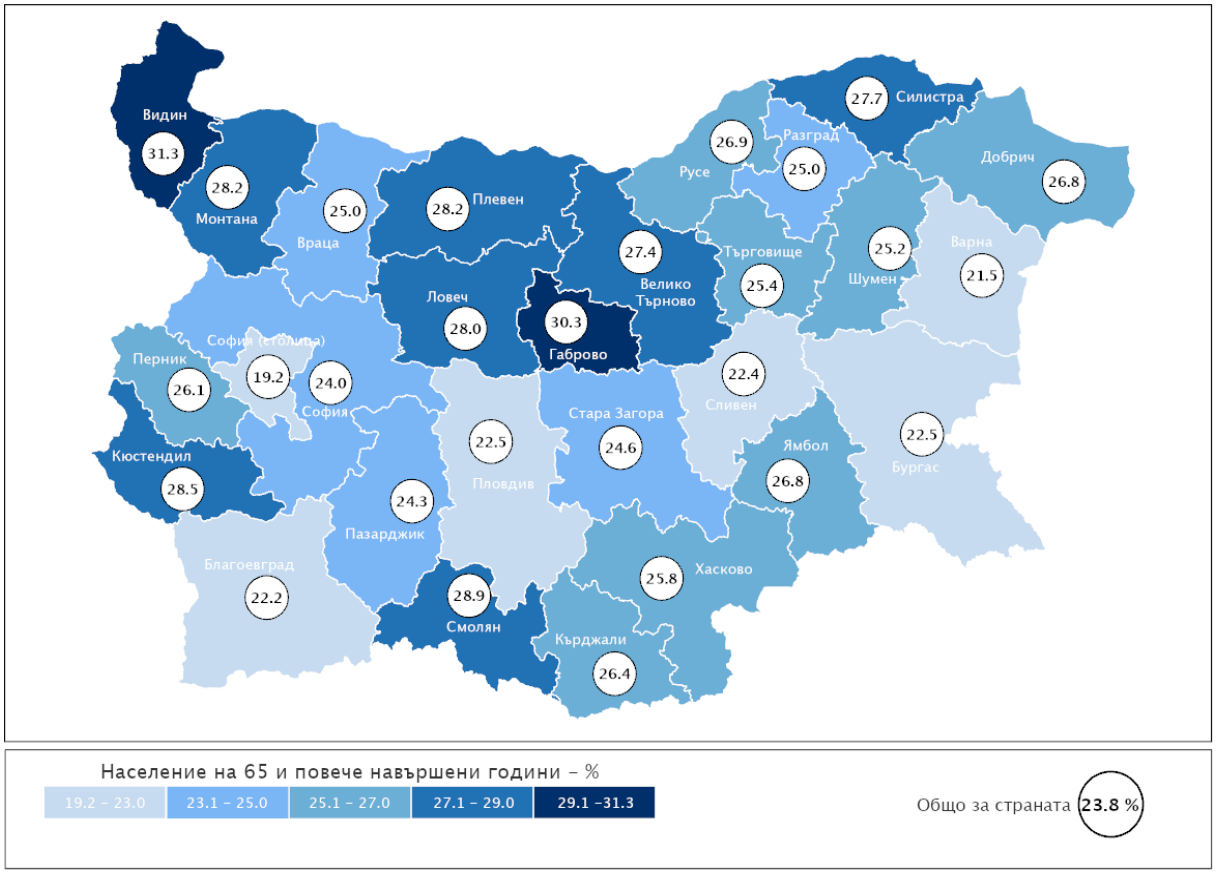

Източник: НСИ

Продължава процесът на застаряване на населението.

В края на 2024 г. лицата на 65 и повече навършени години са 1 544 245, или 24.0% от населението на страната. В регионален аспект делът на лицата на 65 и повече навършени години е най-висок в областите Видин (31.4%), Габрово (30.5%) и Смолян (30.0%). Най-нисък е делът на възрастното население в областите София (столица) – 19.2%, Варна – 21.6%, и Сливен – 22.5%.

Фиг. 13. Относителен дял на населението на 65 и повече навършени години към 31.12.2023 г. по области

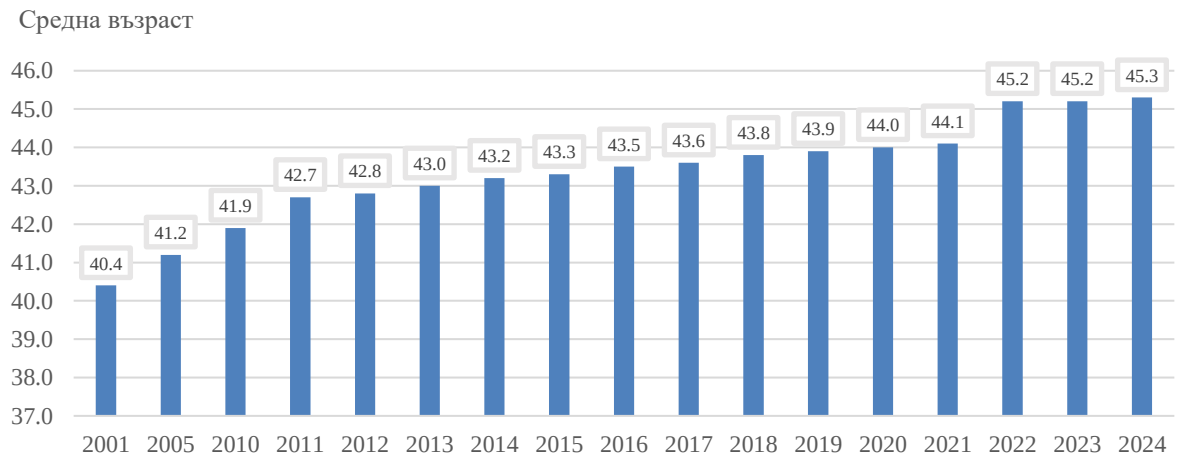

Източник: НСИ

Към 31.12.2024 г. **децата до 15 години в страната са 901 843, или 14.0% от общия брой на населението**. Относителният дял на населението под 15 години е най-висок в областите Сливен – 18.8%, Ямбол – 15.2%, и Пловдив – 14.7% от населението на областта, а най-нисък е в областите Смолян – 10.3%, Видин – 11.4%, и Габрово – 11.6%.

Застаряването на населението у нас през годините води до повишаване на неговата средна възраст, която нараства до 45.3 години в края на 2024 година. Средната възраст на населението в градовете е 44.5 години, а в селата – 47.6 години.

Фиг. 14. Средна възраст на населението

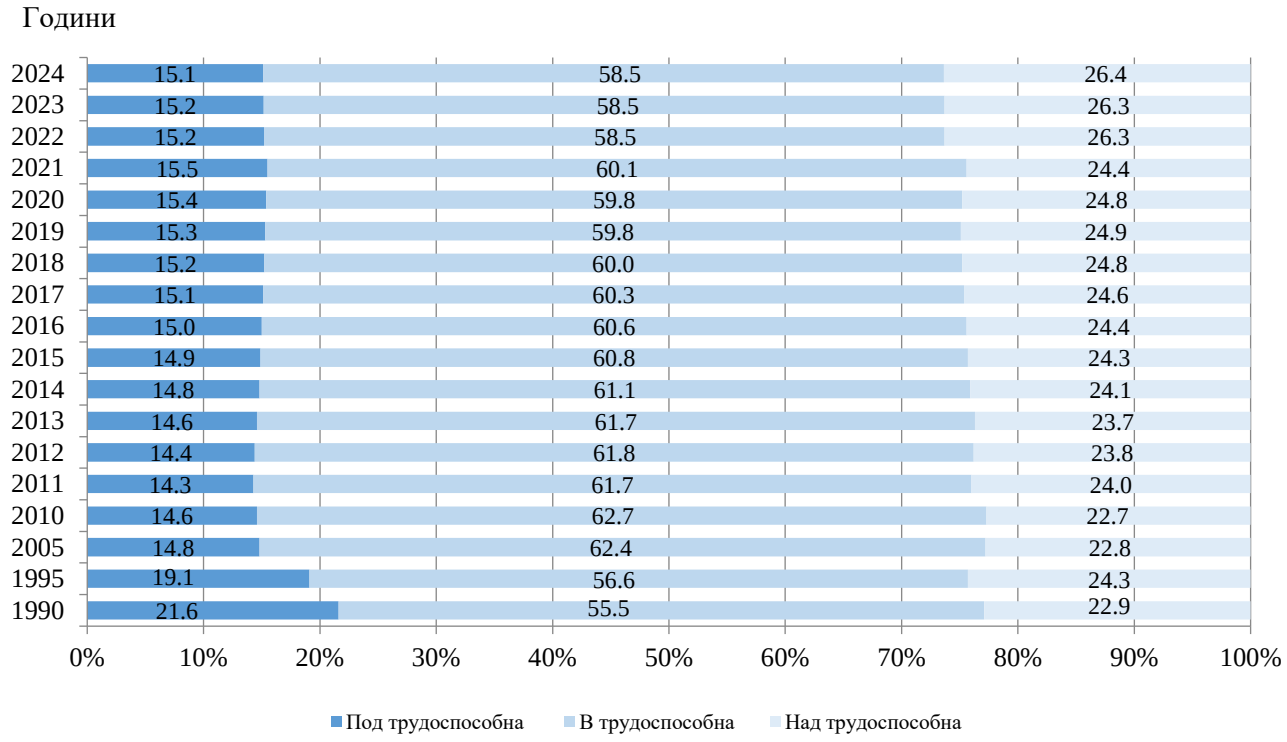
Източник: НСИ

Тенденцията на застаряване на населението води до промени и в неговата основна възрастова структура – **под, във и над трудоспособна възраст.** Влияние върху съвкупностите на населението във и над трудоспособна възраст оказват както застаряването на населението, така и законодателните промени[20] при определянето на възрастовите граници за пенсиониране.

За 2024 г. тези граници за населението в трудоспособна възраст са до навършването на 62 години и 2 месеца за жените и 64 години и 7 месеца за мъжете.

Населението в трудоспособна възраст към 31.12.2024 г. е 3 765 хил. души, или 58.5% от населението на страната, като мъжете са 1 970 хил., а жените – 1 795 хиляди. Към края на 2024 г. над трудоспособна възраст са 1 701 хил. души, или 26.4%, а под трудоспособна възраст – 971 хил. души, или 15.1% от населението на страната.

Фигура 15: Население под, във и над трудоспособна възраст към 31.12.

Източник: НСИ

Към 31.12.2024 г. **общият коефициент на възрастова зависимост[21] в България е 61.3%.** Най-ниска е стойността на коефициента в София (столица) – 51.2%, а най-неблагоприятно е съотношението в област Видин – 74.9%.

[20] Възрастовите граници за разпределение на населението по категориите под, във и над трудоспособна възраст са определени съгласно Наредбата за пенсиите и осигурителния стаж, приета с Постановление №30 на МС (ДВ, бр. 21/17.03.2000 година).

[21] Коефициентът на възрастова зависимост показва броя на лицата от населението в „зависимите“ възрасти (населението под 15 и на 65 и повече навършени години) на 100 лица от населението в „независимите“ възрасти (от 15 до 64 години). Изчислява се в проценти.

Таблица 10: Коефициенти на възрастова зависимост общо за страната и по статистически райони – 2024 г.

Статистически райони	Отношение на населението на възраст под 15 и над 65 и повече години към населението на възраст от 15 до 64 години - %	Отношение на населението на възраст 65 и повече години към населението на възраст от 15 до 64 години - %
Общо за страната	**61.3**	**38.7**
Северозападен	70.1	47.8
Северен централен	67.0	46.2
Североизточен	60.4	38.2
Югоизточен	64.8	39.4
Югозападен	54.9	32.8
Южен централен	62.6	40.0

Източник: НСИ

2.3. УЧАСТИЕ НА НАСЕЛЕНИЕТО В ОБРАЗОВАТЕЛНИЯ ПРОЦЕС

Степента на завършено образование е основен фактор и важно условие за повишаване на заетостта, получаването на по-високи доходи и ограничаване на бедността, както и за постигане на по-добро качество и стандарт на живота на населението. Това е фактор и условие за балансирано демографско развитие на населението, както и за подобряване на качеството на човешките ресурси.

Колкото по-висока е степента на образование, толкова по-малко хората са застрашени от бедност и риск от бедност.[22]

2.3.1. Образование в Република България през учебната 2024/2025 г.[23]

Основните резултати от проведените от Националния статистически институт годишни изчерпателни изследвания, характеризиращи дейността на образователните институции, показват, че:

- през учебната 2024/2025 година в предучилищното образование (детските градини и подготвителните групи в училищата) са записани 217.2 хил. деца;
- към 31.12.2024 г. в страната функционират 2 329 училища, в които са записани 713.5 хил. ученици;
- основно образование през 2024 г. са завършили 59.8 хил. ученици, а средно - 43.4 хиляди;
- записаните в различните степени на висшето образование („професионален бакалавър“, „бакалавър“ и „магистър“) за академичната 2024/2025 година са 203.5 хиляди;
- към 31.12.2024 г. за придобиване на образователна и научна степен „доктор“ у нас се обучават 5 029 лица, от които 574 са чужди граждани.

[22] Лица в риск от бедност са тези, които живеят в домакинство с общ разполагаем нетен доход под линията на бедност. За изследване на равнището на бедност в методологията на Евростат се използва общ разполагаем нетен доход. Линията на бедност представлява 60 на сто от медианния общ разполагаем нетен доход (след социалните трансфери) на еквивалентна единица. Поради различния състав и брой лица в домакинствата се прилагат еквивалентни скали. Използва се модифицираната скала на ОИСР, според която първият възрастен на 14 и повече навършени години получава тегло единица, вторият възрастен на 14 и повече навършени години – тегло 0.5, и всяко дете под 14 години – тегло 0.3. Теглата се присъждат на всеки член на домакинството и се сумират, за да се получи еквивалентен размер на домакинството. Общият разполагаем нетен доход за всяко домакинство се разделя на неговия еквивалентен размер и се формира общ разполагаем нетен доход на еквивалентна единица.

[23] Образование в Република България - 2024/2025 учебна година

2.3.1.1. Предучилищно образование

Към 31.12.2024 г. в страната функционират 1 830 самостоятелни детски градини, от които 125 частни. В предучилищно образование, провеждано в детските градини и подготвителните групи в училищата, са записани 217.2 хил. деца, от които 51.4% са момчета.

Обхватът на децата в това образователно ниво, изчислен чрез груповия нетен коефициент на записване[24] за учебната 2024/2025 година, е 88.6%. Този показател е най-висок в област Смолян (98.7%), а най-нисък - в област Сливен (72.7%).

Средният брой деца в една самостоятелна детска градина за страната е 119, като в градовете е значително по-голям – 152, отколкото е в селата – 62.

През учебната 2024/2025 година в частни образователни институции са записани 6 596 деца, или 3.0% от всички записани в предучилищно образование.

Педагогическият персонал, зает в предучилищно образование, е 20.9 хиляди, като детските учители са 86.2% от общия брой.

2.3.1.2. Училищно образование

Към 31.12.2024 г. в страната функционират 2329 училища, от които 129 начални, 1110 основни, 70 обединени, 114 гимназии, 505 средни, 21 училища по изкуствата, 25 спортни и 355 професионални гимназии. В сравнение с предходната година общият брой на училищата намалява с 12.

Броят на учениците, записани във всички видове училища, е 713.5 хил., от които 15.3 хил. са записани в частни училища. Средно на една паралелка в държавните училища се падат по 21 ученици, а в частните – по 14.

В професионални програми са записани 169.4 хил. ученици, като сред тях преобладават момчетата – 58.4% от общия брой.

Обхватът на училищното образование, изчислен чрез груповия нетен коефициент на записване[24] за учебната 2024/2025 година, е:

- 92.7% за началния етап на образование,
- 89.6% за прогимназиалния етап и
- 84.7% за гимназиалния етап.

Коефициентът за гимназиалния етап възлиза на 85.8% за момчетата и 83.5% за момичетата, като по области варира от 93.1% в София (столица) до 57.2% в Сливен.

Основно образование през 2024 г. са завършили 59.8 хил. ученици, а средно – 43.4 хиляди.

Степен на професионална квалификация е придобита, както следва:

- първа степен – 481 ученици;
- втора и трета степен – съответно 2.5 хил. и 18.7 хил. ученици.

При завършилите програми за придобиване на трета степен професионална квалификация най-висок е относителният дял на учениците, изучавали специалности в област[25]:

- „Техника“ (24.1%);
- „Информатика“ и „Услуги за личността“ (и двете с по 16.8%);
- „Стопанско управление и администрация“ (13.2%);
- „Изкуства“ (11.0%).

[24]Груповият нетен коефициент на записване в училищното образование е изчислен в проценти като отношение на броя на учениците на възраст 7 – 10 години в началното образование, 11 – 13 години в прогимназиалното и 14 – 18 години в гимназиалното образование към броя на населението в същите възрастови групи.

[25] За професионалното образование и обучение областите на образование са представени според Списъка на професиите за професионално образование и обучение.

През учебната 2024/2025 година учителите (вкл. директори и заместник-директори с преподавателска заетост) във всички видове училища са 69.2 хил., от които 69.6% са със завършена образователно-квалификационна степен „магистър“. В учителската професия преобладават жените – 82.1% от общия брой, а една трета от всички учители са на възраст 55 или повече години.

2.3.1.3. Професионално обучение за възрастни

В програми за професионално обучение срещу заплащане за придобиване на степен на професионална квалификация в центрове за професионално обучение и професионални гимназии през 2024 г. са били записани 12.1 хил. лица на възраст 16 и повече години. По степени на професионална квалификация разпределението им е следното: първа степен – 3.7 хил., втора степен – 2.9 хил. и трета степен – 5.5 хил. души.

За придобиване на IV-та степен професионална квалификация в професионалните колежи са се обучавали 787 курсисти, от които най-многобройни са били изучаващите специалности в областта „Обществена сигурност и безопасност“ (272 курсисти) и „Услуги за личността“ (251).

2.3.1.4. Висше образование

През учебната 2024/2025 година студентите в България, записани в четирите образователно-квалификационни степени „професионален бакалавър“, „бакалавър“, „магистър“ и „доктор“, са 208.5 хиляди.

Колежи (образователно-квалификационна степен „професионален бакалавър“)

През учебната 2024/2025 година за придобиване на образователно-квалификационна степен (ОКС) „професионален бакалавър“ в колежите се обучават 6 422 студенти, от които 89.2% са български граждани. От общия брой студенти в тази ОКС 1 130 души, или 17.6%, са записани в частни колежи.

През 2024 г. ОКС „професионален бакалавър“ са придобили 1601 студенти, от които 66.2% са жени. Най-голям е броят на дипломираните по специалности в следните области на образование[26]:

- „Здравеопазване“ – 832 души (52.0%);
- „Технически науки и технически професии“ – 229 души (14.3%);
- „Бизнес и администрация“ – 174 души (10.9%);
- „Персонални услуги“ – 117 души (7.3%);
- „Образование“ – 108 души (6.7%).

Университети и специализирани висши училища (образователно-квалификационни степени „бакалавър“ и „магистър“)

През учебната 2024/2025 година за придобиване на ОКС „бакалавър“ и „магистър“ в университетите и специализираните висши училища се обучават 197.1 хил. студенти, от които в частни учебни институции са записани 21.9 хил., или 11.1%.

Български граждани са 180.9 хил., или 91.8% от всички студенти в университети и специализирани висши училища, а чужди граждани – 16.2 хиляди.

Най-голям е броят на чуждестранните студенти от Гърция – 20.0%, следват тези от Обединеното кралство – 13.7%, Украйна – 10.7%, Германия – 9.5% и Италия – 6.3%, от общия брой чуждестранни студенти. Студентите чужди граждани у нас избират да учат специалности предимно в областта на здравеопазването, като 61.5% от тях се

[26] Съгласно Класификация на областите на образование и обучение 2015 (КОО - 2015).

обучават в тази област, а 45.8% от всички чуждестранни студенти изучават специалност „Медицина“.

През 2024 г. в университетите и специализираните висши училища в страната са се дипломирали 46.2 хил. души, от които придобилите ОКС „бакалавър“ са 23.0 хил., а ОКС „магистър“ – 23.2 хиляди.

Броят на дипломираните е най-висок в областите на образование „Бизнес и администрация“ (22.9%), „Образование“ (16.8%), „Здравеопазване“ (10.2%), „Технически науки и технически професии“ и „Науки за обществото и човешкото поведение“ (по 8.3%).

Образователна и научна степен „доктор“

Към 31.12.2024 г. у нас се обучават общо 5 029 докторанти (фиг. 5), като от тях 52.0% са жени. В редовна форма на обучение са зачислени 3 063 души, или 60.9% от докторантите. Най-голям дял от докторантите се обучават в област София (столица) – 57.0%, следвана от областите Пловдив (11.3%), Варна (9.2%) и Велико Търново (7.1%).

Чуждестранните докторанти са 574, или 11.4% от общия брой. Най-висок е делът на тези от Китай – 34.1%, следвани от докторантите от Гърция (14.3%), Израел (7.3%) и Република Северна Македония (6.1%). В частни институции се обучават 3.7% от докторантите, като 84 души от тях, или 14.6%, са чужди граждани.

През 2024 г. образователна и научна степен „доктор“ са придобили 1 159 души, от които 640, или 55.2%, са жени. Най-голям е делът на дипломираните в следните области на образование:

- „Здравеопазване“ – 166 души (14.3%);
- „Науки за обществото и човешкото поведение“ – 162 души (14.0%);
- „Бизнес и администрация“ – 103 души (8.9%);
- „Образование“ – 101 души (8.7%);
- „Технически науки и технически професии“ – 88 души (7.6%)
- „Изкуства“ – 81 души (7.0%).

2.4. ЗДРАВЕН СТАТУС НА НАСЕЛЕНИЕТО[27]

2.4.1. Здравен статус на населението и устойчиво развитие. Състояние и развитие на заболяемостта на населението в страната

2.4.1.1. Обща заболяемост по обръщаемост на населението към лечебните заведения

От 2001 до 2024 г. включително липсва пълен обхват на информацията от лечебните заведения за извънболнична помош за общата заболяемост на населението, за нейната структура и за интензитета ѝ по възрастови групи.

Изключение от горното представлява статистиката за заболеваемостта по обръщаемостта на населението към лечебните заведения по повод на заболявания, подлежащи на задължително съобщаване: инфекциозни болести, туберкулоза, злокачествени новообразувания и др.

2.4.1.2. Заболяемост от някои болести, подлежащи на задължително съобщаване

По данни на НЦОЗА, през 2024 г. заболяемостта от ***злокачествени новообразувания*** намалява спрямо предходната година (406.5%ооо) и показателят

[27] Източник: Национален център за обществено здраве и анализи.

възлиза на 391.6‰ за 2024 г. Най-висока е заболяемостта от рак на мъжките полови органи (92.0‰) и рак на млечната жлеза при жените (89.4‰), следвани от рак на храносмилателните органи (85.8‰).

Наблюдават се териториални различия в броя на новооткритите заболявания от злокачествени новообразувания на 100 000 население. Най-висока е заболяемостта в областите Русе (640.2‰), Хасково (519.2‰), Шумен (516.4‰), Плевен (511.1‰), Варна (494.2‰), а най-ниска – в София (107.3‰).

2.4.1.3. Заболяемост по хоспитализации

Статистическите данни за ***заболяемостта по хоспитализации*** за периода 2005-2019 г. показват, че броят на хоспитализираните случаи в стационарите на лечебните заведения непрекъснато нараства общо и основно във възрастовите групи над 18 г. След известни колебания в годините с COVID – 19 през 2022 г. достига 2 197 743. Във връзка с Регламент ((ЕС) 2022/2294 на Комисията за изпълнение на Регламент (ЕО) №1338/2008 на Европейския парламент и на Съвета по отношение на статистиката за заведенията за здравно обслужване, човешките ресурси в областта на здравното обслужване и използването на здравното обслужване, от 2023 г. се отчитат, както хоспитализираните случаи с престой над 24 часа, така и хоспитализираните дневни случаи с престой до 24 часа, в лечебните заведения със стационар. За 2024 г. техният общ брой е 3 245 686. Най-голям е броят на хоспитализираните случаи общо на 100 000 население сред лицата над 65-годишна възраст (88 542.2), следва групата на лицата 18 – 64 г. (41 440.6) и най-нисък е при децата от 0 до 17 години – 3.2 пъти по-нисък от този над 65 години.

Сред причините за хоспитализация по класове водещи са фактори, влияещи върху здравното състояние на населението и контакта със здравните служби (34.2%), болестите на органите на кръвообращението (9.6%), болестите на храносмилателната система (7.6%), травми, отравяния и някои други последици от въздействието на външни причини (6.9%), които обуславят общо 58,3% от хоспитализациите.

Структурата на хоспитализациите по класове се различава съществено по възрастови групи. При лицата 0 – 17 години водещи са болестите на дихателната система (28.9%). При лицата от 18 до 64 г. водещи са 5 класа: фактори, влияещи върху здравното състояние на населението и контакта със здравните служби (33.4%), болести на храносмилателната система (8.6%), болести на органите на кръвообращението (7.3%), травми, отравяния и някои други последици от въздействието на външни причини и бременност, раждане и послеродов период (6.3%). При лицата на възраст 65 и повече години на първо място в структурата са фактори, влияещи върху здравното състояние на населението и контакта със здравните служби (40.4%), следват болестите на органите на кръвообращението (14.5%), болести на храносмилателната система (7.3%) и новообразувания (5.6%), които общо обуславят повече от половината от хоспитализираната заболеваемост в тази възрастова група.

2.4.1.4. Психично здраве

След промените в системата на здравеопазване през 2000 г. голяма част от институционализираните амбулаторни услуги преминаха в частния сектор, което имаше положителен ефект върху обслужването на пациентите като цяло, особено при тези с така наречените чести психични разстройства – леки депресии, тревожни разстройства, посттравматичен стрес, нарушения в съня и др. Въпреки тези промени, психичното здраве на българите не се подобрява. Причините за това са комплексният характер на факторите, които го обуславят, немалка част от които са извън системата на

психиатрично обслужване – жизнената среда, нивото на стрес в ежедневието, условията на труд, взаимоотношенията в семейството, качеството на живот, социалното благополучие. България изостава много сериозно от европейските страни по отношение отделяните средства за обществено здраве и в частност за психично здраве. Броят на психиатрите намалява от 720 през 2019 г. на 681 през 2024 г. България е на предпоследно място по брой психиатри на 100 000 души население в Европейския съюз за 2023 г.

2.4.1.5. Трайно намалена работоспособност. Вид и степен на увреждане

Броят на лицата с първично определена трайно намалена работоспособност/вид и степен на увреждане над 16-годишна възраст, след наблюдаваното намаление през 2020 и 2022 г. нараства през 2024 г. и достига 79 238 души. Данните за 2024 г. са от Информационна система за контрол на медицинската експертиза и Единната информационна система на медицинската експертиза.

Броят на освидетелстваните и преосвидетелствани лица с трайно намалена работоспособност/вид и степен на увреждане е значителен, като през 2024 г. възлиза на 193 793 души. Най-висок е относителният дял на тези лица от възрастовата група над 60 години (51.4%), следвани от възрастовата група 50-59 години (27.3%).

Относителният дял на освидетелстваните лица над 16 г. с трайно намалена работоспособност/вид и степен на увреждане 50-70% нараства в сравнение с 2023 година и е 38.9. Следват лицата с 71-90% трайно намалена работоспособност/вид и степен на увреждане – 24.1% (25.1% за 2023 г.), със над 90% – 24.0% (27.2% за 2023 г.) и до 50% са 13.0% (9.7% за 2023 г.).

Запазва се структурата на причините за трайно намалена работоспособност на лицата над 16 години като най-честата причина са Болестите на органите на кръвообращението, които обхващат 27.4% от общия брой на случаите на освидетелстваните лица с призната трайно намалена работоспособност/вид и степен на увреждане. Следват Новообразуванията (19.1%), Болестите на костно-мускулната система и съединителната тъкан (12.9%), Болестите на ендокринната система, разстройствата на храненето и обмяната на веществата (8.6%), Психични и поведенчески разстройства (7.4%) и др.

След намаление през 2020 г. и 2022 г. се регистрира увеличаване на броя на освидетелстваните деца до 16-годишна възраст, признати за лица с вид и степен на увреждане, като през 2024 г. достига 3721 деца (при 3446 за 2023 г.) или 3.8 на 1000 население до 16 години (3.5‰ за 2023 г.). Най-голям е броят и делът на децата със степен на увреждане 50-70% – 1584 (42.6%). Всяко четвърто дете с увреждане е със степен 71-90% увреждане (29.2%), с най-тежката степен над 90% са 17.2%.

Структурата на причините за вида и степента на увреждане при децата е различна от тази при лицата над 16-годишна възраст. Най-честата причина са Психичните и поведенческите разстройства (34.4%), Вродените аномалии (14.5%), Болестите на дихателната система (12.5%) и Болести нервната система (11.5%). Тази структура с някои изключения се запазва през годините.

2.5. ЕТНИЧЕСКА СТРУКТУРА НА НАСЕЛЕНИЕТО

Според окончателните данни на НСИ от преброяването на населението през 2021 година и по признак етническа принадлежност, броят на лицата, самоопределили се като българи е 5 118 494, или 84.6% от лицата, отговорили на въпроса за етническа принадлежност, турци – 508 378, или 8.4% от отговорилите лица, роми – 266 720, или 4.4% от отговорилите лица, друг етнос са посочили 79 006 души, или 1.3%, а броят на тези, които не се самоопределят по етнически признак е 15 746 (0.3%).

2.6. РЕЛИГИОЗНА СТРУКТУРА НА НАСЕЛЕНИЕТО

Според окончателните данни на НСИ от преброяването на населението през 2021 година и на принципа на самоопределянето по признак вероизповедание, населението има следния профил:

Таблица 11: Структура на населението по признак вероизповедание към 07.09.2021 г.

Вероизповедание	Брой
Християнско	4 219 270
Мюсюлманско	638 708
Юдейско	1 736
Друго	6 451
Нямам	305 102
Не мога да определя	259 235
Непоказано[28]	616 681

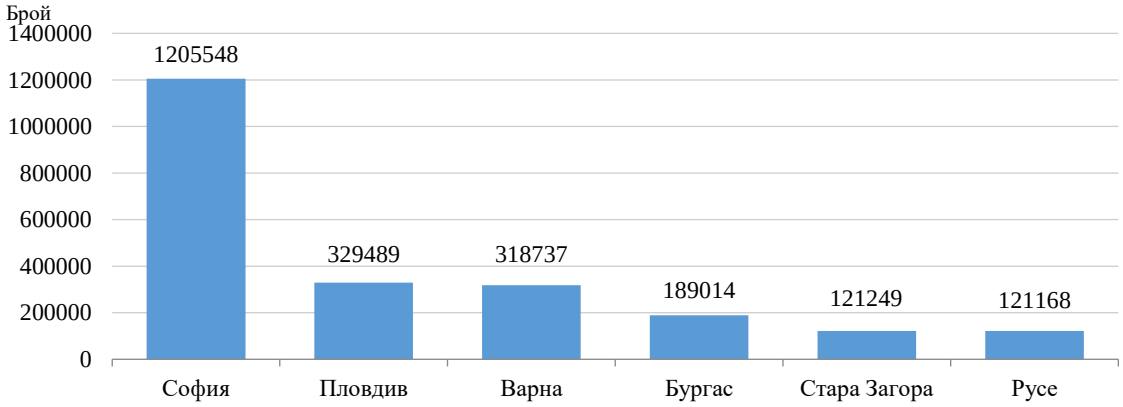
Източник: НСИ

2.7. ТЕРИТОРИАЛНА СТРУКТУРА И ТЕРИТОРИАЛНО РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ НА НАСЕЛЕНИЕТО

Разпределението на населението в страната е неравномерно.

Към 31.12.2024 г. в градовете живеят 4 744 111 души, или 73.7%, а в селата - 1 693 249 души, или 26.3% от населението на страната. Към края на 2024 г. населените места в България са 5 256, от които 257 са градове и 4 999 – села. Населените места без население са 199. С население над 100 хил. души са шест града в страната, в които живеят 35.5% от населението на страната.

Фиг. 3. Градове с население над 100 000 жители към 31.12.2024 година

Източник: НСИ

Към края на 2024 г. страната е разделена на 6 статистически района, 28 области и 265 общини.

Статистически райони

[28] В категорията "Непоказано" са включени лицата, добавени от административни източници, за които липсва информация в използваните при преброяването регистри.

Половината от населението на страната (51.7%) живее в Югозападния и Южния централен район, а най-малък по брой на населението е Северозападният район – 655 хил. души, или 10.2% от населението на страната. През 2024 г. в два статистически района населението намалява спрямо 2023 г. – в Северозападния с 1.3%, а в Северния централен район с 1.0%. В останалите статистически райони населението нараства.

1. Население по статистически райони към 31.12.2024 година

Статистически район	Население към 31.12.2024 - брой	Население към 31.12.2024 - %	Прираст на населението - брой	Прираст на населението - %
Северозападен	655430	10.2	-8594	-1.3
Северен централен	673331	10.5	-7028	-1.0
Североизточен	826742	12.8	608	0.1
Югоизточен	952383	14.8	1216	0.1
Югозападен	2022982	31.4	3815	0.2
Южен централен	1306492	20.3	1862	0.1

Източник: НСИ

Области

Най-малка по население е област Видин, в която живеят 70 542 души, или 1.1% от населението на страната, а най-голяма е област София (столица) – с 1 295 931 души (20.1%). Четири са областите с население над 300 хил. души – София (столица), Пловдив, Варна и Бургас.

2. Население по области към 31.12.2024 година

Области	Население към 31.12.2024 - брой	Население към 31.12.2024 - %	Прираст на населението - брой	Прираст на населението - %
Общо за страната	**6437360**	**100.0**	**-8121**	**-0.1**
Благоевград	286333	4.4	-744	-0.3
Бургас	388919	6.0	4473	1.2
Варна	437521	6.8	3330	0.8
Велико Търново	200413	3.1	-1819	-0.9
Видин	70542	1.1	-1231	-1.7
Враца	146002	2.3	-1617	-1.1
Габрово	93817	1.5	-1045	-1.1
Добрич	145207	2.3	-1428	-1.0
Кърджали	149478	2.3	2916	2.0
Кюстендил	106131	1.6	-1542	-1.4
Ловеч	110823	1.7	-1402	-1.2
Монтана	112737	1.8	-1789	-1.6
Пазарджик	223494	3.5	-1767	-0.8
Перник	109886	1.7	-1146	-1.0
Плевен	215326	3.3	-2555	-1.2

Пловдив	635630	9.9	2044	0.3
Разград	99459	1.5	-1237	-1.2
Русе	186093	2.9	-1737	-0.9
Силистра	93549	1.5	-1190	-1.3
Сливен	169299	2.6	-752	-0.4
Смолян	90534	1.4	-1573	-1.7
София	224701	3.5	-1719	-0.8
София (столица)	1295931	20.1	8966	0.7
Стара Загора	288736	4.5	-1614	-0.6
Търговище	94735	1.5	-874	-0.9
Хасково	207356	3.2	242	0.1
Шумен	149279	2.3	-420	-0.3
Ямбол	105429	1.6	-891	-0.8

Източник: НСИ

В сравнение с 2023 г. шест области увеличават населението си, като най-голямо е това увеличение за областите Кърджали и Бургас, съответно с 2.0 и 1.2%. При областите Видин и Смолян е отчетено най-голямо намаление – с по 1.7%.

Общини

Неравномерно е разпределението на населението и по общини. В 81 общини с население под 6000 души живеят едва 4.4% от населението на страната. В същото време в осемте общини с население над 100 хил. души живеят 41.1% от населението на страната, като най-голяма е Столична община (1 295 931 души), следвана от Пловдив (329 489 души) и Варна (327 424 души). Най-малката община е Трекляно – 522 души.

3. Размер на общините според броя на населението им към 31.12.2024 година

Размер на общината	Общини		Население	
	брой	%	брой	%
Общо	**265**	**100.0**	**6 437 360**	**100.0**
до 5999	81	30.6	286 311	4.4
6000 – 19 999	123	46.4	1 362 606	21.2
20 000 – 49 999	41	15.5	1 294 238	20.1
50 000 – 99 999	12	4.5	846 637	13.2
100 000 и повече	8	3.0	2 647 568	41.1

Източник: НСИ

Основните фактори, които влияят върху измененията в броя и структурите на населението, са демографските процеси – раждаемост, смъртност и миграция.

2.8. КАЧЕСТВО И СТАНДАРТ НА ЖИВОТА

2.8.1. Брутен вътрешен продукт (предварителни данни)

През четвърто тримесечие на 2024 г. сезонно изгладените данни за брутния вътрешен продукт (БВП) показват ръст от 3.1% в сравнение със същото тримесечие на предходната година и повишение от 0.8% спрямо третото тримесечие на 2024 година. Брутната добавена стойност нараства с 2.8% на годишна база и с 0.7% на тримесечна база.

По експресни данни на Националния статистически институт (НСИ) брутният вътрешен продукт през четвърто тримесечие на 2024 г. възлиза на **57 192.6 млн. лв.** по текущи цени. Създадената от отраслите на националната икономика брутна добавена стойност през четвърто тримесечие на 2024 г. възлиза на 49 869.6 млн. лв.

През четвърто тримесечие на тази година бруто капиталообразуването е 13 162.9 млн. лв. и заема 23.0% относителен дял в БВП и регистрира ръст от 0.7%.

Крайното потребление е 45 715.3 млн. лв., заема 79.9% относителен дял от БВП и регистрира ръст от 5.8% спрямо четвъртото тримесечие на предходната година по сезонно изгладени данни.

Износът на стоки и услуги намалява с 3.2%, а вносът на стоки и услуги нараства с 1,2%. Външнотърговското салдо е отрицателно.

2.8.2. Домакинства – доходи, разходи, потребление[29]

2.8.2.1. Доходи на домакинствата

През 2024 г. годишният **общ доход средно на лице от домакинство** е 12 857 лв. и нараства с 18.5% спрямо 2023 година. За последните десет години (2015 – 2024 г.) общият доход средно на лице от домакинство се увеличава 2.6 пъти.

Реалните доходи на домакинствата нарастват с 15.7% през 2024 г. в сравнение с 2023 г., а индексът на реалните доходи през 2024 г. спрямо 2015 г. е 178.1%.

През периода 2015 – 2024 г. са регистрирани следните по-важни изменения по отношение на източниците на общия доход средно на лице от домакинство:

- Доходът от работна заплата през 2024 г. е 7071 лв. и се увеличава с 19.0% спрямо 2023 г., а нарастването му в сравнение с 2015 г. е 2.6 пъти;
- Доходите от пенсии за последната година са 3863 лева. Те нарастват с 11.9% спрямо 2023 г. и 3 пъти в сравнение с 2015 година;
- Доходите от самостоятелна заетост през 2024 г. са 923 лева. Спрямо 2023 година нарастват с 48.6% и 2.6 пъти в сравнение с 2015 година;
- Доходът от трудова дейност извън работната заплата за последната година е 171 лв. и се увеличава спрямо 2023 г. с 69.3%, а в сравнение с 2015 г. нараства с 8.2%;
- Доходите от другите социални трансфери (обезщетения за безработни, семейни помощи за деца и други социални помощи и обезщетения) през 2024 г. са 281 лева. Те се увеличават с 26.6% спрямо 2023 г. и с 64.3% спрямо 2015 година.

В структурата на общия доход с най-висок относителен дял е работната заплата. През 2024 г. той е 55.0%, което е с 0.2 процентни пункта повече в сравнение с 2023 г. и без изменение спрямо 2015 година.

Доходите от всички социални трансфери (пенсии, обезщетения за безработни, семейни помощи за деца и други социални помощи и обезщетения) формират 32.2% от общия доход на домакинствата през 2024 година. От получените социални трансфери с най-висок относителен дял в общия доход на домакинствата са доходите от пенсии - 30.0%, което е с 1.8 процентни пункта по-малко в сравнение с 2023 г. и с 4.0 процентни пункта повече в сравнение с 2015 година.

През 2024 г. относителният дял на доходите на домакинствата от самостоятелна заетост в общия доход на домакинствата е 7.2%, увеличава се с 1.5 процентни пункта в сравнение с 2023 г. и достига нивото си от 2015 година.

[29] По данни на НСИ: Доходи, разходи и потребление на домакинствата през 2024 година (nsi.bg)

Относителният дял на дохода от трудова дейност извън работната заплата е 1.3% и се увеличава спрямо 2023 г. с 0.4 процентни пункта, а спрямо 2015 г. намалява с 1.9 процентни пункта.

2.8.2.2. Разходи на домакинствата

През 2024 г. българските домакинства са изразходвали 11 712 лв. средно на лице, което е с 16.6% повече в сравнение с 2023 година. За периода 2015 – 2024 г. разходите на домакинствата се увеличават 2.5 пъти.

Относителният дял на потребителския разход от общите разходи на домакинствата намалява от 83.3% през 2015 г. на 80.8% през 2024 година. През периода 2015 – 2024 г. се наблюдават следните промени по отношение на някои видове разходи средно на лице от домакинство:

- Изразходваните средства за храна и безалкохолни напитки са 3 357 лв. през 2024 г., или с 12.4% повече спрямо 2023 г. и 2.3 пъти повече в сравнение с 2015 година;
- Разходите за облекло и обувки през 2024 г. са 435 лева. В сравнение с предходната година те нарастват с 25.0%, а спрямо 2015 г. – 2.6 пъти;
- Разходите, свързани с жилището (вода, електроенергия, горива, жилищно обзавеждане и поддържане на дома), за последната година са 1830 лева. В сравнение с 2023 г. нарастват с 8.6%, а спрямо 2015 г. се увеличават 2.2 пъти;
- За здравеопазване през 2024 г. са изразходвани 716 лв. – със 17.4% повече от 2023 г. и 2.9 пъти повече спрямо 2015 година;
- За транспорт и съобщения през 2024 г. са похарчени 1319 лв., което е с 13.8% повече от 2023 г. и 2.5 пъти повече спрямо 2015 година;
- Разходите за свободно време, културен отдих и образование през 2024 г. са 780 лева. В сравнение с 2023 г. те се увеличават с 39.8%, а спрямо 2015 г. – 3.4 пъти;
- През последната година разходите за данъци и социални осигуровки са в размер на 1640 лв. и се увеличават с 21.0% в сравнение с 2023 г., а спрямо 2015 г. нарастват 3.1 пъти.

През 2024 г. относителният дял на разходите за храна и безалкохолни напитки от общия разход е 28.7%, което е с 1.0 процентни пункта по-малко в сравнение с 2023 г. и с 2.7 процентни пункта по-малко спрямо 2015 година.

Делът на разходите за данъци и социални осигуровки е 14.0% от общия разход през 2024 г., което е с 0.5 процентни пункта повече в сравнение с 2023 г. и с 2.6 процентни пункта повече спрямо 2015 година. Относителният дял на разходите за здравеопазване е 6.1%, без промяна в сравнение с 2023 г. и с 0.8 процентни пункта повече в сравнение с 2015 година. През периода 2015 – 2024 г. делът на разходите за транспорт и съобщения в общия разход е в рамките на 11 – 12%.

Относителният дял на разходите, свързани с жилището, през 2024 г. е 15.7% от общия разход и намалява спрямо 2023 г. с 1.1 процентни пункта, а спрямо 2015 г. намалява с 2.3 процентни пункта.

2.8.2.3. Потребление на домакинствата

През 2024 г. настъпват промени при потреблението на основни хранителни продукти средно на лице от домакинство в сравнение с 2023 година. Намалява потреблението на хляб и тестени изделия – с 3.4 кг, и това на картофи – с 0.3 килограма.

Най-голямо увеличение има в консумацията на безалкохолни напитки – с 11.1 литра, на плодове – с 5.8 кг, и на месо – с 2.3 килограма.

2.8.2.4. Покупателна способност[30] на домакинствата

Съгласно изследването на НСИ прогнозните оценки за 2024 г., представени в изследването „България и ЕС: паритети на покупателната способност и брутен вътрешен продукт на човек от населението през 2024 г. (налични към 19.03.2025 г.) през 2024 г. се наблюдават значителни различия в БВП на човек от населението, изразен в стандарта на покупателна способност (СПС), между страните от ЕС. Десет държави, представляващи около 34% от населението на ЕС, надвишават средното за ЕС равнище на БВП на човек от населението. Люксембург и Ирландия отбелязват най-високи нива, съответно 141% и 111% над средното за ЕС, значително преди Нидерландия (35% над средното за ЕС равнище), Дания (28%) и Белгия (17%). България е държавата членка с най-нисък БВП на човек от населението – с 34% под средното за ЕС. Гърция и Латвия също отбелязват нива под средното за ЕС, съответно с 30% и 29%.

Общ доход средно на домакинство

Общият доход средно на домакинство през четвърто тримесечие на 2024 г. е **6705 лв**., спрямо четвърто тримесечие на 2023 г. нараства с **18.0%**. Основен компонент на общия доход е брутният доход.

Брутният доход на домакинството е сумарна величина на всички регулярни доходи на домакинството и на неговите членове, получени от: труд, собственост, пенсии, обезщетения за безработни, социални добавки за деца, други обезщетения и помощи и регулярни трансфери от други домакинства. Тримесечният общ доход средно на лице от домакинство през четвъртото тримесечие на 2024 г. е 3 371 лв. и нараства със 17.6% спрямо същия период на 2023 година.

В структурата на общия доход с най-висок относителен дял е доходът от работна заплата (54.4%), следван от доходите от пенсии (30.2%) и от самостоятелна заетост (7.7%). Спрямо четвъртото тримесечие на 2023 г. относителният дял на дохода от самостоятелна заетост се увеличава с 1.8 процентни пункта. Делът на дохода от работна заплата намалява с 0.5 процентни пункта, а от пенсии – с 1.1 процентни пункта.

Общ разход средно на домакинство

Общият разход средно на домакинство през четвърто тримесечие на 2024 г. е **6032.39 лв**., спрямо четвърто тримесечие на 2023 г. се увеличава с **14.0%**. Основна част от разходите на домакинствата представлява потребителският общ разход, който формира 80.3% от общия разход за четвърто тримесечие на 2024 г. Елементи на потребителския общ разход са разходите за храна, разходите за жилище, разходите за обзавеждане, разходи за транспорт, за здравеопазване, разходите за образование, за съобщения и други.

През четвърто тримесечие на 2024 г. общият разход средно на лице е **3033 лв**., увеличава се с 13.7% спрямо същото тримесечие на 2023 г. В структурата на общия разход с най-голям относителен дял са разходите за храна и безалкохолни напитки (29.3%), следвани от разходите за жилище (15.5%), за данъци и социални осигуровки (14.0%) и за транспорт и съобщения (11.4%).

[30] Покупателната способност на домакинствата е количеството стоки от даден вид, което може да се купи с паричния доход средно на лице от домакинство, ако същият се изразходва изцяло за покупката на тази стока през съответната година.

Потребление на основни хранителни стоки средно на лице от домакинствата през четвърто тримесечие на 2023 г. и 2024 г. :

- Потреблението на хляб и тестени изделия намалява с **4.4%**.
- Потреблението на месо нараства с **5.0%.**
- Потреблението на месни произведения нараства с **2.3%**.
- Потреблението на прясно мляко запазва нивото си.
- Потреблението на кисело мляко нараства с **1.5%**.
- Потреблението на сирене намалява с **3.4%**.
- Потреблението на яйца запазва нивото си.
- Потреблението на олио намалява с **3.8%**.
- Потреблението на плодове нараства с **5.9%**.
- Потреблението на зеленчуци намалява с **2.3%**.
- Потреблението на картофи намалява с **2.9%.**
- Потреблението на фасул, зрял, запазва нивото си**.**
- Потреблението на захар намалява с **7.1%**.

2.8.2.5. Жилища, жилищни условия и снабденост със стоки за дълготрайна употреба

През 2024 г. в собствено жилище живеят 87.0% от домакинствата, а 8.0% ползват жилище, без да плащат наем. В жилища под наем живеят 5.0% от наблюдаваните домакинства – 4.0% на свободен и 1.0% на общински наем. Второ жилище притежават 11.9% от домакинствата.

В жилища, построени преди 1990 г., живеят 88.4% от домакинствата, като 69.3% са изградени в периода 1961 – 1990 година. Преди 1961 г. са построени 19.1%, а след 1990 година – 11.6% от жилищата.

67.5% от домакинствата в страната живеят в дву- и тристайни жилища (72.6% в градовете и 51.2% в селата). В по-големи жилища (с четири и повече стаи) живеят 21.4% от домакинствата в градовете и 46.5% в селата.

Гаражи имат 24.4% от домакинствата в страната (19.9% в градовете и 38.7% в селата).

Има съществени различия в благоустроеността на жилищата в градовете и селата. Централна канализация имат 43.3% от жилищата в селата, докато в градовете този процент е 97.5%. Тоалетна вътре в жилището имат 90.0% от домакинствата в селата и 99.2% в градовете. С централно отопление (парно или газ) са 22.8% от жилищата в страната, съответно 29.7% в градовете и 0.7% в селата.

Автомобили имат 58.0% от наблюдаваните домакинства, като 8.8% притежават два и повече автомобила. Не могат да си позволят да закупят и поддържат автомобил по финансови причини 6.2% от домакинствата, а 35.8% са заявили, че нямат необходимост от лека кола.

От предметите за дълготрайна употреба най-разпространена е хладилната техника – 99.7% от домакинствата в страната (99.8% в градовете и 99.4% в селата) имат хладилник и/или фризер.

На второ място е телевизорът – притежават го 99.2% от домакинствата, а 39.7% имат по два и повече телевизора.

Автоматична перална машина притежават 98.0% от домакинствата, 1.3% не могат да си позволят този уред по финансови причини, а 0.7% смятат, че нямат необходимост.

Мобилен телефон имат 98.5% от домакинствата като преобладават тези с два и повече мобилни телефона.

С компютри разполагат 56.7% от домакинствата (62.6% в градовете и 37.9% в селата), а 39.7% преценяват, че нямат необходимост от компютър в дома.

Наличие на интернет връзка в жилището имат 78.0% от домакинствата в страната. В градовете домашен интернет има в 82.8% от жилищата, а в селата – в 62.6%. Посочили, че нямат необходимост от интернет връзка в дома си, са 20.8% от домакинствата.

Климатици притежават 67.9% от домакинствата, а 9.3% не могат да си закупят такава техника поради липса на финансови средства. 22.8% от домакинствата в страната са заявили, че нямат необходимост от климатик.

ЧАСТ III. УПРАВЛЕНИЕ НА ДЕМОГРАФСКИТЕ ПРОМЕНИ. СЕКТОРНИ МЕРКИ ЗА АДАПРИРАНЕ КЪМ ДЕМОГРАФСКИТЕ ПРОМЕНИ

3.1. УСЪВЪРШЕНСТВАНЕ НА ДЕМОГРАФСКАТА ПОЛИТИКА

Демографските дисбаланси се превръщат в проблем на макро-фискалната стабилност и устойчивостта на всички социални системи. Изключително важно е да се отчитат реалистичните възможности за ограничаване на демографския натиск върху социалните системи и публичните финанси. Решаването на демографските проблеми в дългосрочен план изисква устойчиво мобилизиране на целия наличен ресурс и използване на всички налични инструменти на държавата.

Основната цел на политиката за демографско развитие е заложена в Актуализираната Национална стратегия за демографско развитие на населението в Република България (2012-2030 г.) и е насочена към забавяне темповете на намаляване на броя на населението, с тенденция за стабилизирането му в дългосрочен план и осигуряване на високо качество на човешкия капитал, включващ хората с тяхното здравословно състояние, образованост, квалификация, способности и умения. Специален акцент върху посрещането на демографските предизвикателства, свързани със застаряване на населението, е поставен и чрез приетата от Министерския съвет с РМС №142 на 15 март 2019 г. Национална стратегия за активен живот на възрастните хора в България (2019 – 2030 г.).

Подобряването профила на населението и на работната сила е възможно чрез: повишаване на общото образователно равнище и пригодност за заетост; обвързване на образованието с реалните нужди на бизнеса и икономиката на страната; намаляване броя на отпадащите деца от всички степени на образователната система; повишаване на заетостта на младите; подобряване на здравния статус и насочване на усилията към превенция на социално-значими заболявания; подпомагане на съвместяването на семеен с професионален живот чрез предоставяне на широк спектър от услуги за зависими членове в семейството, вкл. деца, хора с увреждания, възрастни хора; създаване на условия за по-бързото кариерно развитие на младите; развитие на дългосрочните грижи за възрастните и на солидарност между поколенията; предприемане на мерки за финансово стабилизиране на социалните системи; регионализиране на демографската политика, поради различните форми и профили на демографски дисбаланси в отделните региони на страната; изграждане и укрепване на национален административен механизъм за посрещане на демографските предизвикателства в следващите десетилетия и други.

Изпълнението на демографската стратегия следва прилагането на интегриран подход чрез залагане, изпълнение и мониторинг на мерки в условията на междусекторна координация. Демографската политика е съставна политика и включва мерки за подкрепа на семействата и децата, възрастните хора, хората в неравностойно положение и др. в сектори като заетост, социално подпомагане, социално включване, равни възможности, образование, здравеопазване и регионално развитие. В тази връзка в Министерството на труда и социалната политика е изграден национален механизъм за координация и мониторинг на изпълнението на държавната демографска политика. Функционира Междуведомствена работна група по демографските въпроси към министъра на труда и социалната политика, в която участват представители от ключови държавни ведомства, НСИ, НОИ, БЧК, НСОРБ, БАН, социалните партньори и други

организации. В работната група са въвлечени представители на 42 институции. Всяка година се осъществява актуализиране на състава на групата с цел осигуряване на непрекъснат процес на мониторинг по изпълнение на демографската стратегия. В рамките на междуведомствената работна група се изготвят ежегодни планове и национални мониторингови доклади, в които се интегрира информация от националната статистика, административна информация и данни от социологически проучвания. През 2014 г. с ПМС №138 е създадена административна организация за функциониране на Национален съвет по демографска политика като консултативен орган към Министерския съвет, чиято дейност се администрира в МТСП.

- Проектна дейност по Инструмента за техническа подкрепа на Европейската комисия на тема „Идентифициране на иновативни подходи за адресиране на негативните демографски тенденции в България“

За подобряване на стратегическата рамка за посрещане на демографските предизвикателства Министерството на труда и социалната политика (МТСП) координира проектна дейност по Инструмента за техническа подкрепа на Европейската комисия на тема „Идентифициране на иновативни подходи за адресиране на негативните демографски тенденции в България“. Предложението на МТСП по инструмента за техническа подкрепа на ЕК е развито в контекста на потребността от осъществяване на дейност за междинна оценка на действащата демографска стратегия в България и за започване на подготвителни действия за нейното актуализиране. Предприемането на действия в отговор на демографската трансформация е от изключително важно значение за страната ни, тъй като настоящите демографските процеси показват трайна тенденция за влошаване на структурата и състава на населението и ще имат все по-значимо въздействие в социалното и икономическо развитие на страната ни. Дейностите по предложението на МТСП са насочени към преглед на действащата демографска стратегия с цел прецизиране на мерките и адаптиране към съвременните предизвикателства. Междинната оценка на действащата демографска стратегия ще съдържа изводи и препоръки за осъвременяване и модернизиране на мерките с чист демографски ефект. По този начин ще се постави основа за последващи действия за актуализиране на демографската политика в България. Изводите и препоръките от междинната оценка на прилагането на действащата демографска стратегия ще бъдат валидирани с максимално участие на всички институции и организации с отношение към темата. Финалният доклад по техническата помощ от Европейската комисия с междинната оценка на изпълнението на демографската стратегия и препоръките ще бъде изготвен през 2026 г.

- Дейност по процедура по програма „Развитие на човешките ресурси“ за усъвършенстване на демографската политика

Министерството на труда и социалната политика изпълнява проект по Програма „Развитие на човешките ресурси“ на тема "Усъвършенстване на политиката в отговор на демографските промени". Той стартира през месец юни 2025 г. в партньорство с Българската академия на науките.

Основната цел на дейността е повишаването на административния капацитет на представители на местните администрации за развитие и изпълнение на политики за адресиране на демографските предизвикателства. Проектът включва дейности за картографиране на регионалните демографски предизвикателства в отделните региони в България и оформяне на регионални визии за подобряване на демографско развитие. Следва изработване на анализ на потребностите от мерки в регионите за посрещане на демографските предизвикателства с формулирани препоръки за подобряване и адаптиране на секторните политики на регионално ниво към демографските промени. В допълнение ще се изработят модели за многосекторно изпълнение на програми по

региони, съобразени с възможностите на националното и европейско финансиране. Предвиждат се обучения на областната администрация и запознаване с продуктите на проекта и на членовете на Междуведомствената работна група по демографските въпроси.

Проектът е разработен с разбирането, че демографската политика трябва да изгражда среда, която да улеснява хората да осъществяват своя житейски избор. Неговата задача е да картографира потребностите за подкрепа на благосъстоянието на четири категории население - родители, млади хора, възрастни и мигранти.

Целевата група на родителите се въвежда с цел идентифициране на необходимостта от адаптиране на политиките за по-доброто съвместяване на семейните планове и платения труд чрез осигуряване на достъп до качествени грижи за децата и осигуряване на равновесие между професионалния и личния живот. Това се отнася и до засилване на цялостната подкрепа за родителите за създаване на по-благоприятна за семейството среда, която трябва да адресира социално-икономическите въздействия на застаряването и намаляващата раждаемост. Избран е подход, основан на потребностите, което означава изследване на различните лични и професионални нужди на работещите родители, насърчаване на равното споделяне на отговорностите за полагане на грижи между жените и мъжете и др. Категорията на младежите ще се изследва за идентифициране на необходимата подкрепа за предоставяне на възможности на по-младите поколения да живеят качествено, да развиват уменията си, да имат по-лесен достъп до пазара на труда и до жилища. Категорията на възрастните е обект на изследване с цел идентифициране на социални и икономически възможности пред по-възрастните поколения и поддържането на тяхното благосъстояние чрез подходящи политики на пазара на труда и работното място, както и чрез осигуряване на качествен и активен живот в добро здраве. Категорията на мигрантите е обект на изследване в контекста на идентифициране на факторите и преодоляване на обезлюдяването и регионалните диспропорции в развитието на баланса и структурата на населението.

Проектът ще осигури представителна информация за отразяване на регионалните специфики в демографската сфера като намерението е тя да бъде приложима и към областното ниво. По този начин проектът ще приложи новаторски подход за идентифициране на потребностите на населението чрез максимално директен и достоверен подход.

3.2. ПРЕПОРЪЧИТЕЛНИ МЕРКИ ЗА КОМПЕНСИРАНЕ НА ДЕМОГРАФСКИТЕ ДИСБАЛАНСИ

3.2.1. МЕРКИ С КОМПЕНСИРАЩ ХАРАКТЕР ПО ОТНОШЕНИЕ НА РАЖДАЕМОСТТА

Очакванията за раждаемостта в следващите десетилетия са тя да продължава да намалява, предимно поради констатираното от последното преброяване значително намаляване на родилните контингенти.

Факторите, които оказват въздействие върху взимането на решение за раждане и отглеждане на дете са комплексни и се отнасят до **създаване на по-спокойна, предвидима и сигурна семейна и обществена среда.** Ето защо усилията на държавата следва да бъдат насочени към създаване на подходящи условия за раждане, отглеждане, възпитание, материална обезпеченост и социална реализация на толкова деца, колкото родителската двойка би искала да има.

Освен максимално обхватните и дългосрочни мерки в подкрепа на раждаемостта, семействата и децата, заложени в Актуализираната Национална стратегия за

демографско развитие на населението в Република България (2012-2030 г.), следва да се предприемат или да се поддържат вече предприети краткосрочни мерки, както за създаване на условия за раждането на второто дете в семейството, така и за реализиране на желания от младите хора двудетен семеен модел посредством:

1. Финансова подкрепа за семействата с деца чрез увеличаване на средствата за социално подпомагане при раждане и отглеждане на деца и въвеждане на периодична оценка на въздействие.
2. Повишаване на финансовите стимули и подобряване на финансовата обезпеченост на семействата с деца чрез увеличаване на осигурителните обезщетения като размерът на обезщетението за майчинство през втората година за отглеждане на дете до 2-годишна възраст се повиши до размера на минималната работна заплата без пряко обвързване, както и повишаване на процента на обезщетението, което майките получават през втората година за отглеждане на детето, ако се върнат на работа – от 50 на 75 на сто.
3. Поддържане и разширяване на обхвата на мерките, свързани с гъвкаво съчетаване на семеен с професионален живот чрез гарантиране на по-добър достъп на децата до детски ясли, детски градини и предучилищни форми на обучение; подобряване на възможностите за трудова реализация на родителите с деца, осигуряване на възможност за работа при гъвкаво работно време и работа от вкъщи на родителите; развиване на подходяща инфраструктура и подобряване на качеството, и разнообразяване на услугите за отглеждане на децата.
4. Въвеждане в средния курс на образователната система на обучения за повишаване на информираността на младите хора, консултиране по сексуално-репродуктивно здраве и отговорно родителство и използване на резервите за намаляване на абортите по желание, а с това и ограничаване, и намаляване на рисковете за репродуктивното здраве на девойките и жените.
5. Подобряване на качеството на здравните услуги и на достъпа до тях за децата и техните родители.

3.2.2. МЕРКИ С КОМПЕНСИРАЩ ХАРАКТЕР НА ПАЗАРА НА ТРУДА

Възможни подходи и мерки за посрещане на демографските предизвикателства, свързани със застаряване и намаляване на работната сила

Икономическите последици от застаряването на населението върху пазара на труда и неговото функциониране са многопосочни - очаква се да намалява количеството и качеството на труда, което води до влошаване на конкурентоспособността на икономиката в дългосрочен план, очакват се и неблагоприятни промени в образователното равнище на работната сила, професионалните компетенции и способността за адаптивност към промените.

Демографските промени, застаряването и неравномерното териториално разпределение на населението изискват преструктуриране на икономиката и промяна в политиките за заетост и управление на човешките ресурси.

Едно от най-големите предизвикателства в следващите десетилетия ще бъде осигуряване на възможност за приемане и посрещане на последствията от застаряване на работната сила и насърчаване на заетостта на възрастните хора.

Ако относително по-многочислената работна сила на по-висока възраст би имала **продуктивни работни места**, то това ще доведе до жизнен цикъл с положително салдо (намаляване на броя на зависимите). Такава ситуация благоприятства развитието, разширяват се възможностите за съхраняване и мултиплициране на инвестициите и в

същото време би могло да се осигурява намаляване на разходите за образование. Намаляването на броя на зависимите ще позволи да се намали или освободи финансов ресурс за оптимизиране както на личните, така и на държавните инвестиции за подобряване на качеството на човешките ресурси.

Осигуряването на продуктивни работни места, особено за работната сила в по-високите възрастови групи (която ще бъде по-многочислената в следващите десетилетия) може да се определи като демографски дивидент. Подобен демографски дивидент могат да имат мерки за активиране и включване на пазара на труда на големи социални групи, които са изпаднали в състояние на икономическа зависимост, поради безработица, ниско образование и квалификация, различна степен на увреждане, полагане на труд за гледането на други зависими членове в семейството и др.

Използването на възможностите, които този демографски дивидент предоставя за икономически растеж и финансово стабилизиране на социалните системи, са свързани с:

- Предприемане на мерки в подкрепа на икономика, която създава производителни работни места за все по-застаряващото население в активна трудоспособна възраст;
- Осигуряване на пълна и производителна заетост за потенциалната работна сила.

Проблем за използването този демографски дивидент се състои в дефицит на възможности за продуктивна заетост, вкл.: висока безработица; ниско равнище на квалификация на работната сила; висока заетост с нископроизводителен или непроизводителен труд; висок дял на неформалната заетост; ниски работни заплати, съобразно реалните потребности за нормално възпроизводство на работната сила.

Промененият и променящият се профил на работната сила на пазара на труда в резултат на демографските дисбаланси и застаряването на населението изисква спешен и неотложен преглед, и когато се налага - промяна и адаптиране на всички мерки и програми към новата ситуация, вкл.:

1. Използване на резерви за стабилизиране на пазара на труда и на работната сила чрез включване на невключени социални групи (увеличаване на количеството труд) – младежи; възрастни в добро здраве; жени в определени възрастови групи; хора с увреждания, позволяващи полагане в определена степен на определен вид труд; роми; обезкуражени и др.
2. Повишаване на производителността на труда. Такава мярка е в пряка зависимост от състоянието на икономиката и бизнеса; броя и качествата (образование, квалификация, умения, здравословно състояние и др.) на активното население в трудоспособна възраст; равномерно икономическо развитие на отделните региони на страната; наличие на психологически, икономически и финансови условия за повсеместно развитие на предприемачеството и иновациите; подобрения на производствения процес; обща икономическа и фискална стабилност и др.
3. Повишаване на ролята, значението и относителния дял на доходите от труд в структурата на общите доходи.
4. Радикално ограничаване на дела на неформалната заетост за всички социални групи на пазара на труда, както и относителния дял на неформалната икономика в живота на страната.
5. Инвестиране и привличане на чуждестранни инвестиции във високо доходни и иновативни високо технологични бизнеси и сектори на икономиката с висока възвращаемост на инвестициите.
6. Разширяване на дела на учещите през целия живот и превръщането на ученето през целия живот в елемент на националната народопсихология и култура.

7. Адаптиране на учебните програми във всички степени на образователната система към изискванията на добрата бизнес-практика и постигането на конкретни практически социални, икономически и финансови ползи и резултати.
8. Разработване на дългосрочна политика за намаляване на младежката емиграция и за разумно привличане на имигранти, което да отговори на възникнали дефицити в предлагането на труд от местни лица .
9. Недопускане на дискриминация на работното място. По-активно въвеждане на гъвкави форми на труд, заетост и заплащане на труда за всички възрастови групи, при пълна заетост.
10. Предприемане на дейности за приспособяване на работната среда към потребностите на по-възрастните работници. Повишаване на нивата на заетост на възрастните работници чрез подобряване на условията на труд, приспособяване на работните места и условията на труд съобразени с възможностите и ограниченията възникнали с нарастването на възрастта на заетите, инвестиране в ученето през целия живот и премахване на дискриминация по възрастов и друг признак, въвеждане на устойчиви мерки и програми за поддържане на активен живот на възрастните хора на пазара на труда и др.
11. Подобряване на здравната профилактика и на достъпа до здравни услуги по месторабота и местоживеене.
12. Развиване на механизма „Корпоративна социална отговорност”.

3.2.3. МЕРКИ С КОМПЕНСИРАЩ ХАРАКТЕР В СИСТЕМАТА НА ДЪЛГОСРОЧНИТЕ ГРИЖИ

За все по-застаряващото население ще бъдат необходими и все по-високи публични разходи за **дългосрочни грижи,** тъй като възрастните и най-възрастните ще съставляват най-бързо растящата социална група в обществото в бъдеще.

Понастоящем грижите за възрастни хора с нарушено и тежко здравословно състояние се предоставят в много голяма степен неофициално от роднини, което се отразява на качеството на заетостта. Промените в структурите на семействата, все по-активното участие на жените на пазара на труда и все по-голямата географска мобилност, следва да доведат до намаляване на неофициалните грижи и до тяхната професионализация. За държавите, в които официалните системи за полагане на грижи са по-слабо развити, очакваното увеличение на публичните разходи за дългосрочни грижи може да подцени бъдещия натиск върху публичните финанси, в резултат на вероятната потребност от повече официално предоставяне на грижи.

Очакванията са разходите на дългосрочните грижи и услуги за възрастни хора рязко да нарастват, което може да се окаже непосилно за много потенциални бенефициенти и семейства, да ги ограничи в достъпа им до услуги или да ги обрече на риск от дълготрайно обедняване.

Необходимо е да бъдат предприемани иновативни подходи и да бъдат взимани иновативни управленски решения за намаляване на натиска на нарастващите потребности от дългосрочни грижи върху публичните финанси, например чрез:

1. Осигуряване на подходящо обучение за персонала за полагане на грижи.
2. Децентрализиране и диверсифициране на полагането на дългосрочни грижи.
3. Развитие на т.нар. „сребърна” икономика.
4. Разработване и усъвършенстване на стандарти за полагане на дългосрочни грижи.

5. Развитие на социални услуги в общността, насочени към предоставяне на дългосрочни грижи в семейна или в среда близка до семейната.
6. Развитие на доброволчеството при предоставяне на услуги за възрастни хора.
7. Насърчаване на инициативи за укрепване на солидарността между поколенията като един от основните фактори за засилване на социалното сближаване и развитието на култура на участието, в която се включват жени и мъже от всички възрасти.
8. Инвестиране в развитието на подходяща инфраструктура за предоставяне на услуги за възрастни, вкл. създаване на териториални комплексни центрове за възрастни хора, прилагане на клъстърен подход и развиване и на други дейности, освен здравни и социални услуги и др.

3.2.4. МЕРКИ С КОМПЕНСИРАЩ ХАРАКТЕР В СИСТЕМАТА НА ОБРАЗОВАНИЕТО

По отношение на разходите, свързани с **публичното образование**, въпреки очаквания все по-малък брой на деца през следващите десетилетия, за постигането на съществено подобрение на качеството на образованието за всички възрасти, **в бъдеще се очаква да бъдат необходими повече разходи за образование.**

Инвестициите в човешкия капитал и в работната сила, **съставена от младежи и възрастни,** ще бъдат жизненоважни за бъдещия растеж на производителността при намаляващо и застаряващо население и намаляваща работна сила. **От гледна точка на демографските предизвикателства и на смекчаване на икономическите и фискални последици от застаряването на населението, ключови ще бъдат:**

1. Разработване и реализиране на цялостна концепция, стратегия и на оперативни планове за учене през целия живот за всички възрасти.
2. Разработване и прилагане на строги механизми за ограничаване на отпадането на децата от всички степени на образователната система.
3. Оптимизиране на учебните програми и на учебния материал с оглед на намаляване на времето на пребиваване в образователната система на децата и младежите, без това да се отразява на техните знания и подготовка.
4. Разработване на учебни програми за придобиване и усвояване на нови знания и умения на населението на възраст 50+ години, съобразени с потребностите на бизнеса и на пазара на труда.
5. Създаване на подходящи условия за подобряване на достъпа до образование и обучение (като се вземат предвид различните причини за неучастие).
6. Въвеждане на адекватни форми и механизми за контрол върху качеството на образованието и обучението.
7. Увеличаване дела на публичните разходи за образование.
8. Развиване на нови области на изследователската дейност, свързани с изучаване на потребностите и начина на живот на възрастните хора, социално икономическите и културни аспекти на стареенето и др.

3.2.5. МЕРКИ С КОМПЕНСИРАЩ ХАРАКТЕР В СИСТЕМАТА НА ЗДРАВЕОПАЗВАНЕТО

Застаряването на населението оказва много сериозни обществени и икономически последици върху здравната система. По-високите разходи са предизвикани не от самото застаряване на населението, а от нездравословното остаряване. За да се намали

негативното влияние на стареенето на населението върху здравната система, възрастните хора трябва да останат по-дълго време здрави и пълноценни за техните семейства и общности.

Все повече на преден план се поставя потенциалът на възрастните хора и се подчертават възможностите, които предлага едно застаряващо общество и по точно едно здравословно застаряващо общество. Здравословното остаряване на възрастните хората е основна предпоставка, за да се видят положителните аспекти, които носи демографската промяна, както за възрастните хора, така и за цялото общество. От значение е и пълноценното използване на опита на възрастните хора.

Нарастването на относителния дял на възрастното население поставя поредица от въпроси, свързани с необходимостта от нарастване на публичните разходи за здравеопазване, поради очакванията за по-интензивно и по-продължително използване на медицинските услуги.

За да се намали негативното влияние на демографските промени върху здравната система и да се усети положителното им влияние върху други сфери, като икономическата и социокултурната сфера, е необходимо да се инвестира в качествени здравни услуги и здравни технологии за ранна диагностика и лечение на заболяванията, както и в превенцията, възпитаване на здравословен начин на живот и профилактика на болестите сред населението. Обновяването на технологиите и въвеждането на новоразработени и по-ефикасни методи за ранна диагностика и лечение, в краткосрочен план са основен фактор за нарастването на разходите в системата на здравеопазването, но в дългосрочен план използваният целесъобразно технически и технологичен ресурс може да доведе до икономии на разходи.

Сред препоръчителните мерки за посрещане на демографските предизвикателства в областта на здравеопазването са:

1. Създаване на условия за продължителна трудова и социална активност в добро здраве на гражданите.
2. Предприемане на мерки за удължаване на средната продължителност на живота в добро здраве.
3. Подобряване ефективността на здравната система.
4. Подобряване на качеството на здравното обслужване.
5. Подобряване на условията за безопасност и работа, съобразени с възможностите на възрастните хора.
6. Създаване на условия за равен достъп до висококачествени здравни услуги, вкл. превенция, лечение, рехабилитация и палиативни грижи.
7. Инвестиране в качествени здравни услуги и високи здравни технологии за ранна диагностика и лечение на заболяванията.
8. Възпитаване на здравословен начин на живот и профилактика на заболяванията сред населението.

3.2.6. МЕРКИ С КОМПЕНСИРАЩ ХАРАКТЕР ПО ОТНОШЕНИЕ НА НЕРАВНОМЕРНОТО ТЕРИТОРИАЛНО РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ НА НАСЕЛЕНИЕТО

Ограничаването на диспропорциите в териториалното разпределение на населението и обезлюдяването в някои региони и селата изисква мобилизиране на сериозни институционални и организационни ресурси, насочени към оптимизирането на жилищната политика, градоустройствените планове, инфраструктурата и др. Осъществяването на този приоритет е неразривно свързано със засилването на ролята на регионалната политика и обвързване на плановете за регионално развитие с

нормализирането на вътрешно миграционните процеси. Конкретните мерки в това отношение включват:

1. Намаляване на регионалните диспропорции чрез децентрализация и създаване на регионален капацитет за динамично икономическо развитие.
2. Възраждане на селските райони – **състоянието на българското село изисква създаването на алтернативна заетост на основата на природните ресурси, туризма, местните услуги. Решенията трябва да се търсят и в подобряване на достъпа за работа в близките градове, което да задържи населението в селските райони и да ги превърне в привлекателно място за работа и живот.**
3. Мобилизиране на регионалните и местни институционални възможности и ресурси в изпълнение на политиката за регионално развитие.
4. Провеждане на диференцирана регионална политика в изостаналите райони.
5. Разработване на цялостна програма за икономическо и социално развитие на пограничните и полупланинските райони, в която водещо място да заемат привличането на инвестиции и развитието на трансгранично сътрудничество между населените места от двете страни на границите.
6. Оптимизиране на концентрацията на населението в големите градове и столицата.
7. Разработване на програма за решаване на проблема с "гетоизацията" чрез създаване на градоустройствени планове в кварталите с концентрация на бедност, рехабилитация на тези квартали, осигуряване на техническа инфраструктура и др.
8. Насърчаване на заетостта и инвестициите в селските райони с цел задържане на младите хора и преодоляване на тенденцията на застаряване на населението в тях.
9. Подобряване на транспортната, търговската, социалната и други обслужващи инфраструктури на селските и пограничните райони за задържане на населението в тях.
10. Опазване и поддържане на екологична и ергономична среда за живот.

Намаляването и застаряването на населението се очертава като дълготраен и необратим социален процес за България, затова и отговорът на това предизвикателство следва да се насочи не просто към механична промяна на основни демографски показатели, а към прилагане на цялостен подход и развитие на интегрирана политика, насочена към мобилизиране и пълноценно използване на възможностите на наличните човешки ресурси, и целенасочено инвестиране в повишаване на качеството на човешкия капитал.

Балансираното демографско развитие на населението в страната ни е национален и социален приоритет от огромно значение, изискващ максимална концентрация на усилията и провеждане на активна, целенасочена и последователна правителствена политика, както и обединение и координиране на действията на органите на властта, институциите и структурите на гражданското общество на централно, регионално и местно ниво.

Обществото следва да бъде подготвено да приеме намаляването и застаряването на населението като неизбежна даденост през следващите десетилетия, в които институциите ще трябва да концентрират усилията си и да се изправят достойно пред целия набор от промени, които съпътстват този процес.

В духа на съвременните европейски тенденции и разбиране, институциите в България следва да възприемат позитивен подход към това явление и по този начин да намират не само най-верният път към справяне с възникващите проблеми, но и да превръщат предизвикателствата в нови възможности за устойчиво развитие.

ЧАСТ IV. МОНИТОРИНГОВ ОТЧЕТ ЗА 2024 г. ЗА ИЗПЪЛНЕНИЕ НА АКТУАЛИЗИРАНАТА НАЦИОНАЛНА СТРАТЕГИЯ ЗА ДЕМОГРАФСКО РАЗВИТИЕ НА НАСЕЛЕНИЕТО В Р БЪЛГАРИЯ (2012-2030 г.)

А. Приоритет I – Забавяне на негативните демографски процеси и намаляването на броя на населението

Направление 1 – Насърчаване на раждаемостта чрез създаване на среда, благоприятна за отглеждането и възпитанието на деца

1.1. Финансови стимули за раждане и отглеждане на деца

МИНИСТЕРСТВО НА ФИНАНСИТЕ

1.1.1. Данъчно облекчение за деца по чл.22в от Закона за данъците върху доходите на физическите лица (ЗДДФЛ)

Данъчната преференция за деца по чл. 22в от Закона за данъците върху доходите на физическите лица (ЗДДФЛ) е насочена към подпомагането на данъчно задължени лица (родители, настойници, попечители или приемни родители) при отглеждането на деца, чрез намаляване реалния размер на тяхното данъчно задължение и по този начин осигуряване на по-голям разполагаем доход. Данъчното облекчение може да се ползва за деца, ненавършили пълнолетие, когато са налице посочените в закона обстоятелства. Всяко данъчно задължено лице, което има право да ползва данъчното облекчение за 2024 г., може да приспада от сумата на годишните си данъчни основи по чл. 17 от ЗДДФЛ 6 000 лв. за едно дете, 12 000 лв. за две деца и 18 000 лв. за три и повече деца, като съответно намалението от дължимия годишен данък е в размер на 600 лв., 1 200 лв. или 1 800 лв., когато са налице посочените в закона обстоятелства. Въведена е и възможност за авансово ползване на данъчното облекчение за деца.

Размерът на данъчното облекчение за деца е приет с § 2 от Преходните и заключителните разпоредби на Закона за държавния бюджет на Република България за 2024 г., обн., ДВ, бр. 108 от 30.12.2023 година.

През 2024 г. броят на лицата, използвали данъчното облекчение възлиза на 529 328 души, а размерът на данъчния разход е 433 525 175 лева. Информацията се отнася както за лицата, които са подали годишна данъчна декларация по реда на чл. 50 от ЗДДФЛ, така и за лицата, които са ползвали данъчното облекчение чрез работодател.

МИНИСТЕРСТВО НА ФИНАНСИТЕ

1.1.2. Данъчно облекчение за деца с увреждания по чл. 22г от Закона за данъците върху доходите на физическите лица

Данъчната преференция за деца с увреждания по чл. 22г от ЗДДФЛ е насочена към подпомагане на данъчно задължени лица (родители, настойници, попечители или приемни родители), които отглеждат деца с увреждания. Данъчното облекчение може да се ползва за деца с увреждания, ненавършили пълнолетие, когато са налице посочените в закона обстоятелства. Всяко данъчно задължено лице, което има право да ползва данъчното облекчение за 2024 г. на дете с 50 и над 50 на сто вид и степен на увреждане може да приспада от общата си годишна данъчна основа по чл. 17 от ЗДДФЛ 12 000 лв.,

като съответно намалението от дължимия годишен данък е в размер на 1 200 лева. Данъчното облекчение може да се ползва едновременно с данъчното облекчение за деца по чл. 22в от ЗДДФЛ. Въведена е и възможност за авансово ползване на данъчното облекчение за деца с увреждания.

Размерът на данъчното облекчение за деца с увреждания е приет с § 2 от Преходните и заключителните разпоредби на Закона за държавния бюджет на Република България за 2024 г., обн., ДВ, бр. 108 от 30.12.2023 г.

През 2024 г. броят на лицата, ползвали данъчното облекчение за деца с увреждания е 17 157 души, а размерът на данъчния разход е 18 733 404 лева. За оценка на данъчния разход за 2023 г. са използвани данни както за лицата, които са подали годишна данъчна декларация по реда на чл. 50 от ЗДДФЛ, така и за лицата, които са ползвали данъчното облекчение чрез работодател.

АГЕНЦИЯ ЗА СОЦИАЛНО ПОДПОМАГАНЕ

1.1.3. Предоставяне на помощи, отпускани по реда на Закона за семейни помощи за деца в изпълнение на Бюджетна програма „Подкрепа за децата и семействата”

Агенцията за социално подпомагане (АСП) има ангажименти по изпълнение на една от програмите за реализиране на политиката за социално включване, съществена част от която е предоставянето на финансова и материална подкрепа за семействата с деца и семействата, които полагат грижи за деца в риск.

Финансовата подкрепа на семействата със семейни помощи за деца е регламентирана в Закона за семейни помощи за деца (ЗСПД) и Правилника за неговото прилагане (ППЗСПД).

Основната цел на предоставянето на семейни помощи е отглеждането на децата в семейна среда, като същевременно се насърчава тяхното предучилищно и училищно образование, достъпа до здравни грижи и др. По този начин пряко се защитават едни от основните права на детето, гарантирани от Конвенцията на ООН за правата на детето.

Семейните помощи по реда на ЗСПД са средства в пари и/или в натура, които имат за цел да осигурят финансова подкрепа при бременност, раждане или отглеждането на децата в семейна среда от родителите или от лицата, полагащи грижи за тях. Предоставят се под формата на еднократни или месечни плащания от дирекции „Социално подпомагане“ (ДСП) въз основа на подадено заявление-декларация заедно с необходимите документи. Заявлението-декларация се подава по настоящ адрес от майката или друг законен представител на детето. За всяка помощ е възприет разграничителен критерий и конкретно определени условия, съобразени с предназначението ѝ. По-голямата част от семейните помощи се предоставят без доходен критерий. През 2024 г. само три от тях се предоставяха след доходен тест, като границата за достъп е определена в Закона за държавния бюджет на Република България (ЗДБРБ) за съответната година. Важно е да се отбележи, че законодателят е регламентирал различен доходен критерий за отпускане на съответния вид семейна помощ. През 2024 г. еднократната помощ при бременност и месечните помощи за отглеждане на дете до навършване на една година, се предоставяха на семейства със средномесечен доход на член от семейството през предходните 12 месеца преди подаване на заявлението-декларация по-нисък или равен на 810 лв.

Месечните помощи за отглеждане на дете до завършване на средно образование, но не повече от 20-годишна възраст, се предоставяха при двоен доходен критерий, в зависимост от който се определя и размера на помощта. През 2024 г. средномесечният доход за достъп до пълния размер на помощта е 710 лв. За семействата с доход между

710,01 лв. и 810 лв., включително, помощта се предоставя в размер 80 на сто от пълния ѝ размер.

В случаите, когато децата са настанени за отглеждане в семейство на роднини, близки или в приемно семейство по реда на чл. 26 от ЗЗД, семейните помощи се предоставят на законните им представители, независимо от дохода на семейството.

Когато родителите или лицата, получаващи семейната помощ, не полагат грижи за детето/децата си, семейната помощ не се използва по предназначение за детето/децата, родителите или лицата, получаващи семейната помощ, не изпълняват задължението по чл. 8, ал. 6 от ЗЗД или майката, на която са отпуснати месечни помощи, не е навършила 18 години, е регламентирана възможност същата да бъде предоставена в натура под формата на стоки и/или услуги за детето в съответствие с индивидуалните му потребности, оценени от ДСП.

Помощите в натура се предоставят под формата на ваучери.

Ваучерите са вид ценни книжа за замяна и се издават от АСП по образец, утвърден от изпълнителния директор на АСП. Предоставят се от ДСП на правоимащите лица и се използват като разплащателно средство до размера на отбелязаната върху тях номинална стойност за получаване на отпуснати семейни помощи в натура. Ваучерите се предоставят за закупуване на облекло, обувки, учебни пособия, бебешки принадлежности, козметични и хигиенни материали и други стоки за ежедневна употреба, необходими за детето според неговата възраст.

Отчетените показатели за изпълнение на бюджетна програма „Подкрепа за децата и семействата" през 2024 г. са, както следва:

- **Еднократна помощ при бременност** – размерът на помощта за 2024 г. не е променян и е в размер на 225 лева. За 2024 г. с еднократна помощ при бременност са подпомогнати 8 660 бременни жени, за което са изплатени 1 903 520 лева.
- **Еднократна помощ при раждане на дете** – размерите на помощите през 2024 г. са: за първо дете – 375 лева; за второ дете – 900 лева; за трето дете – 450 лева, за четвърто и всяко следващо дете – 300 лева. За 2024 г. са изплатени 29 353 855 лева за 55 112 деца.
- **Еднократна помощ за осиновяване на дете** – размерът за 2024 г. е 375 лева. Към 31.12.2024 г. са изплатени еднократни помощи за 330 осиновени деца, а изплатената сума за периода е 114 625 лева.
- **Еднократна помощ за отглеждане на близнаци** – размер на помощта – 1 200 лв. за всяко дете-близнак. За 2024 г. помощта е изплатена за 1707 деца в общ размер на 2 036 400 лева.
- **Еднократна помощ за отглеждане на дете от майка (осиновителка) студентка, учаща в редовна форма на обучение** – размерът на помощта за 2024 г. е 2880 лв., като сумата се изплаща на 2 транша по 1440 лева. Към 31.12.2024 г. по реда на чл. 8в от ЗСПД са изплатени 365 983 лв., от които 131 бр. случаи за първо плащане и 108 бр. случаи – второ плащане.
- **Еднократна помощ за ученици, записани в първи клас или са записани или продължават обучението си във втори, трети и четвърти клас** – размерът на помощта за учебната 2024/2025 г. е 300 лева. Изплащането на еднократната помощ за ученици се извършва на два пъти, като петдесет на сто от размера на помощта се изплаща или предоставя след влизане в сила на заповедта за отпускането ѝ, а останалите петдесет на сто от размера на помощта се изплаща или предоставя в началото на втория учебен срок, ако детето продължава да учи. За учебната 2024/2025 г. са обобщени данни за 52 190 бр. деца в първи клас, 50 244 бр. деца във втори клас, 49 332 бр. деца в трети клас и 49 402 бр. деца в четвърти клас. Изплатената сума е 30 037 270 лева.

- **Еднократна помощ за ученици, записани в осми клас** – размерът на помощта за учебната 2024/2025 г. е 300 лева. За учебната 2024/2025 г. помощта е предоставена за 49 629 бр. деца. Изплатената сума за 2024 г. е 7 359 206 лева.
- **Еднократна помощ за безплатно пътуване веднъж в годината с железопътния и автобусния транспорт в страната на многодетни майки** – към 31.12.2024 г. е осигурено правото на 5296 многодетни майки по реда на чл. 8г от ЗСПД, като за тях са изплатени 329 343 лева.
- **Месечни помощи за отглеждане на дете до навършване на една година** – размерът на помощта за 2024 г. е 200 лева. От началото на 2024 г. до 31.12.2024 г. с месечни помощи за отглеждане на дете до навършване на 1 година средномесечно са подпомогнати 11 223 майки, като от тях 1386 средномесечно получават помощта си под формата на ваучери. Изплатената сума е 23 591 108 лева.
- **Месечни помощи за отглеждане на дете с трайно увреждане** по реда на чл. 8д от ЗСПД през 2024 г. са предоставени за средномесечно 28 146 деца. Изплатената сума е 239 994 110 лева.

▪ Размерът на месечната помощ за отглеждане на дете с трайно увреждане по чл. 8д от ЗСПД за родители (осиновители), семейства на роднини или близки и доброволни приемни семейства, при които са настанени деца с трайни увреждания за 2024 г., е както следва:

- за дете с определени 90 и над 90 на сто вид и степен на увреждане или степен на трайно намалена работоспособност – 1180 лв.;
- за дете с определени от 70 до 90 на сто вид и степен на увреждане или степен на трайно намалена работоспособност – 570 лв.;
- за дете с определени от 50 до 70 на сто вид и степен на увреждане или степен на трайно намалена работоспособност – 450 лв.

▪ Размерът на месечната помощ за отглеждане на дете с трайно увреждане по чл. 8д от ЗСПД за професионални приемни семейства, при които са настанени деца с трайни увреждания за 2024 г., е както следва:

- за дете с определени 90 и над 90 на сто вид и степен на увреждане или степен на трайно намалена работоспособност – 620 лв.;
- за дете с определени от 70 до 90 на сто вид и степен на увреждане или степен на трайно намалена работоспособност – 530 лв.;
- за дете с определени от 50 до 70 на сто вид и степен на увреждане или степен на трайно намалена работоспособност – 450 лв.

- **Месечна помощ за дете без право на наследствена пенсия от починал родител** по реда на чл. 8е от ЗСПД – размерът на помощта за 2024 г. е 150 лева. През 2024 г. помощта е предоставена за средномесечно 2260 брой случаи. Изплатената сума е 5 642 616 лева.
- **Средства, изплатени за помощи в натура по ЗСПД**

За периода от 01.01.2024 г. до 31.12.2024 г. са изплатени средства в размер 4 605 297 лева на семейства с деца, получили помощи по ЗСПД под формата на ваучери.

АГЕНЦИЯ ЗА СОЦИАЛНО ПОДПОМАГАНЕ

1.1.4. Предоставяне на финансови средства по реда на Закона за закрила на детето (ЗЗДет.) в изпълнение на Бюджетна програма „Подкрепа за децата и семействата”

По реда и условията на Закона за закрила на детето (ЗЗДет.) и Правилника за неговото прилагане се оказва финансова подкрепа на семействата на деца в риск в съответствие и изпълнение на принципите на закрила, и по-конкретно – отглеждане на

децата в семейна среда. Финансовата подкрепа е част от работата по случаи на превенция на изоставянето, реинтеграцията, настаняването на деца в семейства на роднини и близки и средствата за приемна грижа.

За периода януари – декември 2024 г. изплатената сума за помощи по ЗЗДет. е в размер на 10 590 056 лв. за 1 993 средномесечен брой случаи и 1 429 762 лв. за заплати и осигурителни вноски на 84 средномесечен брой професионални приемни родители. За отчетния период информацията за отпуснатите помощи по тази програма е следната:

Показатели за изпълнение по бюджетна програма „Подкрепа за децата и семействата"	**Мерна единица**	**По Закона за бюджета за 2024 г.**	**Отчет за периода на 2024 г.** (средномесечен брой)
Превенция на изоставянето	Ср.м.бр.случаи	200	25
Реинтеграция	Ср.м.бр случаи	200	2
Настанени деца при роднини или близки	Ср.м.бр.случаи	2 600	1 871
Настанени деца в приемни семейства	Ср.м.бр.случаи	1 800	95
Общо:		**5 800**	**1 993**

Считано от 01.01.2024 г. по Програма „Развитие на човешките ресурси“ (ПРЧР) стартира проект „Повишаване на капацитета на служителите на Агенцията за социално подпомагане във връзка с модернизиране на системите за социална закрила“ – Компонент 1 по процедура за директно предоставяне на безвъзмездна финансова помощ BG05SFPR002-2.006, **фокусирана върху продължаване и развитие на приемната грижа.** Той обхваща общините, предоставящи дейности по проект „Приеми ме 2015“, също и нови общини, които имат нови действащи приемни семейства с доставчици ДСП.

За 2024 г., за заплати и осигурителни вноски на **професионалните приемни семейства** и помощи по програмата за **децата**, настанени в приемни семейства (професионални и доброволни) по горепосочения проект е предоставен трансфер в размер на 32 796 143 лева.

НАЦИОНАЛЕН ОСИГУРИТЕЛЕН ИНСТИТУТ

1.1.5. Обезщетения за майчинство по Кодекса за социално осигуряване (КСО)

Парични обезщетения за майчинство

От бюджета на държавното обществено осигуряване (ДОО) се изплащат обезщетения, свързани с осигуряването за риска майчинство, както следва: парични обезщетения при бременност и раждане, парични обезщетения за отглеждане на дете до 2-годишна възраст, парични обезщетения при осиновяване на дете до 5-годишна възраст и парично обезщетение за отглеждане на дете до 8-годишна възраст от бащи/осиновители.

Паричното обезщетение за отглеждане на дете до 2-годишна възраст по чл. 53 от КСО и за отглеждане на дете до 8-годишна възраст от бащата (осиновителя) по чл. 53ж от КСО за 2024 г. е в размер на 780 лв., съгласно чл. 12 от Закона за бюджета на държавното обществено осигуряване за 2024 г.

През 2024 г. от бюджета на ДОО за парични обезщетения за бременност и раждане са изплатени 669 377,8 хил. лв., което е с 12,1% повече от 2023 г. (597 134,6 хил. лв.). Изплатени са 11 615,2 хил. работни дни, при среднодневен размер на обезщетението от

57,63 лв., като спрямо 2023 г. (13 930,5 хил. работни дни) се отчита намаление с 2 315,3 хил. дни и увеличение на среднодневния размер (42,87 лв.) с 34,4%.

Броят на лицата с изплатено поне едно парично обезщетение за бременност и раждане през 2024 г. е 97 057 и са намалели с 2,8% спрямо 2023 г. (99 810 лица). Общият брой обхваща следните видове обезщетения: при бременност и раждане на майките; при отглеждане на дете, настанено по реда на чл. 26, ал. 1 от Закона за закрила на детето (ЗЗДет.); при отглеждане на дете от бащата или друго осигурено лице, след навършване на 6-месечна възраст на детето; по време на 15-дневния отпуск на бащите при раждане на дете; и при неизползване на отпуска за бременност и раждане.

- Най-висок е броят на лицата с обезщетение за бременност и раждане по чл. 50, ал. 1 и 5 и чл. 51 от КСО, които се изплащат на майките при раждане на дете, на лицата при които е настанено дете по реда на чл. 26, ал. 1 от ЗЗДет. и в случаите при смърт или тежко заболяване на майката. През 2024 г. са изплатени обезщетения на 74 225 лица, от които 74 183 жени и 42 мъже. Среднодневният размер на обезщетението е 45,08 лв. (при 40,17 лв. за 2023 г.).
- На 21 606 бащи са изплатени обезщетения за срок до 15 дни при раждане на дете със среднодневен размер на обезщетението 77,49 лв.
- На 423 лица, от които на 257 мъже и на 166 жени са изплатени обезщетения за бременност и раждане след навършване на 6-месечна възраст на детето. Среднодневният размер на това обезщетение е 72,74 лв. (при 66,93 лв. за 2023 г.).
- Лицата, които през 2024 г. са се върнали на работа и са получили 50 на сто от полагащото им се обезщетение при бременност и раждане са 803 със среднодневен размер на полученото обезщетение 26,18 лв. (при 24,15 лв. за 2023 г.). Този вид обезщетение се изплаща на 799 жени и 4 мъже.

Брой лица с обезщетение за бременност и раждане през 2023 г. и 2024 г.

Вид на обезщетението	Общо		Мъже		Жени	
	2023 г.	2024 г.	2023 г.	2024 г.	2023 г.	2024 г.
Парични обезщетения за бременност и раждане – чл. 50, ал. 1 и 5 и чл. 51 от КСО	76 412	74 225	36	42	76 376	74 183
Парични обезщетения на бащите при раждане на дете за срок от 15 дни – чл. 50, ал. 6 от КСО и чл. 53в, ал. 2 от КСО	22 151	21 606	22 151	21 606	-	-
Парични обезщетения на лицата, поели отглеждането на детето след навършването на 6-месечната му възраст – чл. 50, ал. 7 от КСО	408	423	294	257	114	166
Парични обезщетения при неизползване на отпуска за бременност и раждане – чл. 50а от КСО	839	803	4	4	835	799
Общ брой лица	**99 810**	**97 057**	**22 485**	**21 909**	**77 325**	**75 148**

Забележка: Брой лица показва съвкупността от лица, на които през съответната година (към 31.12.) е начислено поне едно парично обезщетение от съответния вид. Елиминирано е двойното броене в случаите, когато едно и също лице е получило парично обезщетение през повече от един месец в рамките на периода.

- За парични *обезщетения за отглеждане на дете до 2-годишна възраст* през 2024 г. са изплатени 313 869,4 хил. лв., като спрямо предходната година (326 074,0 хил. лв.) е отчетено намаление с 3,7%. Броят на изплатените дни е 9 229,2 хил. (при 10 857,7 хил. дни за 2023 г.) със среднодневен размер 34,01 лв. (при 30,03 лв. за 2023 г.). Броят на лицата с изплатено поне едно парично обезщетение за отглеждане на дете до 2-годишна възраст към 31.12.2024 г. е 82 160, от които

81 313 жени и 847 мъже (при 84 049 за 2023 година). От тях лицата с изплатено поне едно обезщетение по време на допълнителния платен отпуск за отглеждане на дете до навършването на 2-годишна възраст са 66 786 (при 68 786 души за 2023 г.), а тези с поне едно обезщетение при неизползване на отпуска за отглеждане на дете до 2-годишна възраст са 15 374 (при 15 263 души за 2023 г.).

- През 2024 г. разходите за парични обезщетения при осиновяване на дете до 5-годишна възраст по чл. 53а от КСО са в размер на 3 869,1 хил. лв. (при 3 481,7 хил. лв. за 2023 г.). Броят на лицата с изплатено поне едно парично обезщетение при осиновяване на дете до 5-годишна възраст към 31.12.2024 г. е 527 души (при 492 за 2023 г.), от които 448 са с обезщетения за времето на отпуск при осиновяване на дете до 5-годишна възраст, а 79 с обезщетение при неизползване на отпуск за осиновяване на дете до 5-годишна възраст.
- За парични обезщетения за отглеждане на дете до 8-годишна възраст на бащата (осиновителя) по чл. 53ж от КСО през 2024 г. е извършен разход в размер на 3 046,1 хил. лв. (при 4 343,7 хил. лв. за 2023 г.). Лицата с изплатено обезщетение за отглеждане на дете до 8-годишна възраст от бащата (осиновителя) по чл. 53ж от КСО към 31.12.2024 г. са 2843 (при 3501 лица за 2023 г.).

1.2. Съвместяване на родителството с трудово-професионалната реализация

АГЕНЦИЯ ПО ЗАЕТОСТТА

Активната политика на пазара на труда, провеждана от Агенцията по заетостта (АЗ), включва програми за заетост, насърчителни мерки по Закона за насърчаване на заетостта (ЗНЗ) и схеми по Програма „Развитие на човешките ресурси" (П РЧР) за запазване и увеличаване на заетостта, ограничаване на безработицата чрез субсидиране на работни места, както и за повишаване качеството на работната сила чрез провеждане на обучения на възрастни за огрaмотяване, придобиване на професионална квалификация, придобиване и усъвършенстване на ключови компетентности и мотивиране за активно поведение на пазара на труда, кариерно консултиране и развитие.

Активната политика на Агенцията по заетостта на пазара на труда е насочена към безработни лица от уязвимите групи на пазара на труда и към заети лица и се финансира със средства от държавния бюджет (ДБ), Европейския социален фонд+ (ЕСФ+), чрез П РЧР.

Средствата от ДБ се изразходват за програми и мерки за обучение на възрастни и за професионално ориентиране, програми и мерки за запазване и за насърчаване на заетостта, програми и мерки за насърчаване на безработните към самостоятелна заетост, защита на вътрешния пазар на труда и за изпълнение на международни договори за обмен на работна сила, по които Република България е страна, изследване и прогнозиране на пазара на труда, както и за набирането, обработката и разпространението на информация за пазара на труда и оценка на ефекта от прилагането на мерките и програмите на активната политика и др.

Агенцията по заетостта организира обучения на възрастни в съответствие с потребностите на пазара на труда и изискванията на работодателите. Обученията са насочени към придобиване на знания и умения, необходими за заемане на заявени свободни работни места, както и за задоволяване бъдещи потребности на пазара на труда от квалифицирана работна сила. Чрез тях се насърчава производителността, конкурентоспособността, творчеството, иновациите и предприемачеството. Те са важен фактор за повишаване на пригодността за заетост и мобилността на работната сила на

пазара на труда.

МИНИСТЕРСТВО НА ТРУДА И СОЦИАЛНАТА ПОЛИТИКА
АГЕНЦИЯ ПО ЗАЕТОСТТА

1.2.1. Насърчаване на работодателите да наемат безработни лица от групите в неравностойно положение на пазара на труда, чрез предоставяне на средства за трудови възнаграждения, социални и здравни осигуровки, средства за професионално обучение и средства за отговорно лице (ментор) (чл. 36 от ЗНЗ)

Една от групите в неравностойно положение на пазара на труда, дефинирани в §1, т.4а от Допълнителните разпоредби на Закона за насърчаване на заетостта (ЗНЗ), които приоритетно се насочват към програми и мерки за обучение и заетост, обхваща **безработните родители (осиновители) с деца до 4 години**. Те са целева група и по насърчителната мярка, регламентирана в разпоредбата на чл. 36 от Закона за насърчаване на заетостта, която се финансира със средства от държавния бюджет. Мярката обединява стимули за работодатели, които осигуряват заетост на лица от неравнопоставените групи на пазара на труда, възможности за обучение за надграждане на знания и умения и подпомагане от ментор за адаптация към трудовия процес. През 2024 г. са включени в заетост 69 безработни родители с деца до 4-годишна възраст. Изразходваните средства от държавния бюджет са в размер на 223 633 лв.

АГЕНЦИЯ ПО ЗАЕТОСТТА

1.2.2. Насърчаване на безработни лица, включително младежи ползващи социални или интегрирани здравно-социални услуги за резидентна грижа, завършили образованието си, за наемане на работа в населено място, отстоящо на повече от 50 км. от населеното място по настоящ адрес чрез предоставяне на средства за такси за детски ясли, детски градини, наем на жилище, такси за ползване на интернет (чл. 42, ал. 3)

Мярката по чл. 42, ал. 3 от ЗНЗ насърчава **териториалната мобилност на безработни лица**. Подкрепя се осигуряването на заетост на безработно лице в населено място, което се намира на повече от 50 км. от неговото местоживеене. През 2024 г. субсидиите за лицето включват месечно суми за направени разходи за такси за детски ясли, детски градини, наем на жилище и такси за ползване на интернет. Периодът на субсидиране е до 12 месеца. През 2024 г. от мярката са се възползвали 79 лица, 37 от които нови. Изразходваните средства от държавния бюджет са в размер на 83 532 лв.

АГЕНЦИЯ ПО ЗАЕТОСТТА

1.2.3. Повишаване предлагането на труд и участието в заетост на родители, посредством подкрепа в грижата за децата (Проект „Родители в заетост“)

През 2024 г. продължава изпълнението на дейностите по проекта, чиято цел е да се осигури по-добър баланс между професионалния и личния живот на самотни, многодетни родители и на тези с малки деца чрез осигуряване на възможности за полагане на грижи за отглеждане на деца и чрез услуги за улесняване достъпа до заетост. Периода на изпълнение на Проекта е до 31.12.2026 г.

На 11.06.2024 г. е подписано двустранно Допълнително споразумение №1 за увеличаване на бюджета на проекта с 18 млн. лв. за слабо развити региони. Общият бюджет на проекта е на стойност 42 000 000 лв., от които 7 680 000 лв. за региони преход и 34 320 000 лв. за слаборазвити региони. Променен е индикаторът за изпълнение - Общ брой на участниците в по-слабо развит регион (Балансирано по пол участие на пазара на труда) на 2 250 бр., както и индикаторът за резултат - участници, чието положение на пазара на труда в рамките на шест месеца след напускане на операцията е по-добро (По-слабо развит) (Адаптиране на работниците и предприятията към промените) на 1 500 бр.

Продължава подаването на заявления за включване в проекта на родителите и безработни лица, което стартира на 23.03.2023 г. През 2024 г. са подадени 1910 заявления от родители и 1556 заявления от безработни лица (детегледачи). Сключени са **994 тристранни споразумения (респ. 994 трудови договори)** на обща стойност 17 813 741,55 лв.

МИНИСТЕРСТВО НА ОТБРАНАТА

1.2.4. Предоставяне на възможност за включване на децата на военнослужещите и цивилните служители от системата на Министерство на отбраната в целодневни детски градини на територията на страната

Министерството на отбраната (МО) продължава своята последователна политика за осигуряване работата на три държавни детски градини (ДДГ) в гр. София и по една детска градина в градовете Пловдив, Стара Загора, Карлово и Казанлък.

ДДГ „**Средец**“ – София е с капацитет **50** места в две възрастови групи. ДДГ „**Младост**“ – София е с капацитет **70** места, в три възрастови групи, от които 20 в яслена възраст. ДДГ „**Слава**” – София е с капацитет **50** места в две възрастови групи. ДДГ „**Кокиче**” – Пловдив е с капацитет **25** места в една група с деца на възраст от 3 до 7 години. ДДГ „**Калина**” – Стара Загора е с капацитет **95** места, от които 20 в яслена група, разпределени в четири възрастови групи. ДДГ **„Светлина”** – Карлово е с капацитет **50** места, разпределени в две възрастови групи. ДДГ „**Детелина**” – Казанлък е с капацитет **75** места, разпределени в три възрастови групи.

През 2024 г. са постъпили **182** заявления за прием. Своевременно са проведени 42 заседания на Комисията по подбор и прием на деца в седемте ДДГ към МО. Приети са общо 109 деца за годината. Инициирани са действия и са осигурени по ½ допълнителна щатна бройка за всички ДДГ за психолог, логопед или педагогически съветник. Изготвен е Проект за изменение и допълнение на „Правилника за организацията и дейността на държавните детски градини към Министерството на отбраната и условията и реда за записване, отписване и преместване на деца в държавните детски градини към Министерството на отбраната“, който е приет и публикуван (изм. и доп., бр. 64 на Държавен вестник от 30.07.2024 г., в сила от 30.07.2024 г.) Проведени са работни срещи на тримесечие и посещения на място в ДДГ за запознаване с текущи проблеми и оказване на методическа помощ на директорите на ДДГ към МО. Представители на Изпълнителна агенция „Военни клубове и военно-почивно дело“ към МО са взели участия в заседания на обществени съвети към детските градини, съгласно заповед на министъра на отбраната. Изразени са становища по целесъобразност във връзка с искания на директорите на ДДГ към МО за осигуряване на средства по различни казуси. Изготвяни са становища и отговори до и от името на министъра на отбраната по постъпили жалби, касаещи казуси, свързани с работата на ДДГ към МО. Изготвени са становища и писма от името на министъра на отбраната във връзка с различни проекти на Решения и Постановления на Министерски съвет, свързани с предучилищното и училищното

образование, както и по наредби и закони, имащи отношение към образованието в Република България. Изготвен е анализ на заетостта и състоянието на ДДГ към МО. Създадена е необходимата организация по осигуряването на учебни помагала и ЗУД в детските градини за учебната 2024/2025 г.

ИНСТИТУТ ЗА ИЗСЛЕДВАНЕ НА НАСЕЛЕНИЕТО И ЧОВЕКА – БАН

1.2.5. Проект „Политики за родителски отпуски и социална устойчивост (Parental Leave Policies and Social Sustainability)“, COST Action 21150, 2022-2026, ръководител от българска страна проф. Т. Коцева

Дейности 2024 г.

- Проведено кабинетно проучване и систематизиране на литература и бази данни по темата за родителските отпуски. Участие в проучване на теоретични публикации в българската и международната литература по темата. .
- Проведено проучване на нагласите и практиките за ползване на родителски отпуски сред родители с деца до 8 г. възраст в България.
- Проведено качествен проучване – интервюта с родители на малки деца относно практиките и нагласите за ползване на родителски отпуски в България.

Резултати 2024 г.

Проведеното през м. декември 2024 г. онлайн проучване сред родители – 1500 майки и 500 бащи – с деца до 8 г. възраст обхваща широк диапазон от теми относно практики и нагласи за ползване на майчинство и родителски отпуск в България: връзка със платен труд /преди и след отпуска/, режим на работа, мотивации за прекъсване на отпуска и връщане на работа, позитиви и негативи на родителските отпуски спрямо родителите, детето и общото благосъстояние на семейството, вкл. съвместяването на професионалните и семейните роли. Изследват се практиките за разделение на труда в семейството между майката и бащата, както и джендър стереотипи за ролите на майката и бащата относно детската грижа. Проучват се нагласите на родителите относно ползването на отпуски при болест на детето – отношение на работодатели, колеги и др. Блок въпроси се отнася до нагласите за ползване на родителския отпуск – трансфериран от майката отпуск и отпуски по бащинство – от бащите. Изследват се бариерите и стимулите за ползване на отпуските от бащите.

В проведените интервюта с майки и бащи на малки деца се дискутират въпросите относно предимствата и дефицитите при ползване на родителските отпуски от майките, възможности за ползване от бащите, стереотипите и практиките при разделение на труда в семейството, в частност по отношение грижата за детето.

1.3. Образование, здравеопазване и социално развитие на децата

ИНСТИТУТ ЗА ИКОНОМИЧЕСКИ ИЗСЛЕДВАНИЯ – БАН

1.3.1. Разработване на научно-приложен проект: „Влияние на COVID-19 върху човешкия капитал в България: демографски и образователни измерения“

Проект „Влияние на COVID-19 върху човешкия капитал в България: демографски и образователни измерения“ се финансира от бюджетната субсидия на БАН, поради което разходите не могат да бъдат конкретизирани, тъй като финансирането не е проектно.

Извършена е комплексна количествена и качествена оценка на влиянието на пандемията върху човешкия капитал на базата на идентифицирани проблеми, свързани с демографските последици, със социално-икономически последици за семействата с деца и с образованието. Определени са краткосрочни и дългосрочни ефекти от пандемията върху формирането и развитието на човешкия капитал.

Направена е оценка на промените в демографските процеси в България под въздействие на пандемията от COVID-19. Доказано е, че пандемията рязко задълбочи демографската криза в страната. Очакванията са, че влошаването на здравословното състояние на населението в резултат на здравната криза ще има дългосрочни последици. Идентифицирани са краткотрайни ефекти върху миграционното поведение на населението, които не могат да компенсират негативните демографски последици. Направен е извод, че пандемията е създала условия за продължителен бъдещ период на ограничаване на носителите на човешки капитал.

Извършена е оценка на влиянието на пандемията върху семействата с деца в социално-икономически план. Доказано е, че в голямата си част икономическите последствия от COVID-19 за семействата с деца имат временен характер. Установени са устойчива тенденция на влошаване на психическото здраве на населението, както и многостранни негативни ефекти върху децата и младежите, включително увеличаване на случаите на домашно насилие.

Констатирано е значително негативно въздействие върху достъпа до и качеството на образованието и на образователната подготовка, особено в сферата на училищното образование. Изведени и систематизирани са основни затруднения и негативни ефекти, както и ползи от онлайн обучението. Установени са съществени проблеми, свързани с дигиталните умения на населението. Направен е извод, че въздействието на пандемията върху участието в образователния процес и качеството на образователната подготовка може да има дългосрочни негативни последици за качеството на човешкия капитал на страната, ако не се предприемат своевременни и целенасочени мерки и действия.

Определени са по-важни области на интервенция за бъдещото формиране, развитие и съхранение на човешкия капитал в България и повишаване готовността на страната да се справя с предизвикателствата на нови кризи от подобен и различен характер.

ИНСТИТУТ ЗА ИЗСЛЕДВАНЕ НА НАСЕЛЕНИЕТО И ЧОВЕКА – БАН

1.3.1.2. Проект „Здраве и благополучие на юношите в условията на пандемията от COVID-19: ефекти върху психичното здраве, здравното поведение, социалните взаимодействия и академичната мотивация и успеваемост, модерирани от личностните особености“ (2021–2025) с ръководител доц. А. Александрова-Караманова

През 2024 г. по „Здраве и благополучие на юношите в условията на пандемията от COVID-19: ефекти върху психичното здраве, здравното поведение, социалните взаимодействия и академичната мотивация и успеваемост, модерирани от личностните особености“ основните дейности бяха концентрирани върху подготовка на статии върху данните за България на международното проучване „Поведение и здраве сред деца в училищна възраст – HBSC”. Подготвени бяха доклади за международни конференции и следните публикации: Alexandrova-Karamanova, A., Paunova-Markova, E., Mineva, K., & Yordanova, T. (in press). The Mental Health of Adolescents: Pandemic Challenges and Risk and Protective Factors. Archives of Psychiatry Research; 3. Dimitrova, E., & Alexandrova-Karamanova, A. (2024). Family Dynamics, Socioeconomic Hardships, and Health Risk Behaviours of Bulgarian Adolescents during the COVID-19 Pandemic. Children, 11(8), 1016. https://doi.org/10.3390/children11081016. Проведените анализи очертават детерминантите на юношеското здраве и рискови поведения в условията на пандемията от Ковид-19 и могат служат за подготовката на интервенции и програми за промоция на здравословни поведения сред младите хора в България.

1.3.1. Подобряване на координацията и междуинституционалното взаимодействие при работата с деца (Координационен механизъм)

ДЪРЖАВНА АГЕНЦИЯ ЗА ЗАКРИЛА НА ДЕТЕТО

През 2024 г. са попълнени и обработени данните за предходната 2023 г. от дейността на всички мултидисциплинарни екипи чрез Регионалните дирекции за социално подпомагане (РДСП) в страната. В Платформата по Координационния механизъм https://sacp.kontrax.bg са регистрирани като потребители представители на всички 28 РДСП в страната. Платформата съдържа информационна карта, с конкретни индикатори, предоставяща възможност за отдалечен достъп и електронно попълване на данните от дейността на мултидисциплинарните екипи. Експерт от ППДСРК е ангажиран с администрирането на платформата по КМ, създава и актуализира потребителските достъпи и пароли в нея, коригира допуснатите грешки и неточности в подадените данни. През отчетения период е осъществен мониторинг на работата на мултидисциплинарните екипи по прилагането на Координационния механизъм при насилие, съгласно чл. 36г от Закона за закрила на детето, в това число обработване и обобщаване на данните от отговорните за изпълнението институции чрез електронната платформа на ДАЗД.

Изготвен е Мониторингов доклад за прилагането на Координационния механизъм по чл. 36г от Закона за закрила на детето.

Във връзка със Заповед №РД-06-6/18.04.2024 г. за работата на постоянно действаща работна група относно подготовката на Мониторингов доклад за прилагането на Координационния механизъм при насилие по чл. 36г от Закона за закрила на детето, данните от всички мултидисциплинарни екипи в страната по области са обработени, обобщени и структурирани. Направено е сравнение на данните от 2023 г. с данните от предходната година. Създадена е база данни в електронна таблица. Данните за 2023 г. са визуализирани под формата на графични диаграми.

През 2024 г. ДАЗД е работила по 26 случая за 32 деца, жертва на трафик, като от тях 25 момичета и 7 момчета. Видовете злоупотреба с деца български граждани, които са станали жертва на трафик с цел сексуална и трудова експлоатация, родени и изоставени от майките си, заведени в чужбина и са изоставени от техните родители или

близки, въвлечени в криминални действия. Случаите са от Обединено Кралство Великобритания, Германия, Франция, Гърция, Дания, Австрия, Република Кипър и др.

АГЕНЦИЯ ЗА СОЦИАЛНО ПОДПОМАГАНЕ

1.3.1.1. Ефективност на работата на мултидисциплинарните екипи на местно ниво при провеждане на работните срещи

През 2024 г. броят на постъпилите сигнали в отдели „Закрила на детето“ към Дирекции „Социално подпомагане“ в страната, по които е приложен Координационният механизъм при насилие е 1875.

АГЕНЦИЯ ЗА СОЦИАЛНО ПОДПОМАГАНЕ

1.3.1.2. Мониторинг на прилагането на Координационния механизъм при насилие

При постъпил сигнал за насилие над дете се предприемат спешни действия и мерки за детето и се свиква **Координационен механизъм при насилие (КМ), съгласно чл. 36г от Закона за закрила на детето (ЗЗДет.).** Чрез прилагането на КМ се постига бърза реакция и сътрудничество между отговорните институции при случаи на дете в риск или дете – жертва на насилие.

Съгласно ЗЗДет. за осигуряване на защита на дете в риск или жертва на насилие или експлоатация дирекция „Социално подпомагане“ създава мултидисциплинарен екип, чиито членове работят заедно до приключване на случая. Този екип разработва план за действие за защита на детето или за предотвратяване на насилието.

До изтичането на 24 часа от получаване на сигнал за дете в риск или жертва на насилие или експлоатация социален работник, определен от директора на дирекция „Социално подпомагане“, прави оценка на сигнала. При потвърждаване на информацията в сигнала, социалният работник уведомява устно по телефон, включително мобилен, и писмено по пощата, по електронна поща или факс членовете на екипа, като определя дата и час за събиране на екипа.

Водещ на екипа е социалният работник от дирекция „Социално подпомагане“.

В екипа задължително участват: представител на районното управление на Министерство на вътрешните работи (районен инспектор, инспектор от детска педагогическа стая или оперативен работник), на районната прокуратура и представител на общината. По преценка на водещия на екипа се канят за участие представител на регионалната здравна инспекция, личния лекар на детето или представител на болницата, откъдето е постъпил сигнал по случая, представител на регионалното управление по образованието и на училището, детската градина или друга образователна институция и представител на доставчик на социална услуга. Кметът на общината подпомага координацията на дейността на мултидисциплинарния екип.

Защитата на дете в риск или жертва на насилие или експлоатация се предприема след проучване на случая от страна на мултидисциплинарния екип и съгласно предложения от него план за действие, който съдържа здравни, социални и образователни услуги за превенция на насилието или за възстановяване на детето.

Когато насилието е извършено от родител, от лице, на което са възложени грижите за детето, или от лице, на което детето е поверено, на детето-жертва може да се предостави закрила с настаняване извън семейството в социална услуга за деца, пострадали от насилие или жертви на трафик. В решението на съда се постановяват мерки по отношение на родителските права и насочване на родителите към социални

услуги за повишаване на родителския капацитет по предложение на дирекция „Социално подпомагане“.

Когато насилието е извършено от родител, от лице, на което са възложени грижите за детето, или от лице, на което детето е поверено, дирекция „Социално подпомагане“ може да се обърне към съда или прокурор за предприемане на мерки по отношение на извършителя по Закона за защита от домашното насилие.

При данни за извършено престъпление дирекция „Социално подпомагане“ изпраща сигнал до районната прокуратура за предприемане на мерки по отношение на извършителя по Наказателния кодекс.

Когато насилието или експлоатацията на детето са извършени от лице, на което детето е поверено за предоставяне на грижи, защита, лечение или обучение на основание на съдебно решение, трудов или друг договор, органите на прокуратурата при внасяне на преписката в съда информират незабавно дирекция „Социално подпомагане“ по настоящия адрес на детето и съответния работодател за незабавно отделяне на това лице от детето или от децата.

ДСП предприема мерки за закрила в семейна среда, които се изразяват в: осигуряване на педагогическа, психологическа и правна помощ на родителите или лицата, на които са възложени родителски функции, по проблеми, свързани с отглеждането, възпитанието и обучението на децата; насочване към подходящи социални услуги в общността; консултиране и информиране на детето в съответствие с неговата възраст и със степента на неговото развитие и други.

В случаите, при които за децата е установен непосредствен риск за живота и безопасността, те се извеждат от рисковата среда. Извеждането от биологичното семейство е крайна мярка, в случаите когато детето е жертва на насилие в семейството и съществува сериозна опасност от увреждане на неговото физическо, психическо, нравствено, интелектуално и социално развитие и когато са изчерпани възможностите за закрила в семейството.

ДСП може да инициира производство по реда на Закона за защита от домашното насилие (ЗЗДН), когато пострадалото лице е малолетно или непълнолетно.

АГЕНЦИЯ ЗА СОЦИАЛНО ПОДПОМАГАНЕ

1.3.1.3. Мониторинг на прилагането на КМ за реферирane и обгрижване на непридружени деца и деца жертви на трафик

Децата, жертва на трафик са деца в риск и спрямо тях се предприема мярка за закрила по реда на ЗЗДет., с цел осигуряване правото на детето да живее в сигурна и защитена среда, предотвратяване на последиците от трафикирането и възможността от повторно въвличане в трафик.

За всеки случай на дете, жертва на трафик се инициира социално проучване, като важен момент в работата на социалните работници е адекватната оценка на потребностите на детето, жертва на трафик, както и оценката на риска и мерките за безопасност, които се предприемат спрямо него.

В АСП се администрират данни за наблюдаваните случаи на деца, жертва на трафик, съгласно Координационния механизъм за реферирane и обгрижване на непридружени деца и деца, жертви на трафик, завръщащи се от чужбина.

Случаите на деца, жертви на трафик, активно се наблюдават от отдел „Закрила на детето“ (ОЗД) за период от една година, като по преценка на социалния работник периодът на наблюдение може да се удължи, в зависимост от спецификата на конкретния случай.

През 2024 г. за наблюдаваните от ОЗД деца, жертви на трафик в АСП е налична следната информация:

- първо тримесечие на 2024 г. – наблюдавани са 3 деца;
- второ тримесечие на 2024 г. – наблюдавани са 4 деца;
- трето тримесечие на 2024 г. – наблюдавани са 2 деца;
- четвърто тримесечие на 2024 г. – наблюдавани са 2 деца.

1.3.2. Дейности по Националната програма за подобряване на майчиното и детско здраве (НППМДЗ)

МИНИСТЕРСТВО НА ЗДРАВЕОПАЗВАНЕТО

1.3.2.1. Осигуряване провеждането на масов неонатален слухов скрининг за новородени

С Решение №333/09.04.2021 г. на Министерския съвет е приета Националната програма за подобряване на майчиното и детско здраве 2021 – 2030 (НППМДЗ) и План за действие към нея за периода 2024 – 2026 г. Програмата има за цел да осигури устойчивост на и да надгради постигнатите резултати в областта на майчиното и детско здраве, постигнати в изпълнение на Националната програма за подобряване на майчиното и детско здраве 2014 – 2020 г. Чрез програмата се осигурява изпълнението на дейности, за които няма осигурено финансиране от други източници и които имат значителен здравен ефект, свързан с ранната диагностика на заболявания и увреждания и осигуряването на комплексни медицински грижи за деца с комплексното лечение на определени хронични заболявания. С цел ранно откриване и навременна интервенция при увреждане на слуха при новородени през 2024 г. продължи провеждането на масов неонатален слухов скрининг, като са изследвани 47 125 новородени.

Мярката е изпълнена.

МИНИСТЕРСТВО НА ЗДРАВЕОПАЗВАНЕТО

1.3.2.2. Осигуряване дейността на комисиите за изготвяне на индивидуални медико-социални планове за деца с диабет, вродени сърдечни малформации, вродени лицеви малформации, вродени хематологични заболявания и недоносени деца, разкрити в университетски болници

С цел осигуряване на високоспециализирани консултации за деца с определени заболявания към Здравно-консултативните центрове за майчино и детско здраве (ЗКЦ) в университетските и специализирани болници са създадени комисии за изготвяне на индивидуални планове за комплексно интердисциплинарно медицинско обслужване и продължителна здравна грижа на деца с определени хронични заболявания (диабет, вродени сърдечни малформации, вродени лицеви малформации, вродени хематологични заболявания, вродени неврологични заболявания, недоносени деца). През 2024 година комисиите са изготвили 1436 медико-социални планове за децата.

Мярката е изпълнена.

МИНИСТЕРСТВО НА ЗДРАВЕОПАЗВАНЕТО

1.3.2.3. Осигуряване дейността на Здравно-консултативните центрове за майчино и детско здраве

През 2024 г. в рамките на Националната програма за подобряване на майчиното и детско здраве 2021 – 2030 г. са извършени 5534 медицински консултации и 167 домашни посещения на деца с увреждания, хронични заболявания и недоносени деца.

НАЦИОНАЛНА ЗДРАВНООСИГУРИТЕЛНА КАСА

1.3.2.4. Профилактични прегледи за деца

От 01.01.2024 г. до 31.12.2024 г. профилактичните прегледи на децата се извършват по програма „Детско здравеопазване“ от общопрактикуващите лекари (ОПЛ) по Приложение №12 към НРД за медицинските дейности 2023 – 2025 г. (НРД за МД 2023 – 2025 г.) „Дейности на ОПЛ по имунопрофилактика, програма „Детско здравеопазване“, профилактични прегледи на здравноосигурени лица (ЗОЛ) над 18 години, формиране на групи от лица с рискови фактори за развитие на заболяване при ЗОЛ над 18 години, профилактични дейности при ЗОЛ над 18 години с рискови фактори за развитие на заболяване и програма „Майчино здравеопазване“ или от лекар със специалност „Педиатрия“ съгласно Приложение №14 към НРД за МД 2023-2025 г. „Дейности на лекаря специалист по „Педиатрия“ по програма „Детско здравеопазване“, на лекаря специалист по „Акушерство и гинекология“ по програма „Майчино здравеопазване“ и на лекаря специалист по профилактика на ЗОЛ над 18 години с рискови фактори за развитие на заболяване“.

Националната здравноосигурителна каса (НЗОК) заплаща разширен пакет от профилактични прегледи за деца, в съответствие с Наредба №8 от 3 ноември 2016 г. за профилактичните прегледи и диспансеризацията, издадена от министъра на здравеопазването и НРД за МД 2023 – 2025 г. и Приложенията към тях.

НЗОК заплаща за следните профилактични прегледи и изследвания за деца по възрастови групи, както следва:

До навършване на едномесечна възраст на детето – анамнеза и подробен статус, съвети за грижи за новороденото и насърчаване на кърменето до два прегледа до навършване на едномесечна възраст с препоръчителен интервал от 7 до 14 дни. До 28-ия ден от раждането детето се посещава в дома от лекар – първият преглед се извършва до 24 часа след изписване от лечебното заведение при осъществен избор на родителите/законните настойници на лекар на детето. При липса на избран лекар до 24-я час след изписването, първият преглед на детето се извършва до 24 часа след осъществен избор на лекар.

От 1 месец до 1 година – анамнеза и подробен статус, измерване на ръст, тегло, оценка на психическо развитие – един път месечно в рамките на календарния месец, измерване на обиколка на глава и гърди – през първите шест месеца след раждането – при всеки преглед; един път на деветмесечна и на едногодишна възраст – по време на ежемесечния преглед.

Обща оценка на зрението – ориентировъчно, обща оценка на слух – два пъти годишно – на шестмесечна и едногодишна възраст.

Клинично изследване за дисплазия на тазобедрените стави с определяне на риска от дисплазия – два пъти – при навършване на 1-месечна и 4-месечна възраст.

Ехографско изследване на отделителна система – еднократно на шестмесечна възраст.

Преглед за ранно откриване на вродена/наследствена очна патология – еднократно между 6-месечна и едногодишна възраст.

Медико-диагностични изследвания се правят два пъти годишно при навършване на шестмесечна и една годишна възраст за: хемоглобин, брой еритроцити, брой левкоцити, хематокрит, MCV, MCH, MCHC – седимент в урината, изследване на албумин в урината.

От 1 до 2 години – анамнеза и подробен статус, измерване на ръст, тегло, обиколка на гърди, оценка на психично развитие - четири пъти годишно – през период не по-малък от 2 месеца.

От 2 до 7 години - анамнеза и подробен статус, измерване на ръст, тегло, обиколка на гърди - два пъти годишно – през период не по-малък от 4 месеца, оценка на психично и физическо развитие – един път годишно, оценка на зрителна острота – ориентировъчно – един път на 5-годишна възраст.

Медико-диагностични изследвания се правят за хемоглобин, брой еритроцити, брой левкоцити, MCV, MCH, MCHC, хематокрит и СУЕ – един път на 3-годишна възраст. Изследване за чревни паразити – Ентеробиус вермикуларис, Аскарис лумбрикоидес, Ламблия интестиналис и Хименолептис нана – един път годишно.

От 7 до 18 години – анамнеза и подробен статус, измерване на ръст, тегло, гръдна обиколка, измерване на артериално налягане, оценка на физическо развитие, изследване за зрителна острота (ориентировъчно) и цветоусещане, отклонения в развитието на опорно-двигателната система, изследване на урина за протеин (с тест-лента) – 1 път за календарната година.

Провеждат се следните медико-диагностични изследвания: Пълна кръвна картина (ПКК) – поне 8 показателя, Урина (химично изследване и седимент) на 7-, на 10-, на 13- и на 16-годишна възраст; Кръвна захар, Триглицериди, HDL-холестерол, LDL-холестерол – на 16-годишна възраст.

НЗОК заплаща за здравни грижи, осъществявани в дома от медицински сестри, акушерки или лекарски асистенти до две посещения до 6 месеца след изписване от лечебното заведение, като първото е в ранния неонатален период на новороденото до 7 дни след изписване от лечебното заведение. Здравните грижи включват: предоставяне на информация за възможностите за укрепване и подобряване на здравето на детето и утвърждаване на положителни здравни навици и жизнени умения; оценка от здравна гледна точка на средата, в която се отглежда детето и запознаване с рисковите фактори за заболявания и вредата от нездравословните навици в средата; даване на необходимата информация (консултиране) на родителите за рационално хранене на кърмачето, ползите от изключителното кърмене през първите шест месеца и продължителността на естественото хранене съгласно приетите норми, а при кърмачета на смесено и кърмачета на изкуствено хранене – на препоръки за подходящите адаптирани млека; даване на указания за правилния хигиенен режим за отглеждане и закаляване на детето; консултиране по въпроси за подобряване на родителските практики за отглеждане и възпитание на детето; при необходимост измерване, регистрация и оценяване на витални показатели, разпознаване на индикациите на застрашаващи живота състояния и предприемане на своевременни действия.

За **профилактични прегледи по програма „Детско здравеопазване“** на изпълнителите на първична извънболнична медицинска помощ (ПИМП) през 2024 г. от бюджета на НЗОК са заплатени 61 430,8 хил. лв. за 2 356 467 бр. прегледи, на изпълнителите на специализирана извънболнична медицинска помощ (СИМП) – 69 135,1 хил. лв. за 1 995 127 бр. прегледи, а на изпълнителите на медико-диагностични дейности (МДД) – 2 704,1 хил. лв.

За поставените 703 944 бр. имунизации на деца от 0 – 18 г. (в т.ч. Манту), извършвани от изпълнители на ПИМП, заплатената сума е 10 791,6 хил. лв.

Достъпът до първична извънболнична медицинска помощ (ПИМП) е гарантиран чрез задължението на изпълнителите на ПИМП да осигуряват постоянен денонощен достъп на здравноосигурените лица до медицинска помощ по един от начините посочен в Наредба №9 от 2019 г. за определяне на пакета от здравни дейности. За тази цел през 2024 г. са заплатени 18 355,6 хил. лв.**данните за денонощния достъп се отнасят за всички здравноосигурени лица (ЗОЛ), не само за децата.*

Посещение за осъществяване на здравни грижи за новородено до 6 месеца след изписване от лечебното заведение на изпълнителите на ПИМП през 2024 г. от бюджета на НЗОК са заплатени 2,4 хил. лв. за 133 бр. прегледи.

Заложените приоритетни направления и мерки в Плана за 2024 г. за изпълнението на Актуализираната Национална стратегия за демографско развитие на населението в Република България (2012 – 2030 г.) по направление „Профилактични прегледи за деца“ са спазени.

Провеждането на профилактични прегледи и изследвания при децата по възрастови групи е с цел проследяване на физическото и психическо развитие на децата, както и ранно откриване на заболявания, което позволява взимането на своевременно мерки за тяхното лечение и предотвратяване на по-нататъшно им усложнение.

АГЕНЦИЯ ЗА СОЦИАЛНО ПОДПОМАГАНЕ

1.3.2.5. Директна подкрепа за деца до 3-годишна възраст чрез предоставяне на ваучери за хранене от детски кухни

Операцията се реализира в рамките на Програмата за храни и основно материално подпомагане 2021 – 2027 година. Подпомагането се реализира на територията на цялата страна. По процедура „Детска кухня“ се предоставят ваучери за обедно детско хранене за деца от 10 месеца до тригодишна възраст от семейства, обект на социално подпомагане, с оглед насърчаване на рационален и здравословен хранителен режим. Фокусът е върху деца, които са обект на социално подпомагане – деца от домакинства с ниски доходи, деца с увреждания, деца, лишени от родителски грижи, деца, които живеят в лоши жилищни условия, в риск от изоставяне и др., за които не е осигурено хранене по друг ред. Осигуряването на храна от детските кухни е безвъзмездно за децата от целевите групи. Размерът на предвиденото финансиране е 7 153 272 лв. до 2025 г., като се очаква за същият период да бъдат подкрепени най-малко 5000 деца.

През 2024 г. е осигурена подкрепа с ваучери за детска кухня на общо 954 деца на възраст от 10 месеца до 3 години от 28 общини.

1.4. Утвърждаване на семейството като базов компонент на обществото и насърчаване на родителите за отглеждане на децата в семейна среда

МИНИСТЕРСТВО НА ВЪТРЕШНИТЕ РАБОТИ

1.4.1. Закрила на децата от насилие, включително и насилие в интернет

Предвид нарастващите случаи на сексуално посегателство над деца в онлайн пространството и рисковете и заплахите, произтичащи от тях, правителството на Република България изработи и прие с Решение на Министерския съвет Национална програма за превенция на насилието и злоупотребата с деца (2023 – 2026 г.), която представлява своеобразна рамка за координация на действията. Усилията са насочени към създаване на бърз механизъм за взаимодействие с доставчиците на интернет услуги

за филтриране на противоправно съдържание. Направени са промени в Наказателния кодекс в посока към увеличаване на наказанията за извършени престъпления срещу онлайн сексуална експлоатация на деца и разпространение на порнографски материали в интернет.

За осигуряване на защита на правата на децата в Република България и подкрепа на децата в риск свидетелства и подписаният Меморандум за разбирателство за сътрудничество между МВР и УНИЦЕФ, заедно с работен план към него за периода 2023 – 2024 г., който потвърждава ангажимента на институциите във връзка с превенцията и закрилата на децата от онлайн сексуална експлоатация и злоупотреба. Основна цел на съвместната работа е гарантиране на правата на всички деца в Република България.

ГДБОП си партнира с компетентните държавни институции и доставчици на хостинг услуги за сваляне при установяване на IP адреси от българското интернет пространство, като същите се докладват в съответната прокуратура и се предприемат действия за тяхното премахване, в т.ч. статии, публикации и мейли.

Най-често престъпленията срещу деца в интернет са свързани с разпространението на порнография и педофилия във виртуалната среда и сексуална експлоатация. Прогнозата е, че проблемът с този вид престъпна дейност (сексуалната експлоатация на деца под различните и форми – детска порнография, детска проституция, сексуално робство, секс-туризъм и трафик на хора) ще се задълбочава. Обуславя се от факта, че уеб-сайтовете, съдържащи материали със сексуална експлоатация и насилие над деца, през последните години се е увеличил. Децата често стават жертва на онлайн сексуално изнудване, потенциална сексуална експлоатация или на кибертормоз.

Служители от Главна дирекция „Борба с организираната престъпност“ (ГДБОП) – МВР изпълняват функции на национален експерт за Република България по Европейската мултидисциплинарна платформа за сътрудничество, срещу заплахите от престъпността (EMPACT) за Европол по подприоритетна област „Онлайн сексуална експлоатация на деца“. Поддържат интернет страница htps://spasidete.bg, свързана със системата за филтрация на интернет страници, разпространяващи материали с детска сексуална експлоатация, включени в списъка на Интерпол “Worst of” на територията на Република България. Осъществяват взаимодействие с Националния център за изчезнали и експлоатирани деца в САЩ (NECMEC), обмен и анализ на информация на постъпили доклади от доставчици на интернет услуги, свързани със сексуално насилие над деца (виртуално блудство и разпространение на порнографски материали с деца), в това число превантивни мерки за защитата на деца на територията на Република България и в чужбина.

Служители на главната дирекция оказват съдействие в международни операции по постъпили сигнали от партньорски служби, свързани с български интернет потребители или чужди граждани, живущи на територията на страната. Взаимодействат активно с държавни и неправителствени организации, с предмет на дейност правата, принципите и мерките за закрила на децата – Държавна агенция за закрила на детето (ДАЗД), УНИЦЕФ, Национален център за безопасен интернет и други.

С цел повишаване на сигурността и безопасността на децата в интернет се осъществява сътрудничество с организации от правителствения и неправителствения сектор, сайтове за социални медии като Фейсбук, Туитър и др. При наличие на данни за престъпление от общ характер се предприемат незабавни действия за установяване, пресичане и документиране дейността на лица, извършващи сексуално насилие и експлоатация на деца онлайн.

Извършва се 24/7 мониторинг на интернет трафика на Република България, като над 85% от него се филтрира за незаконно съдържание. Ограничава се както умишлен,

така и случаен достъп (особено от деца) на сайтове с порнографски материали. Блокират се сайтове и се пренасочват потребителите им към стоп страница с информация за законодателната рамка на престъплението. ГДБОП – МВР си взаимодейства с доставчиците на интернет услуги по създаване на бърз механизъм за филтриране на противоправното съдържание в интернет.

Създадена е възможност за подаване на директен сигнал към ГДБОП на страници www.cybercrime.bg и www.gdbop.bg, администрирани от експерти в отдел „Киберпрестъпност“.

Изпълняват се конкретни мерки за повишаване на обществената осведоменост (запознаване с рисковете и опасностите, които крие интернет) чрез превантивни и информационни кампании, срещи, обучения и семинари с ученици, родители и учители. Разискват се теми, свързани с безопасността в онлайн пространството, като през 2024 г. са проведени 97 лекции. Премахнати са 63 912 материала с незаконно съдържание, представляващи детска експлоатация. По сигнали на „Националния център за безопасен интернет“ и в резултат от ползотворното сътрудничество, от ГДБОП са свалени над 35 000 линка, съдържащи сексуална злоупотреба с деца, хоствани на територията на Република България. През миналата годината служители са участвали в разработването на международен проект „Heroes“, чрез който ще бъде разработен софтуер за противодействие на сексуалната експлоатация на деца в интернет.

ДЪРЖАВНА АГЕНЦИЯ ЗА ЗАКРИЛА НА ДЕТЕТО

С подкрепата на всички министри, органи за закрила на детето, ДАЗД организира и реализира Национална информационна кампания за превенция на насилието и злоупотребата с деца, която цели гарантиране правото на закрила от насилие на всички деца и особено на деца във висок риск от уязвимост, мобилизиране на общността и промяна в обществените нагласи.

Националната кампания е под мотото „Бъди смел, бъди добър!“. Националната кампания за превенция на насилието и злоупотребата с деца е официално открита с пресконференция на 17 септември 2024 г. Дейностите в кампанията, реализирани в партньорство с отговорни министерства, институции и общините, са: детски конкурс за есе и фотография/колаж на тема срещу насилието на тема „Светът е по-добро място без насилие“; спортни активности на открито; засаждане на дърво във всяка една община с послание на децата срещу насилието и осветяване на знакови сгради в общините под наслов за борбата срещу насилието.

На 30 септември 2024 г. с активното съдействие на общините и спортните клубове и организации са проведени спортни събития на територията на цялата страна. От ДАЗД са подсигурени специални обозначителни знаци за участващите деца и поощрителни символични награди. Реализирани са и дейности за засаждане на дърво във всяка община с послание на децата срещу насилието и осветяване на знакови сгради под наслов за борбата срещу насилието. Проведен е и детски конкурс за есе и фотография/колаж на тема срещу насилието на тема „Светът е по-добро място без насилие“ със 720 творби. Създадени са видеопослания от известни личности към деца за насилието и вредни последици, за добротата, които със съдействието на Столична община се излъчват в Метрополитен през месец декември 2024 г. При изпълнението на кампанията е отчетена голяма активност от стана на партньорите и децата. В дейностите се включиха около 15 720 деца и почти всички общини в Република България.

МИНИСТЕРСТВО НА ОТБРАНАТА

1.4.2. Подпомагане на децата на военнослужещите, загинали при или по повод изпълнение на военната служба по време на коледните и/или великденските празници и/или при откриване на учебната година, съвместно с фондация „Деца на Българската армия“

В изпълнение на чл. 13, ал. 1 от Наредба № Н-1 от 31.01.2024 г. за условията и реда за подпомагане с парични средства на лицата по чл. 226з и чл. 298а, ал. 1 от Закона за отбраната и въоръжените сили на Република България (ЗОВСРБ), на свое заседание №11 от 29.11.2024 г. Комисията по материално подпомагане при Министерството на отбраната отпусна допълнително еднократни помощи по случай коледните и новогодишни празници на **7 деца** на военнослужещи, загинали при или по повод изпълнение на военната служба, по 2500 лв. за всяко от тях, общо в размер на 17 500 лв.

ИНСТИТУТ ЗА ИЗСЛЕДВАНЕ НА НАСЕЛЕНИЕТО И ЧОВЕКА – БАН

1.4.3. Проект „Кохортен анализ на брачността в България“ – 2023-2024 г., ръководител гл. ас. С. Моралийска-Николова

На базата на периоден анализ на брачността е идентифицирана промяна в брачния модел в периода след 1990 г. в България и стартирането на процес на отлагане на сключването на първи брак за българските жени и мъже. В кохортен аспект въз основа на данните от последните три преброявания в Р България са изчислени вероятности за преход между основните брачни състояния по пол – неженен/а, женен/омъжена, вдовец/а, разведен/а. От изчислената матрица на вероятностите за преход са построени мултистатусни таблици на брачност за 2001, 2011, 2021 г. Те представляват историята на синтетична кохорта жени/мъже, каквато биха преживели при наблюдавания през съответната година модел на брачност и разводимост. В създадения мултистатусен модел на населението по семейно положение е отчетена смъртността. От мултистатусните таблици за брачност са извлечени обобщени показатели, характеризиращи режима на брачност в страната. Получените специфични данни за брачността от своя страна са в основата на изчисляването на редица неконвенционални показатели за процеса в кохортен аспект.

Направление 2 – Подобряване на репродуктивното здраве на населението

2.1. Подобряване на грижите за репродуктивното здраве на жените и мъжете. Поддържане на добро здравно състояние на бременните жени и майките

МИНИСТЕРСТВО НА ЗДРАВЕОПАЗВАНЕТО

2.1.1. Осигуряване дейността на Здравно-консултативните центрове за майчино и детско здраве в изпълнение на дейности по Национална програма за подобряване на майчиното и детско здраве 2021 – 2030 г.

В 31 Здравно-консултативни центъра за майчино и детско здраве, разкрити във всички областни градове, лекари, психолози и социални работници осигуряват комплексното медицинско наблюдение на деца с увреждания и хронични заболявания, бременни с повишен медицински риск, с патология на бременността или наличие на хронични заболявания и увреждания. Чрез ЗКЦ се осигуряват здравно-информационни

и здравно-обучителни дейности, специализирани консултации от медицински специалисти, домашни посещения на недоносени д
еца до 1 година и на деца с увреждания и хронични заболявания, медицинска и психо-социална рехабилитация, включително превенция на изоставяне на деца. На здравно неосигурените бременни е осигурена възможност за допълнителни консултации при наличие на заболявания, възникнали по време на бременността, в т.ч. допълнителен преглед от специалист по акушерство и гинекология освен прегледът, по реда Наредба №26/2007 г. за предоставяне на акушерска помощ на здравно неосигурени жени и за извършване на изследвания извън обхвата на задължителното здравно осигуряване на деца и бременни жени.

През 2024 г. са извършени 5701 медицински консултации и домашни посещения, от които 2456 консултации на деца с увреждания, хронични заболявания и недоносени деца; 3078 консултации при бременни жени и родилки. Извършени са 1219 допълнителни прегледа от специалист по акушерство и гинекология. Разходите по Националната програма за подобряване на майчиното и детско здраве са в рамките на утвърдения за 2024 г. бюджет на Министерство на здравеопазването.

Мярката е изпълнена.

НАЦИОНАЛНА ЗДРАВНООСИГУРИТЕЛНА КАСА

2.1.2. Осигуряване на медицински грижи за бременни и родилки. Наблюдение по програма „Майчино здравеопазване“ в извънболничната медицинска помощ (ИМП)

Наблюдение по програма „Майчино здравеопазване“ в извънболничната медицинска помощ (ИМП) – от 01.01.2024 г. до 31.12.2024 г., се извършва от общопрактикуващ лекар или от лекар специалист по „Акушерство и гинекология“, по желание на бременната, съгласно Приложение №12 към НРД за МД 2023 – 2025 г. „Дейности на ОПЛ по имунопрофилактика, програма „Детско здравеопазване“, профилактични прегледи на ЗОЛ над 18 години, формиране на групи от лица с рискови фактори за развитие на заболяване при ЗОЛ над 18 години, профилактични дейности при ЗОЛ над 18 години с рискови фактори за развитие на заболяване и програма „Майчино здравеопазване“ или от лекар със специалност „Акушерство и гинекология“ по Приложение №14 към НРД за МД 2023 – 2025 г. „Дейности на лекаря специалист по „Педиатрия“ по програма „Детско здравеопазване“, на лекаря специалист по „Акушерство и гинекология“ по програма „Майчино здравеопазване“ и на лекаря специалист по профилактика на ЗОЛ над 18 години с рискови фактори за развитие на заболяване“.

Бременните жени имат право да направят личен избор кой лекар ще наблюдава бременността им, ще провежда прегледите им и ще назначава необходимите изследвания през периода на бременността.

ОПЛ наблюдава бременните жени по програма „Майчино здравеопазване“ само при нормална бременност, а при рискова бременност наблюдението се провежда от лекар специалист по акушерство и гинекология.

При рискова бременност (ако жената е над 35- или под 20-годишна възраст; или има кръвно-групова несъвместимост с биологичния баща (по АБО или Резус); или е бременна с риск от развитие на диабет: предишно раждане на едър плод, предишно мъртво раждане, семейна обремененост с диабет, предходящо нарушение на въглехидратния толеранс, раждане на дете с аномалии, наличие на глюкозурия-възраст над 25 години, повишена кр. захар над 6.5 ммол/л; или с друг риск, произтичащ от

външни фактори (обезитас, недохранване, фамилна обремененост, обременена акушерска анамнеза, проблеми от социално естество и др.), други външни фактори (йонизиращи лъчи, вибрации, медикаменти, контакт с причинители на инфекциозни заболявания, тежка работа и др.), наблюдението се извършва само от лекар със специалност по акушерство и гинекология.

Жената има право да смени акушер-гинеколога, ако не е доволна от оказаната помощ, като за целта личният лекар издава необходимото медицинско направление.

В наблюдението на бременността има задължителни лабораторни изследвания, които трябва да се извършат в различните срокове на бременността: пълна кръвна картина (хемоглобин, еритроцити, левкоцити, хематокрит, MCV, MCH, CYE); изследване на кръвна захар; урина (седимент, уробилиноген, кетони) – един път при първо посещение, и по един път в петия и осмия лунарен месец; определяне на кръвна група и Rh-фактор – един път – в I-ви триместър (или при първо посещение); изследване за сифилис и хепатит B (HвS Ag) и хепатит C /anti-HCV/, а при съгласие на бременната – и за HIV, ехографски преглед за фетална морфология – еднократно, както и акушерска ехография – 4 пъти за периода на бременността: един път – 4-10 г. с.; един път – 11-13+6 г. с.; един път – 18-23+6 г. с.; а при рискова бременност – на жени над 35-годишна възраст, се назначават две допълнителни ехографии, а при жени под 20-годишна възраст и кръвно-групова несъвместимост с биологичния баща (по АБО или Резус), се назначава една допълнителна ехография.

При бременни над 35-годишна възраст се извършва серумен скрининг за: -алфа-фетопротеин, -свободен бета ЧХГ за оценка на риска от синдром на Даун и дефекти на невралната тръба.

Извършват се изследвания на онкопрофилактична цитонамазка (назначава се от специалист по АГ); изследване на влагалищен секрет; периодични проследявания на сърдечната дейност на плода.

Изследване за определяне на кръвна група и Rh фактор не се назначава, ако вече е определено по друг повод. В този случай кръвната група и Rh фактора се вписват в Картата за профилактика на бременността.

За **профилактични прегледи по програма „Майчино здравеопазване“** на изпълнителите на ПИМП през 2024 г. от бюджета на НЗОК са заплатени 47,8 хил. лв. за 1640 бр. прегледи, а на изпълнителите на СИМП – 7 908 хил. лв. за 278 940 бр. прегледи, а на изпълнителите на МДД – 5 333,6 хил. лв.

За оказване на **грижи за бременната от изпълнители на болнична медицинска помощ (БМП)** през 2024 г. от бюджета на НЗОК са заплатени 27 066,2 хил. лв., а за болнична медицинска помощ при раждане, независимо от срока на бременността и предлежанието на плода – 61 945,3 хил. лв.

НЗОК чрез трансфери от Министерството на здравеопазването (МЗ) извършва заплащане на разходи за медицинска помощ на здравнонеосигурени жени за срока на бременността: съгласно чл. 82, ал. 1, т. 2 от Закона за здравето (ЗЗ), и в съответствие с чл. 19 от Наредба №26 от 14.06.2007 г. за предоставяне на акушерска помощ на здравно неосигурени жени и за извършване на изследвания извън обхвата на задължителното здравно осигуряване на деца и бременни жени. Платената сума по това направление през 2024 г. е в размер на **13 969,5 хил. лв.**, която е разпределена, както следва:

- За 6963 бр. профилактични специализирани АГ прегледи – 239,2 хил. лв.;
- За 21 200 бр. профилактични изследвания – 139,4 хил. лв.;
- За 3200 бр. по клинична пътека „Стационарни грижи при бременност с повишен риск“ – 2 635,8 хил. лв.;
- За 6830 бр. по клинична пътека „Раждане в болнична помощ“ – 10 955,1 хил. лв.

2.1.3. Осигуряване на безплатна следродилна здравна помощ по въпросите на кърменето и здравното състояние на новородените

През 2024 г. следродилната здравна помощ се осъществява съгласно Приложение №12 към НРД за МД 2023 – 2025 г. „Дейности на ОПЛ по имунопрофилактика, програма „Детско здравеопазване“, профилактични прегледи на ЗОЛ над 18 години, формиране на групи от лица с рискови фактори за развитие на заболяване при ЗОЛ над 18 години, профилактични дейности при ЗОЛ над 18 години с рискови фактори за развитие на заболяване и програма „Майчино здравеопазване“ или от лекар със специалност „Акушерство и гинекология“ по Приложение №14 към НРД за МД 2023 – 2025 г. „Дейности на лекаря специалист по „Педиатрия“ по програма „Детско здравеопазване“ на лекаря специалист по „Акушерство и гинекология“ по програма „Майчино здравеопазване“ и на лекаря специалист по профилактика на ЗОЛ над 18 години с рискови фактори за развитие на заболяване“.

По програма „Майчино здравеопазване“ се извършва рутинно послеродово наблюдение до 42-я ден след раждането, което включва:

Общ преглед (в т.ч. оценка на психичен статус, измерване на артериално налягане); проследяване на инволуция на матката и кървене от гениталиите; мануално изследване не млечните жлези, проследяване на лактацията; промоция на кърменето (здравни съвети и обучение по въпросите на кърменето, правилното хранене, хигиенни грижи за гърдите и гениталиите) – два пъти: до 7-мия ден и след 30-тия ден от раждането. Извършват се следните медико-диагностични изследвания на: хемоглобин, хематокрит, диференциално броене на левкоцити, СУЕ, албумин и седимент в урината (еднократно).

В болничната медицинска помощ НЗОК осигурява лечението на новородени във всички степени на недоносеност с или без прилагане на сърфактант и/или прилагане на механична вентилация – по клинични пътеки (КП), по които през 2024 г. са отчетени 32 046 бр. КП и заплатени от бюджета на НЗОК 91 541,5 хил. лв.

Заплаща се и отделна КП №6 „Грижи за здраво новородено дете“, по която през 2024 г. от бюджета на НЗОК са заплатени 21 857,6 хил. лв. за отчетени 27 491 бр. случая.

По клинична процедура (КПр) №2 „Интензивно лечение на новородени деца с асистирано дишане“ през 2024 г. от бюджета на НЗОК са заплатени 186,2 хил. лв. за 561 бр. случая.

По КПр №5 „Дейности по осигуряване на лечение за новородени деца с вродени сърдечни малформации, претърпели сърдечна оперативна интервенция до навършване на 1-годишна възраст“, през 2024 г. от бюджета на НЗОК са заплатени 584,1 хил. лв. за 460 бр. случая.

Посочените в Плана за 2024 г. индикатори и резултата от тях показват, че изпълнението на алгоритъма по програма „Майчино здравеопазване“ позволява да се следи здравословното състояние на бременната жена, развитието на плода във всеки един етап от лунарните месеци на бременността, както и да се констатират още вътреутробно евентуални здравословни проблеми на плода и съответно да се предприемат своевременни мерки, като се назначават допълнителни прегледи и изследвания извън програмата.

2.1.4. Профилактика на онкологичните заболявания на репродуктивната система при жените и мъжете и профилактика на ротавирусните гастроентерити (РГЕ)

Националната здравноосигурителна каса заплаща имунологични лекарствени продукти по национални програми по чл. 82, ал. 2, т. 3 от ЗЗ и дейностите по поставянето им – до размер, финансиран чрез трансфер от МЗ за съответните национални програми, както следва:

- **72,3 хил. лв**. за приложени **7750 бр**. профилактични ваксини срещу рак на маточната шийка (РМШ), осигуряващи изпълнението на Националната програма за първична профилактика на рака на маточната шийка 2021 – 2024 г., приета с Решение на Министерския съвет на Република България.
- **577,6 хил. лв.** за приложени **63 991 бр.** профилактични ваксини срещу ротавирусните гастроентерити, осигуряващи изпълнението на Националната програма за профилактика на ротавирусните гастроентерити в Република България 2022 – 2025 г., приета с Решение №455 от 7 юли 2022 г. на Министерския съвет на Република България.

Платените средства от бюджета на Министерството на здравеопазването през 2024 г. за лекарствените продукти – ваксини и дейности по прилагането им по чл. 82, ал. 2, т. 3 от ЗЗ за тези две национални програми са в размер на **2 893,4 хил. лв.**

Прилагането на имунологични лекарствени продукти – профилактични ваксини срещу ротавирусните гастроентерити и рака на маточната шийка, спомага при борбата с разпространението на ротавирусните инфекции и папилома вируса.

НАЦИОНАЛНА ЗДРАВНООСИГУРИТЕЛНА КАСА

2.1.5. НЗОК заплаща за осъществяване на пренатална диагностика

В програма „Майчино здравеопазване“ се включват изследвания, с които се установяват заболявания на майката, които впоследствие биха предизвикали аномалии на плода.

НЗОК заплаща медико-диагностичното изследване „серумен скрининг” за алфа-фетопротеин и свободен бета-хорионгонадотропин за оценка на риск от синдром на Даун и дефекти на невралната тръба. Изследването се прави при рискова бременност на жени над 35-годишна възраст. Заплатените суми са 86,3 хил. лв. (изследвания с код 10.14 и 10.15).

2.2. Насърчаване и развитие на семейното планиране

2.3. Значително намаляване на броя на абортите и извънбрачните раждания на деца, непripознати от бащата

2.3.1. Осъществяване на превантивни и последващи мерки за намаляване на броя на абортите и извънбрачните раждания на деца

ДЪРЖАВНА АГЕНЦИЯ ЗА ЗАКРИЛА НА ДЕТЕТО

2.3.1.1. Предприемане на ефективни мерки за намаляване на ранните бракове

През 2024 година на Националната телефонна линия за деца 116111 са идентифицирани и регистрирани 2452 сигнала за деца в риск. При 96 от консултациите

и регистрираните сигнали е идентифициран риск от ранно съпружеско съжителство, при 91 – риск от ранно майчинство, при 52 – риск от неправомерно задържане, основно на непълнолетни момичета. Сигналите с риск от сексуално насилие са 121. При 42 от сигналите има риск от трафик, а при 76 – риск от трудова експлоатация, при 115 – риск от просия.

АГЕНЦИЯ ЗА СОЦИАЛНО ПОДПОМАГАНЕ

Ранните съжителства са форма на насилие върху детето и кръият сериозен риск от неглижиране на нужди и потребности, злоупотреби и социално изключване; ранното раждане крие негативни емоционални, социални и здравни последици както за майката, така и за детето. Новородените и техните малолетни и непълнолетни майки са в риск от социално изключване и изолация, в риск от изоставяне, неглижиране, злоупотреба, поради липса на зрялост, на умения, знания и мотивация за добро родителстване.

В своята дейност служителите на отдели „Закрила на детето“ (ОЗД) към ДСП се ръководят от принципите за закрила на детето и гарантират неговите права и интереси. При постъпил сигнал за риск от ранно съпружеско съжителство се прилагат мерките за закрила разписани в ЗЗДет. и задължително се сезира Районната прокуратура, която е компетентния орган за произнасяне относно наличието или не на данни за образуване на наказателно производство.

ОЗД към ДСП работят съвместно с други институции – Министерство на вътрешните работи, Районна прокуратура, община, здравни и учебни заведения и проследяват развитието на всеки конкретен случай до навършване на пълнолетие на майката, с цел превенция на предстоящи рискове. При наличие на условия, които могат да доведат до определен риск за детето в бъдеще, се предлагат възможности за ползване на социална услуга в общността. В тези случаи водещият случая социален работник издава направление за ползване на такава.

2.4. Превенция и лечение на инфекции на репродуктивните органи и ограничаване на риска от разпространение на ХИВ/СПИН в страната

МИНИСТЕРСТВО НА ЗДРАВЕОПАЗВАНЕТО

2.4.1. Национална програма за превенция и контрол на ХИВ и сексуално предавани инфекции 2021-2025 г.

Националната програма за превенция и контрол на ХИВ и сексуално предавани инфекции в Република България за периода 2021 – 2025 г. е приета с Решение №594 на Министерския съвет от 12.08.2021 година:

- Задържане на разпространението на ХИВ сред общото население – под 1%:

Към 31.12.2024 г. в България са регистрирани общо 4 561 лица с ХИВ инфекция. През 2024 г. броят на новорегистрираните случаи на ХИВ е 284.

- Задържане на разпространението на ХИВ сред младите хора на възраст 15 – 24 години – под 1%:

Осигурява се адекватна и качествена диагностика на ХИВ и сексуално предавани инфекции всяка година. Диагностиката е безплатна, в Кабинетите за анонимно и безплатно консултиране и изследване за СПИН (КАБКИС) към Регионалните здравни инспекции, за всеки гражданин, независимо от здравноосигурителния статус.

- Брой функциониращи КАБКИС:

На територията на страната функционират 19 кабинета за анонимно, безплатно, доброволно консултиране и изследване за ХИВ в градовете Благоевград, Бургас, Варна,

Велико Търново, Враца, Добрич, Кърджали, Кюстендил, Ловеч, Плевен, Пловдив, Русе, Силистра, Сливен, Смолян, София, Стара Загора, Хасково и Ямбол.

- Брой лица, получили консултиране и изследване и узнали своя резултат в КАБКИС:

9037 лица са получили безплатно консултиране и изследване за ХИВ и са узнали резултата си.

- Брой ХИВ-позитивни лица, регистрирани за проследяване и обхванати с медицинско обслужване в секторите за лечение на пациенти с ХИВ/СПИН:

На територията на страната функционират 5 клиники/отделения за лечение на пациенти с ХИВ инфекция, разкрити към следните лечебни заведения: СБАЛИПБ „Проф. д-р Иван Киров“ гр. София, УМБАЛ „Свети Георги“ гр. Пловдив, УМБАЛ „Проф. д-р Георги Странски“ гр. Плевен, УМБАЛ „Света Марина“, гр. Варна и УМБАЛ „Проф. д-р Ст. Киркович“ гр. Стара Загора. Общо 2639 ХИВ серопозитивни лица са регистрирани за проследяване и лечение през 2024 г.

- Брой пациенти с ХИВ/СПИН, които получават антиретровирусна терапия:

Броят на пациентите на съвременна антиретровирусна терапия (АРТ) към 31.12.2024 г. е 2464. Лечението е осигурено със средства от бюджета на Министерство на здравеопазването, като то е безплатно независимо от здравноосигурителния статус на пациентите.

- Брой лица от уязвимите групи, достигнати с нископрагови здравни и социални услуги:

През 2024 г. са достигнати 1403 лица от уязвимите групи с помощта на 3 неправителствени организации, като от тях 411 са получили изследване за ХИВ, 373 са изследвани за Сифилис, 411 лица са изследвани за Хепатит С, 372 лица са получили изследване за Хепатит Б, а 78 лица са получили услугата „Водене на случай“, прилагаща се при лица с потвърден положителен резултат за ХИВ в особен риск.

В рамките на Националната програма за превенция и контрол на ХИВ и сексуално предавани инфекции (СПИ) в Република България 2021 – 2025 г. продължава да се провежда ежегодно Национална АНТИСПИН кампания в 4 етапа: по повод 14 февруари – Денят на влюбените, по повод Международния ден за съпричастност със засегнатите от ХИВ/СПИН, лятна АНТИСПИН кампания и по повод 1 декември – Световния ден за борба срещу СПИН бе проведена информационна кампания и бяха предоставени услуги по безплатно, доброволно и анонимно консултиране и изследване на ХИВ и сексуално предавани инфекции (СПИ) в КАБКИС. В цялата страна дейностите през различните етапи на кампанията се осъществяват от РЗИ и КАБКИС в сътрудничество с доброволците на Българския младежки червен кръст (БМЧК).

По Националната програма за превенция и контрол на ХИВ и СПИ в Република България 2021 – 2025 г. разходите са в рамките на утвърдения за 2024 г. бюджет на Министерство на здравеопазването.

БЪЛГАРСКИ ЧЕРВЕН КРЪСТ

2.4.2. Прилагане на обучителни модули и реализиране на кампании по проблеми, свързани с репродуктивното здраве, превенцията на HIV/СПИН и превенция на сексуално-рисковото поведение

Една от основните дейности, мотивираща поколения доброволци на Българския младежки червен кръст (БМЧК) и залегнала в мисията на организацията, е

разпространението на информация за безопасно сексуално поведение и подобряване на репродуктивното здраве на младите хора в България.

В тази връзка бяха проведени различни обучителни модули и обучения по темите превенция на репродуктивните заболявания и сексуално-рисково поведение. Чрез широкото им популяризиране в социалните мрежи и официалните електронни страници на БЧК и БМЧК, бе повишена информираността на младите хора и обществото по тези проблеми, както и бе отчетена необходимостта от подобряване на достъпа до достоверна здравна информация.

През 2024 г. доброволците на Българския младежки червен кръст проведоха 183 презентации и ателиета, свързани с репродуктивното здраве и превенция на сексуално-рисковото поведение, чрез които достигнаха до над 14 000 ученици в цялата страна.

През 2024 г. са проведени **43** обучения и са обучени **912** доброволци по традиционни за организацията теми, като превенция на ХИВ/СПИН и репродуктивно здраве.

Разработените онлайн курсове в платформата на БЧК осигуряват достъп на всеки човек до достоверна и структурирана информация, в удобно време, съобразено с натовареността на обучението в училище и в ежедневието.

БЪЛГАРСКИ ЧЕРВЕН КРЪСТ

2.4.3. Провеждане на информационни кампании за борба със стигмата върху хора, живеещи с HIV/СПИН

През 2024 г. са проведени **133** информационни кампании. Чрез различни мероприятия, кампании и инициативи по темите превенция на HIV/СПИН и сексуално-рисково поведение са достигнати над **62 500** души. Чрез реализирането на тези кампании и популяризирането им в социалните мрежи, ефективно и по интерактивен начин се разпространява информация за безопасно сексуално поведение и подобряване на репродуктивното здраве на младите хора в България.

Едни от най-масовите информационни кампании, които обединяват мнозинството от клубовете на БМЧК в цялата страна, са АНТИСПИН кампаниите по повод 14-ти февруари (Ден на влюбените), Международния ден за съпричастност със засегнатите от ХИВ/СПИН (всяка трета неделя на месец май) и 1 декември (Световен ден за борба с ХИВ/СПИН). Основната цел на тези информационни кампании е по оригинален и атрактивен начин да насърчават отговорното и безопасно сексуално поведение, да промотират анонимното и безплатно консултиране и изследване за ХИВ, и да се борят с нетолерантното отношение и дискриминацията към хората, живеещи с ХИВ/СПИН.

Направление 3 – Подобряване на общата демографска информираност и сексуално-репродуктивна култура на населението.

3.1. Повишаване на демографската информираност и сексуално-репродуктивна култура на населението

Направление 4 – Подобряване на общото здравословно състояние на населението и намаляване на общата, преждевременната, детската и майчината смъртност.

4.1. Подобряване на стандарта и качеството на живот

МИНИСТЕРСТВО НА ЗДРАВЕОПАЗВАНЕТО

4.1.1. Изпълнение на Национална програма за превенция и контрол на туберкулозата 2021 – 2025 г.

- Намаляване на заболяемостта от туберкулоза през 2024 г. под 18 на 100 000 население:

В България през последните години се наблюдава трайна тенденция за намаляване на заболяемостта от активна туберкулоза – от 39,1 на 100 000 през 2006 г. до 13,5 на 100 000 през 2024 г.

- Задържане на относителния дял на успешно лекуваните новооткрити случаи с белодробна туберкулоза с микроскопско и/или културелно изследване над 85%:

След 2023 г. относителният дял на успешно лекуваните новооткрити случаи с белодробна туберкулоза с микроскопско и/или културелно изследване е под 85%. Вероятна причина за това е пандемията от COVID-19 и свързаната с нея реорганизация на здравната система. През 2024 г. относителният дял на успешно лекуваните новооткрити случаи с белодробна туберкулоза с микроскопско и/или културелно изследване е 75,3%.

Функционират 28 регионални лечебни заведения, които отговарят за превенция, диагностика, лечение и контрол на туберкулозата. Функционира един сектор за лечение на пациентите с мултирезистентна туберкулоза.

Министерство на здравеопазването осигурява диагностикуми и консумативи за диагностика на туберкулоза на 33 микробиологични лаборатории в страната. В България са въведени и бързи тестове за диагностика на туберкулоза и рифампицин резистентна туберкулоза (Real Time PCR тестове за бързо откриване на MTB комплекс и резистентност към Рифампицин-GenExpert), което допринася за своевременно започване на лечението и ограничаване на разпространение на това заболяване.

- Брой обхванати контактни лица с химиопрофилактика

Броят на обхванати контактни лица с химиопрофилактика през 2024 г. е 2280 лица.

- Брой на случаите на туберкулоза от групите във висок риск

След приключване на процедурата за избор на изпълнители на дейности по превенция на туберкулоза сред рисковите групи във връзка с изпълнението на Национална програма за превенция и контрол на туберкулозата са сключени договори със 7 организации, които изпълняват дейности в 15 области на страната. В изпълнение на тях от групите с висок риск през 2024 г. са достигнати общо 6050 лица.

По Националната програма за превенция и контрол на туберкулозата в Република България разходите са в рамките на утвърдения за 2024 г. бюджет на Министерство на здравеопазването.

МИНИСТЕРСТВО НА ЗДРАВЕОПАЗВАНЕТО

4.1.2. Оптимизиране на дейностите включени в Наредба №9 за определяне на пакета от здравни дейности, гарантиран от бюджета на Националната здравноосигурителна каса

С промени от 2024 г. в Наредба №9 от 2019 г. за определяне на пакета от здравни дейности, гарантиран от бюджета на Национална здравноосигурителна каса, се разшири обхватът на пакета от здравни дейности за новородените деца като се създаде правна възможност за включване на медицински специалисти от индивидуална или групова практика за здравни грижи чрез договор с амбулатория за първична медицинска помощ в домашните посещения на новородените до 6 месеца след изписване от лечебното заведение. С промените в пакета се включиха и нови видове медико-диагностични изследвания в обхвата на медицинските специалности „Клинична лаборатория“ и „Обща и клинична патология“. По този начин е осигурена достъпна и надеждна оценка на бъбречната функция при пациенти с намалена бъбречна функция, създадена е възможност за по-ранна и точна диагностика на рак на маточната шийка. В пакета са включени и нови високоспециализирани дейности за извършване на имуноцитохимично изследване на биоптат и за извършване на ДНК анализ за пациенти с хематологични заболявания.

МИНИСТЕРСТВО НА ЗДРАВЕОПАЗВАНЕТО

4.1.3. Оптимизиране на дейностите предоставяни по реда на Наредба №8 за профилактичните прегледи и диспансеризацията

През 2024 г. с промените на Наредба №8 от 2016 г. за профилактичните прегледи и диспансеризацията са създадени нормативни предпоставки за по-добро диспансерно наблюдение и за проследяване на ефекта от прилаганото лечение на пациенти с хронични кардиологични заболявания и шест редки заболявания (вроден хиперинсулинизъм, вродена генерализирана липодистрофия, остра чернодробна порфирия, транстиретин-свързана амилоидоза с нормална последователност и първична хипероксалурия). Разширени са възрастовите граници за скрининг за рак на простатата при мъжете и за рак на гърдата при жените в обхвата на профилактичните прегледи.

МИНИСТЕРСТВО НА ВЪТРЕШНИТЕ РАБОТИ

4.1.4. Кампания „КОД – Отговорни заедно”

В рамките на сключено споразумение за сътрудничество и взаимодействие между Главна дирекция „Национална полиция“ (ГДНП) – МВР и Съюза на пивоварите в Република България на 17.04.2024 г., в лятното кино на гр. Ямбол е проведено спортно мероприятие, част от дългосрочната превантивна кампания „КОД – Отговорни заедно“ срещу зависимостите сред деца под 18-годишна възраст. В мероприятието е взето участие от 70 деца от пет учебни заведения от област Ямбол, както и 30 деца от същите училища, които са представили различни музикални и танцови изпълнения. На събитието са присъствали служители от ГДНП, областна дирекция на МВР (ОДМВР) Ямбол, областният управител на Ямбол, изпълнителният директор на Съюза на пивоварите в България, началникът на Регионално управление на образованието в гр. Ямбол, представители на общините Елхово, Стралджа и Тунджа.

МИНИСТЕРСТВО НА ВЪТРЕШНИТЕ РАБОТИ

4.1.5. Национална превантивна кампания „Предпазване на младите хора от престъпление“

През учебната 2023/2024 г. Националната превантивна програма „Предпазване на младите хора от престъпления“ (Програмата) е реализирана в общо 202 училища на територията на градовете Благоевград, Бургас, Варна, Велико Търново, Добрич, Монтана, Пазарджик, Плевен, Пловдив, Русе, Сливен, Търговище и Шумен. На представяне на темите са присъствали около 8400 ученици и техните учители. Беседите са предизвикали интерес и активност от страна на учениците.

От учебната 2024/2025 г. Програмата се провежда на територията на цялата страна и обхваща всички областни градове. Тъй като учебната година все още не е приключила, към момента не може да бъде предоставена информация за броя на участващите училища и ученици.

В програмата са включени следните теми: „Превенция на трафик на хора“ – презентирани от служители на Местните комисии за борба с трафика на хора; „Превенция на употребата на наркотични вещества“ (установени в практиката начини за склоняване към употреба на наркотични вещества и участие в схеми за разпространението им) – представена от служители на Превантивно-информационните центрове по проблемите на наркоманиите; „Превенция на престъпления против собствеността“ – презентирана от служител на съответната ОДМВР; „Превенция на престъпления и виктимизация с използване на информационни и комуникационни технологии“ – представена от служители на ГДБОП.

МИНИСТЕРСТВО НА ОТБРАНАТА

4.1.6. Създаване на организация за провеждането на задължителен годишен профилактичен медицински преглед на военнослужещите, курсантите във висшите военни училища и резервистите на активна служба, и периодичен медицински преглед на цивилните служители в Министерство на отбраната, структурите на пряко подчинение на министъра на отбраната и Българската армия

Провеждането на задължителен годишен профилактичен медицински преглед на военнослужещите, курсантите във висшите военни училища и резервистите на активна служба се осъществява съгласно разпоредбите на Наредба №Н-6 от 13 февруари 2018 г. за военномедицинската експертиза, издадена от МО. Годишният профилактичен медицински преглед се извършва въз основа на обективен преглед, изследвания и обобщени данни от прегледа за работа при здравословни и безопасни условия на труд, друга медицинска документация и подписана декларация от военнослужещия /резервиста за здравословното му/й състояние за периода от предишния годишен профилактичен медицински преглед. Извършват се и допълнителни ежегодни изследвания съгласно разпоредбите на нормативната уредба за профилактика на заболяванията. Всички данни от годишния профилактичен медицински преглед се отразяват в протокол по образец, който се съхранява в служебното дело на военнослужещите за целия срок на службата. Годишният профилактичен медицински преглед се извършва в период, който се обявява ежегодно с нарочна заповед на министъра на отбраната – за 2024 г. дейността е била организирана с МЗ №ОХ-774/16.08.2024 г.

Провеждането на периодичен медицински преглед на цивилните служители в Министерството на отбраната, структурите на пряко подчинение на министъра на отбраната и Българската армия се осъществява съгласно разпоредбите на Наредба №Н-8 от 3 ноември 2016 г. за профилактичните прегледи и диспансеризацията, издадена от Министерството на здравеопазването.

4.1.7. Един път годишно на здравноосигурените лица се провежда профилактичен преглед от общопрактикуващ лекар

Профилактичните прегледи на здравноосигурени лица над 18-годишна възраст през 2024 г. се извършват съгласно Приложение №12 към НРД за МД 2023 – 2025 г., Наредба №8 от 3 ноември 2016 г. за профилактичните прегледи и диспансеризацията и Наредба №9 от 10 декември 2019 г. за определяне на пакета от здравни дейности, гарантиран от бюджета на НЗОК.

С цел профилактиката на социално-значими и приоритетни за страната заболявания при лица над 18 години, ОПЛ формира следните групи от лица с рискови фактори за развитие на заболяване: лица с рискови фактори за развитие на сърдечно-съдови заболявания, лица с рискови фактори за развитие на захарен диабет тип 2, лица с рискови фактори за развитие на злокачествено новообразувание на шийката на матката, лица с рискови фактори за развитие на злокачествено новообразувание на млечната жлеза, лица с рискови фактори за развитие на злокачествено новообразувание на ректосигмоидалната област, лица с рискови фактори за развитие на злокачествено новообразувание на простатата, лица с рисков фактор затлъстяване, лица с рисков фактор тютюнопушене.

За формиране на групите от лица с рискови фактори за развитие на заболяване, ОПЛ попълва „Карта за оценка на рисковите фактори за развитие на заболяване“, включена в медицинския софтуер на лекаря, осъществил прегледа, изготвена по образец съгласно Приложение №4 към Наредба №8 от 3 ноември 2016 г.

Лекарите със специалност „Вътрешни болести“, „Гастроентерология“, „Урология“, „Ендокринология и болести на обмяната“, „Кардиология“, „Хирургия“ и „Акушерство и гинекология“ извършват профилактика на ЗОЛ над 18-годишна възраст с рискови фактори за развитие на заболяване.

При формиране в определена рискова група, на здравноосигурените лица се провеждат необходимите изследвания и/или консултации със специалист по профила на заболяването за уточняване на диагнозата и определяне на лечение.

За профилактични прегледи на лица над 18-годишна възраст на изпълнителите на ПИМП през 2024 г. от бюджета на НЗОК са заплатени 96 985,8 хил. лв. за 2 583 331 бр. отчетени годишни профилактични прегледи на лица над 18 г.

За поставяне на имунизации на лица над 18-годишна възраст, извършвани от изпълнители на ПИМП, заплатената сума за 2024 г. е 2 672,4 хил. лв. за 175 401 бр. отчетени имунизации.

За профилактични прегледи на ЗОЛ над 18-годишна възраст с рискови фактори за развитие на заболяване, извършвани от изпълнители на СИМП, през 2024 г. от бюджета на НЗОК са заплатени 9,4 хил. лв., а за МДД – 58,2 хил. лв.

Заложените приоритетни мерки от страна на НЗОК в Плана за 2024 г. по направление „Профилактични прегледи на ЗОЛ над 18-годишна възраст с рискови фактори за развитие на заболяване“ са спазени през 2024 г., като целта е ранно откриване и диагностициране на различни здравни увреждания и болести, за да бъдат избегнати нежелани усложнения и хронични заболявания.

НАЦИОНАЛНА ЗДРАВНООСИГУРИТЕЛНА КАСА

4.1.8. Осигуряване на физикални и рехабилитационни мероприятия на лица след претърпяно заболяване или хирургическа интервенция, както и палиативни грижи и грижа за лица във вегетативно състояние

Националната здравноосигурителна каса заплаща за физиотерапия в извънболничната и в болничната помощ – палиативни грижи за онкологично болни, в състояние на будна кома и др.

За физиотерапия, извършена от лекари в специализираната извънболнична медицинска помощ заплатените през 2024 г. средства са в размер 98 933,5 хил. лв., за физиотерапия и рехабилитация в болничната медицинска помощ – 118,090,8 хил. лв., а за палиативни грижи и болни в състояние на кома – 3 831,0 хил. лв.

Физикална и рехабилитационна медицина

В извънболничната медицинска помощ необходимостта от рехабилитационни мероприятия за здравноосигурените лица се установява от лекар специалист и/или от общопрактикуващия (личния) лекар, като лечението се извършва по предписан от лекаря специалист по „Физикална и рехабилитационна медицина“ физиотерапевтичен курс на лечение. Това е от съществено значение и за хората след претърпяно заболяване или хирургическа интервенция, с цел постигане на максимален терапевтичен ефект и превенция на по-нататъшни увреждания.

За физиотерапевтичен курс на лечение на определено заболяване се приема комплексно лечение, което включва: първоначален преглед на лекаря специалист по физикална и рехабилитационна медицина, оценка на обективното състояние на пациента, назначени видове и брой процедури общо до 20 в курс от група 1 и/или 2 или 3 по преценка на лекаря специалист, промените на лечението, както и заключителен преглед с оценка на резултатите от проведеното лечение и отразени вид и брой на проведените процедури.

За физиотерапия в извънболничната медицинска помощ през 2024 г. са заплатени средства за извършването на 10 606 329 бр. физиотерапевтични прегледа (първични и заключителни).

НАЦИОНАЛНА ЗДРАВНООСИГУРИТЕЛНА КАСА

4.1.9. Осигуряване на достоен и качествен живот на пациентите със заболявания

За медицински изделия (МИ), предназначени за заболявания, включени в списъка на наредбата, съгласно чл. 45, ал. 3 от Закона за здравното осигуряване (ЗЗО), прилагани в извънболничната медицинска помощ – тест-ленти за измерване на кръвна захар, сензори за продължително измерване на нивото на глюкозата, медицински изделия за прилагане с инсулинова помпа при лица със захарен диабет тип 1, изделия за стомирано болни, медицински изделия за пациенти с Булозна епидермолиза и интермитентни катетри са заплатени **46 859 479,00 лв.**

Броят на медицинските изделия, включени в списъка на НЗОК за извънболничната медицинска помощ към 31.12.2024 г. е **586 бр. медицински изделия.** Броят на пациентите, възползвали се от медицински изделия в извънболничната помощ през 2024 г. е **59 845 здравноосигурени лица**.

Списъкът на диетични храни за специални медицински цели, заплащани напълно или частично от НЗОК включва общо **43 бр.** диетични храни за домашно лечение. През

2024 г. НЗОК е заплатила общо **3 851 347 лв.** за диетични храни за специални медицински цели за **2133 пациенти**.

МИНИСТЕРСТВО НА ЗЕМЕДЕЛИЕТО И ХРАНИТЕ
БЪЛГАРСКА АГЕНЦИЯ ПО БЕЗОПАСНОСТ НА ХРАНИТЕ

4.1.10. Поддържане на високи стандарти за качеството на храни

През 2024 г. обектите, одобрени да произвеждат храни по стандарти, изготвени по предложение и с участието на браншовите организации, представители на висши учебни заведения, на научните среди и експерти от Българската агенция по безопасност на храните (БАБХ), са както следва:

- По утвърден стандарт „Стара планина“ (за месни заготовки и месни продукти) – 88 бр.;
- По утвърден стандарт „България“ (за брашно бяло, добруджа и типово и хляб бял, добруджа и типов) – 103 бр.;
- По браншови стандарт „Лютеница“ – 14 бр.;
- По браншови стандарт за „Рафинирано слънчогледово масло“ – 6 бр.;
- За производство на млечни продукти по Български държавен стандарт – 65 бр.

Проверките в тези обекти се извършват регулярно, съгласно оценката на риска, и се предприемат действия по компетентност от съответната Областна дирекция по безопасност на храните (ОДБХ), на чиято територия са позиционирани производствените предприятия.

За да гарантира правото на потребителите да получават пълна и вярна информация за храните, които закупуват и консумират, и в изпълнение на разпоредбите на Регламент (ЕС) №1308/2013 за установяване на обща организация на пазарите на селскостопански продукти и Наредбата за специфичните изисквания към млечните продукти, БАБХ организира и извършва контрол на предлаганите на пазара млечни продукти за нерегламентирано влагане на немлечни мазнини и за съответствие по физикохимични показатели, съгласно технологична документация (ТД) на производителя, чрез лабораторно изпитване на взети проби млечни продукти от търговска мрежа. Пробовземането се извършва с участието на Комисия за защита на потребителите, браншовите организации на млекопреработвателите, Асоциация „Активни потребители“, сдружение „За достъпна и качествена храна“.

В периода януари – декември 2024 г. от търговска мрежа са взети 143 проби млечни продукти, които са изпитани за наличие на немлечни мазнини и за съответствие по физикохимични показатели съгласно ТД на производителя. При направените изпитвания като несъответстващи са установени 32 млечни продукта. При една проба е установено влагане на немлечни киселини, в три от пробите не се изолира мазнина, а при останалите 28 проби се отчитат отклонения спрямо зададените в технологичната документация на производителя физикохимични показатели. За установените несъответствия Българската агенция по безопасност на храните е предприела необходимите действия по компетентност към бизнес-операторите, производители на млечни продукти.

Българската агенция по безопасност на храните извършва официален контрол по реда на чл. 25, ал. 3 – 6 и чл. 25а, ал. 1 от Закона за прилагане на Общата организация на пазарите на земеделски продукти на Европейския съюз (ЗПООПЗПЕС) за употребата на термини и означения за биологичен метод на производство в търговска мрежа за съответствие с изискванията на Регламент (ЕС) №2018/848 относно биологичното производство и етикетирането на биологични продукти. Извършваният официален

контрол е в съответствие със Стандартна оперативна процедура СОП КХ-24, утвърдена със заповед на изпълнителния директор на БАБХ.

През 2024 г. са извършени 462 планови инспекции за констатиране на съответствието на употребата на термини и означения за биологичен метод на производство, от които: в обекти за търговия на едро – 55, в обекти за търговия на дребно – 378, в общински пазари – 18 и в обекти за преработка – 16.

Извършени са 408 проверки на пратки при внос от трети страни на биологични продукти и продукти, произведени в преход. Взети са 49 проби и е допуснат внос на 407 пратки като биологични продукти. Една пратка сушени кайсии в количество от 1500 кг с произход Република Турция не е допусната за свободно обръщение в страната като биологична и конвенционална продукция поради констатирани наличия на пестициди над допустимите норми за консумация от човека.

МИНИСТЕРСТВО НА ЗЕМЕДЕЛИЕТО И ХРАНИТЕ
БЪЛГАРСКА АГЕНЦИЯ ПО БЕЗОПАСНОСТ НА ХРАНИТЕ

4.1.11. Увеличаване на дела на потребление на българските храни със защитени наименования, произвеждани на територията на Република България, с използване на български суровини

Българската агенция по безопасност на храните е определена като компетентен орган за контрол по чл. 38 на Регламент (ЕС) №2024/1143 относно схемите за качество на селскостопанските продукти и храни и чл. 25а на ЗПООПЗПЕС. Агенцията извършва официален контрол за използването на регистрирани наименования (защитени наименования за произход, защитени географски указания и храни с традиционно специфичен характер) за описание на пуснат на пазара продукт.

За 2024 г. са извършени 28 бр. проверки в млекопреработвателни предприятия, подали заявления за вписване в Европейския регистър на Защитените наименования за произход и Защитените географски указания на Защитено наименование за произход (ЗНП) „Българско кисело мляко“ и на Защитено наименование за произход (ЗНП) „Българско бяло саламурено сирене“. В регистъра на производителите на ЗНП „Българско кисело мляко“ са вписани 25 бр. бизнес оператори, а в регистъра на производителите на ЗНП „Българско бяло саламурено сирене“ са вписани 18 бр. бизнес оператори.

Контролът за съответствие на употребата на наименования и символи на храни със защитени географски указания, защитени наименования за произход (ЗНП) и храни с традиционно специфичен характер (ХТСХ) се извършва в обекти за производство и търговия с храни и като обхваща вноса, износа, съхранението, транспорта, търговията, нарязването, преопаковането, етикетирането и продажбата или доставката до краен потребител. В съответствие с утвърдената Стандартна оперативна процедура, в която са определени критериите за оценка на риска и честотата на извършване на проверките, контролът е насочен приоритетно към обекти, в чиято дейност има потенциален риск от несъответствие с изискванията на законодателството към храните със ЗНП/ЗГУ/ХТСХ за потребителите или други оператори по веригата на разпространение.

През 2024 г. са извършени общо 581 проверки за съответствие на употребата на наименования и символи на храни със ЗГУ, ЗНП и ХТСХ в обекти за производство, търговия на едро и дребно с храни и заведения за обществено хранене. От тях 83 проверки са в млекопреработвателни предприятия за спазване изискванията на Регламент (ЕС) №2024/1143 по отношение на неправомерната употреба при износ за трети страни на сирене „Фета“, което е със защитено наименование за произход.

При 120 от проверките не е установено предлагане на храни с регистрирани наименования.

При извършените проверки по официален контрол на храни с регистрирани наименования, произведени в България, са обхванати ХТСХ – „Филе Елена“, „Кайзерован врат Тракия“, „Луканка Панагюрска“, „Пастърма Говежда“ и „Роле Трапезица“, от храните със ЗГУ – „Горнооряховски суджук“, а от тези със ЗНП – „Българско бяло саламурено сирене“, „Българско кисело мляко“.

Всички установени български производители на храни с регистрирани наименования използват правомерно наименованията ЗНП, ЗГУ и ХТСХ и са включени в регистрите на производителите на защитени храни, които са достъпни на интернет-страницата на Министерството на земеделието и храните.

През 2024 г. са извършени проверки за съответствие употребата на наименования и символи на храни с произход Европейски съюз (ЕС). Всички проверени храни с произход ЕС са включени в Регистър на защитените наименования за произход и защитените географски указания и Регистър на храните с традиционно специфичен характер в системата eAmbrosia – регистърът на географските означения на ЕС: https://ec.europa.eu/info/food-farming-fisheries/food-safety-and-quality/certification/quality-labels/geographical-indications-register/.

Предлаганите на пазара храни с регистрирани наименования са етикетирани съгласно изискванията на Регламент (ЕС) №1169/2011 относно предоставяне на информация на потребителите за храните и Регламент (ЕС) №2024/1143 относно схемите за качество на селскостопанските продукти и храни. На всички проверени продукти има съответния графичен символ на общността и наименованието на продукта е разположено в същото зрително поле.

За постъпилите през 2024 г. сигнали за неправомерна употреба на храни с регистрирани наименования са предприети административни мерки, като са издадени пет предписания с определени конкретни срокове за отстраняване на констатираните несъответствия, които са изпълнени в срок. Съставени са шест акта за установяване на административни нарушения (АУАН) и е издадено едно Разпореждане за забрана.

4.2. Ускоряване на повишаването на средната продължителност на живота и на продължителността на живота в добро здраве

НАЦИОНАЛЕН ОСИГУРИТЕЛЕН ИНСТИТУТ

4.2.1. Парични помощи за профилактика и рехабилитация по Кодекса за социално осигуряване (КСО)

Осигурените за общо заболяване и майчинство и/или за трудова злополука и професионална болест лица имат право на парични помощ за профилактика и рехабилитация от средствата на ДОО. Право на тази помощ имат и лицата, които получават лична пенсия за инвалидност, ако не са навършили възрастта по чл. 68, ал. 1 от КСО и срокът на инвалидността в експертното решение на ТЕЛК/НЕЛК не е изтекъл.

Всяка година със Закона за бюджета на държавното обществено осигуряване (ЗБДОО) се определят средства, които да се разходват за тази дейност по условия и ред, регламентирани в Наредба №1 от 13 февруари 2007 г. за ползване и изплащане на паричните помощи за профилактика и рехабилитация. За 2024 г. бяха планирани средства в размер на 32,5 млн. лв.

За осъществяване на дейността по профилактика и рехабилитация на осигурените лица през 2024 г. НОИ е сключил договори с 21 юридически лица за 50 изпълнители на

дейността. Размерът на паричната помощ за едно лице през 2024 г. включва средствата за не повече от 4 основни диагностични и терапевтични процедури дневно, нощувки и частична парична помощ за хранене.

През 2024 г. в заведенията за профилактика и рехабилитация са преминали 41 552 лица, като през 2023 г. те са били 42 880 лица. Средният разход за едно лице през 2024 г. е в размер на 582,48 лв., докато през 2023 г. е бил 505,17 лв. Изразходваните средства за дейността по профилактика и рехабилитация от бюджета на ДОО за 2024 г. са 24 203,0 хил. лв. В допълнение към тази сума, по сключени договори с бюджетни организации за изпълнение на дейността по профилактика и рехабилитация през 2024 г. са изразходвани 2 423,4 хил. лв.

От лицата, провели профилактика и рехабилитация, с най-голям относителен дял са тези със заболявания на опорно-двигателния апарат (74,3% от всички участници в програмата) и на периферната нервна система (23,0%).

НАЦИОНАЛНА ЗДРАВНООСИГУРИТЕЛНА КАСА

4.2.2. Диспансерно наблюдение в извънболничната и в болничната помощ

През 2024 година диспансерното наблюдение в извънболничната помощ се осъществява по алгоритмите, заложени в Приложение №8 към НРД за МД 2023 – 2025 г. „Пакет дейности и изследвания на ЗОЛ по МКБ, диспансеризирани от ОПЛ“ и по Приложение №13 към НРД за МД 2023 – 2025 г. „Пакет дейности и изследвания на ЗОЛ по МКБ, диспансеризирани от лекар специалист“.

За прегледи по диспансерно наблюдение на здравноосигурени лица с едно или с повече заболявания, извършвани от изпълнители на ПИМП, през 2024 г. от бюджета на НЗОК са заплатени 145 044,9 хил. лв., а от изпълнители на СИМП – 15 715 хил. лв. Сумите за МДД изследвания по повод диспансерно наблюдение са 28 836,1 хил. лв.

От 01.01.2024 г. до 31.12.2024 г. комплексното диспансерно (амбулаторно) наблюдение на пациенти с кожно-венерически заболявания и с психически заболявания се осъществяват в съответствие с Наредба №8 от 2016 г. за профилактичните прегледи и диспансеризацията и на Наредба №9 от 10 декември 2019 г. за определяне на пакета от здравни дейности, гарантиран от бюджета на НЗОК.

За комплексно диспансерно (амбулаторно наблюдение) на лица с психични и кожно-венерически заболявания през 2024 г. от бюджета на НЗОК са заплатени 342 хил. лв., а чрез трансфери от МЗ – допълнително още 13 940 лв.

За диспансерно наблюдение на пациенти със: злокачествени заболявания и при вродени хематологични заболявания, муковисцидоза или възпалителни полиатропатии и спондилопатии, осъществявано от изпълнители на БМП, през 2024 г. от бюджета на НЗОК са заплатени 22 113,1 хил. лв.

Заплащаните от НЗОК дейности по диспансеризация при заболявания осигуряват качествен и достоен живот на пациентите.

НАЦИОНАЛНА ЗДРАВНООСИГУРИТЕЛНА КАСА

4.2.3. Поставяне на медицински изделия в условията на болнична медицинска помощ

За медицински изделия, прилагани в условията на болничната медицинска помощ, които НЗОК заплаща извън стойността на клиничните пътеки,

клинични/амбулаторни процедури през 2024 г. НЗОК е заплатила сума в размер на **189 085 779 ,00 лв.**

Към 31.12.2024 г. в лечебните заведения са вложени **121 176 бр. медицински изделия.**

4.3. Намаляване на общата смъртност

4.3.1. Подобряване на лечебно-диагностичното и разширяване на профилактично-превантивното здравно медицинско обслужване на населението. Акцентиране върху дейностите по промоцията и профилактиката

МИНИСТЕРСТВО НА ЗДРАВЕОПАЗВАНЕТО

4.3.1.1. Националната стратегия на Република България за равенство, приобщаване и участие на ромите (2021 – 2030 г.)

В изпълнение на заложените в Стратегията цели за осигуряване на равенство в достъпа до здравни услуги на лицата в неравностойно положение, принадлежащи към етнически малцинства, по оперативна цел „Осигуряване на равенство в достъпа до качествени здравни услуги и превантивни програми“, през 2024 г. с 21 броя мобилни кабинети са извършени 19 300 прегледи и 1680 изследвания в 15 области на страната: Благоевград, Бургас, Варна, Видин, Враца, Добрич, Пазарджик, Плевен, Пловдив, Разград, Русе, Силистра, Сливен, Софийска област и Ямбол. С мобилните кабинети за обща практика са прегледани 725 деца, от тях – извършени 393 имунизации, 525 реимунизации на деца на възраст от 0 до 18 години, с непълен имунизационен статус, съгласно Националния имунизационен календар; 1680 лабораторни изследвания; 260 флуорографски прегледи; 421 гинекологични прегледи; 570 педиатрични прегледи; 290 мамографски прегледи и 284 ехографски прегледи.

Здравните медиатори се финансират със средства от държавния бюджет, като делегирана от държавата дейност. За 2024 г. са осигурени средства за 332 щата здравни медиатори, спрямо 322 щата за 2023 г.

Новите здравни медиатори са назначени в общините: Аксаково, Благоевград, Брезово, Карлово, Котел, Криводол, Николаево, Пазарджик, Петрич, Разград, Суворово, и Търговище. Общини, които за първи път назначават здравни медиатори са: Брезово (област Пловдив) и Суворово (област Варна).

Съгласно утвърдения в чл. 9, ал. 1 от Наредба №1 от 19 август 2020 г. за изискванията за дейността на здравния медиатор формуляр за отчет, през 2024 г. основни постижения и резултати, постигнати от здравните медиатори са обобщени в шест основни направления:

1. **Съдействие на общопрактикуващи лекари**:

1.1. Планови имунизационни кампании сред деца – 18 215 и сред възрастни – 3087 лица;

1.2. Профилактични прегледи сред деца – 13 583 и сред възрастни – 8939 лица.

2. **Съдействие на РЗИ**:

2.1. Планови имунизации и имунизационни кампании сред деца – 2780 и сред възрастни – 520 лица.

3. **Съдействие на лекари по дентална медицина**:

3.1. Профилактични и/или лечебни дейности – общо 1026 бр.;

3.2. Профилактични програми – общо 548 бр.

4. **Подпомагане достъпа до медицинска помощ**:

4.1. Консултация – 89 874 бр.;
4.2. Попълване на документи – 8582 бр.;
4.3. Следване на процедури – 8370 бр.;
4.4. Съпровождане до здравни институции – 13 276 бр.;
4.5. Възстановяване на здравноосигурителни права – 1686 бр.;
4.6. Патронаж – 19 211 бр.
5. **Дейности по промоция на здраве – здравно-информационни кампании**:
5.1. Превенция на инфекциозни заболявания чрез хигиена – 4451 бр.;
5.2. Семейно планиране, сексуално и репродуктивно здраве – 2289 бр.;
5.3. Брой разпространение на здравно-образователни материали – 67 626 бр.;
5.4. Съвместна работа с РЗИ и други институции, участие в обучения, семинари – 11 667 бр.
6. **Дейности по решаване на комплексни казуси**:
6.1. Консултации – 62 318 бр.;
6.2. Попълване на документи – 44 853 бр.;
6.3. Следване на процедури – 7734 бр.;
6.4. Съпровождане до социални институции – 8314 бр.;
6.5. Патронаж – 12 476 бр.

НАЦИОНАЛНА ЗДРАВНООСИГУРИТЕЛНА КАСА

4.3.1.2. Профилактични прегледи и изследвания на здравноосигурени лица над 18-годишна възраст.

През периода от 01.01.2024 г. до 31.12.2024 г. профилактичните прегледи на ЗОЛ над 18-годишна възраст се извършват съгласно изискванията на Приложение №12 към НРД за МД 2023 – 2025 г., Наредба №8 от 3 ноември 2016 г. за профилактичните прегледи и диспансеризацията и Наредба №9 от 10 декември 2019 г. за определяне на пакета от здравни дейности, гарантиран от бюджета на НЗОК.

Всички здравноосигурени лица над 18-годишна възраст – жени и мъже, ежегодно имат право на един задължителен профилактичен преглед. Той се осъществява от общопрактикуващия (личния) лекар и включва: анамнеза и подробен статус, изчисляване на индекс на телесна маса, оценка на психичен статус, изследване на острота на зрение (ориентировъчно, без определяне на диоптри), измерване на артериално налягане, електрокардиограма (ЕКГ) и изследване на урина с тест-ленти в кабинет за: протеин, глюкоза, кетонни тела, уробилиноген/билирубин, pH.

Останалите изследвания, включени в обема на профилактичния преглед, са в зависимост от възрастовата група, в която лицата попадат:

- от 20 до 65-годишна възраст (жени и мъже) – назначават се: Пълна кръвна картина (ПКК), АСАТ, АЛАТ, креатинин, урина (химично изследване и седимент), пикочна киселина – веднъж на 5 години; определяне на повърхностен антиген на хепатит В (HbsAg) с бърз тест, определяне на антитела срещу хепатит С (anti-HCV) с бърз тест – на 40-, 45-, 50-, 55- и 60-годишна възраст.
- жени ≥ 30-годишна възраст – мануално изследване на млечни жлези – ежегодно;
- жени от 30- до 50-годишна възраст – ехографско изследване на млечни жлези – веднъж на 2 години;
- жени от 30- до 40-годишна възраст – изследване на онкопрофилактична цитонамазка – ежегодно, а след две негативни цитонамазки – веднъж на 3 години; гинекологичен статус, с вземане и изпращане на материал за цитонамазка – осъществява

се от лекар специалист по акушерство и гинекология – ежегодно, а след две негативни цитонамазки – веднъж на 3 години;

- мъже ≥ 40-годишна възраст и жени ≥ 50 години – изследване на триглицериди; общ холестерол и HDL-холестерол и оценка на СС риск по SCORE системата за лица без сърдечно-съдови заболявания, захарен диабет, хроничната бъбречна недостатъчност (ХБН); LDL-холестерол (за лица със сърдечно-съдови заболявания, захарен диабет, ХБН, при които не се извършва оценка на СС риск по SCORE системата и не е изследван в рамките на диспансерното наблюдение) – веднъж на 5 години;
- мъже ≥ 45-годишна възраст – PSA – общ и свободен – ежегодно;
- жени от 45- до 69-годишна възраст включително – мамография на млечни жлези – веднъж на 2 години; за жени на и над 70-годишна възраст – веднъж на 3 години.
- над 65-годишна възраст (жени и мъже): ПКК – ежегодно за календарна година; триглицериди – един път на 5 години; общ холестерол, HDL за лица без сърдечно-съдови заболявания, захарен диабет, хроничната бъбречна недостатъчност (ХБН) – един път на 5 години; LDL-холестерол (за лица със сърдечно-съдови заболявания, захарен диабет, ХБН) – един път на 5 години.

Съгласно заложените изисквания на Наредба №8 за профилактични прегледи на лица над 18-годишна на изпълнителите на ПИМП през 2024 г. от бюджета на НЗОК са заплатени са заплатени **96 985,8 хил. лв.** за **2 583 331 бр.** отчетени годишни профилактични прегледи на лица над 18 г., а за изпълнение на изискваните при профилактиката изследвания на изпълнителите на МДД са заплатени **66 381,8 хил. лв.**

За **поставяне на имунизации на лица над 18-годишна възраст**, извършвани от изпълнители на ПИМП, заплатената сума за 2024 г. е **2 672,4 хил. лв.** за **175 401 бр.** отчетени имунизации.

За профилактични прегледи на ЗОЛ над 18-годишна възраст **с рискови фактори за развитие на заболяване**, извършвани от изпълнители на СИМП, през 2024 г. от бюджета на НЗОК са заплатени **9,4 хил. лв.,** а за МДД **– 58,2 хил. лв.**

През 2024 г. НЗОК чрез трансфери от МЗ е заплатила лекарствени продукти – ваксини и дейности по прилагането им от изпълнители на ПИМП в изпълнение на Национална програма за подобряване на ваксино-профилактиката на сезонния грип и на пневмококовите инфекции при лица на и над 65-годишна възраст 2023 – 2026 г., приета с Решение №65/26.01.2023 г. на Министерски съвет на Република България, за определени по програмата целеви групи – **лица на и над 65-годишна възраст**.

През 2024 г. са заплатени **2 893,4 хил. лв.** за **328,3 бр.** приложени ваксини против сезон грип.

НАЦИОНАЛНА ЗДРАВНООСИГУРИТЕЛНА КАСА

4.3.1.3. Заплащане на лекарствени продукти

НЗОК заплаща изцяло или частично лекарствени продукти за домашно лечение. Реимбурсираната от НЗОК сума за лекарствени продукти за домашно лечение за 2024 г. е в размер на **1 375 048 107 хил. лв.**

Финансовите средства, които НЗОК е заплатила за лекарствени продукти, предназначени за лечение на злокачествени заболявания и лекарствени продукти, прилагани при лечение на животозастрашаващи кръвоизливи и спешни оперативни и инвазивни интервенции на пациенти с вродени коагулопатии, извън стойността на оказваните медицински услуги, за 2024 г. са в размер на **1 384 491 491 хил. лв.**

МИНИСТЕРСТВО НА ОТБРАНАТА

4.3.1.4. Целогодишна програма за профилактика срещу рака на гърдата на МО, реализираща се от ВМА-София и Сдружение на жените военнослужещи (СЖВ)

Профилактиката срещу рака на гърдата се осъществява съгласно разпоредбите на вече цитираната Наредба №Н-8 от 3 ноември 2016 г. за профилактичните прегледи и диспансеризацията, издадена от Министерството на здравеопазването и продължава целогодишно.

4.3.2. Мерки за намаляване на пътнотранспортните произшествия

МИНИСТЕРСТВО НА ВЪТРЕШНИТЕ РАБОТИ

4.3.2.1. Ограничаване на пътнотранспортния травматизъм

За ограничаване на пътнотранспортния травматизъм през 2024 г. са реализирани повече от 50 акции, кампании и специализирани полицейски операции (СПО), традиционни на ГДНП, както и със съдействието на партньори:

От Плана на превантивните национални кампании за безопасност на движението по пътищата проведените акции са: за националните празници; „Абитуриенти“; „Ваканция! Да пазим живота на децата на пътя!“; „Безопасно лято“; „Децата тръгват на училище! Да ги пазим на пътя!“; „Пешеходци в безопасност“; „Безопасен превоз на деца – в столчета или с колани и на задната седалка“; „Пресичаме безопасно“, осигуряване безопасността на децата на 1 юни; Дни на безопасността на пътя на Европейската мрежа на службите на пътна полиция (ROADPOL) „Зима“, Студентския празник, Коледа, Нова година и други.

Проведени са 14 СПО по календара на ROADPOL за: контрол над товарни автомобили и автобуси; засилени проверки за използването на обезопасителни средства по време на пътуване от водачите и пътниците в превозните средства; 24 часа скорост-маратон; контрол на водачите на МПС за шофиране след употреба на алкохол и/или наркотични вещества или техни аналози; ограничаване влиянието на разсейването на водачите по време на движение; „Зима“ със Съюза на българските автомобилисти (СБА); „Най-добър млад шофьор на България“ на СБА; шампионатите по приложно колоездене на Националното движение по приложно колоездене „Младежта за безопасност на движението“ към СБА; Десети конкурс за реализирани инициативи в областта на пътната безопасност с награди от Фондация „Годишни награди за пътна безопасност“ – 22.02.2024 г.; Ден на безопасността на движението по пътищата (БДП) – 29 юни и участие в инициативата на Държавната агенция „Безопасност на движението по пътищата“ (ДАБДП) за връчване на вторите годишни награди „Регионални и местни инициатива и подкрепа на БДП“; Национално състезание по БДП, организирано от Министерството на образованието и науката (МОН), Национална ученическа викторина по БДП „Да пазим децата на пътя!“, организирана от МОН, Националният дворец на децата (НДД) и СБА; „Посланията на есенния лист“ на НДД; социална мотокампания на електронно издание ВММ „Ние сме хора, не „донори“ и отбелязване на Деня в памет на загиналите мотористи и в подкрепа на пострадалите мотоциклетисти; „Пресичам безопасно с ТЕДИ“ на Тимбарк; Световният ден за възпоменание на жертвите от ПТП в третата неделя на ноември по решение на Генералната асамблея на ООН; социално-отговорна кампания на „Каменица“ АД „Алкохолът е лош шофьор“; „Безопасно лято“ с радио „Веселина“ и Пътна полиция.

Проведени са беседи по безопасност на движението по пътищата по инициатива на Българската федерация по тенис – проект на Българския национален тенис център.

Допълнително е взето участие в следните кампании: в гр. Мизия в празник на града с изнасяне на беседа по БДП на открито с деца, управляващи тротинетки; в събитие за пътна безопасност „Всички заедно за живот“, организирано от фондация „Стефан Стефанов“ в гр. Банкя; в Кръгла маса на „24 часа“; в научно-приложна конференция по проблемите на БДП в гр. Шумен, организирана от ДГ „Дружба“, Шуменския университет и др.; в Деня на бащата, организиран от Националния военноисторически музей; в заседанията за 1 юни и за Коледа на Консултативния съвет към Националния дарителски фонд за подпомагане на деца, пострадали при ПТП; в Десетата годишна конференция на тема „Визия НУЛА“ – Пловдив (19 – 20 септември 2024 г.) по покана от Българската браншова асоциация „Пътна безопасност“; в презентации на студенти с открита дискусия на тема „Безопасност на движението по пътищата“, организирана от деканата на Висшето транспортно училище „Тодор Каблешков“ – София; в откриването на урок, съвместно с автомобилния състезател Илия Царски по проект с МОН „Аз ще бъда отговорен шофьор“ в шест града – София, Варна, Велико Търново, Пазарджик, Пловдив и Стара Загора.

МИНИСТЕРСТВО НА ТРАНСПОРТА И СЪОБЩЕНИЯТА
ИЗПЪЛНИТЕЛНА АГЕНЦИЯ „АВТОМОБИЛНА АДМИНИСТРАЦИЯ“

4.3.2.1. Подготовка на образовани, обучени и информирани водачи, притежаващи квалификация и отговорно поведение за безопасно управление на пътни превозни средства

Въздействието на мярката е на национално ниво. Целевата група са водачите на моторни превозни средства (МПС) за управлението, на които се изисква свидетелство за МПС от категории C1, C1E, C, CE, D1, D1E, D или DE, когато с тези превозни средства се извършват обществени превози, превози за собствена сметка или пътна помощ. В обхвата на мярката е провеждането на допълващо и надграждащо обучение за водачите на МПС след придобиване на правоспособност. Индикатор за изпълнението ѝ е броят на издадените карти за квалификация на водачите след преминаване на обучението за 2024 година – 33 197 бр.

Финансовите средства, изразходвани за изпълнението на мярката, са свързани с осигуряването на функционирането и оптимизация на регистъра на лицата, провеждащи курсовете за обучение на водачи за придобиване на начална квалификация и усъвършенстване на познанията им и на регистъра на лицата, на които се провежда обучение на дейностите по организиране и провеждане на обучението, изпитите, издаването и персонализирането на картите за квалификация, като за 2024 г. сумата е в размер на 4320 лв. с ДДС.

4.4. Намаляване на майчината и детската смъртност

НАЦИОНАЛНА ЗДРАВНООСИГУРИТЕЛНА КАСА

4.4.1. Съгласно Наредба №8 от 3 ноември 2016 г. за профилактичните прегледи и диспансеризацията, издадена от министъра на здравеопазването, децата подлежат на профилактични прегледи и изследвания, определени по вид и честота в приложение №1

През периода от 01.01.2024 г. до 31.12.2024 г. профилактични прегледи на лица от 0 до 18-годишна възраст, изследвания и имунизации се извършват по програма „Детско здравеопазване“ от:

1. Общопрактикуващите лекари, при спазване изискванията на Приложение №12 към НРД за МД 2023 – 2025 г. „Дейности на ОПЛ по имунопрофилактика, програма „Детско здравеопазване“, профилактични прегледи на ЗОЛ над 18 години, формиране на групи от лица с рискови фактори за развитие на заболяване при ЗОЛ над 18 години, профилактични дейности при ЗОЛ над 18 години с рискови фактори за развитие на заболяване и програма „Майчино здравеопазване“.
2. От лекарите специалисти по „Детски болести“ по Приложение №14 към НРД за МД 2023 – 2025 г. „Дейности на лекаря специалист по „Педиатрия“ по програма „Детско здравеопазване“, на лекаря специалист по „Акушерство и гинекология“ по програма „Майчино здравеопазване“ и на лекаря специалист по профилактика на ЗОЛ над 18 г. с рискови фактори за развитие на заболяване“.

НАЦИОНАЛНА ЗДРАВНООСИГУРИТЕЛНА КАСА

4.4.2. Регламентирана възможност дейностите по програми „Детско здравеопазване“ и „Майчино здравеопазване“ да се изпълняват не само от специалист, но и от изпълнител на ПИМП, с оглед достъпа до медицински услуги във всички райони на страната, на живеещите в отдалечени райони бременни жени, млади майки и деца

За профилактични прегледи по програми „Детско здравеопазване“ и „Майчино здравеопазване“ на изпълнителите на ПИМП през 2024 г. от бюджета на НЗОК са заплатени **61 478,6 хил. лв.**, на изпълнителите на СИМП – **7 672,1 хил. лв**., а на изпълнителите на медико-диагностични изследвания – **8 037,8 хил. лв.**

4.4.1. Откриване на женски и детски консултации, нормативно и финансово обезпечаване на разширяването на функциите и обхвата и въвеждането на задължително безплатно наблюдение на бременни жени, кърмачки и новородени

МИНИСТЕРСТВО НА ЗДРАВЕОПАЗВАНЕТО

4.4.1.1. Осигуряване дейността на Здравно-консултативните центрове за майчино и детско здраве, разкрити в изпълнение на дейностите по Националната програма за подобряване на майчиното и детско здраве 2021 – 2030 г.

В 31 Здравно-консултативни центъра за майчино и детско здраве, разкрити във всички областни градове, лекари, психолози и социални работници осигуряват комплексното медицинско наблюдение на деца с увреждания и хронични заболявания, бременни с повишен медицински риск, с патология на бременността или наличие на хронични заболявания и увреждания. Чрез ЗКЦ се осигуряват здравно-информационни и здравно-обучителни дейности, специализирани консултации от медицински специалисти, домашни посещения на недоносени деца до 1 година и на деца с увреждания и хронични заболявания, медицинска и психо-социална рехабилитация, включително превенция на изоставяне на деца. На здравно неосигурените бременни е осигурена възможност за допълнителни консултации при наличие на заболявания, възникнали по време на бременността, в т.ч. допълнителен преглед от специалист по

акушерство и гинекология освен прегледът, по реда Наредба №26/2007 г. за предоставяне на акушерска помощ на здравно неосигурени жени и за извършване на изследвания извън обхвата на задължителното здравно осигуряване на деца и бременни жени.

През 2024 г. са извършени 5701 медицински консултации и домашни посещения, от които 2456 консултации на деца с увреждания, хронични заболявания и недоносени деца; 3078 консултации при бременни жени и родилки. Извършени са 1219 допълнителни прегледа от специалист по акушерство и гинекология. Разходите по Националната програма за подобряване на майчиното и детско здраве са в рамките на утвърдения за 2024 г. бюджет на Министерство на здравеопазването.

Мярката е изпълнена.

МИНИСТЕРСТВО НА ЗДРАВЕОПАЗВАНЕТО

4.4.1.2. Осигуряване на изследвания и консултации в рамките на биохимичен скрининг на бременни за оценка на риска от раждане на дете болест на Даун, други анеуплоидии, спина бифида, аненцефалия и тежък дефект на коремната стена

По реда на Наредба №26 от 2007 г. за предоставяне на акушерска помощ на здравно неосигурени жени и за извършване на изследвания извън обхвата на задължителното здравно осигуряване на деца и бременни жени, през 2024 г. е извършен биохимичен скрининг на 13 945 бременни жени.

4.4.2. Въвеждане на мерки за осигуряване на достъп до качествени медицински услуги на живеещите в селата бременни жени, млади майки и деца

4.5. Намаляване на преждевременната смъртност, особено на тази сред мъжете

4.6. Намаляване на общата заболеваемост и превенция на социално значими болести, вкл. болести на сърцето и кръвоносната система, онкологични заболявания, заболявания, водещи до трайна инвалидизация и др.

МИНИСТЕРСТВО НА ЗДРАВЕОПАЗВАНЕТО

4.6.1. Изпълнение на Национална програма за превенция на хроничните незаразни болести 2021 – 2025 г.

Реализиране на дейности, насочени към намаляване на факторите на риска, водещи до хроничните незаразни болести (ХНБ)

Повишаване на нивото на информираност, обучение и включване на населението до 19 г. в дейности по Програмата

През 2024 г. в страната са реализирани редица дейности по промоция на здраве и профилактика на болестите сред деца и млади хора до 19 години, насочени към ограничаване на рисковите фактори, свързани с начина на живот (тютюнопушене, нездравословно хранене, ниска физическа активност, употреба и злоупотреба на алкохол); биологичните фактори на риска за хронични незаразни болести – повишено артериално налягане и затлъстяване; пътнотранспортен травматизъм и други.

Използвани са традиционните образователни методи и форми на обучение: курсове, семинари, беседи/лекции, дискусии, тренинги, видеопокази и видеоклипове,

индивидуални обучения, изложби, тематични дни, конкурси и начини на разпространение на здравна информация: телевизионни (ТВ) и радиопредавания, публикации в пресата и интернет публикации, пресконференции, създаване и разпространение на здравнообразователни материали.

Продължава дейността на Националния ученически конкурс „Посланици на здравето“. Конкурсът се организира за шестнадесети път в рамките на Националната програма за превенция на хроничните незаразни болести, по инициатива на Министерството на здравеопазването и в партньорство с Националния център по обществено здраве и анализи, Министерството на образованието и науката, Министерството на културата, Министерството на младежта и спорта, Министерството на околната среда и водите, Офиса на СЗО за България и Българския Червен кръст. Той е продължение на стартиралия през 2008 г. ученически конкурс „Проектът на нашия клас – за живот без тютюнев дим“, провеждан в рамките на Националната програма за ограничаване на тютюнопушенето на Р България 2007 – 2010 г. и се провежда в подкрепа на здравословния начин на живот на младите хора, с цел превенция на поведенческите рискови за здравето фактори, свързани с нездравословното хранене, ниската физическа активност, злоупотребата алкохол и тютюнопушенето.

Конкурсът „Посланици на здравето“ се отнася за трите възрастови групи: 1-4 клас, 5-7 клас и 8-12 клас и включва две тематични области: 1) ограничаване на тютюнопушенето и злоупотребата с алкохол и 2) здравословно хранене и физическа активност. Дейностите се провеждат през цялата година от м. март до м. ноември. В проектите са реализирани интерактивни дейности за ограничаване на рисковите за здравето фактори, които включват електронни приложения, интернет сайтове и електронни книги за здравословно хранене, спортни прояви – състезания и турнири; туристически и еко походи; ролеви игри; дебати и дискусии; сътрудничество и работа в екип между поколенията с цел запазване на българските традиции; почистване на замърсени райони в различни населени места в страната и др.

Общият брой на проектите, финализирани успешно през 2024 година, е 44. В категорията от 1-ви до 4-ти клас – 13 проекта; от 5-и до 7-и клас – 11 проекта и от 8-и до 12-и клас – 20 проекта. Министерствата-партньори на инициативата класират по 3 призови места във всяка възрастова група, като МЗ, Офисът на СЗО за България и БЧК връчват и една специална награда. Класираните участници получиха грамоти и предметни награди, изпратени до директорите на техните училища.

Извършената дейност по четирите фактора на риска за млади хора до 19 години е следната: организирани и проведени са 207 кампании, отбелязани със 160 събития и 250 масови мероприятия с участието на 25 833 млади хора за световни, международни и тематични дни, празници. Излъчени са: 75 ТВ предавания, 148 радиопредавания, 1633 аудио-, видеоклипа и видеопокази; публикувани са 212 материала в местни и централни вестници, 694 – в интернет; организирани са 12 пресконференции във връзка с младежки здравни прояви; изнесени са 2322 лекции и беседи (с 48 921 участници); 723 дискусии (с 11 599 участници); 118 семинара (с 3701 участници); 761 тренинга (с 7066 участници); 386 индивидуални обучения и консултации. Разработени и отпечатани са 31 здравнообразователни материала, с общ тираж 16 510 бр. Разпространени са 57 656 бр. материали (методични помагала, дипляни, плакати, стикери, календари и др.) (Таблица 1).

Таблица 1. Здравнообразователна дейност по факторите на риска за хронични незаразни болести сред население до 19 г. през 2024 г.

№	ДЕЙНОСТИ	ТЮТЮНО-ПУШЕНЕ		АЛКОХОЛ		НИСКА ФИЗИЧЕСКА АКТИВНОСТ		НЕЗДРАВОСЛОВНО ХРАНЕНЕ	
		Брой		Брой		Брой		Брой	
1.	Кампании	70		44		40		53	
2.	Световни/тематични дни	51		17		36		56	
	Медийни изяви:								
3.	ТВ предавания	26		6		15		28	
4.	Радиопредавания	46		18		40		44	
5.	Видеоклипове	12		4		4		10	
6.	Аудиоклипове	6		0		1		3	
7.	Публикации в пресата	64		24		42		82	
8.	Интернет публикации	207		109		175		203	
9.	Пресконференции	2		2		6		2	
10.	ЗОМ - брой заглавия/тираж	9	6110	2	150	12	4160	8	6090
11.	ЗОМ - брой разпространени материали	16049		11295		11863		18449	
	Обучителни дейности, реализирани от РЗИ:	Брой	Брой обхванати лица	Брой	Брой обхванати лица	Брой	Брой обхванати лица	Брой	Брой обхванати лица
12.	Курсове	0	0	0	0	0	0	0	0
13.	Семинари	41	1279	30	871	10	419	37	1132
14.	Лекции/беседи	649	13304	540	11025	496	10565	637	14027
15.	Дискусии	157	2772	164	2641	180	2678	222	3508
16.	Тренинги	203	2182	199	1942	171	1140	188	1802
17.	Видеопокази	544	5572	404	3492	285	1957	360	4156
18.	Индивидуални обучения/консултации	299	299	41	41	23	23	23	23
Други дейности:									
19	Масови прояви	73	6992	42	4965	81	7685	54	6191
20	Проучвания	2	280	3	5629	6	321	8	913

Повишаване на нивото на информираност, обучение и включване на населението над 20 г. в дейности по Програмата

През 2024 г. дейностите за повишаване на нивото на информираност на населението над 20 години традиционно са насочени към: промоция на здравето; намаляване нивото на поведенческите, биологичните и социалните фактори на риска (тютюнопушене, нездравословно хранене, ниска физическа активност, злоупотреба с алкохол, повишено артериално налягане, затлъстяване, повишена кръвна захар и др.), също и към образоване на населението за превенцията на ХНБ (сърдечносъдови заболявания, злокачествени новообразувания, диабет тип 2, ХОББ).

Извършената дейност по четирите фактора на риска през годината е значителна. Организирани и проведени са общо 184 кампании, посветени на контрола на хроничните незаразни болести и факторите на риска за тях, свързани с начина на живот на населението, отбелязани са със 108 масови прояви с 12 691 участници и със 123 събития за тематични, световни и международни дни, празници. Излъчени са: 65 ТВ предавания, 132 радиопредавания, 218 аудио-, видеоклипове и видеопокази; публикувани са 248 материала в пресата, в интернет – 707. През годината са организирани 8 пресконференции с журналисти; изнесени са 700 лекции и беседи (с 6771 участници); проведени са 141 семинара (с 4410 участници), 858 дискусии (с 3665 участници), 87 тренинга (с 1178 участници); 7 курсове (с 99 участници); извършени са 2060 индивидуални обучения и консултации. Разработени и отпечатани са 16 здравнообразователни материала, с тираж 8160 бр. Разпространени са общо 32750 бр. материали (методични помагала, дипляни, плакати, стикери, календари и др. (Таблица 2).

Таблица 2. Здравнообразователна дейност по факторите на риска за хронични незаразни болести сред население над 20 г. през 2024 г.

№	ДЕЙНОСТИ	ТЮТЮНОПУШЕНЕ		УПОТРЕБА НА АЛКОХОЛ		НИСКА ФИЗИЧЕСКА АКТИВНОСТ		НЕЗДРАВОСЛОВНО ХРАНЕНЕ	
		Брой		Брой		Брой		Брой	
1.	Кампании	62		32		35		55	
2.	Световни/тематични дни	40		14		23		46	
	Медийни изяви:								
3.	ТВ предавания	20		2		12		31	
4.	Радиопредавания	43		19		30		40	
5.	Видеоклипове	8		4		5		10	
6.	Аудиоклипове	4		0		1		3	
7.	Публикации в пресата	83		24		48		93	
8.	Интернет публикации	211		122		170		204	
9.	Пресконференции	2		1		4		1	
10.	ЗОМ - брой заглавия/тираж	3	4000	0	0	10	1160	3	3000
11.	ЗОМ - брой разпространени материали	8576		6535		6788		10851	

	Обучителни дейности, реализирани от РЗИ:	Брой	брой обхванати лица	Брой	брой обхванати лица	Брой	брой обхванати лица	Брой	брой обхванати лица
12.	**Курсове**	1	31	0	0	0	0	6	68
13.	**Семинари**	34	1138	32	888	30	680	45	1704
14.	**Лекции/беседи**	165	1798	172	1670	183	1347	180	1956
15.	**Дискусии**	252	1105	244	801	233	927	124	832
16.	**Тренинги**	20	283	21	185	15	188	31	522
17.	**Видеопокази**	51	601	37	673	34	445	61	872
18.	**Индивидуални обучения/консултации**	1054	1054	272	272	249	249	485	485
	ДРУГИ ДЕЙНОСТИ:								
19	**Масови прояви**	20	2741	16	2510	30	3740	42	3696
20	**Проучвания**	1	78	2	4670	2	3078	17	596

Изграждане на капацитет и умения за консултиране и подкрепа у медицински и немедицински специалисти

Дейностите, свързани с изграждането на капацитет и умения за консултиране и подкрепа на медицинските специалисти в болничната и извънболничната помощ, се развиват в рамките на програмата, но липсата на средства се отразява на броя на мероприятията. Въпреки всичко, през годината са проведени 27 курса с 1007 участници и 2389 индивидуални обучения и консултации за разпространението на хроничните болести, факторите на риска за тях, развиването на умения за прилагане на добра профилактична и терапевтична практика.

Голяма е активността на медицинските специалисти от детските заведения и училищата. През 2024 г. с тях са проведени 5 курса и 47 семинара с общо 1875 участници, а 1495 от тях са били на индивидуално обучение или консултация по въпроси, свързани с превенцията на ХНБ и рисковите за тяхното възникване фактори – тютюнопушене, прекомерна употреба на алкохол, ниска физическа активност, нездравословно хранене (Таблица 3).

Таблица 3. Обучителна дейност на медицински и немедицински специалисти и партньори по НППХНБ през 2024 г.

№	Дейности	Медицински специалисти от болничната и извънболничната помощ		Медицински специалисти от детските заведения и училищата		Специалисти от РЗИ		Немедицински специалисти и партньори		Общо	
		Брой	Брой обхванати лица	Брой	Брой обхванати лица	Брой	Брой обхванати лица	Брой	Брой обхванати лица	Брой	Брой обхванати лица
1.	**Курсове**	0	0	5	466	10	434	12	107	27	1007

2.	**Семинари**	3	133	47	1409	14	270	63	1089	127	2901
3.	**Индивидуално обучение**	265	265	1495	1495	182	182	447	447	2389	2389

Реализиране на дейности, насочени към ранно откриване на водещите хронични незаразни болести

Хроничните незаразни болести са главна причина за умиранията и инвалидността в света. По данни на СЗО те са причина за смъртта на 41 милиона души годишно, което съставлява 71% от всички смъртни случаи. Към групата на хроничните незаразни болести СЗО включва основно болестите на органите на кръвообращението, злокачествените новообразувания, хроничната обструктивна белодробна болест, диабета, психичните болести, болестите на мускулно-скелетната система и травмите, като особено внимание се отделя на първите четири групи болести, с които се свързват 80% от случаите на преждевременна смърт.

Предвид важността на проблема и на основание чл. 25, ал. 4 от Закона за администрацията и чл. 5, т. 3 от Устройствения правилник на Министерството на здравеопазването във връзка с изпълнението на дейностите за 2024 г. по Националната програма за превенция на хроничните незаразни болести 2021 – 2025 г., приета с РМС №552/28.07.2021 г., изм. и доп. с РМС №379/31.05.2024 г., изм. и доп. с РМС №379/31.05.2024 г. Министерство на здравеопазването възлага реализиране на дейности, насочени към ранното откриване на водещи ХНБ. Провеждането на профилактичните скринингови прегледи се осъществи чрез избор на лечебни заведения по Закона за обществените поръчки.

Създадена е организация за провеждане на скрининга в партньорство със средствата за масова информация – в регионалните интернет и ТВ-медии, радиоизлъчване и цифрови публикации. На интернет страницата на регионалните здравни инспекции е публикувана информация за предстоящите дейности. Със съдействието на административния капацитет по места инициативата е популяризирана във всички населени места.

Дейности, насочени към ранно откриване на онкологични заболявания, организиране и провеждане на скрининг за рак на гърдата, рак на маточната шийка, рак на дебелото и правото черво и рак на простатата

Рак на гърдата

Със Заповед №РД-01-551/29.07.2024 г. министърът на здравеопазването възлага на директорите на РЗИ – Ловеч, РЗИ – Монтана, РЗИ – Сливен и РЗИ – Ямбол да организират и проведат популационен скрининг за рак на гърдата, дейности от раздел III от Работната програма по Приложение №1 от Националната програма за превенция на хроничните незаразни болести 2021 – 2025 г., съответно по т. 2.1.3 – Извършване на профилактични прегледи от специалист мамолог и мамография на жени от 30 до 69 години, независимо от здравноосигурителния им статус и фамилна обремененост, избор за лечебно заведение, с което да се сключи договор за извършване на съответните дейности.

Проведени са 482 прегледа с необходимите изследвания, по утвърдената нормативна уредба.

Рак на маточната шийка

С Решение №379/31.05.2024 г. на Министерския съвет е увеличен бюджетът на Националната програма за превенция на хроничните незаразни болести 2021 – 2025 г.

(приета с Решение №552 на Министерски съвет от 2021 г.), за провеждане на скрининг за злокачествени новообразувания на шийката на матката и провеждане на скринингови кампании за злокачествени новообразувания на шийката на матката сред групи от здравото население, които да бъдат организирани от НЗОК, МЗ и РЗИ.

Със Заповед №РД-01-550/29.07.2024 г. на министъра на здравеопазването се възлага на директорите на РЗИ – Благоевград, РЗИ – Бургас, РЗИ – Варна, РЗИ – Видин, РЗИ – Враца, РЗИ – Велико Търново, РЗИ – Габрово, РЗИ – Добрич, РЗИ – Кърджали, РЗИ – Кюстендил, РЗИ – Ловеч, РЗИ – Монтана, РЗИ – Пазарджик, РЗИ – Перник, РЗИ – Плевен, РЗИ – Пловдив, РЗИ – Русе, РЗИ – Разград, РЗИ – Сливен, РЗИ – Силистра, РЗИ – Смолян, Столична РЗИ, РЗИ – Софийска област, РЗИ – Стара Загора, РЗИ – Търговище, РЗИ – Шумен, РЗИ – Хасково и РЗИ – Ямбол да организират избор на лечебно заведение за изпълнението на следните дейности по Националната програма за превенция на хроничните незаразни болести 2021 – 2025 г.:

Провеждане на скринингови кампании за злокачествени новообразувания на маточната шийка сред групи от здравото население (по дейност т. 2.2.5. от раздел III от Работната програма, Приложение №1 от НППХНБ) – прегледи в избраното лечебно заведение или с 4-те налични АГ мобилни медицински кабинети на жени от лекар със специалност „Акушерство и гинекология“ с взимане и изпращане на материал за цитонамазка и последващо интерпретиране на резултата от специалист по клинична патология с класификация по Папаниколау, съгласно цените по договор №РД-НС-01-2-1/20.02.2024 г. за изменение и допълнение на Националния рамков договор за медицинските дейности между Националната здравноосигурителна каса и Българския лекарски съюз за 2023 – 2025 г.

В обхвата на Скрининга влизат здравноосигурени и здравнонеосигурени жени на възраст 20 – 29 г. и 40 – 49 г., както и здравнонеосигурени жени на възраст 30 – 39 години.

Проведени са 16 586 прегледа с необходимите изследвания по утвърдената нормативна уредба.

Рак на дебелото и правото черво

Със Заповед №РД-01-552/29.07.2024 на министъра на здравеопазването се възлага на директорите на РЗИ – Благоевград, РЗИ – Бургас, РЗИ – Видин, РЗИ – Добрич, РЗИ – Стара Загора и РЗИ – Търговище да организират избор на лечебно заведение за провеждане на скринингови кампании за злокачествени новообразувания на ректосигмоидалната област сред групи от здравото население (дейност по т. 2.3.4. от раздел III от Работната програма, Приложение №1 от НППХНБ) – прегледи от лекар със специалност „Гастроентерология“ или „Хирургия“ и тест за окултни кръвоизливи, съгласно цените по договор №РД-НС-01-2-1/20.02.2024 г. за изменение и допълнение на Националния рамков договор за медицинските дейности между Националната здравноосигурителна каса и Българския лекарски съюз за 2023 – 2025 г.

Проведени са 979 прегледа с необходимите изследвания, по утвърдената нормативна уредба.

Рак на простатата

Със Заповед №РД-01-553/29.07.2024 г. на министъра на здравеопазването се възлага на директорите на РЗИ – Габрово, РЗИ – Монтана, РЗИ – Пазарджик, РЗИ – Перник, РЗИ – Разград и РЗИ – Смолян да организират избор на лечебно заведение за:
Провеждане на скринингови кампании за злокачествени новообразувания на простата сред групи от здравото население (дейност по т. 2.4.4. от раздел III от Работната програма, Приложение № 1 от НППХНБ) – прегледи от лекар със специалност „Урология“ или „Хирургия“ и тест за PSA – общ и свободен на мъже, съгласно цените по договор № РД-НС-01-2-1/20.02.2024 г. за изменение и допълнение на Националния

рамков договор за медицинските дейности между Националната здравноосигурителна каса и Българския лекарски съюз за 2023 – 2025 г.

Проведени са 623 прегледа с необходимите изследвания, по утвърдената нормативна уредба.

Дейности, насочени към ранно откриване на сърдечно-съдови заболявания

Профилактиката на сърдечно-съдовите заболявания е важна за ранното им откриване и своевременното лечение, с цел подобряване на прогнозата и намаляване на смъртността и инвалидността. Предвид важността на проблема със Заповед №РД-01-548/29.07.2024 г. на министъра на здравеопазването се възлага на директорите на РЗИ – Благоевград, РЗИ – Бургас, РЗИ – Варна, РЗИ – Видин, РЗИ – Враца, РЗИ – Велико Търново, РЗИ – Габрово, РЗИ – Добрич, РЗИ – Кърджали, РЗИ – Кюстендил, РЗИ – Пазарджик, РЗИ – Перник, РЗИ – Плевен, РЗИ – Пловдив, РЗИ – Русе, РЗИ – Разград, РЗИ – Сливен, РЗИ – Силистра, РЗИ – Смолян, Столична РЗИ, РЗИ – Софийска област, РЗИ – Стара Загора, РЗИ – Търговище, РЗИ – Шумен, РЗИ – Хасково и РЗИ – Ямбол да организират избор на лечебно заведение за изпълнението на следните дейности от Националната програма за превенция на хроничните незаразни болести 2021 – 2025 г.:
Провеждане на скринингови кампании за сърдечносъдови заболявания сред групи от здравото население (дейност по т. 1.1.7. от раздел III от Работната програма Приложение №1 от НППХНБ) – прегледи от лекар със специалност „Кардиолог“ или „Вътрешни болести“, съгласно цените по договор №РД-НС-01-2-1/20.02.2024 г. за изменение и допълнение на Националния рамков договор за медицинските дейности между Националната здравноосигурителна каса и Българския лекарски съюз за 2023 – 2025 г.

Проведени са 3567 прегледа с необходимите изследвания, по утвърдената нормативна уредба.

Дейности, насочени към ранно откриване на диабет

Със Заповед №РД-01-547/29.07.2024 г. на министъра на здравеопазването се възлага на директорите на РЗИ – Благоевград, РЗИ – Бургас, РЗИ – Варна, РЗИ – Видин, РЗИ – Враца, РЗИ – Велико Търново, РЗИ – Габрово, РЗИ – Добрич, РЗИ – Кърджали, РЗИ – Кюстендил, РЗИ – Ловеч, РЗИ – Монтана, РЗИ – Пазарджик, РЗИ – Перник, РЗИ – Плевен, РЗИ – Пловдив, РЗИ – Русе, РЗИ – Разград, РЗИ – Сливен, РЗИ – Силистра, РЗИ – Смолян, Столична РЗИ, РЗИ – Софийска област, РЗИ – Стара Загора, РЗИ – Търговище, РЗИ – Шумен, РЗИ – Хасково и РЗИ – Ямбол да организират избор на лечебно заведение за провеждане на скринингови кампании за диабет тип 2 сред групи от здравото население (дейност по т. 3.4. от раздел III от Работната програма, Приложение №1 от НППХНБ) – прегледи от лекар със специалност „Ендокринология“ или „Вътрешни болести“, съгласно цените по договор №РД-НС-01-2-1/20.02.2024 г. за изменение и допълнение на Националния рамков договор за медицинските дейности между Националната здравноосигурителна каса и Българския лекарски съюз за 2023 – 2025 г.

Проведени са 3331 прегледа с необходимите изследвания, по утвърдената нормативна уредба.

Дейности, насочени към ранно откриване на хронични белодробни болести

На основание чл. 25, ал. 4 от Закона за администрацията и чл. 5, т. 3 от Устройствения правилник на Министерството на здравеопазването във връзка с изпълнението на дейностите за 2024 г. по Националната програма за превенция на хроничните незаразни болести 2021 – 2025 г., приета с РМС №552/28.07.2021 г., изм. и доп. с РМС №379/31.05.2024 г. се възлага на директорите на РЗИ – Благоевград, РЗИ –

Бургас, РЗИ – Варна, РЗИ – Велико Търново, РЗИ – Габрово, РЗИ – Добрич, РЗИ – Кърджали, РЗИ – Кюстендил, РЗИ – Ловеч, РЗИ – Монтана, РЗИ – Пазарджик, РЗИ – Перник, РЗИ – Плевен, РЗИ – Пловдив, РЗИ – Русе, РЗИ – Разград, РЗИ – Сливен, РЗИ – Силистра, РЗИ – Смолян, Столична РЗИ, РЗИ – Софийска област, РЗИ – Стара Загора, РЗИ – Търговище, РЗИ – Шумен, РЗИ – Хасково и РЗИ – Ямбол, да организират избор на лечебно заведение за изпълнението на дейности през 2024 г. от Националната програма за превенция на хроничните незаразни болести 2021 – 2025 г.:
Организиране на скринингови кампании за белодробни болести сред групи от здравото население (дейност по т. 4.8. от раздел III от Работната програма, Приложение №1 от НППХНБ) – прегледи от лекар със специалност „Пневмология и фтизиатрия“ или „Вътрешни болести“, съгласно цените по договор №РД-НС-01-2-1/20.02.2024 г. за изменение и допълнение на Националния рамков договор за медицинските дейности между Националната здравноосигурителна каса и Българския лекарски съюз за 2023 – 2025 г.

Проведени са 3613 прегледа с необходимите изследвания по утвърдената нормативна уредба.

Мониторинг и оценка

През годината, в рамките на кампании и инициативи по места, са извършени анализи на факторите на риска за възникване на хронични незаразни болести (тютюнопушене, злоупотреба с алкохол, нездравословно хранене и ниска физическа активност), а също и анализи от проведени измервания на количеството на въглероден окис в издишан въздух; тегло; ръст; кръвна захар и други. Общо за 2024 г. са проведени 41 проучвания с 15 565 обхванати деца и възрастни.

През 2024 г., въз основа на подадените от медицинските специалисти от здравните кабинети обобщени данни от профилактичните прегледи (извършени от ОПЛ), са изготвени и анализи за здравословното състояние на децата и учениците през учебната 2023/2024 г. Същите са предоставени на МЗ и областните администрации за информиране и предприемане на съответни мерки.

МИНИСТЕРСТВО НА ОТБРАНАТА

4.6.2. Провеждане на профилактични прегледи, изследвания, лечение и диспансеризация на военнослужещите и цивилните служители от Министерство на отбраната във Военномедицинска академия

Министерството на отбраната, съвместно с Военномедицинска академия (ВМА), придава особено значение и извършва дейности по осигуряване на здравна грижа за военнослужещите и цивилните служители. От бюджета на МО се планират и разходват средства за всички дейности на ВМА, в т.ч. и годишните профилактични прегледи и изследвания. В допълнение към националната здравна система, МО поставя акцент върху здравословното състояние на военнослужещите и служителите от отбранителната система на страната. Всеки получава съответната здравна помощ и консултация при необходимост.

Във ВМА е изградена административна система и модерен диагностично-лечебен комплекс с център Многопрофилна болница за активно лечение – София и регионални болнични филиали в Пловдив, Варна, Плевен и Сливен, както и санаториални бази в Банкя и Хисаря. Чрез системата се осъществява профилактично-превантивно здравно обслужване, високоспециализирана медицинска помощ и се подобрява процеса на профилактичните дейности и навременен мониторинг на здравния статус. Подпомага се

процеса на ранно диагностициране на онкологичните заболявания чрез различните клиники на ВМА. Всичко това води до повишаване на здравната култура и до подобряване нивото и качеството на здравните услуги.

Като цяло заболеваемостта на служителите в МО отговаря на социално значимите заболявания, идентифицирани в цялата страна.

МИНИСТЕРСТВО НА ЗЕМЕДЕЛИЕТО И ХРАНИТЕ
БЪЛГАРСКА АГЕНЦИЯ ПО БЕЗОПАСНОСТ НА ХРАНИТЕ

4.6.3. Завишаване на честотата на официалния контрол на обекти за производство, преработка и дистрибуция на храни, осъществяван от БАБХ, при възникване на пандемии и епидемиологични заболявания

Предвид липсата на сериозни рискове за общественото здраве от епидемичен характер през 2024 г. не са предприемани действия за завишаване на честотата на официалния контрол по хранителната верига.

БЪЛГАРСКИ ЧЕРВЕН КРЪСТ

4.6.4. Провеждане на обучения на различни групи от населението по първа долекарска помощ (ПДП): кандидат водачи на МПС; служители на фирми и ведомства; учители, детегледачи, родители на деца до 8-год. възраст; служители на МВР

Опазване живота и здравето на българското население винаги е била приоритетна задача на БЧК. За намаляване на жертвите от различните видове травматизъм е необходимо хората да знаят как да се предпазват и как да си помогнат, ако се случи инцидент.

При различните видове травматизъм, значима роля играе навременно и правилно оказаната първа долекарска помощ (ПДП), която минимизира последиците и подобрява шансовете за спасяване на човешки животи. Затова основният стремеж на БЧК е непрекъснато да разширява обхвата на обучените по първа долекарска помощ. Това допринася и за подобряване на индивидуалната и колективна устойчивост на населението.

През 2024 г. БЧК успя да обучи по ПДП 65 173 бъдещи водачи на МПС, при планирани 63 000. Обучението по първа долекарска помощ на работното място бе предназначено за работници и служители от производствени предприятия, фирми, учреждения и ведомства. През 2024 г. БЧК успя да обучи 4767 служители по първа помощ на работното място, при планирани 4000, и 342 учители, детегледачи и родители на деца до 8-годишна възраст при планирани 300.

Повече от двадесет години БЧК ежегодно провежда по два едноседмични курса за 60 пътни полицаи от страната. Освен тях организацията организира и опреснителни курсове по първа помощ за служители на пътна полиции. Общо за годината са обучени 320 пътни полицаи, при планирани 300.

С подготовката на по-широк кръг от населението по първа долекарска помощ, БЧК помага за опазване живота и здравето на повече хора и ги подготвя да реагират адекватно в случаи на бедствия и аварии от различен характер.

4.7. Инвестиране във високи технологии в сферата на здравеопазването за гарантиране на по-висока ефективност и ефикасност на здравните грижи

НАЦИОНАЛНА ЗДРАВНООСИГУРИТЕЛНА КАСА

4.7.1. В извънболничната медицинска помощ

Заплатените средства през 2024 г. за високоспециализирани дейности на изпълнители на СИМП са на стойност **18 421,4 хил. лв.,** а за високоспециализирани медико-диагностични изследвания на изпълнители на МДД **– 136 072,8 хил. лв. за 3 492 274 бр. изследвания.**

За най-скъпоструващото изследване в извънболничната медицинска помощ – ядрено-магнитният резонанс (ЯМР), са заплатени **34 120 759 лв.**

НАЦИОНАЛНА ЗДРАВНООСИГУРИТЕЛНА КАСА

4.7.2. В болничната медицинска помощ

За високоспециализирана диагностика за позитронно-емисионна томография с компютърна томография (ПЕТ/КТ) (PET/CT) и роботизирана радиохирургия за онкологични и неонкологични заболявания в условията на болничната медицинска помощ от бюджета на НЗОК през 2024 г. са заплатени **84 005,9 хил. лв.**

4.8. Подобряване на контрола по отношение на трудовото законодателството, условията на труд и в областта на заетостта

МИНИСТЕРСТВО НА ОТБРАНАТА

4.8.1. Прилагане на изискванията за здравословни и безопасни условия на труд в Министерство на отбраната, структурите на пряко подчинение на министъра на отбраната и Българската армия

В изпълнение на МЗ №ОХ-480/16.05.2024 г. МО организира провеждане на специализирано техническо обучение за придобиване или потвърждаване на квалификационна група по електробезопасност на военнослужещите и цивилните служители от Министерството на отбраната (МО), структурите на пряко подчинение на министъра на отбраната и Българската армия (БА). Обучението се проведе съгласно изискванията на Правилника за безопасност и здраве при работа по електрообзавеждането с напрежение до 1000 V и Правилника за безопасност и здраве при работа в електрически уредби на електрически и топлофикационни централи и по електрически мрежи.

На основание МЗ №ОХ-864/17.09.2024 г., МО в съответствие с изискванията на Наредба №РД-07-2 от 2009 г. и Наредба №4 от 1998 г., организира провеждането на ежегодното обучение на **561** длъжностни лица по безопасност и здраве при работа и на представители на комитетите и групите по условия на труд от МО, структурите на пряко подчинение на министъра на отбраната и БА.

С МЗ №ОХ-1021/31.10.2024 г. МО организира провеждането на семинари на командирите на военни формирования, началниците на структури на пряко подчинение на министъра на отбраната и БА за запознаване с измененията в нормативните и

административните актове, регламентиращи отговорностите им по осигуряване на здравословни и безопасни условия на труд.

МИНИСТЕРСТВО НА ОТБРАНАТА

4.8.2. Извършване на проверки за спазване на здравословни и безопасни условия на труд

В Министерството на отбраната е създаден и действа Съвет по условия на труд (СУТ-МО). Съветът обсъжда и анализира състоянието и дейността по осигуряване на здравословни и безопасни условия на труд в МО, структурите на пряко подчинение на министъра на отбраната и БА, като предлага решения на министъра на отбраната, свързани с тяхното подобряване.

СУТ-МО е съставен от равен брой участници представляващи МО, структурите на пряко подчинение на министъра на отбраната и БА от една страна, и Федерацията на независимите синдикати от отбраната „Българска армия" (ФНСО „БА") към Конфедерация на независимите синдикати в България и Националния синдикат „Отбрана" (НС „Отбрана") към Конфедерация на труда „Подкрепа" от друга страна.

През 2024 г. МО е организирало провеждането на две заседания на СУТ-МО, през месеците март и септември.

Членовете на СУТ-МО участват в проверките по безопасност и здраве. През 2024 година са извършени проверки в 6 военни формирования от БА и структури на МО.

За лични предпазни средства и специално работно облекло, за подобряване на условията на труд, за подпомагане на конкретни военни формирования и структури за преодоляване на проблеми по безопасността, които са констатирани по време на проверките по безопасност и здраве при работа от членове на Съвета по условия на труд в МО, са предоставени финансови средства в размер на **357 000 лв.** от подпрограмата за осигуряване на здравословни и безопасни условия на труд в МО.

ИЗПЪЛНИТЕЛНА АГЕНЦИЯ „ГЛАВНА ИНСПЕКЦИЯ ПО ТРУДА" МИНИСТЕРСТВО НА ОТБРАНАТА

4.8.3. Извършване на проверки за спазване на трудовото законодателство, здравословни и безопасни условия на труд и в областта на заетостта

През 2024 г. от контролните органи на Агенцията са извършени общо 49 858 бр. проверки, с което е постигнат планираният брой инспекции за годината. С цел проследяване ефективността на контролната дейност, е извършен последващ контрол относно изпълнението на повече от половината от дадените задължителни предписания, което показва висока степен на ефективност на контролната дейност.

През 2024 г. са проверени 41 863 бр. предприятия, от които 4458 бр. за първи път. Освен увеличения обхват на контрола, приоритет е даден и на контрола в предприятия, останали извън полезрението на Агенцията до момента.

В резултат на извършените проверки през 2024 г. са констатирани общо 201 672 бр. нарушения по спазване изискванията на трудовото законодателство, здравословните и безопасни условия на труд и в областта на заетостта. Разпределението на нарушенията по основни групи е, както следва:

- нарушения на нормативните изисквания за здравословни и безопасни условия на труд – 105 761 бр.;

- нарушения на нормативните изисквания, регламентиращи трудовите правоотношения – 95 793 бр.;
- нарушения на нормите в областта на насърчаване на заетостта – 118 бр.

Констатираните нарушения на изискванията за осигуряване на здравословни и безопасни условия на труд през 2024 г. са разпределени, както следва:

- нарушения на нормите, свързани с организацията и управлението на дейността за осигуряване на здраве и безопасност при работа – 66 481 бр.;
- нарушения на нормите по обезопасеност на работното оборудване и технологичните процеси – 26 184 бр. и
- нарушения на нормите по хигиена на труда – 13 096 бр.

Разпределението на нарушенията в областта на трудовите правоотношения по групи е, както следва:

- по заплащането на труда – 21 531 бр.;
- по възникване на трудови правоотношения – 12 503 бр.;
- по работно време – 12 502 бр.;
- по предоставяне на документи – 8927 бр.;
- по почивките и отпуските – 7200 бр.

За отстраняване на констатираните нарушения, контролните органи на ИА ГИТ са приложили 193 796 бр. принудителни административни мерки (ПАМ), от които 188 717 бр. (97%) представляват задължителни за изпълнение предписания. Освен тях са приложени и следните ПАМ:

- спрени машини, съоръжения, работни места и участъци – 692 бр.;
- отстранени от работа служители поради липса на изискващата се квалификация или незапознати с правилата за здравословни и безопасни условия на труд – 103 бр.;
- въведен специален режим за безопасна работа при възникнала сериозна и непосредствена опасност за живота и здравето на работещите и при невъзможност за спиране на работата на опасните машини – 21 бр.;
- спрени незаконни решения или нареждания на работодатели – 18 бр.

Общият брой на съставените актове за нарушения по спазване изискванията на трудовото законодателство, здравословните и безопасни условия на труд и в областта на заетостта през 2024 г. е 9928. Издадените наказателни постановления и одобрени споразумения през годината са 7972 бр.

Мярката е реализирана на национално ниво в рамките на утвърдения бюджет. В резултат от реализирането на мярката е постигнато повишаване на ефективността на контрола за спазване на трудовото законодателство, здравословните и безопасни условия на труд и в областта на заетостта.

4.9. Подобряване на чистотата на природната (вода, въздух, почви) и околната среда

4.9.1. Обезопасяване на опасни за здравето източници на замърсяване – сметища, производства, отпадъчни води и др.

ОБЩИНИ, ВиК ОПЕРАТОРИ, ВиК АСОЦИАЦИИ

4.9.1.1. Подкрепа за осигуряването на достъп до вода и на устойчивото управление на водите

По приоритет 1 „Води“ на Програма „Околна среда 2021 – 2027 г.“ (ПОС 2021 – 2027 г.) до края на 2024 г. са обявени 4 покани за предоставяне на безвъзмездна финансова помощ (БФП) в размер на над 1.339 млрд. лв. (95.7% от бюджета по приоритета). Финансират се дейности по изграждане/реконструкция на ВиК инфраструктура и модернизиране на органите на държавния здравен контрол за осъществяване на мониторинг на качеството на питейните води. В изпълнение са 6 договора.

По приоритетна ос 1 „Води“ на Оперативна програма „Околна среда 2014 – 2020 г.“ (ОПОС 2014-2020 г.) до края на 2024 г. са финализирани 43 договора/заповеди за предоставяне на БФП в размер на над 1.5 млрд. лв. (97% от бюджета по оста). Разплатените средства са близо 1.45 млрд. лв. или почти 94% от бюджета по оста. Верификацията на плащанията по ОПОС 2014 – 2020 г. продължава до 31 май 2025 г.

Програмният период по ОПОС 2014 – 2020 г. приключва с:

- 1 508 135 допълнителен брой жители с достъп до подобрено водоснабдяване, при целева стойност 1 400 000;
- 1 311 426 допълнителен брой жители с достъп до подобрено пречистване на отпадъчните води, при целева стойност 1 180 000;
- 24 бр. изградени, рехабилитирани или реконструирани ПСОВ, при целева стойност 25.

Със средства, постъпили като погасяване на стари задължения от такси, натрупани от ВиК дружествата, платени чрез „Български ВиК холдинг“ ЕАД, е приключено изпълнението на 4 договора на обща стойност 10 400 055.94 лв. в 3 общини: Долна Баня, Ихтиман и Ябланица. Изградени са общо около 12.52 км водопроводна мрежа, като броят на жителите, които ще се ползват от проектите, е около 7598.

Със средства от Предприятието за управление на дейностите по опазване на околната среда (ПУДООС) през 2024 г. окончателно е осъществено изграждането на малки водоснабдителни обекти по 8 договора на обща стойност 10 526 205.48 лв. в 8 общини: Царево, Бойчиновци, Горна Оряховица, Раднево, Антон, Стрелча, Лесичово и Болярово. Изградени са приблизително 17.81 км водопровод, като броят на жителите, които ще се ползват от проектите, е 5133.

През отчетния период със средства от ПУДООС е приключено изпълнението на проекти за изграждането на колектори и канализации по 5 договора на обща стойност 9 958 439.37 лв. в 4 общини: Марица, Аксаково, Раковски и Провадия. Изградената за 2024 година канализационна мрежа е приблизително 5.51 км, като броят на жителите, които ще се ползват от проектите, е приблизително 12 100.

МИНИСТЕРСТВО НА ОКОЛНАТА СРЕДА И ВОДИТЕ, ОБЩИНИ

4.9.1.2. Насърчаване на прехода към кръгова и основаваща се на ефективно използване на ресурсите икономика

По приоритет 2 „Отпадъци“ на ПОС 2021 – 2027 г. до края на 2024 г. са обявени 6 покани за предоставяне на БФП в размер на над 434.4 млн. лв. (71% от бюджета по приоритета). Четири от тези покани (на обща стойност от малко над 287 млн. лв.) са обявени по цел „Насърчаване на прехода към кръгова и основаваща се на ефективно използване на ресурсите икономика“. Финансират се мерки за изграждане, разширяване и/или надграждане на общински/ регионални системи за разделно събиране и рециклиране на биоразградими отпадъци.

МИНИСТЕРСТВО НА ОКОЛНАТА СРЕДА И ВОДИТЕ, ОБЩИНИ

4.9.1.3. Подобряване на защитата и опазването на природата, биологичното разнообразие и екологосъобразната инфраструктура, включително в градските райони, и намаляване на всички форми на замърсяване

В рамките на приоритет 2 „Отпадъци“ на ПОС 2021 – 2027 г. до края на 2024 г. са обявени 6 покани за предоставяне на БФП в размер на над 434.4 млн. лв. (71% от бюджета по приоритета). Две от тези покани (на обща стойност 147.4 млн. лв.) са обявени по цел „Подобряване на защитата и опазването на природата, биологичното разнообразие и екологосъобразната инфраструктура, включително в градските райони, и намаляване на всички форми на замърсяване“. Средства се предоставят единствено за дейности по рекултивация на депа и/или осигуряване на безопасност на съществуващи депа, без увеличаване на техния капацитет.

В рамките на приоритетна ос 2 „Отпадъци“ на ОПОС 2014-2020 г. до края на 2024 година са финализирани 144 договора за предоставяне на БФП в размер на над 414.7 млн. лв. (102% от бюджета). Разплатени са над 403.6 млн. лв. или над 99% от бюджета по оста. Верификацията на плащанията по ОПОС 2014 – 2020 г. продължава до 31 май 2025 г.

Програмният период по ОПОС 2014-2020 г. приключва с:

- 497 862 т/г. намалено количество депонирани битови отпадъци, при целева стойност 540 000 т/г.;
- завършена техническа рекултивация на 87 депа, при целева стойност 57;
- 193 790 т/г. допълнителен капацитет за рециклиране на отпадъци, при целева стойност 240 000.

През 2024 г. със средства от ПУДООС е завършена техническата рекултивация на 3 депа в 3 общини: Стрелча, Тетевен и Димитровград, като общата стойност на договорите е 1 543 204.77 лв.

МИНИСТЕРСТВО НА ОКОЛНАТА СРЕДА И ВОДИТЕ, ОБЩИНИ

4.9.1.4. Изграждане на регионални съоръжения за третиране на отпадъците

През 2024 г. няма приключили договори в ПУДООС.

МИНИСТЕРСТВО НА ОКОЛНАТА СРЕДА И ВОДИТЕ, ОБЩИНИ, ОБЛАСТНИ АДМИНИСТРАЦИИ, АПИ, МРРБ, МВР

4.9.1.5. Насърчаване на адаптирането към изменението на климата, предотвратяването на риска от бедствия и устойчивостта, като се вземат предвид екосистемни подходи

Към края на 2024 г. по приоритет 4 „Риск и изменение на климата“ на ПОС 2021-2027 г. са обявени 5 процедури за предоставяне на БФП на обща стойност 282.8 млн. лв. или 64% от бюджета по приоритета. Финансират се мерки за превенция и защита при неблагоприятни геодинамични процеси; обезпечаване наземния капацитет за борба с горски пожари и подготовка на населението; разширяване на обхвата на Системата за ранно предупреждение и актуализация на Плановете за управление на риска от наводнения. В изпълнение са 5 договора.

В рамките на приоритетна ос 4 „Превенция и управление на риска от наводнения и свлачища“ на ОПОС 2014-2020 г. до края на 2024 г. са финализирани 18

договора/заповеди с обща стойност на БФП – приблизително 158 млн. лв. (97.3% от бюджета по оста). Разплатените средства са над 156 млн. лв. или близо 97.2% от бюджета по оста. Верификацията на плащанията по ОПОС 2014-2020 г. продължава до 31 май 2025 г.

Програмният период по ОПОС 2014-2020 г. приключва с:

- 2 129 939 бр. жители, които се ползват от мерки за защита от наводнения, при целева стойност 2 750 000;
- 97.51 ха укрепени свлачища, при целева стойност 80.

МИНИСТЕРСТВО НА ОКОЛНАТА СРЕДА И ВОДИТЕ, ОБЩИНИ

4.9.1.6. Подобряване на защитата и опазването на природата, биологичното разнообразие и екологосъобразната инфраструктура, включително в градските райони, и намаляване на всички форми на замърсяване

До края на 2024 г. в рамките на приоритет 5 „Въздух“ на ПОС 2021-2027 г. са обявени 9 покани за кандидатстване за БФП на обща стойност от близо 725 млн. лв. или 93.7% от бюджета по приоритета. Финансират се дейности за подобряване качеството на атмосферния въздух (КАВ) чрез намаляване наднормените нива на фини прахови частици; подобряване на мониторинга на КАВ; справяне с вторичното разпрашаване – зелена инфраструктура в градска среда и създаване на Национална мрежа на експерти по качество на атмосферния въздух и изготвяне на национални стратегически документи в сектор „Въздух“. В изпълнение са 23 договора.

В рамките на приоритетна ос 5 „Подобряване качеството на атмосферния въздух“ на ОПОС 2014-2020 г. са финализирани общо 42 договора/заповеди за БФП в размер на приблизително 581 млн. лв. (99% от бюджета). Разплатените средства са 580 млн. лв. или близо 99% от бюджета по оста. Верификацията на плащанията по ОПОС 2014-2020 г. продължава до 31 май 2025 г.

Програмният период по ОПОС 2014-2020 г. приключва с 3 387 423 лица, обхванати от мерките за намаляване на количествата на $ФПЧ_{10}$ и NOx, при целева стойност 3 000 000.

МИНИСТЕРСТВО НА ОКОЛНАТА СРЕДА И ВОДИТЕ, ИАОС, РИОСВ

4.9.1.7. Извършване на текуща оценка на качеството на атмосферния въздух (КАВ) и контрол на емисиите на вредни вещества от неподвижни източници на емисии

Националната система за наблюдение и контрол осигурява оценка на качеството на атмосферния въздух (КАВ), която се извършва чрез 30 автоматични измервателни станции (АИС), 5 автоматични ДОАС системи (работещи на оптичен принцип), 9 пункта с ръчно пробонабиране и последващ лабораторен анализ, както и 4 АИС за мониторинг на качеството на атмосферния въздух в горски екосистеми – КФС „Рожен”, „Юндола”, „Витиня” и „Старо Оряхово”. Осигурена е постоянна техническа и комуникационна поддръжка на системата, което дава възможност за непрекъснат мониторинг и информация за качеството на атмосферния въздух в реално време.

Регионалните инспекции по околната среда и водите (РИОСВ) и Изпълнителната агенция по околна среда (ИАОС) планират и осъществяват контролни проверки на неподвижни източници на емисии. През 2024 г. от 15-те РИОСВ са извършени 1624 проверки по Закона за чистотата на атмосферния въздух на предприятия/обекти на територията на цялата страна, като продължава прилагането на засилен ежемесечен

контрол от РИОСВ на големите горивни инсталации, оказващи въздействие върху качеството на въздуха по отношение на нивата на серен диоксид в гр. Гълъбово и гр. Димитровград. От ИАОС, съгласно утвърден от министъра на околната среда и водите график, през годината са извършени контролни измервания на емисии от неподвижни източници на 59 обекта със 122 пробовземни точки и индикативни измервания за контрол на КАВ с мобилни автоматични станции в 18 населени места по 51 денонощия ефективен мониторинг.

Осигурена е представителна информация за качеството на атмосферния въздух и е предоставен достъп на обществеността до информация за превишаване на праговите стойности по отношение на основните замърсители. Ежедневно, на интернет страниците на ИАОС и МОСВ се публикуват бюлетини за качеството на атмосферния въздух. Информацията се обобщава и публикува в тримесечни и в годишни бюлетини. На интернет страницата на ИАОС се предоставят данни за КАВ от Националната система за контрол качеството на атмосферния въздух в реално време: http://eea.government.bg/kav.

МИНИСТЕРСТВО НА ОКОЛНАТА СРЕДА И ВОДИТЕ, ИАОС, РИОСВ

4.9.1.8. Извършване на текуща оценка на състоянието на почвите в рамките на мониторинговата мрежа за почвен мониторинг – I ниво (широкомащабен мониторинг) и II ниво (вкисляване и засоляване)

Оптимизирани са националните мрежи за наблюдение и контрол на състоянието на почвите, утвърдени от изпълнителния директор на Изпълнителна агенция по околна среда (ИАОС). Изпълнена е Годишната програма за 2024 г. за почвен мониторинг и са пробонабрани 124 пункта по I ниво и 57 пункта (вкисляване) и 12 пункта (засоляване) по II ниво. Пробонабрани са, съответно, 744 проби по I ниво и 456 проби (вкисляване) и 288 проби (засоляване) по II ниво.

4.9.2. Развитие на Националната система за мониторинг на околната среда (НСМОС)

ИЗПЪЛНИТЕЛНА АГЕНЦИЯ ПО ОКОЛНА СРЕДА

4.9.2.1. Осигуряване на достоверна и достатъчна по обхват информация за състоянието на околната среда

Ежедневно се обновява информацията на интернет страницата на ИАОС, изготвят се и се публикуват ежедневни бюлетини за качеството на атмосферния въздух и радиационната обстановка в страната, които са реализирани като уеб-приложения. Изготвени са тримесечни бюлетини за състоянието на околната среда, Национален доклад за състоянието и опазването на околната среда, 2024 г., и други специализирани доклади, до които е осигурен публичен достъп. Актуализирани са ГИС приложенията, предоставящи услуги за пространствени данни. На Портала за отворени данни се публикува публична информация в отворен формат.

През отчетния период са поддържани 20 информационни системи за подсистемите на Националната система за мониторинг на околната среда (НСМОС). Информационните системи с публичен достъп са 12 на брой.

4.9.3. Намаляване емисиите на парникови газове чрез финансираните от Националния доверителен екофонд (НДЕФ) програми

НАЦИОНАЛЕН ДОВЕРИТЕЛЕН ЕКОФОНД, ОБЩИНИ

4.9.3.1. Изпълнение на проекти за енергийна ефективност (Инвестиционна програма за климата, Схема „Енергийна ефективност“, Подпрограма „Енергийна ефективност на общинските училища и детски градини“)

В рамките на Инвестиционната програма за климата (ИПК), Схема „Енергийна ефективност“ са реализирани 5 публични проекта за енергийна ефективност с обща стойност на субсидията от НДЕФ в размер на 4.06 млн. лв. и съфинансиране от общините в размер на 1.89 млн. лв. Извършено е саниране на 1 ДКЦ (ДКЦ-Габрово), 1 общинска административна сграда в гр. Братя Даскалови, 1 читалище („Йордан Йовков – 1870 година“, гр. Добрич) и 3 училища (СУ „Отец Паисий“ и СУ „Н. Велчев“, гр. Самоков, и СУ „П. Р. Славейков“, гр. Велико Търново). Пряко или косвено от проектите са облагодетелствани 294 779 жители и са създадени 163 временни работни места. В резултат на реализираните проекти са спестени 47 190 т CO_2 за 30-годишен период. Спестената топлинна енергия е 1 783 305 kWh (на годишна база).

Средствата за финансиране на проекти по Подпрограма „Енергийна ефективност на общинските училища и детски градини” постъпват в съответствие със Споразумението за продажба на Годишно разпределено количество емисии (Annual emissions allocations – AEAs) между Република България и Федерална република Германия. През отчетната 2024 г. е завършено изпълнението на 2 проекта: „Повишаване на енергийната ефективност/основен ремонт и изграждане на ФЕЦ на ДГ „Здравец“, гр. Момчилград“ и „Въвеждане на мерки за енергийна ефективност на ОУ „Христо Ботев“, кв. Сарафово, гр. Бургас“. Пряко или косвено от изпълнените проекти са облагодетелствани 15 039 жители и са създадени 26 временни работни места. В резултат на реализираните проекти са спестени 3 967 т CO_2 за 30-годишен период. Спестената топлинна енергия е 698 276 kWh (на годишна база).

НАЦИОНАЛЕН ДОВЕРИТЕЛЕН ЕКОФОНД, ОБЩИНИ, ДЪРЖАВНИ ИНСТИТУЦИИ

4.9.3.2. Схема за насърчаване използването на електромобили (Инвестиционна програма за климата)

През 2024 г. по ИПК продължава реализирането на Схемата за насърчаване използването на електромобили от публичните институции. Закупени са 23 превозни средства: 19 изцяло електрически превозни средства (ЕПС), кат. M1 или N1, 3 изцяло ЕПС, кат. L7e, и 1 изцяло ЕПС, кат. M1 (ванове 7+1; 6+1 места), като финансовото участие на НДЕФ е в размер на 474 хил. лв. Пряко или косвено са облагодетелствани над 1.5 млн. жители.

В резултат от изпълнението на мярката, на годишна база са спестени 73 258 кг емисии на CO_2, 152.3 кг емисии на NOx, 45 кг емисии на прахови частици, 304.8 кг емисии на CO. Спестените горива на годишна база са 8.45 хил. л бензин и 33.36 хил. л дизел.

НАЦИОНАЛЕН ДОВЕРИТЕЛЕН ЕКОФОНД, ОБЩИНИ

4.9.3.3. Оползотворяване на топлинната енергия на минералните води и като резултат – директно или индиректно намаляване на емисиите на парникови газове, чрез безвъзмездно предоставяне на средства за финансиране на част от ремонтните дейности/ разширяване/ изграждане на инфраструктура – общинска собственост, водещи до подобряване и повишаване на ефективното използване на ресурсите от минерални води

Прилагането на Инвестиционна програма „Минерални води“ (ИПМВ) като постоянно действаща програма за финансиране на проекти стартира през 2022 г., когато с решение на УС на Фонда са осигурени необходимите средства за прием на проектни предложения.

През отчетния период е извършен цялостен анализ на ИПМВ, включително на резултатите от финансираните до момента проекти и на необходимостта от актуализиране на Оперативното ръководство по програмата (Протокол № 138/16.07.2024 г.). В резултат на това и след актуализация на Оперативното ръководство са одобрени за финансиране още 3 проекта (на Община Сапарева Баня, Община Свищов и Община Ракитово).

Публикувана е и нова покана за набиране на проектни предложения със срок до 10.04.2025 г.

Към края на 2024 г. в процес на подготовка за изпълнение са 6 проекта (на Община Гърмен, Община Минерални бани, обл. Хасково, Община Петрич, Община Сапарева Баня, Община Свищов и Община Ракитово). Очакванията са от реализацията на тези проекти да се облагодетелстват около 102 хил. жители.

НДЕФ, ОБЩИНИ, ДЪРЖАВНИ ИНСТИТУЦИИ, НПО, БАН

4.9.3.4. Изпълнение на проекти по Програма „Микропроекти“, водещи до директно или индиректно намаляване на емисиите на парникови газове или адаптация към климатичните промени и/или изпълнение на дейности, свързани със смекчаването и адаптацията към климатичните промени

Средствата за финансиране на проекти по Програма „Микропроекти за климата” постъпват в съответствие със Споразумението за прехвърляне на годишно разпределено количество емисии между Република България и Република Малта и на базата на Решение № 175 на Министерския съвет от 29.03.2017 г.

В рамките на програмата се изпълняват следните два вида проекти:

- малки инфраструктурни проекти (доставка на апаратура, изграждане на малка инфраструктура), водещи до директно или индиректно намаляване на емисиите на парникови газове или адаптация към климатичните промени;
- дейности, свързани със смекчаването и адаптацията към климатичните промени (разработване на стратегии/програми/доклади/анализи, образователни проекти, събития, публикации, научни изследвания и проучвания и др.).

През отчетната 2024 г. са завършени 8 проекта, като финансовата подкрепа от НДЕФ е в размер на 392.4 хил. лв. Шест от проектите са за изграждане на малка инфраструктура (внедряване на системи за сграден електро-енергиен мениджмънт, изграждане на фотоволтаични системи за собствено потребление, създаване на споделени зелени пространства). Два проекта са за разработване на дейности, свързани със смекчаването и адаптацията към климатичните промени („Мерки за повишаване на

обществената информираност и включване на дейности, свързани със смекчаването и адаптацията към климатичните промени в Община Бургас“ и „Провеждане на образователни дейности, свързани със смекчаването и адаптацията към климатичните промени, чрез които да обучи 1080 младежи на възраст 14÷28 години от различни краища на България“, МанЕко). От реализацията на тези проекти пряко или косвено са облагодетелствани около 404 хил. жители.

4.9.4. Ползване на природни ресурси от защитени територии – национални паркове

**МИНИСТЕРСТВО НА ОКОЛНАТА СРЕДА И ВОДИТЕ,
ДИРЕКЦИИ НА НАЦИОНАЛНИТЕ ПАРКОВЕ (ДНП)**

4.9.4.1. Осъществяване на поддържащи и възстановителни дейности в горите на националните паркове със съпътстващо ползване на дървесина от местното население

Осигурена е възможност за местното население от прилежащите територии на националните паркове („Рила“, „Пирин“ и „Централен Балкан“) частично да задоволява нуждите си от дървесина срещу заплащане на такса. Издадени са разрешителни за ползване на дървесина в рамките на поддържащите и възстановителните дейности в горите, разположени в националните паркове, на 765 домакинства.

МИНИСТЕРСТВО НА ОКОЛНАТА СРЕДА И ВОДИТЕ, ДНП

4.9.4.2. Ползване на недървесни горски продукти – гъби, билки от лечебни растения и диворастящи плодове, в националните паркове

Осигурена е възможност за местното население от прилежащите територии на трите национални парка да ползва природни ресурси срещу заплащане на такса. Издадени са 78 разрешителни за събиране с търговски цели на гъби и диворастящи плодове в територията на националните паркове.

МИНИСТЕРСТВО НА ОКОЛНАТА СРЕДА И ВОДИТЕ, ДНП

4.9.4.3. Предоставяне на пасищни площи за паша на домашни животни

Осигурена е възможност за местното население да ползва пасищни площи от националните паркове за паша на домашни животни срещу заплащане на такса. Издадени са 490 разрешителни за предоставяне на пасищни площи за паша на домашни животни на 490 физически и юридически лица.

4.10. Подобряване на качеството и чистотата на храните

МИНИСТЕРСТВО НА ЗЕМЕДЕЛИЕТО И ХРАНИТЕ

4.10.1. Разработване, координиране и прилагане на държавни политики в областта на безопасността и качеството на храните

През 2024 г. са изготвени проекти на закони и подзаконови нормативни актове в областта на безопасността на храните, които имат за цел постигане на високо ниво на защита на здравето на потребителите чрез предлагане на пазара на качествени и безопасни храни и подобряване на пазарния достъп на малки и местни производители:

- Постановление №51 на Министерския съвет от 2024 г. за изменение и допълнение на Наредбата за изискванията към използването на екстракционни разтворители при производството на храни и хранителни съставки;
- Наредба за условията и реда за вземане на проби и лабораторно изпитване на храни;
- Наредба за специфичните изисквания към безопасността и качеството на храните, предлагани в детските заведения, училищните столове и обектите за търговия на дребно на територията на училищата и детските градини, както и към храни, предлагани при организирани мероприятия за деца и ученици;
- План за действие за прилагането на Регламент за изпълнение (ЕС) 2019/627 по отношение на живи двучерупчести мекотели, живи бодлокожи, живи мантийни и живи морски коремоноги, които се хранят чрез филтриране на водата;
- Със заповед на министъра на земеделието и храните са определени зоните за развъждане на черупкови организми в крайбрежните морски води, съответно зоните за отглеждане на аквакултури, определени с Плана за управление на речните басейни в Черноморски район за басейново управление на водите (2016–2021 г.), респективно Морския пространствен план на Република България (2021–2035 г.), като райони за производство и за повторно полагане на живи двучерупчести мекотели, живи бодлокожи, живи мантийни и живи морски коремоноги, които се хранят чрез филтриране на водата.

Предприети са действия, допринасящи за защита на човешкото здраве и интересите на потребителите по отношение на храните, включително традиционните продукти, както и за ефективното функциониране на вътрешния пазар:

- Проведени са три заседания на Националния съвет по храните с участието на браншовите организации в областта на храните;
- Инициирана е процедура в рамките на Техническия комитет на Българския институт за стандартизация за изменение на БДС 12:2010 „Българско кисело мляко“ и национален стандарт БДС 15:2010 „Българско бяло саламурено сирене“; публикувани са изменения на двата стандарта;
- В изпълнение на чл. 119, т. 5 от Закона за храните е изготвен и приет Годишен доклад за състоянието на сектор „Храни“ в България за периода 2021-2022 година.

МИНИСТЕРСТВО НА ЗЕМЕДЕЛИЕТО И ХРАНИТЕ
БЪЛГАРСКА АГЕНЦИЯ ПО БЕЗОПАСНОСТ НА ХРАНИТЕ

4.10.2. Поддържане на система за официален контрол при производството, преработката и дистрибуцията на храни, материали и предмети, предназначени за контакт с храни

Българската агенция по безопасност на храните провежда ефективен контрол с цел проверка за спазване на изискванията на действащото законодателство за осигуряване на безопасност на храните по цялата хранителна верига, което се доказва с получените резултати от извършения официален контрол.

През 2024 г. инспекторите от отдел „Контрол на храните” при Областните дирекции по безопасност на храните са извършили планови проверки, тематични

проверки и проверки по заповеди на изпълнителния директор на обекти за производство, търговия на едро и дребно с храни и заведенията за обществено хранене в страната.

Обобщените данни сочат следното:

- Общ брой извършени проверки – 163 888;
- Брой издадени предписания – 8 112;
- Брой съставени Актове за установяване на административно нарушение – 1 942;
- Възбранени и насочени за унищожаване храни от животински и неживотински произход в предприятия, складове и обекти за търговия на едро и дребно, заведения за обществено хранене - 381 тона;
- Унищожени напитки – 32 хил. литра;
- Възбранени и насочени за унищожаване яйца с изтекъл срок на годност, неправилно етикетирани, без документи за произход – 202 053 бр.;
- Във връзка с огнища на болестта Инфлуенца по птиците, в изпълнение на заповеди на изпълнителния директор на БАБХ, е организирано извършване на проследимост на добитото месо и снесените яйца и в резултат на предприетите действия са спрени от реализация общо 2 421 283 броя яйца и 105 т птиче месо (от кокошеви или водоплаващи птици). Двадесет и пет тона от установените при проследяване на добито месо и субпродукти от птици с доказана високопатогенна инфлуенца по птиците са преработени в месни продукти, преминали необходимата термична обработка за обезвреждане на вируса.
- Общ брой затворени обекти/обекти с временно преустановена дейност – 204;

Цялостната оценка на контролната дейност показва, че основният приоритет при провеждане на официалният контрол на храните за постигане на високо ниво на защита здравето на потребителите е изпълнен въпреки срещаните трудности, свързани с осигуряване на достатъчно средства, недостатъчно съвременно материално-техническо оборудване и липсата на достатъчно административен капацитет.

МИНИСТЕРСТВО НА ЗЕМЕДЕЛИЕТО И ХРАНИТЕ
БЪЛГАРСКА АГЕНЦИЯ ПО БЕЗОПАСНОСТ НА ХРАНИТЕ

4.10.3. Поддържане на официални регистри на обектите за производство, преработка и дистрибуция на храни, хранителни добавки и материали и предмети, предназначени за контакт с храни

Българската агенция по безопасност на храните упражнява контрол върху електронните национални регистри, като изготвя и поддържа списъци на обектите под контрол на БАБХ, съгласно чл. 24 от Закона за храните.

През 2024 г. обектите и транспортните средства, попадащи в обхвата на официалния контрол, съгласно регистрите и списъците, поддържани от БАБХ, са общо 217 904 бр., разпределени както следва:

- Обекти за производство, съхранение и търговия на едро с храни – 10 097 бр.;
- Обекти за търговия на дребно с храни и заведения за обществено хранене – 168 875 бр.;
- Транспортни средства за превоз на храни, подлежащи на регистрация, съгласно Закона за храните – 32 553 бр.;
- Бизнесоператори, които извършват търговия с храни от разстояние – 1 499 бр.;
- Риболовни съдове, извършващи улов на риба – 4 470 бр.;
- Обекти за първично производство на гъби и пунктове за изкупуване на диворастящи гъби и/или горски плодове – 408 бр.;

- Оператори на хранителни банки – 2 бр.

В Националния регистър на подадените уведомления за пускане на пазара на хранителни добавки и храни, предназначени за употреба при интензивно мускулно натоварване са подадени 64 616 уведомления.

МИНИСТЕРСТВО НА ЗЕМЕДЕЛИЕТО И ХРАНИТЕ
БЪЛГАРСКА АГЕНЦИЯ ПО БЕЗОПАСНОСТ НА ХРАНИТЕ

4.10.4. Функциониране на компетентна контактна точка по системата за бързо съобщаване за храни и фуражи RASFF

През 2024 г. са предприети действия, свързани с функциите на Единното звено за контакт на Република България по Системата за бързо предупреждение за храни и фуражи (RASFF), по 155 входящи уведомления, в това число: за несъответствие – 61, за информация за насочване на вниманието – 5, за информация, която изисква последващи действия – 48, за предупреждение – 40 и за отхвърляне на граница – 1. Създадени са 11 изходящи уведомления, от които за несъответствие – 7, и за информация за насочване на вниманието – 4. Отправено е едно запитване относно прилагането на законодателството.

Чрез интернет-страницата на БАБХ потребителите се информират своевременно за наличието на храни на пазара, които се разпространяват на българския пазар и са обект на нотификация.

Нарастването на случаите на измами с храни на ниво ЕС изисква адекватни и навременни мерки за оптимизиране на системата за контрол и своевременно укрепване на нейната способност да оценява на ранен етап потенциалната уязвимост от измами в различни части от веригата на доставка на храни и способността на националните органи да откриват и предотвратяват потенциални измами.

През 2024 г. БАБХ продължава участието си в организираната от Европол и Интерпол международна операция OPSON, насочена срещу разпространението на фалшифицирани и неотговарящи на стандартите хранителни продукти и напитки.

Направление 5 – Разработване на адекватна миграционна (външна и вътрешна) и имиграционна политика

МИНИСТЕРСТВО НА ИНОВАЦИИТЕ И РАСТЕЖА

Чрез изпълнението на иновационната политика за икономическо развитие и стимулиране на иновациите и конкурентоспособността на българските предприятия, Министерството на иновациите и растежа (МИР) подпомага реализирането на клъстерни, секторни и регионални политики за насърчаване на предприемаческата активност и привличане на инвестиции. През 2024 г. МИР продължи своята работа по изпълнението на **Иновационната стратегия за интелигентна специализация 2021-2027** (ИСИС), която представлява рамка за реализирането на националната иновационна политика с визия за превръщането на България в иновативна, интелигентна, зелена, цифрова и свързана страна чрез нова обща иновационна политика за взаимодействие между науката и бизнеса.

На базата на утвърдения през 2023 г. План за изпълнение на ИСИС за периода 2023-2024 година, през настоящата година предстои да се състави нов работен план на ИСИС за периода 2025-2027 г., както и актуализация и допълване на включените в него мерки изпълнявани от отговорните институции в рамките на междуинституционалния координационен механизъм на изпълнението и проследяването на напредъка по ИСИС.

Заложените специфични индикатори за изпълнение ще позволят да се проследи в каква степен всяка от заложените дейности е допринесла към постигането на релевантните за нея стратегически и оперативни цели на ИСИС. Целият комплекс от мерки е насочен към създаването на по-благоприятна среда за развитието на бизнеса, предприемаческата активност и цялостното иновационно представяне на страната.

През 2025 г. предстои изготвянето на Междинен мониторингов доклад за напредъка, включващ анализ и оценка на изпълнението на Стратегията по отношение на приоритетните тематични области, степента на постигане на целите и процеса на управление за периода 2021-2024 г.

С промените в Закона за чужденците в Република в България (ЗЧРБ) и по-специално със създадения чл. 24п от ЗЧРБ в нашето законодателство се въведе възможността за предоставяне на разрешение за продължително пребиваване на чужденци, които притежават издадено от Министерството на иновациите и растежа (МИР) удостоверение за високотехнологичен и/или иновативен проект, наречен „Стартъп виза“. В тази връзка, МИР изготви подзаконовата нормативна рамка за въвеждане на „Стартъп виза“, част от Националния план за възстановяване и устойчивост на Република България, етап от изпълнението на Реформа 11 „Разрастване България“, целяща подобряване на икономиката, чрез подпомагане изграждането на индустрии с висока добавена стойност.

Наредбата за условията и реда за издаване, удължаване и отнемане на удостоверение за високотехнологичен и/или иновативен проект, наречен „Стартъп виза“ (Наредбата) е приета с ПМС №318/7 октомври 2022 г. и е обнародвана в ДВ, бр. 82, от 14 октомври 2022 г.

Стартъп визата представлява регулаторен и административен механизъм за привличане на чуждестранни предприемачи, които да развиват високотехнологичен и/или иновативен бизнес в страната, чрез привличане на рентабилни проекти, основани на съвременни високи технологии, технологичен трансфер и внедряване в бизнеса на продукти на най-нови научни открития, модели, методи и практики, защитени с права на интелектуална собственост, които да дадат тласък за развитие на националната иновационна екосистема, а оттам – и на националната икономика да премине от „прохождащ“ (emerging) към „умерен“ иноватор.

На основание чл. 11, ал. 1 от Наредбата е създадена и се поддържа електронната база данни: Регистър на подадените заявления за издаване на удостоверение за високотехнологичен и/или иновативен проект и Регистър на издадените от МИР Удостоверения, които периодично се актуализират.

От началото на стартиране на дейността по предоставяне на административните услуги по издаване/удължаване на удостоверение за високотехнологичен и/или иновативен проект „Стартъп виза“ (месец февруари 2023 г.) до м. декември 2024 г., вкл. в МИР са постъпили общо 18 заявления за издаване на удостоверение за високотехнологичен и/или иновативен проект. От тях към 31.12.2024 г. са издадени общо 11 Удостоверения „Стартъп виза“, 6 Решения за отказ за издаване на удостоверение и 1 заявление е в процес на разглеждане от Експертен съвет.

През отчетния период 01.01.2024 г. – 31.12.2024 г. в Системата за управление на националните инвестиции (СУНИ) са постъпили общо за годината 9 заявления за издаване на удостоверение за високотехнологичен и/или иновативен проект, оценени от отделни Експертни съвети. В резултат от извършените оценки са:

- издадени 7 Решения за издаване на удостоверение за високотехнологичен и/или иновативен проект, наречен „Стартъп виза“;
- издадени 3 Решения за отказ от издаване на удостоверение „Стартъп виза“;

- едно Заявление за издаване на удостоверение за високотехнологичен и/или иновативен проект е в процес на разглеждане.

Също така през 2024 г. са постъпили и 3 Заявления за удължаване на издадени през 2023 г. удостоверения „Стартъп виза“, като същите са удължени с още две години.

В отговор на засиления интерес от страна на различни високотехнологични компании да преместят свои служители в България, през лятото на 2022 г. МИР създаде механизъм за съдействие за бърза обработка и издаване на „**Синя карта**“ (разрешение за продължително пребиваване и работа за срок до 5 години, предназначено за висококвалифицирани специалисти от държави извън ЕС) за намаляване на времетраенето за издаване на разрешение в срок до 4 седмици. Новата „бърза писта“ се прилага за заявяване на групи от минимум 10 служители и е предназначена за компании, които целят релокиране на офиси и техните служители в България. През 2024 г. към МИР са се обърнали **498** кандидати за „Синя карта“, на които министерството е съдействало в рамките на своите компетенции.

5.1. Усъвършенстване на отчитането на вътрешната и външната миграция

ИНСТИТУТ ЗА ИКОНОМИЧЕСКИ ИЗСЛЕДВАНИЯ – БАН

5.1.1. Разработване на научно-приложен проект: „Българската миграция в началото на XXI век – детерминанти, квалификация, устойчивост на завръщането“

Проект „Българската миграция в началото на XXI век – детерминанти, квалификация, устойчивост на завръщането” се финансира от бюджетната субсидия на БАН, поради което разходите не могат да бъдат конкретизирани, тъй като финансирането не е проектно.

Направена е оценка на потенциалната и фактическа миграция от България и на устойчивостта на процесите на завръщане на мигрантите. Разграничени са типовете потенциални и фактически мигранти и е идентифициран техният демографски и социално-икономически профил, както и функционирането на мигрантските мрежи на българската общност в Испания.

Идентифицирани са демографския и социално-икономически профили на българската общност в Швейцария.

Направена е оценка на образователната и квалификационната структура на българските мигранти въз основа на данни от ОИСР. Извършен е сравнителен анализ на населението в страната и на пребиваващите българи зад граница по образователна степен.

Оценена е устойчивостта на процесите на завръщане на мигрантите и на тяхната конкурентоспособност по време на престоя им в чужбина и след завръщането им в страната. Извършена е оценка на трансферното поведение на мигрантите в чужбина и на предприемаческата им дейност след тяхното завръщане.

5.2. Развитие на имиграционна политика за привличане на българи, живеещи в чужбина

ИЗПЪЛНИТЕЛНА АГЕНЦИЯ ЗА БЪЛГАРИТЕ В ЧУЖБИНА

5.2.1. Удостоверяване на български произход

Изпълнителната агенция за българите в чужбина (ИАБЧ) работи последователно в това отношение и постигна значителни резултати, като през цялата 2024 г. са издадени общо 1556 удостоверения за български произход на наши сънародници от Сърбия, Украйна, Руска Федерация, Република Северна Македония, Албания, Република Молдова и др.

Заявления за издаване на удостоверение за български произход през 2024 г. е имало възможност да се подават както в ЦАО, така и през Системата за сигурно електронно връчване.

5.3. Въвеждане на специални мерки и дейности, насочени към етническите българи, живеещи извън територията на страната

МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

5.3.1. Утвърждаване броя на местата по държавни висши училища (ДВУ) за кандидат-студенти от българските общности зад граница с цел успешна бъдеща професионална реализация в България

За учебната 2024/2025 година са утвърдени 1970 места за прием на студенти – чуждестранни граждани от българска народност и 40 места за обучение на докторанти по ПМС №103/1993 г., както и 300 места за прием на студенти – граждани на Република Северна Македония и 5 места за обучение на докторанти по ПМС №228/1997 г.

За пета поредна година кандидатстването се извърши чрез електронна платформа, предоставяща възможност за онлайн кандидатстване в български държавни висши училища, съгласно реда и условията на ПМС №103/1993 г. и ПМС №228/1997 г., която заработи през 2020 година.

Всички кандидати за обучение след завършено средно образование положиха онлайн задължителния Общообразователен тест, съдържащ въпроси по български език, литература и история на България. Кандидатите за специалностите „Медицина“, „Дентална медицина“ и „Фармация“ положиха и допълнителен Специализиран тест с въпроси по биология и химия.

Кандидатите за обучение след завършено висше образование, докторантура и следдипломна специализация кандидатстваха за прием по документи.

Общият брой кандидат-студенти по реда на двете постановления (ПМС №103/1993 г. и ПМС №228/1997 г.) е 1559 души. Броят на класираните кандидати е 1240.

Мярката има въздействие на международно и на национално ниво.

МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

5.3.2. Създаване на условия за подпомагане на обучението, организирано в чужбина по български език и литература, история и география на България и на допълнителни училищни дейности за съхраняване на националното самосъзнание, култура и традиции

МОН осъществява финансово, организационно и методическо подпомагане и мониторинг на българските неделни училища (БНУ) в чужбина.

През учебната 2024/2025 г. се подпомагат 395 БНУ – 266 по ПМС №90 от 29.05.2018 г. за българските неделни училища в чужбина, и 129 БНУ по Национална програма „Роден език и култура зад граница“ (НП РЕКГ). Увеличен е броят държави и населени места, в които функционират български неделни училища.

Увеличен е броят децата, учениците и кандидат-студентите, които изучават български език, история и география на България – през учебната 2024/2025 г. те са 39 558.

Засилен е интересът сред българите в чужбина към съхраняване на българското национално самосъзнание, култура и традиции – 20 764 деца и ученици се обучават в допълнителни училищни дейности, свързани с тях.

Общият размер на средствата, предоставени от бюджета на МОН на БНУ по ПМС №90 и по НП РЕКГ за учебната 2024/2025 година е 17 123 900 лв.

Мярката има въздействие на национално и на международно ниво.

МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

5.3.3. Провеждане на информационна кампания за популяризиране на българското висше образование и улесняване на достъпа за кандидатстване на лица от българска народност, живеещи в чужбина, за обучение в български висши училища съгласно ПМС 103/1993 г. и ПМС 228/1997 г.

Информационните кампании се провеждат в периода февруари – април на всяка календарна година. Информационна кампания е проведена в Република Северна Македония, Република Сърбия, Република Албания, Република Косово, Румъния, Украйна (онлайн), Република Молдова (онлайн). Кампаниите се провеждат в сътрудничество с представителите на българските консулства в съответните държави и на местните български дружества, като целта е кандидатите за обучение в български висши училища да бъдат запознати подробно с възможностите, които им предоставят ПМС №103/1993 г. и ПМС №228/1997 г.

Мярката има въздействие на национално и на международно ниво.

ИЗПЪЛНИТЕЛНА АГЕНЦИЯ ЗА БЪЛГАРИТЕ В ЧУЖБИНА

Представители на Изпълнителната агенция за българите в чужбина се включиха активно в провеждането на информационна кампания по Национална програма „Популяризиране на висшето образование и улесняване на достъпа за кандидатстване на лица от българска народност, живеещи в чужбина, за обучение в българските висши училища“ съгласно ПМС №103/1993 г. съвместно с представители на МОН.

През 2024 г. бяха проведени редица срещи на живо с кандидат-студенти в Албания, Косово, Сърбия и Северна Македония. Информационните кампании в Молдова и Украйна бяха проведени онлайн.

Агенцията обработи над 1000 подадени кандидатури на кандидат-студенти по ПМС №103/1993 г.

МИНИСТЕРСТВО НА ВЪНШНИТЕ РАБОТИ

Министерството на външните работи (МВнР) и българските дипломатически и консулски представителства (ДКП) развиват успешно сътрудничество за оказване на съдействие по компетентност за подпомагане на българските общности в чужбина и българските неделни училища, за организиране и провеждане на чествания на бележити дати и годишнини, подпомагане на образователната и културна дейност, повишаване на осведомеността и културата на учениците, съхраняване на българското национално самосъзнание, език, култура и традиции.

5.3.4. Реализиране на проекти, които да бъдат финансирани в рамките на средствата, предвидени в приетата с РМС №259 от 16 април 2020 г. Програма за подкрепа на организации на български общности в Република Албания, Република Сърбия, Република Косово, Украйна и Република Молдова и на граждани на Република Северна Македония с българско самосъзнание

За региона на дирекция „Източна Европа и Централна Азия“

През 2024 г. посолството на Република България в Молдова и Генералното консулство на Република България в Одеса продължиха активното си участие в реализирането на Програмата за подкрепа на организации на български общности в Република Албания, Република Сърбия, Република Косово, Украйна и Република Молдова и на граждани на Република Северна Македония с българско самосъзнание (по-надолу „Програмата“), приета с Решение №259 на Министерския съвет от 16 април 2020 г. и изпълнението на ПМС №68 от 29.03.2024 г.

От одобрените допълнителни разходи по бюджета на МВнР в размер на 2 100 000 лева за финансиране по Програмата на проекти на българските общности в Република Албания, Република Сърбия, Република Косово, Украйна и Република Молдова, както и на проекти на граждани на Република Северна Македония с българско самосъзнание, за реализирането на проекти в страните от ресора на дирекция „Източна Европа и Централна Азия“ е определена индикативна сума от 500 000 лева. От посочената сума са използвани средства в размер на 379 869 хиляди лева за довършването на застрашен проект – изграждане на Хранителен блок в Теоретичния лицей в гр. Твърдица, Република Молдова. С останалите средства са реализирани 3 проекта – 1 в Република Молдова на стойност 49 167 лв., и 2 в Украйна на обща стойност 70 000 лв., подадени чрез Генералното консулство на Република България в Одеса.

Впоследствие, след разпределянето на средствата по одобрените за финансиране проектни предложения по Програмата в резерв останаха неусвоени средства в размер на 89 507 лева. В резултат на добра и своевременна координация между дирекция „Източна Европа и Централна Азия“ на МВнР, посолството на Република България в Кишинев и организациите на българската общност, са реализирани още шест допълнително подадени проектни предложения на обща стойност 54 961,02 лева.

На 26.03.2024 г. в рамките на Деветото заседание на Междуправителствената българско-молдовска комисия за икономическо сътрудничество е подписано Споразумение за трансформацията на Тараклийския държавен университет „Григорий Цамблак“ в Република Молдова в поделение (филиал) на Русенския университет „Ангел Кънчев“. Предприети са редица законодателни и административни стъпки, които доведоха до успешно приключване на процеса на трансформацията и изпълнението на подписаното споразумение.

През 2024 г. българските дипломатически и консулски представителства в Република Молдова и Украйна продължиха да оказват необходимото съдействие на МОН за провеждането на кандидат-студентски информационни кампании за популяризиране на възможностите за обучение на представители на българските общности в двете държави в български държавни висши училища.

За региона на дирекция „ Югоизточна Европа“

През 2024 г. в региона на Западните Балкани продължи успешното изпълнение на Програмата за подкрепа на организации на български общности в Република Албания, Република Сърбия, Република Косово, Украйна и Република Молдова и на граждани на Република Северна Македония с българско самосъзнание, като за поредна година

средствата за нейното реализиране бяха увеличени и достигнаха 2 100 000 лв., което е над два пъти повече от отпуснатите през предходната година.

За 2024 г. бяха подадени над 70 проектни предложения от четирите държави, като финансиране получиха 63 от тях на обща стойност 1 557 904 лв.

Успешното изпълнение на Програмата, която е основният инструмент за подпомагане на функционирането на сдружения и организации на българските общности в страните от Западните Балкани, доведе до укрепване на организационната и административна дейност на дружествата и до повишаване на техния интерес към реализиране на проекти, които да допринасят за запазване и утвърждаване на българския дух и традиции. Предвид успеха на Програмата и с оглед на факта, че нейният срок на действие изтече в края на 2024 г., беше инициран процес на съгласуване и приемане на нова програма за следващ петгодишен период 2025-2029 г. МВнР, както и ДКП ще продължат да оказват всестранна подкрепа на организациите и сдруженията на българските общности в Западните Балкани с цел защита на техните права и утвърждаване на българския дух, език и култура.

МИНИСТЕРСТВО НА ВЪНШНИТЕ РАБОТИ

5.3.5. Подпомагане на дейността на българските общности и неделни училища чрез оказване на съдействие по компетентност от страна на МВнР и българските дипломатически и представителства

За региона на дирекция „Азия, Австралия и Океания“

Дирекция „Азия, Австралия и Океания“ и посолствата на България от наблюдавания регион работят целенасочено за насърчаване и подкрепа на дейността на българските неделни училища, които функционират към посолствата и организациите на българската общност в Китай, Австралия, Нова Зеландия и Япония.

През 2024 г. посолствата са поддържали регулярен контакт с училищните настоятелства на българските неделни училища. Посланикът на Република България в Канбера е провел срещи с училищните ръководства и учители в българските неделни училища в Сидни, Мелбърн, Аделаида, Пърт, както и с ръководствата на българските дружества в тези градове. През 2024 г. е честван 75-годишнина от основаването на Българското културно-просветно дружество в Аделаида (Австралия), на която посланикът в Австралия е връчил почетна грамота от Изпълнителния директор на Изпълнителна агенция за българите в чужбина. Посолството в Канбера поддържа онлайн контакт с организациите на българите в Нова Зеландия.

Понастоящем в Българско неделно училище „Васил Левски“ към посолството в Токио се обучават 21 деца, като занятията се провеждат два пъти месечно. С активната подкрепа и съдействие на посолството в Токио, през март 2024 г. е учредена първата българска организация в регион Кансай (Япония) – читалище „Кокиче“.

По време на организирана от посолството в Джакарта среща на президента Румен Радев с българската общност в Сингапур, в рамките на неговото посещение в страната през октомври 2024 г., са обсъдени възможностите за разкриване на неделно училище в Сингапур, каквото желание имат сънародниците ни там.

Дипломатическите ни представителства оказват съдействие за укрепване на сътрудничеството между български и чуждестранни университети от региона, за развитие на българистиката в Китай, Япония, Индия и Република Корея.

За региона на дирекция „Америка“
Северна Америка

САЩ

Сред приоритетите в дейността на **Посолството на Република България във Вашингтон** е подкрепата за българската общност и неделните училища чрез поддържане на активен диалог и координация, съдействие по компетентност, включването им в инициативи на мисията, както и чрез участие на представители на посолството в честванията на национални и традиционни български празници. През 2024 г. в посолството бяха организирани редица срещи с представители на образователните и културни центрове от консулския окръг, включително Клуба на българските професионалисти и Центъра на българската общност, за обсъждане на съвместни инициативи и възможности за по-тясно сътрудничество в изпълнение на общата мисия – съхраняване и предаване на българското културно наследство зад граница.

На територията на консулския окръг на посолството функционират 14 български неделни училища (БНУ), регистрирани към МОН. Те развиват активна образователна и културна дейност и полагат целенасочени усилия за съхраняване на българския език, култура, национално самосъзнание и традиции. Благодарение на последователната си работа през годините, тези училища се утвърдиха като естествени духовни и културни центрове на българската общност в САЩ.

По-значими събития през 2024 г. са участието на министъра на външните работи Иван Кондов в отбелязването на 10-годишнината от създаването на Българското неделно училище „Христо Ботев“; участието на ученици от Българския образователен и културен център „Св. Климент Охридски“ в ежегодния Европейски детски фестивал в библиотека „Мартин Лутър Кинг“ по инициатива на Делегацията на ЕС във Вашингтон; танцов спектакъл в Националната катедрала във Вашингтон на детската танцова група „Здравец“ и фолклорният ансамбъл „Жерава“ към БОКЦ „Св. Климент Охридски“ като част от програмата на 85-ото издание на международното цветно изложение „Flower Mart“; представяне на танцова програма от представители на българските неделни училища от района на Вашингтон като специални гости на честването на Националния празник на България в Библиотеката на Конгреса на САЩ и в рамките на „Деня на отворените врати“ в българското посолство.

В консулския окръг на **Генералното консулство на Република България в Ню Йорк** функционират 12 неделни училища. През септември 2024 г. бе открито за първи път и българско неделно училище в щата Роуд Айлънд „Български гласчета”. Всички училища, с изключение на две, са обхванати от финансовите инструменти на МОН.

Генералното консулство в Ню Йорк активно подкрепя всички образователни инициативи на територията на консулския окръг. Специално внимание в работата на ГК-Ню Йорк бе отделено на началото и приключването на учебната година в българските неделни училища в североизточната част на САЩ. Осъществяван бе редовен контакт с всички български училища в Ню Йорк и голяма част от тези в останалите щати в консулския окръг. Генералното консулство подкрепяше и популяризираше организирането в български неделни училища на тест по български език и литература със Софийския университет „Св. Климент Охридски” за придобиване на сертификат за двуезичност (*Seal of Biliteracy*), който има международна валидност. ГК-Ню Йорк активно се включи и в популяризирането на езикови курсове по български език за възрастни, включително към Университета в Питсбърг, както и към българските училища в консулския окръг.

През 2024 г. броят на БНУ в консулския окръг на **Генералното консулство на Република България в Чикаго** е 13 , като всички училища са регистрирани към МОН, съгласно условията на ПМС №90/29.05.2018 г. или по програмата „Роден език и култура зад граница“.

БНУ има още в Детройт (Мичиган), Минеаполис-Сент Пол (Минесота), Сейнт Луис (Мисури), Синсинати (Охайо) и Кълъмбъс (Охайо). Всички училища функционират съгласно законодателството на САЩ и изискванията на Министерството на образованието и науката на Република България.

ГК-Чикаго участва активно в живота на българските неделни училища в Средния Запад на САЩ. Това става посредством организиране на периодични работни срещи с директорите на училищата, участие в срещи с родителските активи, срещи с педагогическите състави на училищата, участия в прояви. Генералният консул присъства, при възможност, на всички събития, на които е поканен. Запазва се и расте интересът от страна на български ученици към участие в програмата „Печат за двуезичност" (*Seal of Biliteracy*), завършваща с полагане на изпит за владеене на български език.

Към 31.12.2024 г. на територията на консулския окръг на **Генералното консулство на Република България в Лос Анджелис** съществуват 10 български неделни училища, в градовете Лос Анджелис, Сан Диего, Сакраменто, Ървайн, Лас Вегас, Финикс, Сънивейл, Конкорд и Сиатъл. По-голямата част от тях се финансират по ПМС №90 от 2018 г. В градовете Сънивейл и Конкорд функционират клонове на едно и също учебно заведение „Хан Аспарух".

През изминалия отчетен период беше открито едно ново учебно заведение на територията на консулския окръг на ГК-Лос Анджелис – начално училище „Българче", гр. Лас Вегас. През годината генералният консул в Лос Анджелис участваше в различни събития, включително откриване на учебната година, връчване на удостоверения за завършен клас, провеждане на коледни и други тържества.

Канада

В консулския окръг на **Посолството на Република България в Отава** попадат три неделни училища. Посолството полага усилия за сътрудничество с тях и за подпомагане на всички техни проекти и родолюбиви инициативи, целящи запазването на културната и националната идентичност на младото поколение и на връзките му с България, поддържането на българския дух, популяризирането на езика, историята и културата на България, както и на дейностите, свързани със съхраняване на българския фолклор. Продължава успешното сътрудничество между ДП-Отава, МОН и ИАБЧ.

ДП-Отава се включи активно в отбелязването на важни празнични дати по случай Рождество Христово, Нова година, 24 май и други. Посолството даде своя принос във връзка с разпространението на информация и набиране на кандидатури от страна на български организации относно осъществяване на програми на МОН и ИАБЧ за насърчаване и подпомагане на българските организации и медии извън страната в поддържането и развитието на българската култура и език, в отбелязването на различни празници.

През учебната 2024-2025 г. на територията на консулския окръг на **Генералното консулство на Република България в Торонто** функционираха общо пет регистрирани от МОН български неделни училища, както и 3 класа в рамките на канадската образователна система - *Toronto District School Board* и *Peel District School Board*, съответно в Торонто и Мисисага.

Екипът на ГК-Торонто участва редовно във всички събития, свързани с българските неделни училища както в района на Голямо Торонто, така и в района на Ванкувър и провинция Британска Колумбия и Калгари, провинция Албърта.

ГК-Торонто редовно провежда срещи с представители на българските училища в Канада и активно се ангажира с увеличаване на популярността на българския език сред различните групи, които могат да бъдат записани за обучение. Продължава активната

работа на ГК-Торонто във връзка с признаването на българския език като кредитен на територията на провинция Британска Колумбия и Албърта.

Латинска Америка

В **Република Аржентина** и останалите държави на акредитация на посолството на Република България в Буенос Айрес няма функциониращи български неделни училища.

Традиционната българска диаспора е съсредоточена основно в Аржентина, като се наблюдава изключителна активност и динамика в дейността на българските културни дружества, около които е организиран културният живот на българската общност и които с подкрепата на българското посолство развиват самодейност и редовно отбелязват традиционните български празници с фолклорни инициативи и събития, съхраняващи българското им самосъзнание. Наред с усилията за поддържане на българските народни традиции, мнозинството от представителите на българската общност не владеят български език. Независимо от това се наблюдава стремеж от тяхна страна към опознаване на българските им корени и изучаване на родния език.

Посолството активно си сътрудничи с българските културни дружества в гр. Буенос Айрес, Берисо, Пресиденсия Роке Саенс Пеня, Комодоро Ривадавия и Лас Бреняс по отношение на редица инициативи и културни събития, целящи съхраняване на българския дух и култура.

Посолството във **Федеративна република Бразилия** активно подпомагаше дейността на българското неделно училище в Сао Пауло, оказваше му съдействие от разнороден характер – административен, протоколен, финансов (при организиране на съвместни събития) и др., и се включваше в организирани от него събития. Училището има сключен договор с посолството за безвъзмездно ползване на имот, собственост на българската държава. Представител на българското посолство се включваше в организирани от училището събития. През 2024 г. училището и посолството тържествено отбелязаха 15-годишнината от създаването му.

В **Република Куба** и държавите, покривани от посолството на Република България в Хавана, няма български неделни училища. Посолството редовно информира заинтересованите български граждани в страните на акредитация за възможностите да записват децата си за онлайн обучение по български език, география и история на България към български училища, отговарящи на изискванията на МОН. През учебната 2024 – 2025 г. три български деца изучават български език във виртуалните класове на БНУ „Иван Вазов“ в Париж. Посолството в Хавана се стреми да поддържа активни контакти с българските общности и в другите държави на акредитация. Много добро ниво на сътрудничество е постигнато по отношение на българите в Доминиканската република, за което допринася отличното взаимодействие с почетния консул на България в страната. Посолството полага усилия за подпомагане на всички проекти и родолюбиви инициативи, целящи запазването на културната и националната им идентичност и на връзките им с България.

На територията на **Мексиканските съединени щати** и в страните от Централна Америка няма регистрирани български неделни училища. В столицата Мексико има училище с изучаване на български език „Родна реч“, което функционира на частни начала. Създадено е през 2017 г. с цел запазване и разширяване на обхвата на обучението по български език, поддържане на българско самосъзнание и опознаване на българската култура, като предлага уроци по български език за различни нива и групи. Всяка година посолството, съвместно с училище „Родна реч“, организира редица инициативи за отбелязване на български празници и значими исторически събития с децата и техните семейства от българската общност. Посолството оказва разностранно съдействие на училището – финансово и материално (при организиране на съвместни събития),

логистично, протоколно, организационно и др., и спомага за популяризиране на дейността му сред българската общност в Мексико и страните от Централна Америка. През 2024 г. посолството в Мексико дари на училището над 20 детски книги на български език от чуждестранни и български автори, подходящи за различните възрастови групи.

За региона на дирекция „ Близък Изток и Африка“

Израел

По повод наближаването на 1 март – Деня на Баба Марта, на 23 февруари българското посолство, съвместно с Българския културен център в Израел, организираха в сградата на посолството в Тел Авив ателие за изработване на мартеници. В инициативата участваха деца от българското училище в Тел Авив и от българската еврейска общност в Израел, които бяха запознати с многовековната традиция на мартеницата и начина на нейното изработване.

По случай националния празник на България – 3 март, посолството организира образователна среща за българските деца в Израел. На тях най-малките граждани на нашата страна, живеещи в еврейската държава, имаха възможност да се запознаят с историята и традициите ни. В една от залите на посолството военният аташе разказа, показвайки карти и много изображения, за хода на войната, довела до освобождението на България преди 146 години.

По повод Деня на народните будители – 1 ноември, в българското посолство в Тел Авив се проведе среща с представители на българската общност в страната. По време на събитието гостите бяха запознати с делото на Петър Берон – баща на съвременното българско образование, чийто „Рибен буквар“ отбеляза своята 200-годишнина през 2024 г. Прочетени бяха също така откъси от преведени на иврит произведения на писателя Чудомир. По инициатива на българското посолство в Тел Авив, два от най-успешните български филми от последните години бяха показани пред широка публика в Тел Авив. На 27 ноември в Синематеката на столицата се проведе прожекция на филма „Петя на моята Петя“ (2021 г.), заслужил високата оценка на местната публика и провокирал сериозен интерес към историята за живота на българската поетеса Петя Дубарова. Дни по-късно, на 8 декември 2024 г., филмът „Анна“ (2022 г.) на режисьора Боримир Илков-Боно очаквано заслужи аплодисментите на зрителите, влизайки в неофициалната селекция на Филмовия фестивал за солидарност и човешки права (Solidarity Human Rights Film Festival), провел се в Тел Авив през декември 2024 г. Всяка от двете прожекции събра по около 200 зрители, сред които представители на българската общност и дипломатическия корпус, приятели на България, киномани и членове на Синематеката на Тел Авив. На 14 декември посланик Славена Гергова бе специален гост на традиционно провежданата от българската еврейска общност в Израел т.нар. „културна събота“, на която тя сподели впечатленията си от Израел, познанията си за страната и приоритетите на България за двустранните българо-израелски отношения.

През 2024 г. посолството продължи да оказва подкрепа за дейността на Българското училище в Тел Авив, чиято учебна година за 2024-2025 г. бе открита на 15 септември, след едногодишно прекъсване поради избухналата на 7 октомври война между Израел и Хамас. Заместник-ръководителят на мисията Юлиан Якимов поздрави децата в българското училище по радостния повод. Посланик Гергова взе участие в тържеството, организирано в Българското училище в Тел Авив по повод 24 май – Ден на светите братя Кирил и Методий, на българската азбука, просвета и култура и на славянската книжовност. В събитието взеха участие бивши и настоящи ученици на училището, както и други деца от българската общност в Израел. На 18 декември, съвместно с Българския културен център в Израел, в българското училище в Тел Авив бе организирано събитие за изработване на традиционните български сурвачки.

Сирия

Разкрит беше конкретен потенциал чрез работата с неправителствени организации в рамките на културен клъстер към посолството, с което те биха могли да се включат самостоятелно или съвместно в проекти на местни неправителствени структури, както и Сирианската православна църква. Извършена беше и специализирана дейност по създаване и поддържане на списък с българските граждани и членове на семействата им, които бяха засегнати от ескалацията, довела до смяната на държавното управление, и възникналата необходимост от тяхна доброволна евакуация.

Ливан

Посолството на Република България продължи да поддържа постоянна готовност да оказва необходимото съдействие по консулска линия на българските граждани на територията на Ливан и Сирия, като след 29.09.2024 г. същото се изрази в извеждане на пребиваващите в страната българи, чрез осигуряването на безопасен начин за достигане на територията на България.

През първата половина от отчетната година продължи и обучението по роден език в Българското училище „Иван Вазов“ към посолството. Тази дейност не можеше да бъде продължена за учебната 2024-2025 г. по обективни причини, свързани със заболяване на титулярния преподавател и особено с крайното влошаване на средата за сигурност в приемащата държава, непозволяващо нормалното провеждане на учебни занятия. Процесът по извеждане на български граждани от Ливан също представляваше естествена причина за временно преустановяване на учебния процес.

Йордания

Неделното училище целенасочено и успешно функционира и развива своята самостоятелност в обучителните си дейности, като съставът на посолството, начело с посланика регулярно и активно подпомага процеса по реализиране на разнообразните му дейности и инициативи. През годината учениците, учителите и родителите активно участваха в различни творчески конкурси, рецитали, прожектиране на филми, украсяване на елха, Коледна работилница 2024 г. и други. В часовете на клуб „Родолюбие“ учениците изучаваха народни песни и танци, символика и природни и фолклорни области.

Египет

Посолството на Република България в Кайро отбеляза Националния празник 3-ти март и 146-та годишнина от Освобождението на страната ни с официален прием. На събитието присъстваха над 200 гости, сред които високопоставени представители на египетското правителство и Министерството на външните работи на Египет, ръководители на дипломатически мисии, представители на египетските академични и културни среди, на египетския и българския бизнес, на медиите и българските общности в Египет и Судан. На 24 май 2024 г. в Посолството на Република България в Кайро беше тържествено отбелязан Денят на светите братя Кирил и Методий, на българската азбука, просвета и култура и на славянската книжовност. Участие в събитието взеха представители на българската общност в Египет и Судан, техните семейства и приятели на България. На 19 декември 2024 г. в Посолството на Република България в Кайро се проведе традиционното коледно парти, което посетиха представители на българските общности в Египет и Судан. В приветствието си посланик Деян Катрачев благодари на българите в двете африкански държави и членовете на техните семейства за поддържаната силна връзка с посолството, като ги увери, че винаги могат да разчитат на подкрепата на мисията както в добри, така и в кризисни времена и обстоятелства.

През периода ДП-Кайро изпълни успешно проект по план-програма с дейности на МВнР и на българските ДКП в чужбина в областта на публичната, културната и дигиталната дипломация и стратегическите комуникации за 2024 г., свързан с

инсталиране на дигитален екран до входа на Посолството за прожектиране на рекламни видео и фотоматериали, на които се презентират предоставени от БНТ видеоклипове, популяризиращи българската култура, национален бит и ценности. В началото на ноември 2024 г. посланик Катрачев прие в посолството представителки на българската общност в Египет за обсъждане на възможностите за възстановяване дейността на българското неделно училище „Св. Св. Кирил и Методий“, функционирало до 2016 г. Направен бе преглед на изискванията за осъществяване на дейност и условията за изготвяне на предложение за вписване в списъка на българските неделни училища в чужбина. Посланик Катрачев потвърди още веднъж готовността на посолството за оказване на подкрепа за възстановяване на дейността на училището, като изясни възможностите на мисията в тази връзка. Договорено бе да бъдат предприети по-нататъшни стъпки за изпълнение на изискванията, необходими за стартиране на процедура по кандидатстване.

Мароко

Учебните дейности на БНУ „Родолюбие“ се провеждат в помещенията на ДП Рабат, както и в сградата към посолството в Казабланка. От страна на посолството е оказвано съдействие на ръководството на училището за успешното и безпроблемно протичане на учебния процес. Бяха дадени препоръки за активно прилагане на присъствената форма на обучение на учениците.

Тунис

Оказвана бе ефективна защита на интересите на българските граждани на територията на Тунизийската република, като бяха поддържани тесни контакти с българската общност.

На фейсбук страницата на посолството редовно бе публикувана информация за дейността на мисията, важни съобщения за българската общност като провеждането на парламентарните избори, честването на празници, успехи на български спортисти, писатели и др.

На 4 март 2024 г. посланик Веселин Дянков даде прием в посолството в Тунис по случай Националния празник на България. На събитието присъстваха над 150 гости – посланици и дипломати, представители на тунизийските бизнес среди и българската общност.

Алжир

Посолството поддържа активни контакти с българската общност в Алжир. Осигурява възможност за провеждане на редовни срещи на дружеството „Райна Княгиня”, на които се предоставя информация за значими събития в България и за промени в българското законодателство, засягащи техните правни интереси. Срещите се организират и по конкретни поводи, така че да способства за запазване и развитие на българската идентичност, култура и духовни ценности, През годината Дружеството на българските гражданки „Райна Княгиня“ проведе две от своите сбирки в салона на посолството – на 14 януари 2024 г. по повод Бабин ден (21 януари) и на 14 декември 2024 година – предпразнична коледна среща.

Саудитска Арабия

Общността включва предимно високо квалифицирани работници и специалисти от България, които работят в различни сфери на саудитската икономика, вкл. на ръководни позиции в местни компании. Създадени са групи в Уатсап и във Фейсбук, където по-голямата част от българската общност участва и където ДП Рияд разпространява важна информация от интерес на нашите съграждани.

Българската общност е основен елемент в събитията, организирани от Посолството. Общността бе поканена на честванията на 3-ти март, както и бе

организирана традиционната среща-коктейл с нея по повод 24 май, коледните и новогодишни празници.

Обединени арабски емирства

През отчетната година беше оказвано постоянно съдействие и подкрепа на дейността на училище „Камбана“ в Абу Даби и училище „Българче“ в Дубай, както и на Клуба за автентичен фолклор „Здравец“ в Дубай. По случай Националния празник на Република България, на 3 март 2024 г., в балната зала на Jumeirah Creekside Hotel в Дубай, беше организиран, съвместно от ГК – Дубай и П – Абу Даби, прием с културна програма, изложба и коктейл за българската общност в ОАЕ. През м. май м. г. П – Абу Даби и ГК – Дубай организираха „Дни на българската просвета в ОАЕ“, посветени на отбелязването на 24-ти май – Ден на светите братя Кирил и Методий, на славянската писменост и българската просвета и култура. На 15 юни 2024 г. с благословението на Негово Светейшество Йоан X, патриарх на Антиохия и целия Изток, и по решение на Св. Синод на Българската православна църква – Българска Патриаршия (БПЦ-БП), Пловдивският митрополит Николай и Западно- и Средноевропейският митрополит Антоний отслужиха литургия на български език в Дубай. На 26 септември м. г. Посолството и Училище „Камбана“ взеха участие с български щанд в традиционното отбелязване на Европейския ден на езиците, който през 2024 г. отново се проведе в Испанското училище в Абу Даби. На 19 октомври 2024 г. с благословението на Негово Светейшество Йоан X, патриарх на Антиохия и целия Изток, и по решение на Св. Синод на Българската православна църква – Българска Патриаршия (БПЦ-БП), Пловдивският митрополит Николай, Западно- и Средноевропейският митрополит Антоний и Сливенският митрополит Арсений отслужиха литургия на български език по повод патронния празник на Българската православна община в ОАЕ – Св. Иван Рилски Чудотворец. Богослужението се проведе в храма на Антиохийската патриаршия „Св. Благовещение” в Дубай. На 1 ноември 2024 година, по повод Деня на народните будители, ГК – Дубай, съвместно с П – Абу Даби, организира първата за региона на Близкия Изток премиера на книгата „Истории от ръчния багаж” на български журналист Георги Милков.

Кувейт

Посолството запази своята роля на свързващо звено на сънародниците ни с България, като се стремеше своевременно и според възможностите си да откликва на техните нужди и проблеми. Посолството винаги е било на разположение на българската общност за организиране на културни мероприятия, чествания по повод българските празници и др. Занятията на Българското неделно училище „Св. Св. Кирил и Методий” към посолството на Република България в Кувейт, в което през учебната 2023/24 г. се обучаваха 28 деца, винаги са се провеждали в сградата на посолството. Тази година училището прие един нов клас с първокласници от осем ученика.

Катар

Поддържаха се постоянни контакти с представители на българската общност в Катар, която към настоящия момент остава в рамките на около 300 души, от които около 50 са непълнолетни български граждани. За тази цел продължи да се използва и наличната база данни с координати на българите в Катар. Предвид недостатъчния брой ученици, както и трудности при намиране на хабилитирани учители за провеждане на учебните занятия, ДП – Доха оказва съдействие на желаещите да се присъединят към вече функциониращите неделни училища в страни от региона. Бяха организирани, редица събития от публичен характер, с участието на представители на българската общност в Доха, като традиционната среща-коктейл по случай Националния празник на страната 3 март в сградата на посолството, по време на която почетни гости бяха български атлети участници в световното първенство по водни спортове.

Нигерия

Връзката с българските общности се поддържа по следните начини: (1) организиране на събития при пътуванията на извънредния и пълномощен посланик до съответните градове, като такива събития бяха организирани в Лагос (май 2024 г.), в Кацина (април 2024 г.) и в Акра (юни 2024 г.); (2) създадените групи (чрез онлайн апликации) за съответните общности, чрез които се обменя в реално време информация за консулски процедури, обстановката на сигурност в някои райони на приемащата държава и др.; (3) продължаване в сътрудничество с Националната библиотека „Св. Св. Кирил и Методий“ и МВнР на развитието на библиотеката за литература на български език към Посолството в Абуджа.

Южна Африка

Посолството продължи да работи активно с представителите на българските общности в РЮА и страните на акредитация. Изградените близки отношения с ръководствата на Сдружението на българите в РЮА и българското неделно училище „Слънчо“ дават плодотворен резултат. Подпомагани бяха инициативи, насочени към поддържане на знанията по български език, съхранението на националните традиции, обичаи, култура и идентичност. Посолството установи контакт с новото ръководство на Изпълнителната агенция за българите в чужбина за осигуряване на книги, компакт дискове и др. пособия за обучението по български език в неделното училище. През отчетния период бе реализирана значима културна инициатива за популяризирането на българското изкуство в Република Южна Африка. На 4 октомври 2024 г. в Националната библиотека на Южна Африка беше открита карикатурната изложба „Нашият общ свят – усмихнати послания от България“. Събитието се осъществи съвместно с Музея „Дом на хумора и сатирата“ в гр. Габрово и Националната библиотека на Южна Африка в рамките на проект за публична дипломация. След успешното представяне в Националната библиотека изложбата бе репликирана сред българската общност в Република Южна Африка и изложена в Българския културен център в Мидранд.

Етиопия

На територията на Етиопия в момента със статут за продължително пребиваване живеят общо трима български граждани. От тях двама живеят в Адис Абеба, а един в южната част на страната. Управляващият посолството е установил връзка с всеки един от тях, като по случай 3 март и 22 септември – Ден на независимостта, в посолството бяха организирани срещи с българските граждани.

За региона на дирекция „Двустранно европейско сътрудничество“

Подпомагането на дейността на БНУ и активното насърчаване на откриването на нови български училища, продължава да бъде един от постоянните приоритети, залегнали в дейността на ДКП. Усилията в това направление намират израз в поддържането на постоянни контакти с организации и сдружения на българите в чужбина и в организирането на събития и инициативи в областта на културата и образованието в подкрепа и с участието на българските общности. Налице е активно взаимодействие на ДКП с МОН, ИАБЧ и други институции с отношение към обезпечаването и подобряването на условията за работа на БНУ.

През 2024 г. мисиите ни полагаха усилия за различни форми на подпомагане на българската общност. Оказваха съдействие за намиране на подходящи помещения за провеждане на учебни и извън учебни занятия, вкл. отбелязване на празници, в БНУ, в т.ч. и предоставяха помещения за безвъзмездно ползване, според възможностите на ДП и КП. Осведомяваха ръководствата на училищата за възможностите за кандидатстване за финансиране на дейността им от Министерството на образованието и науката, на предпоставките за признаване на етап от образованието в чужбина от Инспектората по

образование към МОН, на възможностите за полагане на матури за средно образование в България, както и възможностите за продължаване на образованието в български висши учебни заведения. Участваха в инициативи и проекти – при откриване/закриване на учебни години, проекти в сферата на културата, образованието, за поддържане на български обичаи и традиции, в църковни служби и др. Предоставяха дарения или координираха получените дарения за нуждите на БНУ. Организираха и провеждаха честванията на бележити дати и годишнини за съхраняване на българското национално самосъзнание и идентичност.

Австрия

На тържествена церемония през 2024 г. посланикът дари на българското училище „Св. св. Кирил и Методий“ компютърна техника от МВнР, която да подпомогне обучителния процес. Посолството положи значителни усилия, насочени към съхраняване на Българския лекторат към Института по славистика във Виенския университет и издигането на неговия авторитет. Наградата за най-добър студент по българистика, целяща увеличаване на популярността на специалността бе възобновена през 2024 г. от Посолството. Дипломатическата мисия съдейства за участието на фолклорен ансамбъл „Китка“, Виена и детския състав на фолклорна група „Пендари Виена“ на тържеството на откритата сцена на една от най-посещаваните улици във Виена по повод на Деня на Европа през май. За поредна година българи от цяла Австрия се събраха през май на виенския площад „Карлсплац“ за превърналото се в традиция „Голямо българско хоро“, в което участие взеха фолклорна група „Пендари Виена“, фолклорният състав „На Хорото-Грац“, както българи и гости на австрийската столица. В началото на декември във Виена се проведе юбилейното Десето издание на международната студентска интердисциплинарна конференция по българистика за бакалаври, магистри и докторанти, организирано от Българския културен институт „Дом Витгенщайн“, със съдействието на посолството. Конференцията бе открита от г-жа Илияна Йотова, вицепрезидент на Република България. В рамките на посещението си, вицепрезидентът проведе среща с директорите на българските училища в Австрия.

Белгия

Учредяване на Българска православна мисия „Св. Злата Мъгленска“ в гр. Антверпен, реализирано по инициатива на сдружение „Извор“; Провеждане на Международен фестивал на мартеницата, организиран от Българската културна асоциация с участието на България, Румъния и Молдова, подкрепен от българското посолство. България бе домакин на изданието за 2024 г. на Шестия фестивал на българската книга, организиран от Българската културна асоциация в Белгия в сътрудничество с издателство ICU и с подкрепата на посолството на Република България – ежегодно събитие, което предоставя платформа за съвременни български автори и стимулира четивната култура сред диаспората;

Празничен концерт „Мост между култури“, посветен на 24 май. Събитието бе част от проекта „Reconnection“ на белгийския пианист и композитор Даниел Верстапен и включваше съвместни изпълнения с българската певица Нина Николина, солистката на Брюкселската филхармония Марина Барская и хоровете „Булгапея“ и „Фуриоза“. Концертът, организиран с подкрепата на посолството и Българската културна асоциация „Вълшебния глас“. Културни прояви и литературни събития с участието на български автори, сред които Светлозара Кабакчиева, Рене Карабаш, проф. Мари Врина-Николов, както и среща-дискусия с проф. Христо Пимпирев относно българското участие в антарктическите научни изследвания. В рамките на дейностите, насочени към българската общност в Люксембург, в сътрудничество с клуб „Гайда“ и Българо-Люксембургското сдружение „d’Bréck“ бе открита изложба от 30 рисунки и представена едноименната книга-фотоалбум „Деца на въображението“, дело на българския художник

и автор Греди Асса, в които оживяват образите на велики български творци като Владимир Димитров-Майстора, Дечко Узунов, Иван Вукадинов, Жорж Папазов, Жул Паскин и други.

Германия

Посолство - Берлин

През 2024 г. беше развивано успешно координирано сътрудничество на ДКП на Република България в Германия с немските институции за оказване на съдействие по компетентност за подпомагане на българските общности на немска територия, в т.ч. проследяване на демографската и политическа ситуация в Германия, изготвяне на справки, обзори, информационни материали по отношение на пазара на труда и трудовата заетост, равнището на безработица, броя на получателите на социални помощи, тенденциите на развитие на миграционните процеси към Германия и др. (бел.: през последните години се наблюдава засилен интерес на българската диаспора за завръщане в Родината). Беше предоставяна информация и съдействие по запитвания, свързани с проблеми по завръщане на български граждани в България – по пенсионни, образователни, данъчни, трудови и здравноосигурителни и др. въпроси. В отговор на увеличения интерес СТСВ-Берлин, в сътрудничество с ГК – Мюнхен и Консултативния център „Справедлива мобилност“ за Бавария организира и проведе информационни дни за български граждани в провинция Бавария, на 13 и 14 септември 2024 г. Подобни информационни дни и кариерни форуми, целящи да подпомогнат завръщането на българи в Родината, са планирани за следващите години в консулските окръзи Берлин, Франкфурт на Майн и Дюселдорф. Бе развивано успешно сътрудничество с местните български общности за подпомагане на интеграцията на българските граждани в Германия, но и отстояването на правата им и запазването на тяхната културна идентичност. (Бел: През 2024 г. в ДП Берлин бяха проведени множество срещи с представители на културни, спортни, образователни организации и сдружения, консултантски организации, социални работници, педагози и психолози, бяха организирани множество съвместни мероприятия. Ръководният състав и дипломатическите служители на Посолството извършиха редица посещения на български общности по места). Разглеждаха се с особено внимание постъпили сигнали за дискриминация на български общности или представяне на българските граждани в немските медии в негативна светлина. Така например в края на 2024 г. беше осъществено съвместно посещение в град Дуисбург във връзка с решаване на социални и трудови проблеми на български граждани в региона. Подобни срещи през 2025 г. са планирани и за общините Гелзенкирхен, Мюнхен, Офенбах, Манхайм, Хамбург и др. Беше поощрявано самоорганизирането и сдружаването на българските граждани, там където има желание за това, с цел по-ефективно отстояване на интересите им пред местните власти.

Генерално консулство - Франкфурт

През 2024 г. учениците от БНУ редовно участваха в конкурси и състезания, организирани от МК и ИАБЧ, както и в благотворителни инициативи на ГК и българските дружества като „Коледа в кутия“ и „Прегърни доброто“. Под патронажа на генералния консул на 8 юни 2024 г. в Кобленц се проведе VIII-ият Международен конкурс по четене на български език в чужбина „Аз Буки Веди“ за ученици от 1 и 2 клас. В него участваха 37 деца от 15 неделни училища в Германия, Англия, Италия и Франция, като победителите получиха грамоти и награди от Генералното консулство във Франкфурт. Тържествено бе отбелязана 15-ата годишнина от създаването на българското неделно училище „Аз Буки Веди“ в Кьолн. Генералният консул отличи с почетни грамоти за заслуги в областта на образованието ръководителя на училището и двама от първите му преподаватели. Грамоти за издигане авторитета на България получиха и

ученици в 9 и 10 клас на училище „Васил Левски“ – Саарбрюкен за заснемане на филма „Българските следи в Саарланд – академични истории за малки и големи“ по програмата на МОН „Неразказаните истории на българите“. Българските училища получиха книги за своите библиотеки, предоставени от българските изложители на Франкфуртския панаир на книгата. С координацията на мисията ни бе проведена среща в края на ноември 2024 г. на представители на ИАБЧ с представители на българските дружества и ръководителите на училища от консулския окръг. В открит диалог бяха обсъдени множество въпроси и споделен опит.

Генерално консулство - Мюнхен

През изминалия отчетен период бяха организирани информационни дни, в рамките на които гражданите получиха консултация относно права и задължения на пазара на труда, прилагане на правилата за координиране на схемите за социална сигурност по отношение на парични обезщетения за безработица и пенсии за старост, командировани работници, здравно осигуряване, социално подпомагане и др. През септември 2024 г. по инициатива на ГК-Мюнхен бе организирана среща на всички български училища в Бавария и Баден-Вюртемберг, на която бяха връчени дарения за всяко училище от страна на ГК. Целта на срещата бе осъществяване на обмен на опит, установяване на добри контакти и мрежа между училищата в консулския окръг.

Унгария

През май 2024 г. в Унгария бе открит нов Български образователен и културен център. Посолството оказа съдействие за провеждане на съвместна българо-унгарска културна проява, превърнала се в традиция – Национален конкурс за българска и унгарска поезия в Шумен.

Чехия

През 2024 г. Посолството подкрепи провеждането на 24-то издание на мултиетническия фестивал „Цветна планета“, като в неговите рамки се провежда и фестивал „Цветен регион“, посветен на официално признатите от Чешката държава общности, живеещи в областта Усти над Лабе.

Под патронажа на българския посланик Данчо Мичев и с подкрепата на местната управа през 2024 г. в Прага бе осъществен проектът „Българската следа в Прага – Будители”. В рамките на проекта са поставяни информационни табла под табелите на улиците, носещи български имена в пражкия квартал „Модржани”.

Словакия

През 2024 г. бе подписана петгодишна Програма за сътрудничество между Министерството на образованието и науката на Република България и Министерството на образованието, изследванията, развитието и младежта на Словашката република. В съответствие с подписания документ, двете страни ще обменят ежегодно студенти, докторанти, изследователи и преподаватели, ще подкрепят преподаването на словашки език и литература и на български език и литература в своите висши учебни заведения.

Дания

Действащите на територията на Дания български училища са НПО-та с финансиране по програми на ЕС или на съответните датски общини. Нито от едно от тях не се финансира по програми от България поради целите на обучението и невъзможността да се покрият критериите по ПМС за неделните училища зад граница. В тази връзка, Посолството инициира среща между българската общност и представители на ИАБЧ. Акцентът на срещата беше предоставянето на информация на ръководителите и учителите относно конкретни възможности за кандидатстване по програми, напр. „Роден език и култура зад граница“ на МОН. Дипломатическата мисия се старае своевременно да информира чрез своите комуникационни канали представителите на българската диаспора относно различни национални програми, проекти и конкурси по

линия на МОН, МК и ИАБЧ. За по-добра координация при провеждане на културни мероприятия, обмен на опит и информация, Посолството създаде група в WhatsApp, която включва всички представители на българските училища, дружества и фолклорни формации в Дания. Посолството силно подкрепя старанието и усърдието на училищата и организациите да съхраняват българските традиции и обичаи, поддържането на връзките с родината и популяризирането на българското културно наследство сред младото поколение. Мисията се включва активно в разпространяването на предстоящи културни и музикални събития, като оказва логистично съдействие на гостуващите български артисти и музиканти.

Ирландия

Работата с българската общност в Ирландия през 2024 г. продължи да се осъществява главно чрез Българския образователен и културен център в Ирландия (БОКЦИ), Българска асоциация за образование „Райна Княгиня“, дружество с нестопанска цел „Васил Левски“ от град Шанън и неделните български училища в Ирландия, които са пет /четири училища и един клон на училище/ - „Азбука” в Дъблин, „Райна Княгиня“ в Дъблин и Корк, „Васил Левски“ в Шанън, „Христо Ботев“ в Тюламор. Българският посланик и консулът участваха както в общите събрания и тези на родителите, така и в организираните от училищата тържества и празнични събития. Със съдействие и подкрепа от страна на посолството, лекторатът по български език, литература и култура към университета Тринити Колидж Дъблин (TCD), успешно продължи работата си и през учебната 2024/25 г.

През 2024 г. се реализира четвъртото издание на Наградата на посланика на Република България в Ирландия за ученици и студенти от българската общност в страната. Темата за 2024 г. беше „Бъди посланик на България – страната, която…“ – формат на конкурса беше есе или текст, придружен с визуална презентация. През отчетния период дипломатическата мисия организираше редовно културни събития по различни поводи, основната цел на които бе не само съхранение на българските културни и образователни традиции, но и популяризиране на българската култура и литературно творчество. Реализирани бяха множество събития с различни групи от общността, като водещото бе разбирането, че посолството и българите в Ирландия могат да бъдат партньори в организирането на голяма част от събитията. Голяма подкрепа в тази посока оказа дирекция СКПД в МВнР чрез програмата за публична, културна и дигитална дипломация и стратегически комуникации за 2024 г. По линия на тази програма бяха успешно реализирани четири големи проекта. Много добро съдействие през годината оказваше ИАБЧ и Културният институт към МВнР. Част от организираните мероприятия на посолството бяха лекции, изнесени от посланика на Република България в Ирландия по повод Международния ден за възпоменание на жертвите на Холокоста, дискусия по повод Международния ден, посветен на момичетата в областта на информационните и комуникационните технологии, концерти на български изпълнители, сред които квартет „Славей”, интерактивни музикални лекции на певиците Десислава Добрева и Десислава Христова, среща-разговор със световноизвестния български писател Георги Господинов, носител на множество награди, включително на Международен Букър за 2023 г., излъчване на документалния филми „105 минути София – историята на града” и среща със създателите му Камен Воденичаров и Георги Милков, представяне на инсталации на модерно изкуство на българските творци д-р Ники Колиър и Тодор Геров в рамките на Вечерта на културата и отворените врати в Дъблин през м. септември. През 2024 г. посолството оказа съдействие на ИАБЧ и две български училища в Ирландия от Дъблин, Корк и Шанън за подготовка и презентиране на първата двуезична българо-ирландска книга.

За първи път бяха проведени консултации по трудово-социални въпроси за българите в Ирландия с активното съдействие на СТСВ към посолството в Лондон, акредитирана и за Ирландия. Работните посещения и срещите с ирландските партньори, както и с представители на Европейския орган по труда, значително подпомогна последващото обработване на исканията и разрешаването на сложни казуси, което подобри достъпа на българските граждани до техните права. Организирането на информационен ден за българските граждани бе високо оценено. Предоставена бе и информация за кариерни възможности при тяхно завръщане в България.

Полша

Посолството поддържа активни контакти, подкрепя инициативи на българската общност. Във фокуса на този аспект от дейността на посолството е съдействието и последователната подкрепа за неделното училище „Дора Габе“ във Варшава и филиала му в Краков /осигурени бяха от посолството и дарени на училището в двата града компютърни конфигурации през 2024 г.; предоставени бяха книги и учебни помагала за училището, а за учениците – провеждането на традиционния конкурс за творби на тема, свързана с България с награда от посланика на Република България в Полша; включването им за участие в честванията на Националния празник, на 24 май и др. Контактите на Посолството с българската общност бяха осъществявани предимно в населените места с компактна маса българи и функциониращи дружества. В Полша са регистрирани: дружеството „Христо Ботев” – Варшава, дружество към неделното училище „Дора Габе“ във Варшава и в Краков, както и дружествата „Приятели на България“ и „Св.св. Кирил и Методий“ във Вроцлав. Отчитайки новите реалности, следва да се отбележи, че по-младите представители на българската общност са активни предимно в социалните мрежи, където създават групи по градове, комуникират посредством тях и нерядко провеждат срещи на живо по различни поводи и празници. В най-популярната платформа Фейсбук съществуват групи на българите в Полша, във Варшава – 2 групи, Краков и Вроцлав.

Посолството участва редовно в проявите, организирани или провеждани с участието на двата танцови ансамбъла, функциониращи на територията на Полша: „Иглика“ – Краков (с над 80-членен състав от три генерации полски граждани) и „Булгарика“ – Варшава. Също така тези групи се канят в организираните от посолството, БКИ и Националното туристическо представителство във Варшава за участие в различни прояви, като например: Коледния благотворителен базар на дипломатическите представителства – Варшава; туристически и др. представяния на България в Полша. Връзката на Посолството с българските общности на територията на Полша е поддържана и в рамките на организирани от Посолството и Българския културен институт събития, които се радват на значителен успех и посещаемост.

Португалия

През 2024 г. Посолството продължи активно да подпомага Португалско-българската асоциация „Св. св. Кирил и Методий“ и ръководеното от нея неделно училище, вкл. предоставяйки за безвъзмездно ползване помещение в посолския комплекс за провеждане на учебните занятия и извънкласните дейности. Представители на мисията редовно присъстваха на организираните от неделното училище тържества. Продължена бе практиката отбелязването на Деня на светите братя Кирил и Методий, на българската азбука, просвета и култура и славянската книжовност да бъде съвместно организирано с Португалско-българската асоциация и отворено за всички представители на българската общност в Португалия. През отчетната година Посолството оказа ценно съдействие за подготовката и успешното реализиране на участието на вицепрезидента Илияна Йотова в инициирания от Португалско-българската асоциация „Св. Св. Кирил и Методий“ и Министерството на образованието и науката форум „Иновативни методи и

материали за преподаване на история и география на България“ (Лисабон, 13-15 март 2024 г.). Проявата, под патронажа на вицепрезидента, събра учители от български неделни училища от 15 държави. Същевременно, през годината бе поставен акцент и върху инициативи с фокус върху засилване на информираността и укрепване на връзките и сплотяване на българската общност в Португалия. През отчетната година Посолството създаде свой профил във „Фейсбук“, който бързо се утвърди като ефективен канал за диалог с представителите на българската общност, осигуряващ редовна информация за културни събития с българска тематика или изяви на български творци в Португалия. Израз на стремежа на Посолството за предоставянето на практически консултации по важни за общността въпроси бе проведената на 15 юни 2024 г. първа информационна среща по трудови и социални въпроси за българската общност с участието на представители на Министерството на труда и социалната политика и Националния осигурителен институт.

Испания

Посолство на Република България в Мадрид:

През изминалата година броят на Българските неделни училища в Испания продължи да бъде най-високият в ЕС. Работата с българската общност зае централно място сред дейностите на посолството. Бяха организирани различни чествания и фолклорни фестивали, които посолството подкрепи по съответния начин. Посолството оказваше съдействие на българските граждани и фирми, както и на граждани и предприятия от Испания. Общо постъпилите сигнали по трудови и социални въпроси от нашите сънародници през 2024 г. са 723 (при 536 през 2023 г.). Бяха проведени 4 информационно-консултативни дни на територията на Испания, по време на които българските граждани бяха запознати с нормативното законодателство по отношение на видовете пенсии, обезщетения, болнични, здравноосигурителни права в Република България и в Кралство Испания, в т.ч. по Европейските регламенти за координация на системите за социална сигурност.

В дейността на Консулската служба (КС) през 2024 г. се наблюдаваше тенденция към нарастване на броя на българските граждани без средства за прибиране в родината, както и на голям брой български граждани (пълнолетни и непълнолетни) в испански болници и приюти, като много от тях често бяха без лични документи, без средства, без семейна подкрепа и др. И през 2024 г. продължиха проблемите с български деца, намиращи се в испански социални служби и домове. КС-Мадрид оказа многократно съдействие за преминаването на български кораби и самолети през испански териториални води и въздушното пространство на страната. Показателен в това отношение е случаят с българския изследователски кораб „Св. Св. Кирил и Методий“, който имаше някои логистични проблеми, свързани с акостирането му в испанско пристанище.

За първи път на територията на Испания, по инициатива на български граждани в гр. Малага бе открит паметник на светите братя Кирил и Методий. Събитието получи широк отзвук сред българските общности по цял свят, като в него взеха участие посланикът и изпълнителният директор на ИАБЧ.

Генерално консулство на Република България в Барселона:

На територията на консулския окръг на ГК-Барселона (Автономна област Каталуня и Автономна област Арагон, Кралство Испания) функционират общо 6 български асоциации. Към тях дейност развиват 5 български неделни училища и 5 фолклорни състава. В гр. Барселона функционира и основаният от писателя Красимир Дамянов български център за култура „АртХост“. Генералното консулство на Република България в Барселона реализира проект за детско авторско видео „България през моите очи“, осъществен в рамките на План-програмата с дейности на МВнР и на българските

дипломатически и консулски представителства в чужбина в областта на публичната, културната и дигиталната дипломация и стратегическите комуникации за 2024 г. В инициативата се включиха множество българчета, живеещи в Испания, които представиха страната ни със свои авторски видеа в социалните мрежи.

С цел представяне на българската култура, през м. март 2024 г. ГК-Барселона организира изложба на българските артисти Вежди Рашидов и Захари Каменов, която беше посетена от значителен брой български граждани. През м. септември 2024 г. Генералното консулство, съвместно с Университета по библиотекознание и информационни технологии, представи изложба по повод 200 години от написването на „Рибния буквар“, която предизвика значителен интерес сред българската общност. По повод Деня на съединението – 6 септември, ГК-Барселона организира среща на българите в Каталуня и Арагон с вицепрезидента г-жа Илияна Йотова. В рамките на м. октомври Генералното консулство подпомогна провеждането на ежегодния български фолклорен фестивал „България днес и завинаги“, на който присъстваха над 400 наши сънародници. Съгласно приоритетите, залегнали в Плана за 2024 г., ГК-Барселона активно си сътрудничи с българската общност по места за провеждане на изборите за народни представители (9 юни и 27 октомври 2024 г.) и членове на Европейския парламент от Република България (27 октомври 2024 г.), което даде възможност на сънародниците ни да упражнят правото си на глас. Генералното консулство счита, че добър начин за насърчаване на млади българи да се завърнат в България е популяризирането на възможностите за придобиване на висше образование у нас. Възможна дейност по това направление е реализирането от страна на МОН, чрез дипломатическите и консулски представителства, както и чрез българските асоциации и неделни училища, на кампания, чрез която да бъдат представени възможностите за записване в български ВУЗ на деца, български граждани, завършили средното си образование в чужбина, както и презентирането на България като привлекателна дестинация за висше образование. Подобна мярка би спомогнала и за реализацията на тези млади българи на българския трудов пазар.

Генерално консулство във Валенсия:

Дейностите и специални мерки, насочени към етническите българи, живеещи в рамките на консулския окръг на ГК-Валенсия са насочени към решаването на проблемите и съдбите на отнетите към момента 46 български деца от семействата им, съгласно резолюции на местната Агенция за закрила на детето и социалните служби и връщането им в България, както и използването на кампании, които да информират родителите и да ги запознават с правната рамка и стандартите за грижа за децата в държавата, в която пребивават, както и с възможностите за съдействие от страна на българските власти при възникване на случаи, при които гражданите влизат в отношение със социалните органи на съответната държава.

Италия

Посолство - Рим

Дейностите бяха насочени към подпомагане на образователната и културната дейност на асоциации и организации, както и на български творци, живеещи в Италия. Посолството поддържа много добро сътрудничество с организациите на българи на територията на Италия и действащите към тях български неделни училища. Подпомага асоциациите, вкл. чрез разпространяване на различни техни информационни материали и културни инициативи, които се провеждат под патронажа на посолството. Множество прояви на българските сдружения се провеждат в салоните и със съдействието на посолството. Представители на българската общност са редовно канени на различни културни прояви като ежегодния фестивал на българското кино, изложби, представяния на книги на български автори, театрални постановки на гостуващи български актьори,

концерти на танцови ансамбли и др. Посолството подкрепя и подпомага културни инициативи на български художници, които живеят и творят в Италия.

Генерално консулство в Милано:

Дейността на Консулството през 2024 г. беше богата на културни инициативи и включваше организиране, участие и предоставяне на патронаж за културни събития, чествания на български празници, организиране на срещи, дискусии и изложби, насочени към укрепване на връзката на сънародниците ни с българската история, език и традиции. Особено внимание беше отделено на включването на младите хора, студентите и децата в процеса на съхранение на националната идентичност. Генералното консулство в Милано съвместно с българската общност организира и участва в редица културни събития, сред които се открояват Шествието на буквите на площад Дуомо по повод отбелязването на Деня на Светите братя Кирил и Методий, на българската азбука, просвета и култура и на славянската книжовност; тържествено отбелязване на годишнини на Васил Левски, Пейо Яворов, Пенчо Славейков; филмови прожекции, театрални спектакли; честване на Деня на народните будители, както и коледен концерт със широк отзвук сред българската диаспора. През 2024 г. българските творци художникът Алцек Мишев и художникът-иконописец Емил Цеински по инициатива на генералния консул Ана Паскалева бяха удостоени с почетни грамоти на министъра на външните работи на Република България, г-н Иван Кондов, за цялостно творчество и изключителен принос за утвърждаването на българската култура в Италия. Генералното консулство отбелязва като конкретно затруднение липсата на целево финансиране за културни инициативи, което значително ограничава възможностите за по-широко и устойчиво организиране на събития, насочени към съхраняването на националната идентичност. В тази връзка, предлага да се разгледа възможността за целево отпускане на допълнителни финансови средства, предназначени за подкрепа на културни прояви с дългосрочен обществен ефект.

Норвегия

В Кралство Норвегия са регистрирани 7 организации на българската общност. Четири от тях са в Осло – Българо-норвежко дружество за приятелство, Българска православна църковна община „Св. св. Кирил и Методий", българско неделно училище „Родна реч", български самодеен танцов състав „И-ха". Също така в Ставангер е регистрирано Българско културно дружество в област Руголанд и Българо-норвежко дружество „Дан Колов", а в Трондхайм – Българско дружество в Трьонделаг. Посолството поддържа регулярна връзка с ръководството на българските организации с мисията да съдейства за съхранение на националния дух, културата и традициите сред българската общност в Норвегия. Включително, за периода 2024 г. до момента: бе организирана работна среща с ръководствата на българските организации в резиденцията на българския посланик с цел стиковане на програмите и набелязване на общи инициативи, посланик Десислава Иванова проведе няколко срещи с представители на българската общност в Ставангер и Трондхайм за подпомагане на дейността им и др. Посолството подкрепи участието на Българо-норвежкото дружество в Трьонделаг в традиционния в град Трондхайм Фестивал на езиците и култура, като за целта изпрати рекламни брошури за забележителностите на България и възможностите на българския туризъм, както и сувенири с логото на България. Съвместно с българското дружество в Трондхайм през есента на 2025 г. е планирана да бъде показана изложбата на ДКИ „България и мозайките", популяризираща богатото културно-историческо наследство на страната ни. Същата изложба бе показана за първи път в чужбина от Посолство-Осло в град Ставангер през май 2024 г., като привлече вниманието на българската общност в региона и културния елит на норвежкия град.

БНУ в Осло продължава да използва предоставения му през 2024 г. втори апартамент в жилищния блок на Посолството с цел подпомагане разширяването на училищната база и нови възможности за привличане на повече български деца в училището. През учебната 2024/2025 г. в БНУ „Родна реч“ в Осло са записани повече от 100 български деца, като за първи път има два първи класа. Посолството се включи във всички мероприятия на училището в Осло, включително на 24 май 2025 г. по инициатива на българския посланик след края на тържеството на БНУ под звуците на „Върви, народе възродени“, всички деца, родители и гости излязоха в двора на жилищния комплекс на Посолството с плакат на светите братя и с венец от цветя. Те бяха поставени под експонирания по-рано от Посолството за трайно ползване постер на БТА с кирилските букви. Посланик Десислава Иванова два пъти посети филиала на БНУ в Ставангер, като на коледното му тържество за децата от посолството бяха предоставени дребни подаръци – сувенири с българското лого, за отличното им демонстриране на българските традиции и култура по време на тържеството.

Освен за работата с БНУ в Осло и Ставангер, през 2024 г. бяха реализирани още следните, поддържащи българския дух и инициативи, прояви: 15 доброволци от българската общност подпомогнаха посолството в организирането на традиционния прием за Националния празник на България на 1 март 2024 г. Културната програма на приема включваше изпълнения на пианиста Кирил Кутин, танцовия ансамбъл „И-ха“ и цигуларя Владимир Стоянов. За Баба Марта в Посолството заедно с БНУ бе организирана работилница за мартеници.

Франция

Основен приоритет в работата на Посолството на България във Франция е поддържането на устойчив контакт и развитието на открит диалог и сътрудничество с българската общност във Франция. Това взаимодействие се изгражда както в индивидуални контакти, така и чрез подкрепа на дейността на българските и на смесените българо-френски културни, научни, информационни и благотворителни сдружения с оглед съхраняване на българските култура, дух, ценности и език, както и предаването им на младото поколение. Формите на сдружаване и активност на българските общности във Франция са различни и многобройни: културно-просветни асоциации, български православна църковни общини и български неделни училища.

Посолството има за цел да достига до максимален брой българи във Франция и да осигурява възможно най-широк достъп до консулска услуга. Организират се протоколни събития и културни прояви, вкл. такива специално насочени към различни целеви групи: ученици и студенти, бизнес и браншови организации, интелектуалци и културни дейци, широка общественост. Посолството предоставя информация за своята дейност на сайта, Фейсбук страницата, по електронна поща и телефон.

Генерално консулство на Република България в Лион

Генералното консулство на Република България в гр. Лион, Френска република, бе създадено през лятото на 2024 г. и започна работа на 2 септември 2024 г. Консулската служба активно взаимодейства със социални и здрави учреждения във Франция и съдейства за снабдяване на настанени в тях български граждани с документи за гражданското им състояние, с оглед регламентиране на техния статут и получаване на права съгласно френската здравно-осигурителна и социална система. През 2024 г. Консулската служба оказваше съдействие на български граждани на територията на Франция, включително в почивни и празнични дни – за издаване на документи за самоличност, за установяване на контакт със семействата им, за установяване на контакт с болнични заведения, социални и здравни институции във Франция и в България. В посочения период ГК-Лион установи активни контакти с организациите, представляващи българските граждани, живеещи на територията на консулския окръг,

сред които регистрираната по местното право Асоциация с идеална цел „Culture et langue bulgares – patrimoine d'Europe“, която ръководи българското неделно училище „Иван Вазов” в гр. Лион. Освен ръководството и управлението на българското училище в Лион, Асоциацията си поставя за цел да разпространява и популяризира българската култура и традиции във Франция. През декември 2024 г. ГК-Лион бе домакин на коледна работилница, в която български деца с много усърдие и вдъхновение твориха коледни картички. Поддържат се активни контакти с ръководството на танцовата формация „От извора“, създадена през 2011 г. в Лион и имаща за цел популяризиране и разпространение на българските народни песни, танци, обичаи и народно творчество. Формацията има многобройни участия на международната сцена и участва в множество културни мероприятия с други танцови състави, концерти, празници на музиката, спектакли и фестивали. Формацията е инициатор на събора „На Мегдана на Другата България”, събитие, което през годините се превърна в най-очакваното място за среща на българските фолклорни състави в чужбина. Основният фокус в работата с българската общност беше именно съдействие при подготовката и провеждането на десетата годишнина на събора на българите в чужбина, в периода от 6 до 8 юни 2025 г., с над 4000 участници от български фолклорни състави от целия свят.

Финландия

Наред с работата с Българското неделно училище „АБВ“ във Финландия, през 2024 г. посолството в Хелзинки положи конкретни усилия за осъществяване на съдействие за реализацията във финландската столица на голям творчески проект на интердисциплинарен артист от български произход. Същата е бесарабска българска от Одеска област, която живее и твори в Украйна, Рим, Ню Йорк и Лондон. Идеята беше изцяло на българското посолство, като с оглед предмета на творческия проект и за постигане на повече видимост, вкл. в контекста на войната в Украйна, целта включваше съвместна организация по нейното реализиране с посолството на Украйна във Финландия. Въпреки положените от нас усилия и с ясното виждане, че по обективни причини подобно начинание изисква дълъг времеви хоризонт, стъпките в тази посока останаха на етап текущо взаимодействие с украинското посолство. Беше инициирана идеята за посещение във Финландия на г-жа Райна Манджукова, изпълнителен директор на ИАБЧ. Същата бе реализирана с посещението на г-жа Манджукова във връзка с отбелязването на празника 24 май в посолството през настоящата 2025 г., в рамките на което бяха проведени нейни срещи с представители на Дружество на българите „Клуб България“ и Финландско-българското дружество за приятелство, както и с членове на Управителния съвет и учители от Българското неделно училище „АБВ”.

Швеция

Българското посолство в Швеция продължава да играе водеща роля в съхраняването и утвърждаването на българската културна и национална идентичност сред сънародниците ни в страната. Българското посолство в Швеция е активен партньор, застъпник и културен мост за българската общност. Чрез своята последователна подкрепа, то допринася съществено за утвърждаването на българското присъствие в Швеция, укрепването на националната идентичност и разширяването на културните връзки между двете държави. Значим е приносът на мисията към развитието на образователните и културни инициативи на българската диаспора в цяла Швеция. Посолството е установило ползотворно сътрудничество с екипа на ИАБЧ, които предоставят ценни съвети на структурите на българската общност в Швеция. През 2024 година се осъществи визита в Швеция на ИАБЧ във връзка с отбелязването на 110 години от установяването на двустранни отношения между България и Швеция и 40-та годишнина на Българската църковна община (БЦО) в Малмьо. По предложение на посолството бяха връчени почетни награди на църковното настоятелство на БЦО и

детско-юношеската група от председателя на ИАБЧ г-жа Райна Манджукова. По време на срещите бяха обсъдени конкретни идеи за изпълнение на съвместни инициативи в сътрудничество с МОН, МК и ИАБЧ. От следващата учебна година (2025/2026) училището вече ще разполага и със свой нов дом – пространство, в което децата имат възможност да се обучават на български език, история, култура и традиции в уютна и вдъхновяваща среда. Това е важна крачка към създаването на стабилна и устойчива образователна среда зад граница, която не само насърчава езиковото и културното обучение, но и подпомага изграждането на самосъзнание и принадлежност към българската нация. Това стана възможно благодарение и на активната намеса на посолството, включително чрез директна кореспонденция от посланика с ръководството на образователната институция, предоставила мястото за занятия, както и до представители на най-голямата учебна асоциация в Швеция – Arbetarnas Bildningsförbund (ABF). Посолството за поредна година беше домакин на коледното тържество на училището, съчетано с празнична програма на малките възпитаници. По случай пролетния празник „Баба Марта“ Първо Българско училище в Стокхолм организира работилница за изработване на мартеници, в която участие взе посланикът и служители от посолството

Някои изводи от срещи с представители на диаспората:

- Необходимо е съдействие и насоки относно местни, български и европейски програми за финансиране – посолството подкрепя с информация дружествата, в рамките на своите компетенции;
- Има недостиг на материали за преподаване на български език и учебни помагала, както и желание за подкрепа при закупуването на народни носии и др.;
- Налице е нужда от административна подкрепа при организиране на събития на общността по места чрез популяризиране чрез официални канали на организациите на българите – посолството дава бяха насоки как да бъдат ползвани социалните мрежи на дружествата, като набляга на значението на дигиталната комуникация.

За региона на дирекция „Източна Европа и Централна Азия“

През 2024 г. българските дипломатически и консулски представителства в Република Молдова, Украйна и Руската федерация продължиха да оказват необходимото съдействие и подпомагаха активно българските неделни училища, доколкото условията в Украйна и Русия позволяваха това. Съществува значителен потенциал за увеличаване на интереса към изучаване на български език, особено в Молдова и Украйна, който все още не е реализиран в пълна степен. МВнР и българските дипломатически представителства продължават да изпълняват своя ангажимент за активна работа в това направление.

В същото време следва да бъде подчертано, че от началото на пълномащабната руска военна агресия срещу Украйна, над 30 000 българи, главно от Запорожка област на Украйна, т.нар. таврийски българи, живеят под временна руска окупация. Основните права на тези българи са системно ограничавани, включително и тяхното право да изучават български език. В нарушение на международното право, изучаването на български език е забранено в държавните училища в окупираните територии. Българските неделни училища в градовете Мелитопол и Бердянск, финансирани от българската държава, са принудени да прекратят присъственото си обучение, а реномираният българо-украински лицей в гр. Приморск, който в близкото минало бе една от водещите образователни институции с преподаване на български език в Украйна, е закрит, отново под натиск на окупаторите.

За региона на дирекция „ Югоизточна Европа“

И през 2024 г. продължи тясното взаимодействие между ДКП и Българските неделни училища. Българските дипломатически мисии, в рамките на своите компетенции, оказваха всестранно съдействие както на организациите, кандидатстващи за финансиране, така и на МОН в процеса на набиране на проекти и последващото им отчитане.

Доброто взаимодействие между всички заинтересовани страни следва да бъде запазено и доразвито, тъй като в страните от Западните Балкани съществува значителен потенциал за увеличаване на интереса към изучаване на български език.

За съжаление, към настоящия момент, той не може да бъде развит в пълна степен поради политиката на някои държави, което налага засилване на ангажираността и активността от страна на България в защита на правата на българските общности.

ИЗПЪЛНИТЕЛНА АГЕНЦИЯ ЗА БЪЛГАРИТЕ В ЧУЖБИНА

5.3.6. Проучване на нагласите на българските емигранти за завръщане в България

Работата за мотивиране на сънародниците ни да се завръщат в България е също във фокуса на агенцията. В тази връзка е установено сътрудничество с фондация „Bulgaria Wants You“, „ДНК“ и НПО „ЗАВРЪЩАНЕ В БЪЛГАРИЯ“, с които са обединени усилия върху подготвянето на цялостна кампания за проучване на нагласата и готовността на сънародниците ни в чужбина отново да изберат България за свой дом и място за професионална реализация.

ИЗПЪЛНИТЕЛНА АГЕНЦИЯ ЗА БЪЛГАРИТЕ В ЧУЖБИНА

5.3.7. Участие в разработване на политика за завръщане на етнически българи

Изпълнителната агенция за българите в чужбина е участник в редица процеси в политиката за завръщане на българите от етнически произход в България. В изпълнение на тези политики през 2024 г. са проведени редица срещи с представители на Дирекция „Миграция“ на МВР, представители на Дирекция „Консулски отношения“ на МВнР, представители на ДАНС, с цел оптимизиране на процедурата по удостоверяване на българския произход на лица от българска народност, живеещи в чужбина, включително за приемане в български висши училища съгласно ПМС №103/1993 г. ИАБЧ счита, че точно тези лица имат потенциал за трайно установяване на живот в България и да спомогнат за облекчаването на демографската криза.

Изпълнителната агенция за българите в чужбина е инициатор на провеждането на традиционна работна среща с представители на българските висши училища, в които се обучават студенти с български произход от историческите български общности, с цел синхронизиране на действията за облекчаване на процесите по включване на сънародниците ни в чужбина в социалния, обществен и културен живот в България, което е предпоставка за трайно установяване в България и подпомагане на решаването на въпроса с демографската криза на територията на Република България.

В отговор на належащата нужда от преодоляване на кризата на работната ръка в България, от една страна, и желанието да работят в страната ни българи от чужбина – от друга, е организирана работна среща „Пазарът на труда в България и българите в чужбина“ с участието на неправителствени организации, ангажирани с въпроса за включване в пазара на труда в България на българи от чужбина, и представители на държавни институции, уреждащи административната страна на въпроса – Дирекция

„Миграция“ (МВР), Дирекция „Консулски отношения“ (МВнР), Агенция по заетостта (МТСП) и ДАНС.

През 2024 г. Изпълнителната агенция за българите в чужбина активно взаимодейства с институциите в България в отговор на сигнали, оплаквания и молби на лица от етнически български произход, за решаване на различни административни затруднения и проблеми, свързани с българско гражданство, разрешение за постоянно пребиваване, взаимодействие с банки, регионално управление на образованието и др.

ИЗПЪЛНИТЕЛНА АГЕНЦИЯ ЗА БЪЛГАРИТЕ В ЧУЖБИНА

5.3.8. Активизиране и разширяване сферите на сътрудничеството с диаспорите от български емигранти в чужбина.

Посещения на българските общности в чужбина:

Значителна роля за изпълнението на тази задача имат посещенията на ръководители и служители на Агенцията при сънародниците ни в различни страни. Практиката е те да се осъществяват или по покана на български организации, обикновено във връзка с някакво значимо събитие, или по преценка на посланика на България в съответната страна. Сред тези посещения могат да се открояят такива в Брюксел, Молдова, Украйна, Република Северна Македония, Сърбия, Швеция, Дания, Германия, Великобритания, Испания, Италия, Германия, Румъния, Армения, Нидерландия, САЩ, Ирландия, Унгария.

Срещи с българи от чужбина в България:

Освен всекидневната работа на експерти по актуализация на наличните данни, голяма част от дейността е свързана и с иницииране и провеждане на срещи с българи от различни краища на света, които идват в България. Срещите се провеждат в Агенцията, понякога с участието на ръководството, понякога само от експерти – референти за даден регион – и/или в присъствието на директора на дирекция „Български общности и информационна дейност”. В рамките на календарната година са проведени срещи с над 70 представители на български дружества, организации и училища от различни държави, включително далечните САЩ, Австралия, Аржентина.

При всички посещения на българските общности в чужбина, както и по време на срещите с българи, завърнали се временно или постоянно в страната, Изпълнителната агенция за българите в чужбина не само поставя фокус върху теми, свързани с партньорства, културни и образователни инициативи и съхраняване на националната идентичност, но също така се обсъждат възможностите, предизвикателствата и мотивационните фактори, които биха улеснили процеса на реинтеграция на българите, живеещи в чужбина, включително необходимостта от институционална координация, информационна подкрепа и дългосрочна държавна стратегия за обратна миграция. Тези разговори формират основа за бъдещи политики и мерки, насочени към създаване на благоприятна среда за реинтеграция на българите от чужбина.

5.4. Развитие на административен капацитет и провеждане на обществени дебати относно оценка на въздействието и ролята на миграциите за социално-икономическото развитие на страната

5.5. Периодичен преглед на съществуващото законодателство, създаване и поддържане на единна нормативна база, регулираща миграционните проблеми

5.6. Подобряване на информационното осигуряване и създаване на административен регистър за мигранти и имигранти

МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

5.6.1. Поддържане на електронната платформа за онлайн кандидатстване за приемане за обучение на студенти и докторанти във висшите училища в РБ по реда на ПМС №103/1993 г. и ПМС №228/1997 г.

Мярката се изпълнява чрез дейности по национална програма „Популяризиране на българското висше образование и кандидатстване на лица от българска народност, живеещи в чужбина, за обучение в български висши училища“. През 2023 г. е сключено Споразумение с №Д01-126/29.05.2023 г. между Министерството на образованието и науката и Института по математика и информатика към БАН за предоставяне на научна консултация с предмет „Надграждане на електронната платформа за кандидатстване на лица от българска народност, живеещи в чужбина, за обучение в български висши училища“. Споразумението е със срок за изпълнение до 01.12.2025 г. и предвижда изпълнението на следните седем дейности в общо пет етапа:

- Дейност 1 – Създаване на подробен работен план и актуализиран времеви график за периода на изпълнение на консултацията, в който следва да се конкретизират сроковете за изпълнение на всяка дейност и поддейност. Дейността включва и ежегодно изготвяне на план-график за провеждане на съответната кандидат-студентска кампания.
- Дейност 2 – Проверка на работоспособността на текущата система и отстраняване на констатирани от Министерството и установени при проверката уязвимости в системата.
- Дейност 3 – Изграждане на нов „Информационен модул“.
- Дейност 4 – Доусъвършенстване на втори модул „Кандидат-студентска кампания“.
- Дейност 5 – Изграждане на модул „Кандидатстудентски изпити“.
- Дейност 6 – Изграждане на нова административна функционалност „План-прием“.
- Дейност 7 – Модул за управление на съдържанието, поддръжка и информационно осигуряване на системата.

Към момента са изпълнени, отчетени и приети първите два етапа от изпълнение на Споразумението. През 2024 г. се изпълняват дейностите от третия етап.

Мярката има въздействие на национално и на международно ниво.

ИЗПЪЛНИТЕЛНА АГЕНЦИЯ ЗА БЪЛГАРИТЕ В ЧУЖБИНА

5.6.2. Поддържане регистъра на ИАБЧ. Актуализиране на информацията

През 2024 г. регистърът за организациите на българите зад граница, поддържан от Изпълнителната агенция за българите в чужбина, е актуализиран регулярно.

Регистърът се обновява на седмична база, с цел актуалност на посочените организации. Към настоящия момент се поддържа активна комуникация със следните дружества и организации в 52 държави по света:

Дружества – 311 (2023 – 290); Електронни медии – 60 (2023 – 65), Културни формации – 50 (2023 – 43), Младежки организации – 21 (2023 – 3) , Училища – 314 (2023

– 303) , Фолклорни състави – 184 (2023 – 141), Църковни общини – 69 (2023 – 63), Печатни медии – 1922 (2023 – 22).

ИЗПЪЛНИТЕЛНА АГЕНЦИЯ ЗА БЪЛГАРИТЕ В ЧУЖБИНА

5.6.3. Създаване и поддържане на регистър на младежи от българските общности в чужбина и завършили образование в чужбина

През 2024 г. Изпълнителната агенция за българите в чужбина разработи информационен портал „103 стъпки към успеха“, който да събира информация за всички българи от чужбина, обучавали се по ПМС №103/1993. Целта на този портал е да служи като централизирана база данни за проследяване на образователния път и професионална реализация в България на младежи от българските общности с оглед нагласите да продължат своето професионални и лично развитие в България. Тези усилия на ИАБЧ допринасят за по-добрата интеграция на младежи от чужбина в образователната и културна среда в България.

Перспективата пред Агенцията е през 2025 г., в тясно сътрудничество с МОН и висшите учебни заведения в България, да бъде стартиран целенасочен процес по събиране и систематизиране на данни, включително и с ретроспективен обхват – от влизането в сила на ПМС №103/1993.

БЪЛГАРСКИ ЧЕРВЕН КРЪСТ

5.6.4. Поддържане на база данни (електронен регистър) на граждани на трети страни (ГТС), на които са предоставени социални консултации и услуги от БЧК

Бежанско-мигрантската служба на Българския Червен кръст поддържа електронен регистър на граждани на трети страни (ГТС), на които са предоставени социални консултации и услуги.

Чрез базата данни може да се проследи броят на предоставените услуги, както и броят на обхванатите лица. Електронен регистър се поддържа и в част от областните съвети на БЧК в страната, както и в НС на БЧК в София, Център за подкрепа на бежански общности „Компас“, Интеграционно-информационния център за бежанци на БЧК и в Бюрото за информация и услуги за ГТС. Той съдържа информация относно възрастта, страната на произход, правния статус на ГТС, които са консултирани, както и специфични уязвимости на лицата и мерките за подкрепа, предприети от страна на БЧК.

Достъпът до този регистър е органичен само до обучени служители на БЧК, като се спазват всички приложими правила и принципи за защита на личните данни.

5.7. Създаване на условия за културна и социална интеграция на имигранти и членове на техните семейства в българското общество

МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

5.7.1. Приемане на документи и провеждане на конкурси за приемане на студенти, докторанти и специализанти от българска народност, живеещи извън Република България за обучение и специализация по реда на ПМС №103/1993 г. и ПМС №228/1997 г.

Ежегодно в изпълнение на ПМС №103/1993 г. и ПМС №228/1997 г., Министерството на образованието и науката организира и провежда кандидат-

студентска кампания за прием на студенти, докторанти и специализанти. През 2024 г. е организирана и проведена кампанията за учебната 2024-2025 година, като общият брой на кандидатите по двете постановления е следният:

- 1425 кандидати за обучение след завършено средно образование – 1248 кандидати по ПМС №103/1993 г. и 177 кандидати по ПМС №228/1997 г.;
- 134 кандидати за обучение след завършено висше образование – 129 кандидати по ПМС №103/1993 г. и 5 кандидати по ПМС №228/1997 г.;
- 27 кандидати за обучение в ОНС „доктор“ – всички по ПМС №103/1993 г.;
- 20 кандидати за следдипломна специализация – всички по ПМС №103/1993 г.

Съгласно утвърдените от министъра на образованието и науката Правила за приемане на студенти, докторанти и специализанти за обучение в български държавни висши училища съгласно Постановление №103/1993 г. на Министерския съвет за осъществяване на образователна дейност сред българите в чужбина и Постановление №228/1997 г. на Министерския съвет за приемане на граждани на Република Северна Македония за студенти в държавните висши училища на Република България през учебната 2024 – 2025 година, за кандидат-студентите бяха направени две класирания въз основа на формирания им състезателен бал, а кандидатите за обучение в ОНС „доктор“ и за следдипломна специализация бяха класирани от Постоянната междуведомствена комисия по въпросите на образователната дейност сред българите в чужбина чрез конкурс по документи.

Мярката има въздействие на национално и на международно ниво.

ИЗПЪЛНИТЕЛНА АГЕНЦИЯ ЗА БЪЛГАРИТЕ В ЧУЖБИНА

За поредна година Изпълнителната агенция за българите в чужбина успешно изпълни ангажимента си за установяване на съответствието на кандидатите с условията за кандидатстване, а именно, установяване на български произход. В рамките на кампанията в платформата бяха отворени 1460 профила на кандидат-студенти, от които 1346 бяха одобрени за продължаване на процедурата.

БЪЛГАРСКИ ЧЕРВЕН КРЪСТ

5.7.2. Организиране на информационни сесии за граждани на трети страни (ГТС)

През 2024 г. Бежанско-мигрантската служба на БЧК проведе общо 66 информационни сесии за ГТС, както следва:

- 36 за техните права и задължения в България;
- 8 за достъп до образование;
- 1 за вредата от тютюнопушене;
- 10 за лична и битова хигиена;
- 1 за насърчаване на здравето на жените;
- 7 по възстановяване на семейни връзки;
- 2 по култура, празници и обичаи;
- 1 за превенция на насилието и механизмите за справяне с него.

Информационните сесии се провеждат от обучени социални работници на БЧК, които владеят съответните езици на ГТС. Това предоставя възможност на бенефициентите да получат полезна информация на достъпен за тях език, на теми, които са от ключово значение за тяхната интеграция в българското общество.

БЪЛГАРСКИ ЧЕРВЕН КРЪСТ

5.7.3. Изпълнение на интеграционни мерки за подпомагане социалното включване на граждани на трети страни (ГТС)

Организирането на обучение по български език е сред ключовите интеграционни мерки на Бежанско-мигрантската служба на БЧК и през 2024 г. то се утвърди като една от най-търсените видове подкрепа.

През отчетния период 1 498 лица с временна и международна закрила участваха в 60 курса, като 1 202 от тях успешно положиха финалните изпити за ниво A1, A2, B1 и B2 и получиха сертификат, който удостоверява техните езикови познания. Курсовете по български език се провеждаха по предварително одобрена методика, разработена специално за целевата група, като учителите по български език, които предоставят тази услуга, са специално обучени за работа с ГТС.

Екипите, включващи социални работници и координатори на Бежанско-мигрантската служба на Българския Червен кръст продължиха активно да подкрепят интеграцията на граждани на трети страни и през 2024 г., предоставяйки консултации и информационно съдействие в градовете Бургас, Варна, Добрич, Пловдив, Русе, Стара Загора и София. Този вид подпомагане с фокус върху здравеопазване, образование, заетост, настаняване и т.н. достигна до повече от 67 400 души, търсещи или получили закрила.

5.8. Регламентиране на процедури за легализирането на образованието и придобитите професии на имигрантите

5.9. Провеждане на информационни кампании сред населението за запознаване с нравите, обичаите и културата, а също и с проблемите на имигрантските общности, пребиваващи на територията на страната

БЪЛГАРСКИ ЧЕРВЕН КРЪСТ

5.9.1. Организиране на съвместни инициативи на граждани на трети страни (ГТС) с български граждани

През 2024 г. бяха организирани 3 междукултурни събития и 16 арт прояви, образователно-развлекателни дейности, както и посещения на музеи и концерти, в които се включиха представители на бежанските общности в България и на българското общество. Чрез такъв тип мероприятия бе отбелязан Световният ден на бежанеца – 20 юни, Международният ден на толерантността – 16 ноември, а също така се осъществиха различни инициативи, отбелязващи традиционни празници и обичаи в България, с цел изграждане на мостове между различните общности, стимулиране на открития диалог и поощряване на уважение към многообразието сред различните етноси и групи.

Пребиваващи в България бежанци посетиха и Националното състезание за възрастни хора, организирано от БЧК. Те се включиха активно в него, като на специално обособен пункт разказаха за своя бит и култура и почерпиха българските участници с характерни за своите държави специалитети.

Направление 6 – Значително намаляване на броя на емигриращите млади хора в репродуктивна възраст

6.1. Осигуряване на заетост и намаляване на безработицата сред младите хора

МИНИСТЕРСТВО НА ТРУДА И СОЦИАЛНАТА ПОЛИТИКА
АГЕНЦИЯ ПО ЗАЕТОСТТА

6.1.1. Национална програма „Старт на кариерата”

Стажуването помага на младите хора, завършили висше образование в прехода от образование към заетост чрез осигуряване практическо обучение на работното място. По този начин младите хора придобиват опит, който е важен за първите стъпки на пазара на труда. Придобиването на начален професионален опит е важно условие за включването на пазара на труда на младите хора. **Програмата „Старт на кариерата”** е пряко насочена към групата на младежите до 29-год. възраст и цели да бъдат осигурени възможности за придобиване на професионален опит в публичната администрация на безработни младежи, завършили висше образование и без трудов стаж по него, с цел улесняване на прехода между образование и заетост.

Съгласно Националния план за действие по заетостта през 2024 г. със средствата от държавния бюджет за активна политика на пазара на труда са финансирани разходите на работодателите за труд за период от 12 месеца. През 2024 г. в заетост са включени 147 младежи. Изразходваните средства от държавния бюджет са в размер на 416 118 лв.

МИНИСТЕРСТВО НА ТРУДА И СОЦИАЛНАТА ПОЛИТИКА
АГЕНЦИЯ ПО ЗАЕТОСТТА

6.1.2. Насърчаване на работодателите да наемат безработни лица от групите в неравностойно положение на пазара на труда, чрез предоставяне на средства за трудови възнаграждения, социални и здравни осигуровки, средства за професионално обучение и средства за отговорно лице (ментор) (чл. 36 от ЗНЗ)

Една от групите в неравностойно положение на пазара на труда, дефинирани в §1, т.4а от Допълнителните разпоредби на Закона за насърчаване на заетостта, които приоритетно се насочват към програми и мерки за обучение и заетост, обхваща **безработните младежи до 29-годишна възраст (вкл.).** Те са целева група и по насърчителната мярка, регламентирана в разпоредбата на чл. 36 от Закона за насърчаване на заетостта, която се финансира със средства от държавния бюджет. Мярката обединява стимули за работодатели, които осигуряват заетост на лица от неравнопоставените групи на пазара на труда, възможности за обучение за надграждане на знания и умения и подпомагане от ментор за адаптация към трудовия процес. През 2024 г. по условията на насърчителната мярка е осигурена заетост на 148 безработни младежи до 29-годишна възраст. Изразходваните средства от държавния бюджет са в размер на 473 784 лв.

АГЕНЦИЯ ПО ЗАЕТОСТТА

6.1.3. Реализиране на дейности по Проект „Младежка заетост+“

Чрез проекта се цели предоставяне на възможност за стажуване, обучение по време на работа при работодател, осигуряване на заетост или включване в обучение за

придобиване на „меки“ умения на най-малко 15 200 младежи до 29-годишна възраст включително. През 2024 г. продължава приемът на заявки, както и сключването на договори с работодатели по трите компонента на проекта - стажуване, обучение и заетост.

През 2024 г. в изпълнение на проекта са сключени 3 168 договора на стойност 85 891 109 лв. и са включени в заетост 5 335 безработни младежи, от които за стажуване 237 лица, за обучение – 41 лица и за заетост – 5 057. Изплатени са средства в размер на 20 451 013,59 лв.

МИНИСТЕРСТВО НА ЗЕМЕДЕЛИЕТО И ХРАНИТЕ

6.1.4. Стартова помощ за установяване на млади земеделски стопани в селското стопанство

В периода ноември 2024 г. – януари 2025 г. е проведен прием на заявления за подпомагане по интервенция „II.Д.1. Стартова помощ за установяване на млади земеделски стопани в селското стопанство“ от Стратегически план за развитие на земеделието и селските райони на Република България за периода 2023-2027 г. (СПРЗСР 2023-2027 г.), като общият размер на безвъзмездната финансова помощ е в размер на 176 млн. лева. Целта на подкрепата е привличане на млади земеделски стопани, насърчаване на заетостта и икономическото и социално развитие в селските райони. В периода на прием са подадени 1 094 заявления за подпомагане с размер на заявената финансова помощ 85,6 млн. лева, като финансовото подпомагане за един проект, подаден от млад земеделски стопанин, е в размер на левовата равностойност на 40 000 евро, или 78 233 лева.

МИНИСТЕРСТВО НА ТРАНСПОРТА И СЪОБЩЕНИЯТА
НАЦИОНАЛНА КОМПАНИЯ „ЖЕЛЕЗОПЪТНА ИНФРАСТРУКТУРА“ (НКЖИ)

6.1.5. Взаимодействие с образователните институции – сключване на договори с висшите училища и професионалните гимназии по жп транспорт за провеждане на стажове и практики на студентите и учениците и последващото им назначаване на работа чрез Стажантска програма, Стипендиантска програма и Програма за развитие на кадрите чрез обучение на млади специалисти във ВУЗ

НКЖИ има сключени договори за сътрудничество с 8 висши учебни заведения в градовете София, Велико Търново и Бургас и 10 професионални гимназии в София, Горна Оряховица, Карлово, Димитровград, Пловдив и Костенец, където се изучават специалности, пряко свързани с дейността на компанията. Чрез разписаните договори се дава възможност да се осъществяват срещи с учениците и студентите както на територията на учебните заведения, в които се обучават, така и в реална работна среда в предприятието. Компанията има сключени и споразумения за партньорство с професионалните гимназии по жп транспорт в гр. Карлово и гр. Горна Оряховица за организиране и реализиране на обучение чрез работа (дуална система на обучение). През годината са проведени 6 бр. кариерни форуми за презентиране на компанията като работодател за търсене и наемане на млади хора. Компанията е участвала в много и различни на брой форуми, стажове, кариерни събития, изложения и младежки трудови борси.

НКЖИ насърчава ученето през целия живот и активните дейности по професионално обучение – ежегодни обучения за повишаване на професионалната

квалификация и придобиване на нова квалификация за развиване на умения за работа с новите технологии и др.

Провеждат се ежегодни обучения за повишаване на професионалната квалификация и придобиване на нова такава, на база утвърдена годишна програма.

Към 31.12.2024 г. списъчният състав на персонала в НКЖИ е 10 386 бр., като броят на сключените договори за сътрудничество е 20 бр., а броят на наетия персонал – 912 бр. Броят на обучените по отделните направления на база утвърдената годишна програма на НКЖИ е както следва:

- Придобиване на степен на професионална квалификация – 79 бр.
- Придобиване на квалификация по част от професия – 89 бр.
- Придобиване на професионална квалификация и правоспособност – 183 бр.
- Придобиване на правоспособност – 190 бр.
- Разширяване и актуализиране на професионалната квалификация – 391 бр.
- Периодично обучение по нормативни документи – 5 434 бр.

Общият брой на обучените курсисти е 6 366 бр.

КОНФЕДЕРАЦИЯ НА НЕЗАВИСИМИТЕ СИНДИКАТИ В БЪЛГАРИЯ

6.1.6. Кампания „Моето първо работно място“

6.2. Подобряване на условията на труд, заплащането и качеството на заетостта

МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

6.2.1. Включване на млади преподаватели, докторанти и постдокторанти в национални и международни научни програми/проекти

За насърчаване участието на младите учени и постдокторанти в научноизследователска дейност Фонд „Научни изследвания“ (ФНИ) провежда конкурси за финансиране на проекти за фундаментални научни изследвания на млади учени и постдокторанти, насочени към подкрепа на нестопанска научна дейност и придобиване на нови знания. Финансират се проекти в различни научни области: биологически, физически, химически, медицински, селскостопански, математически, технически, обществени науки, хуманитарни науки и науки за земята.

Провеждат се конкурси за млади учени по Рамковата програма за научни изследвания и иновации на ЕС „Хоризонт Европа“, дейност „Мария-Склодовска Кюри“. Целите на конкурсите за млади учени в дейностите „Мария Склодовска-Кюри“ са: увеличаване броя на успешните проекти с българско участие и увеличаване броя на успешните български кандидати; активно участие в европейските и международни научни организации, което подпомага обмена на учени и знания; възможност за достъп до най-съвременните научни съоръжения; организиране и участие в специалните програми и инструменти на Хоризонт Европа. Обучението и кариерното развитие по дейностите „Мария Склодовска-Кюри“ спомага за формирането на водещи изследователи. Предлага се подкрепа на млади и опитни изследователи с цел подпомагане на тяхната кариера и умения чрез обучение или назначения за определени периоди в друга държава или в частния сектор. Това им осигурява нови познания и опит, които им позволяват да достигнат пълния си потенциал. За отчетния период подписаните договори за финансираните на проекти са 8 бр. Общия бюджет по дейност „Мария-Склодовска Кюри“ за България през 2024 г. е в размер на 1 492 792,96 евро.

Мярката има въздействие на национално и на международно ниво.

МИНИСТЕРСТВО НА ОТБРАНАТА

6.2.2. Осигуряване на възможности за спорт на военнослужещите, служителите, курсантите и преподавателите от Министерство на отбраната, структурите на пряко подчинение на министъра на отбраната и Българската армия

Спортната дейност, провеждана в Българската армия е регламентирана и съобразена със Закона за отбраната и въоръжените сили на Република България, Закона за физическото възпитание и спорт и Ръководството по физическата подготовка и организиране на спортната дейност във въоръжените сили на Република България и заповед на министъра на отбраната относно организиране и провеждане на държавните военни шампионати (ДВШ) през 2024 г. Насочена е към запазване и укрепване на здравословното състояние на военнослужещите и цивилните служители, както и за повишаване на физическата подготовка и професионална работоспособност.

В изпълнение на горецитираната заповед са проведени 8 държавни военни шампионата в страната по спортовете военен многобой, тактическа стрелба, ориентиране, дуелна и щафетна стрелба, стрелба с пистолет, волейбол и футбол.

В спортните мероприятия участваха 13 отбора и над 1 300 военнослужещи от Министерството на отбраната, структурите на пряко подчинение на министъра на отбраната и Българската армия. Те са излъчени от звената рота, батальон, полк, бригада, вид въоръжена сила и структура.

Спортната дейност в Министерството на отбраната се подпомага и от Националната военна спортна федерация (НВСФ). Под егидата на НВСФ се проведоха 11 държавни военни първенства.

Във всички военно-приложни шампионати и първенства, както и в спортните тренировки, при подготовката за тях, се изграждат и развиват физически качества, формиращи и усъвършенстващи военно-приложни умения. В процеса на учебно-бойната дейност те допринасят за подобряване професионалната ефективност и работоспособност на личния състав.

Българската армия е пълноправен член на Международния съвет за военен спорт (CISM). Във връзка с това представителните отбори на въоръжените сили са взели участие в 4 световни и регионални военни първенства.

6.3. Осигуряване на равен достъп до качествено образование и възможности за учене през целия живот

МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

6.3.1. Организиране и провеждане на ежегоден национален конкурс „Млади таланти“

Министерството на образованието и науката е организатор на Национален конкурс „Млади таланти”. Той се провежда от 1999 г. и представлява възможност за насърчаване на младите хора – ученици и студенти, притежаващи потенциал и проявяващи интерес към наука и към провеждането на научни изследвания и иновации. Конкурсът е част от инициативите на Министерството на образованието и науката за стимулиране и подпомагане развитието на младите научни таланти в страната. Регламентът за участие в националния конкурс предвижда подготовката на научноизследователски и иновативни проекти в категориите: „Биология“, „Химия“, „Информатика“, „Инженерни науки“, „Материалознание“, „Математика“, „Медицина“,

„Физика“, „Социални и хуманитарни науки“ и „Екология“. 26 - ят Национален конкурс „Млади таланти“ се проведе в периода 17-19 април 2024 г. През 2024 г. постъпиха рекорден брой проекти – 42, от които право да се състезават получиха 37.

Мярката има въздействие на национално ниво.

МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

6.3.2. Организиране участието на млади учени в Ежегодния Европейски конкурс за млади учени (EUCYS) и в Европейското младежко научно изложение EXPO Science Europe 2024 г.

Европейският конкурс за млади учени (EUCYS) е най-престижният научен конкурс за младежи на възраст между 14 и 20 години в сферата на науките и технологиите, инженерството и математиката, създаден по инициатива на Европейската комисия (ЕК). EUCYS се финансира по Рамковата програма за научни изследвания и иновации на ЕС „Хоризонт Европа“ по направлението „Разширяване на участието и укрепване на европейското научноизследователско пространство“. Програмата е част от по-широка инициатива за укрепване на връзките между науката и обществото, насърчаване на отговорните научни изследвания и иновации, и постигане на напредък в европейското научноизследователско пространство. България участва от 1997 г., като учениците, конкуриращи се за европейските отличия, първо преминават през Националния конкурс „Млади таланти“, организиран от Министерството на образованието и науката.

В 35-ото издание на конкурса EUCYS, което се проведе в Полша през 2024 г. участваха около 146 млади учени от почти 37 държави, които представиха 94 проекта в широк спектър от области на науката – от биология до математика и социални науки. Печелившите проекти си поделиха общо 62 000 евро парични награди, включително четири първи награди от 7 000 евро, четири 2-ри награди от 5 000 евро, четири 3-ти награди от 3 500 евро и престижни посещения в най-важните изследователски организации в Европа като Европейската организация за ядрени изследвания (CERN), ESA, ESO, EU XFEL, Eurofusion, EMBL, ILL и ESRF, както и до CBE, CNIC и Световното изложение в Осака. България беше представена от класираните на първите три места ученици в 26-ото издание на Националния конкурс „Млади таланти”. Те бяха изпратени да представляват България на Европейския конкурс за млади учени през м. септември, домакинстван от град Катовице, Полша. През 2024 г. България направи едно от най-успешните си представяния в историята на конкурса EUCYS. Трима ни участници завоюваха общо четири награди. Проектът „Теоретично и експериментално изследване на корабни следи“ (област физика), който представя експериментално и теоретично изследване на ъглите на вълните, които оставят движещи се плавателни съдове, взе първа награда на конкурса, придружена със 7 000 евро и наградата на Стокхолмския младежки научен семинар. Също така проектът получи и наградата на Regeneron ISEF, където ще участва май месец 2025 г., в Кълъмбъс, Охайо. Вторият проект, „Енергии в деформирани равнинни решетки. Геометрично разглеждане“ (област математика), който се занимава с изключително актуалната тематика за разпознаване на синтетични методи, генерирани от алгоритми за машинно обучение, получи наградата на Европейската космическа агенция и ще посети нейните лаборатории. Три други проекта представиха България на EXPO Science Europe (Европейското научно младежко изложение), което се проведе в гр. Сараево, Босна и Херцеговина през юли 2024 г.

Мярката има въздействие на европейско ниво.

МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

6.3.3. Наредба за условията и реда за планиране, разпределение и разходване на средствата, отпускани от държавния бюджет за присъщата на ДВУ научна и художественотворческа дейност

До 31.03.2024 г. 33-те държавните висши училища (ДВУ) са представили в МОН годишните си отчети за 2023 г. по изпълнението на бюджетните средства за наука, които се разпределят по Наредбата за условията и реда за оценката, планирането, разпределението и разходването на средствата от държавния бюджет за финансиране на присъщата на държавните висши училища научна или художественотворческа дейност. След проверка на отчетите са предоставени на ДВУ 70% от разчетените за целта средства. Средствата се предоставят за сметка на трансфера от държавния бюджет за ДВУ.

През м. юли 2024 г. ДВУ са представили в МОН 6-месечните си отчети за 2024 г. в изпълнение на Наредбата, като през м. септември е финансиран остатъкът от 30% от одобрените им средства. Със средствата по Наредбата се финансират научни проекти в областите на науката и изкуствата, в които съответното ДВУ подготвя студенти и докторанти. През 2024 г. в проектите са участвали 2112 докторанти.

Мярката има въздействие на национално ниво.

МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

6.3.4. Конкурси за млади учени и постдокторанти на Фонд „Научни изследвания“ (ФНИ)

През 2024 г. за девета поредна година ФНИ проведе конкурс за финансирането на проекти за фундаментални научни изследвания на млади учени и постдокторанти, насочен към стимулиране на научните изследвания на следващо поколение учени, в съответствие с Националната стратегия за развитие на научните изследвания в Република България 2017 – 2030. Целта на конкурса е да допринесе за изпълнението на следните цели на Стратегията:

- Осигуряване на висока квалификация и ефективно кариерно развитие на учените, основано на високо ниво на научните изследвания;
- Устойчиво възстановяване на международните позиции на страната по количество и качество на международно видимата научна продукция;
- Разширяване на участието на българската научна общност в европейското изследователско пространство и разширяване на международното научно сътрудничество;
- Повишаване на количеството и качеството на научните изследвания, свързани с проблеми от регионално и национално значение.

Прогнозният общ бюджет на „Конкурса за финансиране на научни изследвания на млади учени и постдокторанти – 2024“ е в размер на 1 500 000 лв.

В периода общо са одобрени за финансиране 32 проекта в областите: биологически науки – 6, медицински науки – 3, науки за земята – 2, обществени науки – 4, хуманитарни науки – 2, физически науки – 1, химически науки – 4, селскостопански науки – 5, и технически науки – 5 на обща стойност 1 560 200 лв., като в област математика и информатика няма финансирани проекти за периода.

Мярката има въздействие на национално ниво.

МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

6.3.5. Конкурси по дейностите „Мария Склодовска-Кюри“ (MSCA) по Рамкова програма на ЕС „Хоризонт Европа“

За реализиране на мярката се провеждат конкурси за млади учени в Рамковата програма за научни изследвания и иновации на ЕС „Хоризонт Европа“, дейност „Мария-Склодовска Кюри“.

Целите на конкурсите за млади учени в дейностите „Мария Склодовска-Кюри“ са: увеличаване броя на успешните проекти с българско участие и увеличаване броя на успешните български кандидати; активно участие в европейските и международни научни организации, което подпомага обмена на учени и знания; възможност за достъп до най-съвременните научни съоръжения; организиране и участие в специалните програми и инструменти на Хоризонт Европа. Обучението и кариерното развитие по дейностите „Мария Склодовска-Кюри“ спомага за формирането на водещи изследователи. Предлага се подкрепа на млади и опитни изследователи с цел подпомагане на тяхната кариера и умения чрез обучение или назначения за определени периоди в друга държава или в частния сектор. Това им осигурява нови познания и опит, които им позволяват да достигнат пълния си потенциал.

За отчетния период подписаните договори за финансираните на проекти по следните схеми, които предлага MSCA са 8 бр.

През 2024 г. по конкурс Staff Exchanges (Обмен на персонал), който насърчава иновативното международно, междусекторно и интердисциплинарно сътрудничество в научните изследвания и иновациите чрез обмен на персонал, са подписани договори за финансиране с 3 бенефициента с общ бюджет 542 800 евро и 1 асоцииран партньор, който няма бюджет. Схемата насърчава култура на креативност и предприемачество и помага да се превърнат идеите в иновативни продукти, услуги или процеси. Отворена е за изследователски, технически, административен и управленски персонал.

По конкурса Doctoral Networks (Докторантски мрежи), който има за цел да обучава креативни докторанти с интерес в предприемачеството, способни да се справят с настоящите и бъдещите предизвикателства през 2024 г. са привлечени 4 бенефициента с общ бюджет 829 180,80 евро и 4 асоциирани партньори, които нямат бюджет. Докторантските мрежи се очаква да повишат привлекателността на докторантското обучение в Европа. Те ще осигурят на изследователите правилната комбинация от умения, свързани с научните изследвания и меки умения и ще им осигурят подобрени перспективи за кариера както в академичния, така и в неакадемичния сектор чрез международна, интердисциплинарна и междусекторна мобилност, а по конкурса Postdoctoral Fellowships (Постдокторски стипендии) има участие на 1 координатор от българска стара с бюджет 120 812,16 евро.

Общият бюджет по дейност „Мария-Склодовска Кюри“ за България през 2024 г. е в размер на 1 492 792,96 евро.

Мярката обхваща млади учени като целева група и има въздействие на европейско ниво.

МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

6.3.6. Организиране и провеждане на ежегоден конкурс и церемония за награди „Питагор“

Наградите за наука „Питагор“ са една от основните дейности в Националната стратегия за развитие на научните изследвания в Република България 2017 – 2030 за стимулиране на учените към значими научни постижения и реализация на резултатите от фундаменталните и приложни научни изследвания. Мярката има за цел стимулиране на докторанти, млади и утвърдени учени.

От 2003 г. Министерството на образованието и науката връчва отличия на учени, научни колективи и организации за постижения в областта на науката и технологиите, определени от авторитетно жури, съставено от предишни носители на наградата. В зависимост от категорията кандидатите в конкурса за 2024 г. предоставиха обща справка за научните си резултати с акцент върху последните 5 години за категория за утвърден учен и последните 3 години за категория за млад учен. За голямата награда „Питагор“ за цялостен научен принос справката за научните постижения е с акцент върху резултатите през последните 10 години.

Наградите „Питагор“ на Министерството на образованието и науката за 2024 година бяха връчени на тържествена церемония, която се проведе на 17 май в хотел София Балкан Палас и бяха организирани в следните категории:

- Голяма награда „Питагор“ за цялостен научен принос;
- Награда „Питагор“ за утвърден учен в областта на природните и инженерните науки;
- Награда „Питагор“ за млад учен в областта на природните и инженерните науки;
- Награда „Питагор“ за утвърден учен в областта на науките за живота и медицината;
- Награда „Питагор“ за млад учен в областта на науките за живота и медицината;
- Награда „Питагор“ за утвърден учен в областта на социалните и хуманитарните науки;
- Награда „Питагор“ за млад учен в областта на социалните и хуманитарните науки;
- Специална награда „Питагор“ за комуникация на наука.

В изданието на наградите за наука „Питагор” 2024 кандидатстваха 45 учени, от които 10 са отличени в отделните 8 категории.

Мярката има въздействие на национално ниво.

МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

6.3.7. Изпълнение на Национална програма „Млади учени и постдокторанти - 2“

Националната програма „Млади учени и постдокторанти - 2“ е продължение на една добра практика – първото нейно издание Национална програма „Млади учени и постдокторанти“. Тя е одобрена с Решение №206/07.04.2022 г. на Министерския съвет с общ бюджет от 15 млн. лв., разпределен както следва за двата ѝ етапа на изпълнение: I етап, 18 месеца, 2022 г. – 2023 г. – 7,5 млн. лв.; II етап, 18 месеца, 2024 г. – 2025 г. – 7,5 млн. лв. Средствата са разпределени между 25 държавни висши училища, Българската академия на науките, Селскостопанската академия, Военномедицинската академия, Националния център по заразни и паразитни болести и Националния институт по метеорология и хидрология.

„Млади учени и постдокторанти – 2“ е разделена на два модула. По първия се привличат и назначават млади учени, които нямат договор за работа с конкретно висше училище или научна организация. Могат да бъдат подкрепяни и вече назначени

асистенти, главни асистенти и докторанти, включително в задочна и самостоятелна форма на обучение, до 10 години след придобиване на първа образователно-квалификационна степен „магистър“.

Вторият модул „Постдокторанти“ е предназначен за учени с образователна и научна степен „доктор“ от българско или чуждестранно висше училище или научна организация, придобита преди не повече от пет години. Те кандидатстват за финансова подкрепа с проектно предложение по актуална научна тема. Проектът трябва да бъде на високо научно ниво, да има детайлна програма и подробен финансов план. С предимство се класират постдокторанти, които не работят в конкретно висше училище или научна организация.

Програмата е инструмент за стимулиране интереса на младите хора към научноизследователска дейност и подпомагане развитието на тяхната кариера. С нея се цели увеличаване броя на младите хора, занимаващи се с научна дейност и задържането им в България след придобиване на образователно-квалификационна степен „Магистър“ и образователна и научна степен „Доктор“, както и реинтеграция и реализация на млади и перспективни учени, завършили в чужбина, и насърчаване на изследователската им дейност в България.

За първия етап на изпълнението ѝ (юли 2022 г. – декември 2023 г). със сумата в размер на 7 500 000 лв. са подкрепени 479 млади учени и са финансирани 342 гранта за постдокторанти в 25-те държавни висши училища, Българската академия на науките, Селскостопанската академия, Военномедицинската академия, Националния център по заразни и паразитни болести и Националния институт по метеорология и хидрология.

Мярката има въздействие на национално и международно ниво.

МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

6.3.8. Изпълнение на Национална научна програма „Петър Берон. Наука и иновации с Европа“ (ПЕТЪР БЕРОН И НИЕ)

Общата цел на програмата е да ускори реинтеграцията и кариерното развитие в български висши училища (в т.ч. и военно-образователни институции) и научни организации на перспективни учени с международно признати научни резултати (Experienced researchers). Програмата стимулира развитието на изследователския потенциал в България като необходима фундаментална стъпка за създаването на устойчива научна и иновационна среда и за развитието на конкурентна високотехнологична икономика в България. Програмата се изпълнява от Фонд „Научни изследвания“ (ФНИ), средствата се предоставят от централния бюджет.

През 2024 г. не е провеждан конкурс по ННП „Петър Берон и НИЕ“, тъй като последната година, в която има финансиране по нея е 2023 г. През 2024 г. са постъпили доклади за напредъка от проектите по ННП „Петър Берон и НИЕ“ през 2022 г. и шест окончателни отчета по програмата от 2021 г. Амбициите на МОН са чрез следващо издание на програмата през 2025 г. да продължи стимулирането и развитието на изследователския потенциал.

Мярката има въздействие на национално и европейско ниво.

МИНИСТЕРСТВО НА ОТБРАНАТА

6.3.9. Подпомагане на висшето военно образование и образованието за военноинвалидите и военнопострадалите, в т.ч. и децата на военнослужещите, загинали при или по повод изпълнение на военната служба

Военно-образователната система подготвя кадри за нуждите на въоръжените сили, системата за национална сигурност и националното стопанство, съобразно развитието на военното дело чрез широко прилагане на информационните технологии, симулации и изграждане на съвременни WEB-базирани среди.

За подпомагане на висшето военно образование са осигурени финансови средства за обучение на курсанти и кадети за учебната 2023/2024 година в размер на **8 800 000 лв.** Завършилите военното си образование са обучавани в редовна и задочна форма на обучение.

МИНИСТЕРСТВО НА ОТБРАНАТА

6.3.10. Финансиране на обучението, включително и защитата на дисертационен труд на докторантите, обучавани за нуждите на Министерството на отбраната, структурите на пряко подчинение на министъра на отбраната и Българската армия

За защита на дисертационни трудове за придобиване на научна степен „доктор на науките“ и образователна и научна степен „доктор“ (редовна, задочна и самостоятелна форма на обучение) във военните академии, висшите военни училища и научни организации през 2024 година е осигурено финансиране в размер на **34 651 лв**.

6.4. Създаване на възможности за облекчения при кредитиране за закупуване на жилища, обзавеждане и подобряване на жилищните условия

МИНИСТЕРСТВО НА ФИНАНСИТЕ

6.4.1. Данъчно облекчение за млади семейства, регламентирано в чл.22а от Закона за данъците върху доходите на физическите лица (ЗДДФЛ)

Данъчното облекчение има социална цел и е насочено към подпомагането на млади семейства. Облекчението се изразява в намаляване на годишната данъчна основа на данъчно задълженото лице до 35-годишна възраст с направените през годината лихвени плащания по първите 100 000 лева от главницата по ипотечен кредит за закупуване на жилище, когато ипотекираното жилище е единствено за семейството, по ред и при условия, регламентирани в закона. Данъчното облекчение се ползва с деклариране на обстоятелствата, свързани с него, в годишната данъчна декларация, както и при условие, че не се ползва от другия съпруг.

Предвид предстоящото изготвяне на Доклад за данъчните разходи за 2024 г., отчетната информация за ползваните данъчни облекчения, в т.ч. размера на данъчния разход и броя на лицата, ползвали данъчно облекчение по чл. 22а, чл. 22в и чл. 22г от ЗДДФЛ, за 2024 г. ще бъде налична най-рано през месец септември 2025 година.

През 2024 г. броят на лицата, ползвали данъчното облекчение за млади семейства е 3 852 души, а размерът на данъчния разход е 1 002 734 лева.

МИНИСТЕРСТВО НА ОТБРАНАТА

6.4.2. Осигуряване настаняването във ведомствени жилища и общежития за военнослужещите и служителите на Министерство на отбраната, структурите на пряко подчинение на министъра на отбраната и Българската армия

В Министерството на отбраната е създадена система за картотекиране на военнослужещите и цивилните служители от администрацията на Министерството на отбраната, структурите на пряко подчинение на министъра на отбраната и Българската армия. Настаняването е в жилища, ателиета, гаражи и жилищни помещения в общежития от фонда на Министерството на отбраната и в управление на Изпълнителна агенция „Военни клубове и военно-почивно дело“.

През 2024 г. с над **4 000 000 лева** са компенсирани военнослужещи и цивилни служители при преместване от различни гарнизони и са подпомогнати семействата им, живеещи на свободен наем, при липса на собствено жилище.

През 2024 г. в жилища собственост на Министерството на отбраната на територията на страната са настанени **127** военнослужещи и цивилни служители, а **126** военнослужещи и цивилни служители са настанени в общежития.

Картотекираните за 2024 г. са **2688** нуждаещи се, което е показател за запазване тенденцията към нарастване броя на настанените в жилища и общежития собственост на Министерството на отбраната.

6.5. Създаване на условия за преодоляване на бедността и социалната изолация сред младежите в неравностойно положение

6.6. Създаване на условия за пълноценно социално развитие на младите хора (вкл. създаване на семейство, отглеждане и възпитание на деца и активно участие в гражданското общество)

МИНИСТЕРСТВО НА МЛАДЕЖТА И СПОРТА

6.6.1. Осигуряване на дейности за насърчаване на социално отговорно поведение чрез проекти, реализирани по Национална програма за изпълнение на младежки дейности по чл.10 а от Закона за хазарта (2023-2025)

Осигурените средства за реализиране на Програмата през 2024 г. са в размер на 7 700 000 лева.

През месец април 2024 г. е обявена процедура за набиране на проектни предложения със срок за кандидатстване 30.04.2024 г. по следните ключови области:

- **Ключова област 1: „Младежки дейности и младежка работа“**

Приоритетите на Ключова област 1 „Младежки дейности и младежка работа“ са стимулирането на инициативност, самостоятелност, активно гражданско съзнание, доброволчески дух и творчество у младите хора, съобразно отчетени обществени нужди или личните интереси на инициаторите на проекта, развитието на капацитета и повишаването на заетостта на младежките работници на местно, регионално и национално ниво, повишаване на качеството на младежката работа и подобряване на свързаността на „общността на практикуващите“. Проектните дейности следва да бъдат насочени към активиране участието на младите хора (15-29 г.) в различни видове младежки инициативи, включително доброволчески, на територията на тяхното населено място или община, като опазване на културното наследство, творчески, социални, спортни, както и инициативи, свързани с гражданска защита, околна среда, развиване на личностни умения и компетенции, развитие на активно гражданско съзнание, приспособяване на младежки пространства, предаване на основни ценности на младите хора като уважение към човешкото достойнство, равенството, човешките права, търпимостта и липсата на дискриминация и др. Приоритетно се стимулират младежки

дейности, включващи креативни решения и конкретика при характеризирането на място, участници, ползватели и крайни продукти или придобито неформално образование.

- **Ключова област 2: „Младежки инициативи и кампании“**

Приоритет на Ключова област 2 „Младежки инициативи и кампании“ е насочване на вниманието на младите хора и обществеността към предизвикателствата за решаване в обществото и стимулиране към определени действия за намиране на решения във връзка с належащи нужди от социален, екологичен и др. характер, чрез иновативни и креативни комуникационни методи на реализация, които водят до дълготраен ефект.

По тази Ключова област се осигурява подкрепа за организиране и провеждане на национални инициативи и кампании на млади хора, свързани с теми от изключителна важност за съвременното общество, като превенции на рисковото поведение и различните форми на зависимости, опазване на околната среда, стимулиране на здравословния и природощадящ начин на живот, опазване и разпространяване на културно-историческото наследство, насочване на общественото мнение към злободневни проблеми и др. Инициативите или кампаниите, следва да имат информативен и образователен характер, да са постигнати с атрактивни методи, имащи за цел насочване, респективно задаване на посока към определени действия за изпълнение на важна за дадена социална група хора, природата (флора и фауна) или негативна тенденция. Видовете младежките кампании могат да бъдат информационни, застъпнически, социални, екологични и др.

- **Ключова област 3: „Равен достъп до младежи от малки населени места“**

Приоритет на Ключова област 3 „Равен достъп до младежки дейности за млади хора от малки населени места“ е предоставяне на равен достъп до младежки дейности и услуги за личностно и професионално развитие на младите хора в малките населени места.

По тази Ключова област се подкрепят проекти за включването на млади хора от малки населени места, включително млади хора с по-малки възможности. Дейностите следва да са свързани с тяхното личностно и кариерно израстване или да са такива, разработени спрямо техните нужди и интереси. Също така се подкрепят дейности, с участието в които младите хора ще могат да допринесат за развитието на общността и населеното място, в което живеят. Проектните предложения в тази ключова област могат да включват младежки дейности за насърчаване на неформалното обучение за разширяване на знанията, опита и уменията на младежите за приобщаването им към ценностите на гражданското общество, науката, културата, изкуството, предприемачеството, здравословния начин на живот, спорта, безопасността на движението по пътищата, инициативи, допринасящи за развитие на местните общности и за предотвратяване на противообществените прояви на младежите. За целите на тази програма, малки населени места са такива, с население до 10 000 души.

По процедурата постъпиха 103 проектни предложения като в резултат на извършена административна и качествена оценка, бяха одобрени за финансиране 37 проекта на обща стойност 2 702 736, 41 лева. Оставащият финансов ресурс по Национална програма за изпълнение на младежки дейности по чл.10а от Закона за хазарта за 2024 г. бе на обща стойност – 3 983 398,00 (три милиона деветстотин осемдесет и три хиляди триста деветдесет и осем лева.) лв. В тази връзка Министерството на младежта и спорта обяви втора процедура за набиране на проектни предложения по Програмата за 2024 г. със срок за кандидатстване 02.10.2024 г. по следните ключови области:

- Ключова област 1: „Младежки дейности и младежка работа“
- Ключова област 2: „Младежки инициативи и кампании“
- Ключова област 3: „Равен достъп до младежи от малки населени места“

Постъпиха 102 проектни предложения, като се сключиха договори за финансиране с 40 организации на обща стойност 3 931 722,63 лева.

МИНИСТЕРСТВО НА МЛАДЕЖТА И СПОРТА

6.6.2. Осигуряване на възможности за включване в дейности и инициативи за придобиване на социални умения и компетентности, насърчаване на гражданската активност, толерантността и личностното израстване по Национална програма за младежта (2021–2025)

През 2024 г. по Национална програма за младежта (2021-2025) са разгледани 26 отчета на бенефициери, реализирали проекти по Програмата през 2023 г. В следствие на извършен преглед на съдържателните и финансови отчети и приложените документи към тях, както и на извършена преценка за целесъобразност и ефективност и законосъобразност на извършените разходи от Експертната комисия, са извършени окончателни плащания на 23 организации, като на 3 организации са определени суми за възстановяване съгласно направените констатации. По Процедурата са обхванати 5316 лица, от които 901 лица от групата Neet's. Общо достигнати лица чрез информационни кампании в социалните мрежи са 287 232.

Б. Приоритет II. Преодоляване на негативните последици от остаряването на населението и подобряване на качествените характеристики на човешкия капитал

Направление 7 – Възприемане на комплексен междусекторен подход за активен и продуктивен живот на възрастните хора в добро здраве. Адаптиране на социалните системи към демографските промени и остаряването на населението – пазар на труда, пенсионна система, социално подпомагане и грижи, здравеопазване, образование, култура и др.

7.1. Изпълнение на Националната стратегия за активен живот на възрастните хора в България (2019-2030 г.)

7.1.1. Адаптиране на пазара на труда към остаряването на населението и към необходимостта от повишаване на качеството на живот на възрастните хора.

МИНИСТЕРСТВО НА ТРУДА И СОЦИАЛНАТА ПОЛИТИКА
АГЕНЦИЯ ПО ЗАЕТОСТТА

7.1.1.1. Реализиране на Национална програма „Помощ за пенсиониране"

Националната програма „Помощ за пенсиониране" осигурява подкрепа при прехода от безработица към работа и пенсиониране при по-възрастните. През 2024 г. за първи път със средства от държавния бюджет са финансирани и дължимите вноски за сметка на работодателя за фонд „Безработица", в допълнение към разходите за трудови възнаграждения, допълнителни плащания по трудовото законодателство и осигурително законодателство. Тази стъпка осигурява възможност за подкрепа на лица, които въпреки участието си в програмата не могат да се пенсионират или да започнат работа. По този начин се урежда тяхното право да получават обезщетение за безработица. Целевата група обхваща безработни лица над 60 г., които се наемат на пълно и непълно работно време.

Периодът на субсидиране на заетостта е от 3 до 24 месеца. През 2024 г. по програмата е осигурена заетост на 1 222 лица, от които 478 са нововключени. Изразходваните средства от държавния бюджет са в размер на 8 136 914 лв.

МИНИСТЕРСТВО НА ТРУДА И СОЦИАЛНАТА ПОЛИТИКА
АГЕНЦИЯ ПО ЗАЕТОСТТА

7.1.1.2. Насърчаване на работодателите да наемат безработни лица от групите в неравностойно положение на пазара на труда, чрез предоставяне на средства за трудови възнаграждения, социални и здравни осигуровки, средства за професионално обучение и средства за отговорно лице (ментор) (чл. 36 от ЗНЗ)

Една от групите в неравностойно положение на пазара на труда, дефинирани в §1, т. 4а от Допълнителните разпоредби на Закона за насърчаване на заетостта, които приоритетно се насочват към програми и мерки за обучение и заетост, обхваща **безработни лица над 55 години**. Те са целева група и по насърчителната мярка, регламентирана в разпоредбата на чл. 36 от Закона за насърчаване на заетостта, която се финансира със средства от държавния бюджет. Мярката обединява стимули за работодатели, които осигуряват заетост на лица от неравнопоставените групи на пазара на труда, възможности за обучение за надграждане на знания и умения и подпомагане от ментор за адаптация към трудовия процес. През 2024 г. в заетост по условията на мярката са включени 288 безработни лица над 55-годишна възраст. Изразходваните средства от държавния бюджет са в размер на 1 009 982 лв.

МИНИСТЕРСТВО НА ЗЕМЕДЕЛИЕТО И ХРАНИТЕ

7.1.1.3. Стартова помощ за установяване на нови земеделски стопани в селското стопанство

В периода ноември 2024 г. – февруари 2025 г. е проведен прием на заявления за подпомагане по интервенция „II.Д.3. Стартова помощ за установяване на нови земеделски стопани в селското стопанство“ от СПРЗСР 2023-2027 г., като общият размер на безвъзмездната финансова помощ е в размер на 39,1 млн. лева. Очакваните резултати от интервенцията са увеличаване броя на нови земеделски стопани с цел осигуряване на устойчиво развитие и улесняване на структурните промени в земеделието, както и насърчаване на заетостта, разкриване на работни места и запазване на вече съществуващите работни места. В периода на прием са подадени 652 заявления за подпомагане с размер на заявената финансова помощ 38,3 млн. лева, като финансовата подпомагане за един проект, подаден от млад земеделски стопанин, е в размер на левовата равностойност на 30 000 евро, или 58 675 лева.

ИНСТИТУТ ЗА ИЗСЛЕДВАНЕ НА НАСЕЛЕНИЕТО И ЧОВЕКА – БАН

7.1.1.4. Проект „Регионални проблеми в разпределението на трудовите ресурси по общини в началото на 21-ви век“ (2001–2021), 2022, ръководител доц. Н. Цеков

Във връзка с Отчета на демографската стратегия за 2024 г. по проекта са направени изчисления и прогнози за неравномерното разпределение на населението и трудовите ресурси по общини, което е свързано с различията в регионалната демографска ситуация по територията на страната, силно вариращия по години и райони интензитет на миграцията на младо и трудоспособно население към малкото на брой

центрове на растеж - София, Пловдив, Варна, Ст.Загора, Габрово, Русе, Козлодуй, Созопол, както и в няколко общини, намиращи се в съседство. В тази връзка е извършен мониторинг на процеса на демографско опустиняване, свързан с появата, разширението и сливането на ядрата на т.нар. демографски пустини върху територията на България - селищни землища, в които гъстотата на население е паднала под 10 д./кв.км. Тези землища /ЕКАТТЕ по класификацията на НСИ/, са нараснали от 1100 през 2001 г. до 1900 към м.юли 2025 г. Заемат през 2001 г. 24,9 % от цялата площ на страната, а през 2025 г. този дял рязко нараства до 40,0 %. Предлаганите мерки за смекчаване на този крайно негативен за населението, трудовите ресурси и регионалното социално-икономическо развитие на България процес на демографското ѝ опустиняване, са свързани преди всичко с признаването на статута на засегнатите територии като приоритетен при разпределянето на отпусканите на страната финансови ресурси по Програмата за развитие на селските райони като част от Общата селскостопанска политика на ЕС. Сред проектите за развитие на тези райони на първо място излиза състоянието на третокласната и четвъртокласната пътна мрежа и водоснабдяването, Понастоящем в почти напълно обезлюдените райони на България целогодишно на безводие и тежък воден режим са обречени около 167 хил. д., което от своя страна е предпоставка за разрастването на обхвата на летните горски пожари и пълния разпад на местните селищни мрежи върху обширни опустинени територии.

7.1.2. Адаптиране на социално-осигурителната система към остаряването на населението и към необходимостта от повишаване на качеството на живот на възрастните хора

НАЦИОНАЛЕН ОСИГУРИТЕЛЕН ИНСТИТУТ

7.1.2.1. Пенсии по Кодекса за социално осигуряване

Промени в условията за придобиване право на пенсия и в размерите на пенсиите през 2024 година:

Условията за придобиване право на пенсия за осигурителен стаж и възраст през 2024 г. по чл. 68, ал. 1 от КСО се промениха, на база заложеното постепенно нарастване на възрастта и осигурителния стаж и са както следва:

- Мъже – навършена възраст 64 години и 7 месеца и 39 години и 6 месеца осигурителен стаж;
- Жени – навършена възраст 62 години и 2 месеца и 36 години и 6 месеца осигурителен стаж.

През 2024 г. необходимата възраст за придобиване право на пенсия при наличие на 15 години действителен осигурителен стаж на основание чл. 68, ал. 3 от КСО е 67 години за жените и мъжете.

На основание чл. 68а от КСО, лицата, които имат изискуемия осигурителен стаж по чл. 68, ал. 2 от КСО, могат по тяхно желание да се пенсионират до една година по-рано от възрастта им по чл. 68, ал. 1.

Необходимата възраст за придобиване право на пенсия по чл. 69 от КСО се повиши с два месеца – 54 години и 2 месеца за пенсия по чл. 69, ал. 1, 2, 3, 5, 5а и 6 и 44 години и 2 месеца за пенсия по чл. 69, ал. 4 и 7 от КСО.

Необходимата възраст за придобиване право на пенсия по чл. 69а от КСО се повиши с два месеца и е 44 години и 2 месеца.

Необходимата възраст за придобиване право на пенсия по чл. 69б, ал. 1, 2 и 3 от КСО за мъжете се повиши с два месеца, изискуемата възраст по чл. 69б, ал. 1 и 2 от КСО за жените се повиши с четири месеца, а по чл. 69б, ал. 3 с 2 месеца и е:

- Мъже – 54 години и 2 месеца, жени – 50 години и 8 месеца, за лицата с придобит осигурителен стаж в условията на първа категория труд;
- Мъже – 59 години и 2 месеца, жени – 55 години и 8 месеца, за лицата с придобит осигурителен стаж в условията на втора категория труд;
- Мъже – 53 години и 6 месеца, а за жените – 48 години и 6 месеца, за лицата с придобит осигурителен стаж в условията на подземен труд.

Необходимата възраст за учителите за придобиване право на срочна пенсия за ранно пенсиониране в намален размер по чл. 69в, ал. 1 от КСО за мъжете се повиши с един месец и е 61 години и 7 месеца, а за жените се повиши с два месеца и 59 години и 2 месеца.

През 2024 г. бяха реализирани следните политики по отношение на размерите на пенсиите:

1. От 1 юли 2024 г. размерът на всички пенсии за трудова дейност, отпуснати с начална дата до 31 декември 2023 г., бе увеличен с 11 на сто.

2. Минималният размер на пенсията за осигурителен стаж и възраст по чл. 68, ал. 1 от КСО от 1 юли 2024 г. бе увеличен от 523,04 лв. на 580,57 лв. (с 11 на сто), както и размерите на всички пенсии за трудова дейност обвързани с него.

Минималните размери на пенсиите за трудова дейност през 2024 г., които се определят в процент от минималния размер на пенсията за осигурителен стаж и възраст по чл. 68, ал. 1 от КСО са показани в следващата таблица:

Минимални размери на пенсиите за трудова дейност, които зависят от размера на минималната пенсия за осигурителен стаж и възраст (ОСВ) през 2024 г.

ПЕНСИИ ЗА ТРУДОВА ДЕЙНОСТ	Минимален размер от 01.01.2024 г. до 30.06.2024 г.	Минимален размер от 01.07.2024 г.
1. Лична пенсия за осигурителен стаж и възраст - чл. 68 КСО:		
- по чл. 68, ал. 1 (минимална пенсия за ОСВ)	523,04 лв.	580,57 лв.
- по чл. 68а, 69, 69а, 69б и 69в (минимална пенсия за ОСВ)	523,04 лв.	580,57 лв.
- по чл. 68, ал. 3 - (85% от мин. пенсия за ОСВ)	444,58 лв.	493,48 лв.
2. Лична пенсия за инвалидност поради общо заболяване - чл. 74 КСО, при трайно намалена работоспособност (ТНР):		
- над 90 на сто ТНР - (115% от мин. пенсия за ОСВ);	601,50 лв.	667,66 лв.
- от 71 до 90 на сто ТНР - (105% от мин. пенсия за ОСВ);	549,19 лв.	609,60 лв.
- от 50 до 70,99 на сто ТНР - (85% от мин. пенсия за ОСВ)	444,58 лв.	493,48 лв.
3. Лична пенсия за инвалидност поради трудова злополука и професионална болест - чл. 79 КСО, при трайно намалена работоспособност/вид и степен на увреждане (ТНР):		
- над 90 на сто ТНР - (125% от мин. пенсия за ОСВ)	653,80 лв.	725,71 лв.
- от 71 до 90 на сто ТНР - (115% от мин. пенсия за ОСВ)	601,50 лв.	667,66 лв.
- от 50 до 70,99 на сто ТНР - (100% от мин. пенсия за ОСВ)	523,04 лв.	580,57 лв.
4. Наследствени пенсии по чл. 81, ал. 2 от КСО (75 % от мин. пенсия за ОСВ)	392,28 лв.	435,43 лв.

3. Размерът на социалната пенсия за старост от 1 юли 2024 г. бе увеличен от 276,64 лв. на 307,07 лв. (с 11 на сто), както и размерите на всички обвързани с него пенсии, несвързани с трудова дейност и добавки.

Размерите на пенсиите, несвързани с трудова дейност, които се определят в процент от социалната пенсия за старост през 2024 г. са показани в следващата таблица:

Размери на пенсиите и добавките, несвързани с трудова дейност, които зависят от размера на социалната пенсия за старост през 2024 г.

ПЕНСИИ И ДОБАВКИ ОТ ДЪРЖАВНИЯ БЮДЖЕТ	Размер от 01.01.2024 г. до 30.06.2024 г.	Размер от 01.07.2024 г. до 31.12.2024 г.
1. Социалната пенсия за старост – чл. 89а КСО	276,64 лв.	307,07 лв.
2. Социална пенсия за инвалидност - чл. 90а КСО, при трайно намалена работоспособност/ вид и степен на увреждане:		
- 100 на 100 на сто н. р. с определена чужда помощ (160 % от социалната за старост);	442,62 лв.	491,31 лв.
- от 91 до 100 на сто н. р. (140 % от социалната за старост);	387,30 лв.	429,90 лв.
- от 71 до 90 на сто н. р. (130 % от социалната за старост).	359,63 лв.	399,19 лв.
3. Пенсия за военна инвалидност - чл. 85 КСО		
а/ редници и сержанти при намалена работоспособност:		
- над 90 на сто н. р. (150 % от социалната за старост)	414,96 лв.	460,61 лв.
- от 71 до 90 на сто н. р. (140 % от социалната за старост)	387,30 лв.	429,90 лв.
- от 50 до 70,99 на сто н. р. (115 % от социалната за старост)	318,14 лв.	353,13 лв.
б/ офицери при намалена работоспособност:		
- над 90 на сто н. р. (160 % от социалната за старост)	442,62 лв.	491,31 лв.
- от 71 до 90 на сто н. р. (150 % от социалната за старост)	414,96 лв.	460,61 лв.
- от 50 до 70,99 на сто н. р. (120 % от социалната за старост)	331,97 лв.	368,48 лв.
4. Пенсия за гражданска инвалидност – чл. 87 КСО:		
- над 90 на сто ТНР (150 % от социалната пенсия за старост)	414,96 лв.	460,61 лв.
- от 71 до 90 на сто ТНР (140 % от социалната пенсия за старост)	387,30 лв.	429,90 лв.
- от 50 до 70,99 на сто ТНР (115 % от социалната пенсия за старост)	318,14 лв.	353,13 лв.
5. Персонални пенсии по чл. 92 от КСО (90% от социалната пенсия за старост)	248,98 лв.	276,36 лв.
6. Добавката за чужда помощ по чл. 103 от КСО (75% от социалната пенсия за старост)	207,48 лв.	230,30 лв.
7. Добавка на ветераните от войните по Указ № 1611/85 г. (50% от социалната пенсия за старост)	138,32 лв.	153,54 лв.
8. Добавка на ветераните от войните по чл. 5 от Закона за ветераните от войните (100% от социалната пенсия за старост)	276,64 лв.	307,07 лв.

4. Месечната добавка по чл. 9 от Закона за политическа и гражданска реабилитация на репресираните лица (ЗПГРРЛ) се определя в процент от средния размер на пенсията за осигурителен стаж и възраст за предходната календарна година и се преизчислява ежегодно от 1 януари. От 1 януари 2024 г. всички добавки по чл. 9 от ЗПГРРЛ се преизчислиха на базата на средния размер на пенсията за осигурителен стаж и възраст за 2023 г. от 858,83 лв. През 2024 г. са изплатени 6 072 такива добавки, със среден размер 184,33 лв.

5. С изменение в Кодекса за социално осигуряване в сила от 01.07.2024 г. размерът на „вдовишките“ добавки по чл. 84 от КСО се увеличи от 26,5 на 30 на сто от размера на пенсията на починалия съпруг/ съпруга.

В резултат на тези политики, средният месечен размер на пенсията на един пенсионер за 2024 г. достигна 883,02 лв. При неговото изчисляване са взети предвид всички добавки, изплащани към пенсиите на основание на КСО и други нормативни актове, както и изплатените през 2024 г. т. нар. „великденски“ и „коледни“ добавки.

През 2024 г. номиналното нарастване на средния месечен размер на пенсиите е 12,6 на сто, а реалното нарастване е 9,7 на сто, при средногодишен хармонизиран индекс на потребителските цени за 2024 г. от 2,6 на сто[31].

[31] НСИ, Средногодишни ХИПЦ, предходните 12 месеца = 100, достъпно на: http://www.nsi.bg/sites/default/files/files/data/timeseries/HICP_2.5.xls;

Разходите за пенсии през 2024 г. са 21 667 800,5 хил. лв., като в тази сума са включени разходи за пенсии за сметка на ДОО – 21 273 589,2 хил. лв., разходи за пенсии за сметка на държавния бюджет – 393 109,6 хил. лв. и трансфера за прехвърляне на пенсионни права към пенсионните схеми на ЕС, ЕЦБ и ЕИБ.

През 2024 г. средномесечният брой на пенсионерите е 2 044 757, а средномесечният брой на изплащаните пенсии е 2 056 007 броя.

Средната възраст на пенсионерите с лични пенсии към 31.12.2024 г. е 70,57 години. Средната възраст на мъжете е 69,05 години, а на жените 71,66 години.

Средната възраст на пенсионерите с лични пенсии за осигурителен стаж и възраст към 31.12.2024 г. е 74,11 години – на мъжете 73,17 години, а на жените 74,73 години.

Ефективната възраст на пенсиониране или средната възраст на пенсионерите с лични новоотпуснати пенсии за осигурителен стаж и възраст през 2024 г. е 63,92 години. Мъжете са се пенсионирали средно на 64,27 години, а жените на 63,58 години.

През 2024 г. делът на разходите за пенсии от БВП е 10,7 на сто при 10,3 на сто за 2023 г.

За 2024 г. брутният[32] и нетният[33] коефициенти на заместване на дохода са съответно 53,3% (при 54,3% за 2023 г.) и 68,7% (при 69,9% за 2023 г.). Допълнителното съпоставяне се прави предвид обстоятелството, че пенсиите са необлагаеми и би следвало да се съотнасят също към нетен трудов доход.

НАЦИОНАЛЕН ОСИГУРИТЕЛЕН ИНСТИТУТ

7.1.2.2. Изплащане на еднократна сума (т.нар. „великденска добавка“)

Със Закона за допълнение на Закона за бюджета на държавното обществено осигуряване за 2024 г. (§7а на ПЗР на ЗБДОО 2024 г.), в сила от 1 април 2024 г., е регламентирано изплащането на еднократна сума (т. нар. „великденска добавка“) в размер на 100 лв. на пенсионерите, на които пенсията или сборът от пенсиите, заедно с добавките и компенсациите към тях за месец април 2024 г., е в размер до 526 лв. включително. Средствата са в размер на 54 млн. лв. и са за сметка на бюджета на държавното обществено осигуряване за 2024 г. Изразходваните средства за т. нар. „великденски“ добавки на пенсионерите са в размер на 54 305,3 хил. лв.

С постановление на Министерския съвет № 435 от 11 декември 2024 г. (ДВ. бр. 105 от 13.12.2024 г.) е одобрен трансфер в размер на 33,1 млн. лв. по бюджета на ДОО за 2024 г. за еднократно изплащане на допълнителна сума към пенсиите за месец декември 2024 г. (т.нар. „ коледната добавка“) в размер на 100 лв. и се изплаща на пенсионерите с размер на пенсия или сбор от пенсиите, заедно с добавките и компенсациите към тях, в размер до 526 лева включително (т.е. до линията на бедност). Изразходваните средства за т. нар. „коледни“ добавки на пенсионерите са в размер на 31 887,9 хил. лв.

7.1.3. Адаптиране на системата от социални услуги към остаряването на населението и към необходимостта от повишаване на качеството на живот на възрастните хора

АГЕНЦИЯ ЗА КАЧЕСТВОТО НА СОЦИАЛНИТЕ УСЛУГИ

[32] Съотношението на средната пенсия на пенсионер към средния осигурителен доход.

[33] Съотношението на средномесечния размер на пенсията на пенсионер и средния нетен осигурителен доход (без задължителните удръжки върху заплатите.

7.1.3.1. Предлагане на иновативни модели на социални услуги

В изпълнение на заповед на министъра на труда и социалната политика за извършване на преглед на Наредбата за качеството на социалните услуги (НКСУ), приета с ПМС №135 от 22.06.2022 г., обн., ДВ, бр. 48, 49 и 50 от 2022 г., и разработване при необходимост на предложение за промени в НКСУ в срок до 30.10.2024 г. , е сформирана междуинституционална работна група. Групата осъществи цялостен преглед на НКСУ, ведно с приложенията към нея, като едновременно с това разгледа и обсъди всички постъпили писмени предложения за изменения и допълнения от МТСП, ДАЗД, АСП, НСОРБ, Върховния комисариат за бежанците към ООН, БЧК, Фондация „Международна социална служба – България“, Сдружение „Дете и пространство“, Сдружение „Самаряни“, Фондация „Сийдър“, Сдружение „Еквилибриум“, Сдружение „SOS Детски селища България“, Свободен младежки център – Видин, Община Велико Търново, Община Пловдив, Община Павел баня, както и от различни социални услуги, държавно делегирани дейности. Предвид естеството на отправените предложения, в МРГ бяха привлечени за участие и представители на МЗ, НЦОЗА, както и лицензирани частни доставчици, предоставящи социални услуги на лица с увреждания или лица със специфични потребности.

В резултат на осъществения цялостен преглед на НКСУ, МРГ инициира предложения за включване на нови приложения към НКСУ, регламентиращи стандарти за качество и критерии за тяхното изпълнение на специализирани социални услуги, в т.ч. стандарти за качество на социални и интегрирани здравно-социални услуги, предоставящи подкрепа за деца и лица с трайни увреждания, лица с хронични заболявания и лица в надтрудоспособна възраст в невъзможност за самообслужване от разстояние чрез система за телекеър и/или мобилно. Отправеното предложение е продиктувано от факта, че използването на цифровите технологии навлизат във все повече сфери от обществото. Използването на цифрови технологии в социалните услуги могат да ограничат риска за ползване на по-скъпи и интензивни грижи, както и да доведат до по-ефикасно разпределяне на ограничените времеви, човешки и финансови ресурси за прякото предоставяне на социални услуги или здравни грижи.

БЪЛГАРСКИ ЧЕРВЕН КРЪСТ

7.1.3.2. Набиране на трайни хранителни продукти в магазините на „Била България” в цялата страна чрез съвместната кампания „Купи и дари” и предоставянето им на уязвими лица чрез областните организации на БЧК

Българският Червен кръст, съвместно с „Била – България“ ЕООД осъществява мащабна благотворителна кампания **„**Купи и дари“. Тя се реализира в магазините на търговската верига „Била“ в 26 области на страна, а клиентите, желаещи да подкрепят инициативата, закупуват трайни хранителни продукти и ги поставят в специално брандирани за целта колички, в самите магазини (до касовите зони). От своя страна областните структури на БЧК транспортират и предоставят хранителните продукти на лица и институции подбрани по социални критерии. Периодично провежданите в магазините на веригата кампании, подкрепящи дарителството, дават положителни резултати. Областите, в които няма магазини на „Била – България“, при заявена нужда, получават определени количества от набраните продукти в град София и ги предоставят на най-нуждаещите се лица от съответната област. Благодарение на кампанията „Купи и дари“ се подпомагат голям брой уязвими български социални институции за възрастни хора и деца. През 2024 г. бяха събрани и раздадени 17 545,779 кг хранителни продукти

на обща стойност 59 210,17 лв. От тези продукти се възползваха 2 720 уязвими лица и 62 социални институции с общ капацитет 5 520 души или само през 2024 г. общият брой на подпомогнатите лица с продукти набрани по кампанията „Купи и дари“ възлиза на 8 240 души.

Съвместната продуктова кампания с „Била България“ – „Купи и дари“, продължава да се утвърждава и да доказва своя полезен ефект за удовлетворяване на базови потребности на уязвими граждани и семейства с деца, чрез предоставяне на трайни хранителни продукти. Освен това тя възпитава в даряващите чувство на съпричастност и е добър пример, как две различни по своята същност организации могат да обединят усилията си в подкрепа на нуждаещи се лица. Кампанията е показателна за силата на партньорството в областта на социално-помощната дейност.

7.1.4. Адаптиране на системата от здравни услуги към остаряването на населението и към необходимостта от повишаване на качеството на живот на възрастните хора

БЪЛГАРСКИ ЧЕРВЕН КРЪСТ

7.1.4.1. Проект „Иновативни модели за грижи в общността за хора с хронични заболявания и трайни увреждания“ (2019-2024 г.)

През м. април 2024 г. приключи изпълнението на проект „Иновативни модели за грижи в общността за хора с хронични заболявания и трайни увреждания“, осъществен от БЧК съвместно с МЗ, МТСП и Норвежката асоциация на местните и регионални власти и с подкрепата на Финансовия механизъм на Европейското икономическо пространство 2014-2021 г.

Благодарение на проекта беше осигурено функционирането на 7 Центъра „Домашни грижи“ в областите Враца, Видин и Монтана за предоставяне на интегрирани здравно-социални грижи в дома от квалифицирани екипи от медицински сестри и домашни помощници. За целия период на проекта бяха създадени 81 работни места, а редовни грижи в дома получиха повече от 1200 души, голяма част от тях самотно живеещи в 34 малки и отдалечени населени места на територията на седемте общини.

Сред основните успехи на проекта е въвеждането на услугата телекеър в Северозападна България като част от системата на интегрираните здравно-социални услуги в домашна среда. Посредством изградения за целта Контролно-комуникационен център в гр. Враца и използването на два типа персонални устройства, беше осъществявано постоянно наблюдение на различни физиологични показатели на потребителите 24 часа 7 дни в седмицата. Това допринесе за предотвратяване на множество рискови ситуации, навременна намеса и предотвратяване на усложнения, както и до подобряване на психо-социалния статус на възрастните хора. За периода януари – април 2024 г. в услугата телекеър бяха включени 450 потребители, а за целия период на проекта този брой достигна 950 души от всички 7 общини.

След приключване на проекта Министерският съвет одобри Решение №328/09.05.2024 г. за приемане на Програма „Иновативен модел за грижи в общността за хора с хронични заболявания и трайни увреждания 2024“ и Постановление №163/09.05.2024 г. за одобряване на допълнителни трансфери на 7-те общини за предоставяне на интегрирани здравно-социални услуги в домашна среда – мобилно и от разстояние – телекеър. С предоставения финансов ресурс дейността на Центровете „Домашни грижи“ беше продължена от страна на общинските администрации до края на

2024 г., като за целта БЧК предостави за ползване материална база и оборудване, закупени по проекта и предназначени за нуждите на Центровете „Домашни грижи“.

БЧК продължи да осъществява услугата телекеър за потребители на интегрирани здравно-социални услуги от 7-те общини – обект на Постановление №163/09.05.2024 г., по силата на Договор за възлагане от страна на Община Враца. За периода май – декември 2024 г. в услугата телекеър бяха обхванати 200 самотно живеещи възрастни хора с хронични заболявания и трайни увреждания.

Използването на новите технологии като част от системата за предоставяне на интегрирани здравно-социални услуги в домашна среда доведе до подобряване на достъпа до навременни и професионални грижи, включително за хора в отдалечени и трудно достъпни населени места с ограничен достъп до качествени медицински грижи и социална подкрепа. Предвид задълбочаващата се демографска криза в България и намаляващия финансов и човешки ресурс следва да се има предвид, че натрупаният опит и ноу-хау от БЧК в сферата на дългосрочните грижи, в частност и по отношение на услугата телекеър, създават база за надграждане и възможности за развитие на иновативни услуги, които да доведат до задоволяване на нарастващите нужди на възрастните хора в страната от качествени грижи.

БЪЛГАРСКИ ЧЕРВЕН КРЪСТ

7.1.4.2. Предоставяне на интегрирани здравно-социални услуги в домашна среда на възрастни хора над 65 г. с хронични заболявания и трайни увреждания

Предоставянето на интегрирани здравно-социални услуги в домашна среда продължи и през 2024 г. на територията на гр. София и гр. Варна, както и в Северозападна България в общините Враца, Оряхово, Криводол, Бяла Слатина, Видин, Белоградчик и Монтана. Над 600 потребители общо от тези 9 общини получаваха редовни грижи от квалифицирани медицински сестри и домашни помощници.

Услугите в гр. София се предоставяха на 11 потребители с финансовата подкрепа на НС на БЧК.

Комплексът за социални услуги „Център Домашни грижи“ на Областен съвет на БЧК – Варна продължи да работи през 2024 г., като през месец септември беше сключен нов договор с Община Варна за 3-годишен период за продължаване на дейността като общинска делегирана дейност.

Комплексът предоставя 4 вида услуги – информиране и консултиране, застъпничество и посредничество, терапия и рехабилитация, асистентска подкрепа, при спазване на стандартите за качество съгласно Наредбата за социалните услуги и е с капацитет 80 обслужвани лица месечно, 92 обслужени лица за 2024 г.

7.1.5. Адаптиране на системата на образованието към остаряването на населението и към необходимостта от повишаване на качеството на живот на възрастните хора. Разработване и изпълнение на дългосрочна стратегия, с цел увеличаване на участието в дейности за учене през целия живот за всички възрастови групи от населението

МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

7.1.5.1. Прилагане на цялостна и дългосрочна политика за учене през целия живот (УЦЖ)

С приемането на Закона за изменение и допълнение на Закона за професионалното образование и обучение (изм. и доп. ДВ. бр. 27 от 29 март 2024 г.) бяха предприети промени, които целят да се улесни достъпа до учене през целия живот и да се насърчи ученето през целия живот. Промените обхващат:

1. Въвеждане на възможност за обучение за достигане на Единица резултат от ученето (ЕРУ) в Държавния стандарт за придобиване на квалификация по професия – за лица на възраст над 16 години;
2. Трансфер и натрупване на ЕРУ;
3. Възможност за обучение в електронна среда за лица на възраст над 16 години по теория на професията;
4. Дефиниране на възможностите за валидиране на професионални компетентности, съответстващи на знанията, уменията и компетентностите в една Единица резултат от ученето в Държавните образователни стандарти за придобиване на квалификация по професия;
5. Намаляване на административната тежест за доставчиците на професионално обучение (центровете за професионално обучение).

След проведените през 2023 г. две издания на Националните дни на ученето през целия живот – в гр. Бургас (26-28.04.2023 г.) и гр. Стара Загора, през 2024 г. са осъществени мерки за ефективно прилагане на Европейската референтна рамка за ключовите компетентности за учене през целия живот, Европейската квалификационна рамка за учене през целия живот (УЦЖ). Прилагат се приоритетите на Новата европейска програма за учене на възрастни за периода 2021-2030 г.

С цел насърчаване и оказване на подкрепа за ученето през целия живот в началото на 2024 г. Министерството на образованието и науката започна изпълнението на проект № 101144168 – Agenda 4 Skills – ERASMUS-EDU-2023-AL-AGENDA-IBA по програма „Еразъм+“. В рамките проектната интервенция е предвидено: проучване на добри практики в системата на заетостта за обучение на възрастни за последваща заетост; посещения в предприятия за популяризиране на валидирането и дуалното обучение; популяризиране на новите европейски инструменти за насърчаване на ученето на възрастни – индивидуалните сметки за обучение и микроудостоверенията. Проектът се изпълнява съвместно с МТСП.

През м. ноември 2024 г. е проведено едно издание на Националните дни за учене през целия живот. В рамките на събитието са представени политиките за развитие на уменията във всички сектори на системата за образование и наука: от общото образование, през приобщаващото образование и дуалното професионално образование и обучение до висшето образование и науката. Събитието създаде условия за популяризиране на добри практики за развитие на уменията за учене през целия живот: на работното място и в културни институции и организации (музеи, читалища и библиотеки). Специален фокус в добрите практики представиха бюрата по труда като структури на Агенцията по заетостта.

Финансирането е със средства от бюджета на МОН и по Програма на ЕС в областта на образованието, обучението, младежта и спорта „Еразъм+“.

Мярката има въздействие на национално ниво.

МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

7.1.5.2. Изпълнение на обновените приоритети на Европейската програма за учене на възрастни (ЕПУВ)

Проект „Програма за уменията“ (Agenda 4 Skills) е финансиран по Програмата на ЕС в областта на образованието, младежта и спорта Еразъм+ 2021-2027. Чрез проекта България изпълнява приоритетите на Новата европейска програма за учене на възрастни за периода 2021-2030 г.

Проведените през 2024 г. инициативи по проекта, вкл. в партньорство с МТСП са: фокус-група за индивидуалните сметки за обучение; регионално събитие с представители на институциите на пазара на труда, работодатели, социални партньори, местни и регионални власти, проведено на 12 април 2024 г. в гр. София; Първа работна среща на Националния координационен съвет, проведена на 28-29 май 2024 г. в гр. Пловдив; два секторни семинара в секторите „Туризъм“ и „Строителство“, проведени съответно на 29.10.2024 г. и на 29.09.2024 г. в гр. София; разработена Стратегия за разпространение и комуникационен план; Национално събитие по проекта – ЕС и национални политики и практики, проведено на 26.09.2024 г. съвместно с ОИСР.

Финансирането е със средства от бюджета на МОН и по Програма на ЕС в областта на образованието, обучението, младежта и спорта „Еразъм+“.

Мярката има въздействие на национално и регионално ниво.

МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

7.1.5.3. Национална подкрепа за функционално и съдържателно развитие на Електронна платформа за учене на възрастни в Европа (EPALE)

От края на 2021 г. чрез Министерството на образованието и науката България е пълноправен член на Европейската мрежа за основни умения (EBSN). Заедно с функциониращата мрежа EPALE BG, която включва институции и организации от България, EBSN разширява възможностите в национален контекст за свързване с други институции и организации-членки на EBSN. EPALE BG е част от Електронната платформа за учене на възрастни в Европа (EPALE). Нейната цел е насърчаване на повече и по-добри възможности за учене за всички възрастни, като подкрепя и укрепва професиите в обучението за възрастни. Тя дава възможност на членовете да се свързват с и да се учат от колегите си в цяла Европа, чрез публикациите в своя блог, чрез форумите, подкасти, инструмента за търсене на партньори, допълнени с физически срещи.

Електронната платформа за учене на възрастни в Европа (EPALE) активно се промотира в рамките на всички събития, свързани с изпълнението на политиките за учене през целия живот; събитията, включени в графика на националния координатор за учене на възрастни и по време на основното събитие за учене през целия живот в България: Дните за учене през целия живот.

През 2024 г. е подготвено и сключено Споразумение №101196922 – NSSEPALEBG между МОН и Европейската изпълнителна агенция за образование и култура към Европейската комисия. Въз основа на Споразумението започна изпълнението на проект № 101196922 – ERASMUS-EDU-2024-EPALE-IBA „Електронна платформа за учене на възрастни в Европа – Национални звена за подкрепа България (EPALE NSS)“. Проектът ще се изпълнява в рамките на 24 месеца, считано от 1 януари 2025 г. до 31 декември 2026 година. Финансирането е със средства от бюджета на МОН и по Програма на ЕС в областта на образованието, обучението, младежта и спорта „Еразъм+“.

Чрез функционалното и съдържателно развитие на EPALE Министерството на образованието и науката създава условия за разрешаване на едно от основните национални предизвикателства в сектора на учене на възрастни – професионализацията

на персонала. Тя е определена като приоритет и в Европейска програма за учене на възрастни 2021-2030 г. EPALE съдейства за изпълнението на Стратегическата рамка за развитие на образованието, обучението и ученето в РБ (2021 – 2030). По-конкретно Платформата ще има преки и/или косвени приноси към следните цели и групи мерки/дейности от Рамката: 1.2. от приоритетна област 1 Ранно детско развитие; 8.1. и 8.2. от приоритетна област 8 Учене през целия живот и 9.1. от приоритетна област 9 Ефикасно управление и участие в мрежи.

Чрез интерактивното пространство на EPALE ще продължат да функционират създадените мрежи: EPALE BG с близо 700 институции и организации, мрежата от посланици в 28-те области на страната, както и взаимодействието на България чрез Министерството на образованието и науката в Европейската мрежа за основни умения (EBSN).

За 2024 г. регистрираните потребители на Платформата са 1523 души. Публикувано е съдържание на EPALE в целия обхват на неговите категории (новини, събития, блогове, аналитични ресурси и др.) – общо 350 публикувани ресурса. 12 са преведените на български език бюлетини на EPALE. 1854 са последователите и харесванията на страниците на EPALE-България във Facebook.

Мярката се финансира със средства по Програма на ЕС в областта на образованието, обучението, младежта и спорта „Еразъм+“ и от бюджета на МОН.

Мярката има въздействие на всички нива на управление: национално областно и местно.

7.1.6. Развитие на доброволчеството, солидарността между поколенията, позитивния публичен образ и разбиране за социална ценност на по-възрастните хора

БЪЛГАРСКИ ЧЕРВЕН КРЪСТ

7.1.6.1. Организиране на различни мероприятия, кампании и инициативи, насърчаващи солидарността между поколенията

Ежегодно БЧК организира и провежда инициативи, посветени на Европейския ден за солидарност между поколенията – 29 април. В тях участват както възрастни хора, така и представители на младото поколение. БЧК отстоява принципа, че солидарността между поколенията играе ключова роля в развитието на по-справедливи и устойчиви системи, базирайки се на познанията и опита на по-възрастните, предадени на младите поколения.

През 2024 г., по случай 29 април, БЧК организира засаждане на цветя, дръвчета и храсти. Инициативата се осъществи заедно с доброволци от различни възрасти, в която участие взеха над 150 души от 20 населени места. Основната цел на мероприятието бе да се привлече вниманието на обществото към приемствеността, разбирателството и хуманността, за да живеем по-добре заедно.

БЧК организира и информационни кампании, в които млади и възрастни хора отправяха послания за по-добро бъдеще за всички поколения. При провеждането на мероприятията, събраните заедно представители на различни поколения и различни възрасти, обсъждаха как да се постигне едно по-добро общество и за възрастните, и за

младите хора. Младежите имаха възможност да изслушат историите на възрастните хора, а възрастните – да чуят мечтите и страховете на младежите. Това даде възможност всички да се замислят над чутото и дискутираното и решат какво биха могли да направят заедно за едно по-добро бъдеще. В 28-те информационни кампании участие взеха над 500 млади и възрастни хора и много местни неправителствени организации от съответните региони.

7.2. Насърчаване на активния живот на възрастните хора

МИНИСТЕРСТВО НА ТРАНСПОРТА И СЪОБЩЕНИЯТА
НАЦИОНАЛНА КОМПАНИЯ „ЖЕЛЕЗОПЪТНА ИНФРАСТРУКТУРА“ (НКЖИ)

7.2.1. Наемане на работа на пенсионирани работници и служители от системата на ДП НКЖИ, с цел използване на техните знания, умения, потенциал и предаването им на млади служители

В НКЖИ се наемат на работа пенсионирани работници и служители от компанията, с цел използване на техните знания, умения и потенциал, както и предаването им на млади служители. По този начин се осигурява приемственост и кадрова обезпеченост, предаване на професионалния опит от по-възрастните служители чрез програми за менторство.

Мярката се изпълнява в рамките на бюджета на НКЖИ. За 2024 г. броят на наетите на работа работници и служители, пенсионирани от системата на НКЖИ, е 14 бр. Сключените договори/споразумения за менторство са 180 бр., като изплатените средства за възнаграждения са в размер на 36 103 лв.

МИНИСТЕРСТВО НА МЛАДЕЖТА И СПОРТА

7.2.2. Изпълнение на проект по „Програма за развитие на спорта за всички“ от „Българска мастърс федерация“ – целева група ветерани спортисти, в т. ч. бивши елитни спортисти

Един от приоритетите на Министерството на младежта и спорта (ММС) е насочен към развитие и насърчаване на физическата активност и практикуването на спорт от различни групи на населението, в съответствие с целите и мерките, предвидени в Приоритет 12 „Здраве и спорт“ от Национална програма за развитие – България 2030 и Плана за действие за изпълнението на Националната програма за развитие България 2030 през периода 2022-2024 г.

Програмата е съобразена и с действащата нормативна уредба в областта на спорта, с националните традиции и със съществуващите социално-икономически условия с цел създаване на предпоставки и условия за положителна промяна на съществуващата ниска и недостатъчна физическа активност на населението и нездравословния начин на живот чрез практикуването на физически упражнения и спорт, приобщаване към здравословна физическа активност на представители на различните социални групи от населението, независимо дали целта е укрепване на здравето, активния отдих в свободното време или подобряване на личните постижения в областта на спорта.

През 2024 г. ММС успешно реализира „Програма за развитие на спорта за всички“. Програмата предоставя възможности на спортни федерации, развиващи спорта за всички да получават финансово подпомагане за съответната година за изпълнение на дейности, свързани с осигуряване на възможности на граждани от различни групи от

населението, независимо от тяхната възраст, пол, социално положение, в т.ч. възрастни хора и ветерани спортисти или любители на спорта, за участие в спортни прояви от държавен (ДСК) и международен спортен календар (МСК), като: спортни състезания, прегледи, масови спортни прояви и други спортни дейности по различни видове спорт, организирани и провеждани от спортните федерации.

Спортните федерации които организират спортни дейности за повишаване на физическата активност и практикуване на различни спортове от целевата група над трудоспособна възраст и чрез които ММС подпомага такива дейности са Българска мастърс федерация (БМФ) и Българска федерация „Спорт за всички“ (БФСВ).

През 2024 г. с финансовата подкрепа на ММС в размер на 140 000 лева от Българска мастърс федерация (БМФ) са реализирани 18 спортни прояви от ДСК по 13 вида спорт/спортни дисциплини: ски алпийски дисциплини, ски бягане, плуване, планинско бягане, лека атлетика - хвърляния, тенис на маса, мини футбол, лека атлетика, водна топка, бадминтон, кану-каяк, бридж, вдигане на тежести, с 2 543 участници от 29 спортни клуба членове на БМФ. Ветерани спортисти са участвали в 7 спортни прояви от МСК, по следните видове спорт/спортни дисциплини: плуване, лека атлетика - на открито, в зала, индивидуален маратон, тенис на маса, световни мастърс игри, включващи всички видове спорт, с 200 български участници.

МИНИСТЕРСТВО НА МЛАДЕЖТА И СПОРТА

7.2.3. Изпълнение на проект по „Програма за развитие на спорта за всички“ от „Българска федерация спорт за всички“ - целева група хора от всякакви възрасти, организиране на масови спортни прояви с голям брой участници, както и спортни прояви за възрастни хора над 60 г.

През 2024 г. с финансовата подкрепа на ММС в размер на 130 000 лева от „Българска федерация спорт за всички“ са реализирали 14 спортни прояви от ДСК, по следните видове спорт/спортни дисциплини: лека атлетика, плуване, петанк, основна гимнастика, танци и масови спортни мероприятия с общо 23 315 участници, в т.ч. хора над 60-годишна възраст.

Всички прояви през 2024 г. включват различни целеви групи, в които няма ограничения по отношение на възрастта и пола, в които се включват голям брой хора над трудоспособна възраст.

МИНИСТЕРСТВО НА ЗЕМЕДЕЛИЕТО И ХРАНИТЕ
БЪЛГАРСКА АГЕНЦИЯ ПО БЕЗОПАСНОСТ НА ХРАНИТЕ

7.2.4. Информиране на гражданите за здравословното хранене на възрастните хора и подобряване на активния им живот

През 2024 г. Българската агенция по безопасност на храните е предприела действия за информиране на гражданите относно организирането на безплатни обществени трапезарии (предимно през есенно-зимния период). Едновременно с това Агенцията е осъществявала стриктен контрол, който да гарантира безопасна и качествена храна, достигаща до нуждаещите се лица.

На интернет-страницата на БАБХ са публикувани 8 материала, насочени към повишаване на информираността относно възможностите за безплатен достъп до храна на всички граждани, в т. ч. и на възрастните хора. Осъществени са около 20 медийни изяви, които показват нагледно как се извършва официалният контрол за безопасност и

качество на храните и за какво трябва да внимават потребителите при избора на храна. На средствата за масова информация са предоставени около 15 писмени материала по теми, свързани с безопасността на храните.

С оглед ограничаването на евентуални измами с храни, засягащи най-чувствително възрастните хора, в рамките на около 15 интервюта в средствата за комуникация и информация, на обществеността са предоставени данни за планирания и извънпланови контрол в обектите за производство, преработка и дистрибуция на храни, извършван по време на официалните празници в страната.

Изпълнението на мярката допринася за информираност на населението, вкл. на възрастните хора, като се предотвратяват евентуални измами с храни, засягащи тази високорискова група хора.

МИНИСТЕРСТВО НА ЗЕМЕДЕЛИЕТО И ХРАНИТЕ
БЪЛГАРСКА АГЕНЦИЯ ПО БЕЗОПАСНОСТ НА ХРАНИТЕ

7.2.5. Информиране на обществеността и отправяне на препоръки чрез електронната страница на БАБХ за повишаване на познанията за качеството и безопасността на храните и начина на хранене на възрастните хора

Българската агенция по безопасност на храните регулярно публикува на електронната си страница съвети и препоръки към потребителите, включително насочени към възрастните хора, касаещи начина на хранене и избягването на свързани с храната и храненето неблагоприятни фактори, които влияят отрицателно на човешкото здраве.

През 2024 г. на електронната страница на БАБХ по темата са публикувани 10 печатни материала, а на средствата за масова комуникация са предоставени 9 статии и информации с препоръки за гражданите.

Представители на БАБХ са взели участие в 20 различни форуми и събития, организирани от други институции, асоциации и неправителствени организации, предоставяйки информация по въпроси, свързани с безопасността на храните и ползите от здравословното хранене.

Във връзка с осъществяване на контролната си дейност инспектори от Областните дирекции по безопасност на храните извършват постоянни проверки и в специализирани заведения за възрастни хора, както и в кетъринг фирми, доставящи храни в старчески и други домове за настаняване на възрастни хора.

БЪЛГАРСКИ ЧЕРВЕН КРЪСТ

7.2.6. Организиране на състезание за лица над 60 години по първа помощ, бедствена готовност, психо-социална подкрепа и права на възрастните хора

Предвид високия риск от бедност и социално изключване и продължаващата демографска тенденция на застаряване на населението, вниманието към възрастните хора трябва да е във фокуса на обществото. Именно затова, наред с реализирането на голям брой социални дейности и предоставяне на различни социални услуги, БЧК работи и за повишаване капацитета на възрастните хора, чрез прилагане на съвместния подход за работа с тях и организира различни интересни мероприятия.

През 2024 г. БЧК проведе седмото Национално състезание за възрастни хора по бедствена готовност, първа долекарска помощ, психосоциална подкрепа и водна безопасност, което се проведе във връзка с Международния ден на възрастните хора – 1

октомври. Участие в него взеха общо 75 доброволци над 60 години от 15 области на страната (Благоевград, Варна, Видин, Враца, Габрово, Добрич, Кюстендил, Кърджали, Ловеч, Пазарджик, Разград, Русе, Търговище, Шумен и Ямбол). Всички отбори бяха предварително обучени от областните организации на БЧК и преминаха през 15 пункта. Те трябваше да се справят със задачи за оказване на първа долекарска помощ при различни инциденти, да окажат психосоциална подкрепа на пострадали при бедствия и да покажат познания за спазване на правила за водна безопасност.

Състезанието беше разнообразено с интересни пунктове за почивка, на които пребиваващи в България бежанци разказаха за своя бит и култура и почерпиха участниците с характерни за своите държави специалитети. Имаше обособен кът и на Планинската спасителната служба на БЧК, където отборите се запознаха и с правилата за планинска безопасност. Със заразителен оптимизъм, кураж и мотивация, възрастните състезатели доказаха, че са ценен обществен ресурс, който може и трябва да бъде използван. Победител стана отборът на БЧК – Кърджали, на второ място се класира отборът на БЧК – Шумен, а на трето – БЧК – Враца.

ИНСТИТУТ ЗА ИЗСЛЕДВАНЕ НА НАСЕЛЕНИЕТО И ЧОВЕКА – БАН

7.2.7. Проект „Колко са социални социалните държави в стареещa Европа? Типологизация и развитие според дългосрочната грижа“ (2020–2023) – ръководител доц. С. Черкезова

По проекта през 2024 г. са разработени някои обосновани предложения за политиките за дългосрочна грижа в България свързани с увеличаване на покритието на дългосрочните грижи, създаване на основа за постоянно финансиране подобно на практиките в някои други страни, както и формулиране на политиките въз основа на потребностите на нуждаещите се от различни видове подкрепа, а не единствено въз основа на неспособността за водене на самостоятелен живот. Проектът беше замразен през 2024г. поради високата натовареност на ръководителя. Поради това през 2024г. предложенията все още не са публикувани.

ИНСТИТУТ ПО ФИЛОСИФИЯ И СОЦИОЛОГИЯ – БАН

7.2.8. Международен изследователски проект „Изследване на здравето, стареенето и пенсионирането в Европа” (SHARE) и национален проект „SHARE ERIC България

Финансирането по линия на НПКНИ за периода 2023 – 2024 г. е на стойност 285 180 лв.

По двата проекта са подготвени поредица от научни анализи и доклади. Публикувани са научни статии в научни списания и сборници. Организирани са информационни семинари сред публичната администрация. Изнесени са доклади на национални и международни конференции.

Основни резултати:

1. Реализирано е повишаване на институционалния капацитет относно работа с данни от SHARE за политики, основани на знанието.
2. Извършени са анализи на процесите на стареене, качеството на живот, здравето, трудовия живот и пенсионирането.
3. Осъществен е анализ на нагласи за справяне с пандемията при хората на 50 и повече години в рамките на SHARE COVID CATI 1 и 2.

Въздействие:

- на национално ниво – осъществен е анализ на стареенето, трудовия живот и пенсионирането на хората на 50 и повече години в България. Допълнително е проведен анализ на влиянието на пандемията върху хората на 50 и повече години.
- в международен сравнителен план – направена е съпоставка на условията на живот, здравето, стареенето и пенсионирането в България и всички държави от ЕС. Допълнително е извършен сравнителен анализ на справянето с пандемията при хората на 50 и повече години.

7.3. Социално подпомагане и грижи

МИНИСТЕРСТВО НА ТРУДА И СОЦИАЛНАТА ПОЛИТИКА
УО НА ПРЧР 2021-2027

7.3.1. Операция „Грижа в дома“

Операция „Грижа в дома“, която е от стратегическо значение за Програма „Развитие на човешките ресурси“ 2021 – 2027 г., стартира през м. ноември 2022 г. Процедурата беше с бюджет от 273 млн. лв., а бенефициенти бяха общините в Република България. Изпълнението на мярката приключи през м. февруари 2025 г. и беше насочена към хората с увреждания и възрастните хора, зависими от грижа, на които да се предоставят почасови здравно-социални услуги по домовете. За персонала беше допустимо да се организират обучения и супервизия, както и транспорт до домовете на ползвателите на услугите. Сключени бяха 229 договора на обща стойност 243 110 099 лв., като за периода на изпълнение на проектите до края на 2024 г. бяха обхванати 45 312 лица с увреждания и възрастни в невъзможност за самообслужване.

АГЕНЦИЯ ЗА СОЦИАЛНО ПОДПОМАГАНЕ

7.3.2. Преодоляване на идентифицирани лишения от храна и основни материали за осигуряване на нормални условия за живот на възрастните хора със средства по Програмата за храни и основно материално подпомагане 2021 – 2027, финансирана от ЕСФ+

Мярката се реализира по Програма „Храни и основно материално подпомагане“ /ПХОМП/ 2021 – 2027 г., съфинансирана от ЕСФ+ и цели подобряване качеството на живот на възрастни хора, живеещи в най-висока степен на бедност и социална изолация на територията на цялата страна. В изпълнение на мярката по ПХОМП е осигурено подпомагане с храни и основна материална подкрепа на възрастни хора, чрез предоставяне на пакети хранителни продукти, хигиенни материали и топъл обяд, както и съпътстващи мерки – дейности, предвидени в допълнение към разпределянето на храни и/или основно материално подпомагане с цел справяне със социалното изключване и допринасяне към изкореняването на бедността, като например насочването към или предоставянето на социални и здравни услуги, включително на психологическа подкрепа, или предоставянето на съответната информация за публичните услуги или на консултации във връзка с управлението на бюджета на домакинствата.

В пакетите се включват основни хранителни продукти, с които се приготвя храна за цялото семейство. При определяне на съдържанието се следи в тях да присъстват продукти от основните групи храни, необходими за пълноценното и разнообразно хранене, като например богати на белтък храни, зърнени храни и др. Съдържанието е

консултирано с Министерството на здравеопазването, а в хода на изпълнение се получава и обратна връзка от потребителите.

Пакетите с хигиенни продукти съдържат: продукти за лична хигиена, почистващи, перилни и миещи препарати, също предназначени за цялото семейство.

Чрез подпомагането с топъл обяд се цели да се осигури здравословна, разнообразна и питателна топла храна за обяд на хора, които не са в състояние сами или с помощта на свои близки да си осигуряват такава. Крайните получатели на топъл обяд ежедневно разчитат на тази помощ и са силно зависими от нея. Топъл обяд за най-нуждаещите се лица се предоставя целогодишно, през всеки работен ден, в отговор на установени трайни и/или неотложни нужди. Подкрепата достига и до по-отдалечени места, където хората изпитват още по-сериозни затруднения за осигуряване на прехраната си. Прясно приготвена топла храна, под формата на супа, основно ястие и хляб и поне веднъж седмично десерт се предоставя на нуждаещи се от цялата страна. Редът и условията за оказване на подкрепа по програмата са определени с Наредба №РД-06-53 от 17.09.2021 г., а принадлежността на лицата към допустимите целеви групи се потвърждава от структурите на АСП по места. Подпомагането се основава на обективни критерии, на индивидуален подход и оценка на нуждите и се реализира на територията на цялата страна.

Общият бюджет на ПХОМП е в размер на 473 млн. лева. Към 31.12.2024 г. пакети с хранителни продукти са предоставени на 557 641 лица и членовете на техните семейства, с общо тегло 5 554,921 тона. Пакети с хигиенни материали са предоставени общо на 524 527 лица и членовете на техните семейства. Изпълняват се 230 договора с общини и райони на общини с общ капацитет за осигуряване на топъл обяд на 68 528 лица. Топъл обяд е предоставен на общо 92 800 крайни получатели в рамките на изпълняваните проекти.

Паралелно с материалната помощ лицата в нужда получават и съпътстваща подкрепа, която ще им помогне да преодолеят в дългосрочен план социалната изолация и бедността, в която живеят. Съпътстващите мерки се допълват с насочване към мерки и дейности за заетост и обучения, финансирани от Европейския социален фонд+. По операция „Топъл обяд“ са осъществени 576 556 индивидуални консултации. Засилен е интересът към консултациите и оказване на подкрепа относно предоставяне на социални помощи или социални услуги. Предоставени са общо 15 523 индивидуални съпътстващи мерки, изразяващи се в съдействие за попълване на административни формуляри в различни обществени институции и ползване на общински или други административни услуги, следствие на които 4 540 крайни получатели са представили пред различни организации своите молби и заявления. Съдействие за закупуване с лични средства на хранителни продукти, лекарства, заплащане на битови сметки и/или такси са получили 2 775 лица. Чрез съпътстващите мерки се създават условия за подобряване на адаптацията на крайните потребители към средата, в която те живеят. По операция „Подкрепа“ са осъществени 703 985 преки индивидуални и 3916 групови консултации по различните съпътстващи мерки, в които са обхванати 353 349 правоимащи лица. На 209 725 лица е оказано съдействие за ползване на здравни и образователни услуги, следствие на което 630 лица в резултат на консултациите и със съдействието на служители на РЗИ са изследвани анонимно за хепатит Б и С и др. заболявания. На част от лицата е изследвана кръвната захар и холестерола и при необходимост са насочени към специалисти и лечебни заведения. Оказана е помощ при изготвяне на документи за ТЕЛК или за смяна на личен лекар. Консултирани или насочени за предоставяне на социални помощи или услуги са 144 146 лица. На 697 732 от правоимащите лица, подпомогнати с хранителни продукти и 349 816 лица подпомогнати с хигиенни материали са раздадени листовки за предоставяните услуги, финансирани от ЕСФ+, брошура „Пътеводител на пациента“ с

възможност за преглед с QR код, листовка за ваксинация за коклюш, както и книга „Транспорт на живота“. Изработен е анимационен филм „Нашите здравни права“ за здравните права на правоимащите лица, който е прожектиран по време на раздаването на храните и хигиенните материали.

МИНИСТЕРСТВО НА ОТБРАНАТА

7.3.3. Материално подпомагане

През отчетния период са проведени общо 11 заседания на Комисията по материално подпомагане, от които 10 за подпомагане с еднократни помощи на лицата по чл. 226з и чл. 298а, ал. 1 от Закона за отбраната и въоръжените сили на Република България и 1 съгласно чл. 13 от Наредба № Н-1/31 януари 2024 г. за условията и редът за подпомагане с парични средства на лицата по чл. 226з и чл. 298а, ал. 1 от Закона за отбраната и въоръжените сили на Република България (Наредбата).

На проведените десет заседания са разгледани 861 молби за отпускане на материална помощ, от които 604 са удовлетворени, 89 са получили отказ, а 168 са върнати за допълнително анкетно проучване.

С еднократни помощи за посрещане на разходите при болест, смърт, злополука и др. са подпомогнати:

- 306 военноинвалиди – 207 636.00 лв.
- 6 пенсионирани военнослужещи – 4 300.00 лв.
- 79 военнослужещи – 174 000.00 лв.
- 2 обучаеми във ВВУ – 300 лв.
- 25 цивилни служители – 38 700.00 лв.
- 2 участници в мисии – 1350 лв.
- 15 ветерани – 4 400.00 лв.
- 68 военнопострадали - 26 770.00 лв.
- 101 военнопострадали с еднократни целеви помощи за погребения в размер на 28 836.00 лв.

Общ размер на отпуснатите еднократни помощи през 2024 г. – 486 292,00 лв.

На основание чл. 13 от Наредбата и въз основа на утвърдени списъци от министъра на отбраната, на свое заседание № 11 проведено на 29.11.2024 г., Комисията по материално подпомагане при Министерството на отбраната отпусна допълнително еднократни помощи по случай Коледните и Новогодишни празници на:

- **7** деца на военнослужещи, загинали при или по повод изпълнение на военната служба по **2 500 лв.** за всяко от тях, общо в размер на **17 500.00 лв.**
- **174** военноинвалиди с трайно намалена работоспособност /вид и степен на увреждане над 90 на сто по **900 лв**. и на **628** родители и на преживял съпруг /съпруга/ на български граждани, загинали при или по повод изпълнение на военната служба по **260 лв.** за всеки от тях, общо в размер на **319 880.00лв.**

Общ размер на отпуснатите помощи през 2024 г. – 823 672.00 лв.

Отпуснати средства от Комисията по материално подпомагане за 2024 г.

Централен регистър на военноивалидите и военнопострадалите

През 2024 г. в Централния регистър на военноинвалидите и военнопострадалите (чл. 328, ал. 1, т. 5 от ЗОВСРБ) са обработени общо **1067** документа.

Регистрирани са нови **58** правоимащи, на които са издадени книжки за военноинвалид или военнопострадал; на **34** човека са изготвени дубликати на загубени книжки, а на **83** са издадени/продължени рецептурните книжки.

На **2-ма** човека са преиздадени книжките за военноинвалид или военнопострадал по новия образец от 2016 г., а на **805** правоимащи документите са презаверени.

Обработени са и **70** документа и книжки, при които има и е отразена настъпила промяна в обстоятелствата. На 4 човека е отказано за вписване като военноинвалид или военнопострадал в Централния регистър на военноинвалидите и военнопострадалите. На 11 човека са им поискани допълнително документи за уточняване на обстоятелствата при които кандидатстват.

Ежемесечно, актуализираната информация за правоимащите военноинвалиди и военнопострадали се подава на НЗОК.

Проведени са **25** заседания на Комисията по разглеждане на заявленията, подадени на основание чл. 12, ал. 1 от Закона за вонноинвалидите и военнопострадалите.

МИНИСТЕРСТВО НА ОТБРАНАТА

7.3.4. Социална кухня

Чрез социалните кухни към Министерството на отбраната се предоставя безплатен обяд през работните дни от седмицата на пенсионирани военнослужещи от Министерството на отбраната, структурите на пряко подчинение на министъра на отбраната и Българската армия, ветерани от войните, военноинвалиди, военнопострадали и български граждани, участвали в мисии и операции на въоръжените сили на Република България извън територията на страната. Право да ползват социалните кухни към МО имат изброените лица, ако отговарят на едно от следните условия:

- месечният им доход да е по-нисък от определената минимална работна заплата за страната, което се доказва с официален документ, издаден от Националния осигурителен институт – относно размера на пенсията, или друг официален документ и декларация по образец, утвърден от изпълнителния директор на агенцията за липса на допълнителни доходи по смисъла на §1, ал. 1, т. 9 и 10 от Правилника за прилагане на Закона за социалното подпомагане, в т.ч. от наеми, лихви, възнаграждения;
- да са с трайно намалена работоспособност 50 и над 50 на сто, удостоверено от експертно решение на ТЕЛК, и да не са в съжителство с други лица, способни да се грижат за тях, като последното обстоятелство се удостоверява с декларация по образец, утвърден от изпълнителния директор на агенцията; месечният доход на тези лица следва да е по-нисък от размера на определената минимална работна заплата за страната, увеличен с коефициент 1,2, което се доказва с официален документ, издаден от Националния осигурителен институт – относно размера на пенсията, или друг официален документ.

Социалните кухни на МО са **26 бр.** с общ капацитет **1 059** човека, като средно хранещите се са около **500** човека в градовете Пловдив, Стара Загора, Карлово, Асеновград, София, Дупница, Кюстендил, Ботевград, Благоевград, Банско, Чирпан,

Шумен, Пазарджик, Казанлък, Плевен, Ловеч, Лом, Варна, Сливен, Хасково, Русе, Велико Търново, Айтос, Видин, Ямбол и Бургас.

Направление 8 – Развитие на солидарност между поколенията

8.1. Разпределение и диверсифициране на отговорностите, свързани с дългосрочната грижа за старите хора.

МИНИСТЕРСТВО НА ТРУДА И СОЦИАЛНАТА ПОЛИТИКА

Отговорностите и извършените дейности, свързани с дългосрочната грижа за възрастните хора, се отчитат с ежегодни доклади за изпълнението на Плановете за действие за изпълнение на Националната стратегия за дългосрочна грижа. Чрез тях се обобщават постигнатите резултати в изпълнението на дейностите по заложените мерки в плана, натрупания опит и предприетите инициативи. Също така, докладите анализират организирането и управлението на процеса по изпълнението на плана, както и взаимодействието и координацията между участниците в него.

Плановете за действие и докладите по тях може да откриете на следния електронен адрес: https://mlsp.government.bg/deinstitutsionalizatsiya-na-grizhata-za-vzrastni-khora-i-khora-s-uvrezhdaniya.

8.2. Активно включване на хора в пенсионна възраст в доброволчески мрежи за солидарност и полагане на грижи за най-старите

8.3. Разработване на схеми за предаване на опита от по-възрастните към по-младите

8.4. Развитие на обществена чувствителност и разбиране към проблемите на възрастните хора

АГЕНЦИЯ ЗА КАЧЕСТВОТО НА СОЦИАЛНИТЕ УСЛУГИ

8.4.1. Провеждане на информационна кампания „Бъдете добре информирани“

Агенция за качеството на социалните услуги проведе информационна кампания „Изберете качеството в социалните услуги, за да имат достоен живот вашите близки“, като чрез официалната интернет-страница на АКСУ са излъчени три информационни клипа, които подпомагат лицата при избор на подходяща за тях социална услуга. Изработени са три клипа във видео и аудио вариант. Клиповете са разпространени и чрез МТСП, АСП и НСОРБ, за да достигнат до по-голям кръг лица.

Организирани и проведени са 3 регионални срещи в Югозападен район, Южен централен район и Югоизточен район с представители на местната власт. Срещите са проведени в градовете София, Пловдив и Ямбол, като информация за тях е публично оповестена на електронната страница на АКСУ.

За навременно информиране на потребителите на социални услуги, на официалната интернет-страница са създадени и две нови секции: „Издадени заповеди за прекратяване/отнемане на лицензи за предоставяне на социални услуги“ и „Прекратени/отнети лицензи“. Създадена е и допълнителна секция „Важни срокове за лицензираните доставчици на социални услуги“ с цел спазване на нормативно

определените в Закона за социалните услуги (ЗСУ) задължения от страна на доставчиците на социални услуги.

ИНСТИТУТ ПО ФИЛОСИФИЯ И СОЦИОЛОГИЯ – БАН

8.4.2. Проект „Ролята на социалната икономика за преодоляване на социалното изключване, осигуряване на качествени работни места и повече устойчивост“ (SONYA: The role of SOcial ecoNomY in Addressing social exclusion, providing quality jobs and greater sustainability)

Проектът е финансиран от ЕК по рамкова програма „Хоризонт Европа“. Финансирането за 2024 г. е на стойност 293 500,94 лв. По проекта са подготвени научни анализи и доклади.

Основните резултати са:

1. Изведена е ролята на социалната икономика за намаляване на социалното изключване, създаване на качествени работни места и насърчаване на устойчиви социални модели.
2. Дефиниран е секторът на грижата за възрастни хора, като област от нарастващо обществено значение в условията на демографски промени в Европа.
3. Разработени са добри практики и иновативни решения, изготвени препоръки за политики в подкрепа на социалната икономика.

Въздействието е на национално ниво и в международен сравнителен план.

8.5. Формиране на отговорност и отчитане на въздействието на политически и административни решения върху бъдещето на младите поколения

Направление 9 – Повишаване на общото образователно, духовно и културно равнище, квалификация, способности и умения на населението от всички възрастови групи

9.1. Създаване условия за пълно обхващане на децата в детски градини и предучилищни форми на обучение

МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

9.1.1. Финансиране дейността на екипите за обхват по ПМС №100/08.06.2018 г. чрез Национална програма „Заедно за всяко дете“

За реализирането на приоритетите, свързани с максималното обхващане и включване на децата и учениците в задължителна предучилищна и училищна възраст в образователната система, е създаден постоянно действащ Механизъм за съвместна работа на институциите по обхващане, включване и предотвратяване на отпадането от образователната система на деца и ученици в задължителна предучилищна и училищна възраст за постигане на междуинституционално сътрудничество. Работата по Механизма се подпомага чрез изпълнение на дейностите по Национална програма „Заедно за всяко дете“. Чрез реализиране на дейностите по програмата са подобрени взаимодействието и комуникацията между представителите на различните институции, участващи в екипите за обхват, създадени са условия за взаимодействие с родителите за привличането и ангажирането им в процеса на обхващане и включване на децата и учениците в образователната система. В съответствие с общата и специфичните цели на НП „Заедно

за всяко дете“ през 2024 г. са реализирани дейности в два тематични модула с общ бюджет от 2 260 000 лв., както следва:

- Модул 1 „Подпомагане на дейността на екипите за обхват“– 2 060 000 лв.
  - Дейност 1 – 60 000 лв.
  - Дейност 2 – 2 000 000 лв.
- Модул 2 „Добри практики за взаимодействие с родителите на децата и учениците в задължителна предучилищна и училищна възраст“ – 200 000 лв.

По Дейност 1 от Модул 1 „Подпомагане на дейността на екипите за обхват“ се финансират разходи за командировка на екипите за обхват за осъществяване на мярка „Посещение на адрес“ съгласно Наредбата за командировките в страната и за закупуване на карти/билети за градския транспорт за времето на обходите на членовете на екипите за обхват в рамките на населеното място, когато не се ползват правата по Наредбата за командировките в страната. Допустими са разходи за комуникационни услуги.

Общият брой на заявените бенефициенти е 70. От тях 17 са бенефициенти от РУО, 47 от тях са от училища и 6 детски градини. Броят на реализираните обходи с участието на членовете на екипа е 5751. В резултат от работата на екипите за обхват от институциите са върнати в образователната система 672 деца и ученици в задължителна предучилищна и училищна възраст.

С осигурените средства по Модул 1, Дейност 2 „Подпомагане на екипите за обхват“ са доставени лицензи с възможност за трансфер и обработка на данни към/от клауд базирани конзоли съгласно сключен договор.

Резултатите от изпълнението на националната програма „Заедно за всяко дете“, Модул 2 „Добри практики за взаимодействие с родителите на децата и учениците в задължителна предучилищна и училищна възраст“ са следните:

- финансирани са заявките на 73 от кандидатстващите институции, които отговарят на определените в националната програма изисквания, в т.ч. 57 училища и 16 детски градини от 27 области в страната;
- от осигурените 207 057,03 лв. са усвоени 198 843,75 лв.;
- включени са 10 219 родители на деца и ученици в задължителна предучилищна и училищна възраст;
- броят на педагогическите специалисти, участвали в дейностите по модула, е 1057;
- броят на външните институции, участвали в дейностите, е 88;
- организирани са 183 информационни кампании за ролята на образованието на децата и учениците сред родителите и общността, в която живеят децата им, с участието на 8472 родители;
- организирани са 266 дейности за приобщаване на родители/семействата към училищния живот и мотивирането им за образованието на техните деца с участието на 6903 родители;
- проведени са 154 инициативи за популяризиране на добри практики във взаимодействието на институциите за обхващане и включване на деца и ученици в образованието с участието на 6060 родители.

Забелязва се повишаване на ефективността в работата на институциите по обхващане, включване и предотвратяване на отпадането от образователната система на деца и ученици в задължителна предучилищна и училищна възраст, както и подобряване на достъпа до предучилищно и училищно образование. С реализирането на дейностите по програмата се намалява относителният дял на необхванатите деца и ученици в задължителна предучилищна и училищна възраст. Чрез реализиране на дейностите по програмата са създадени добри условия за взаимодействие с родителите за привличането

и ангажирането им в процеса на обхващане и включване на децата и учениците в образователната система.

Мярката оказва въздействие на национално ниво.

9.2. Осигуряване на равен достъп на всички деца до образование във всички образователни степени без разлика на етническа принадлежност, пол, произход, вероизповедание, социално положение и др.

МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

9.2.1. Изпълнение на дейности по постоянно действащ Механизъм за съвместна работа на институциите по обхващане и включване в образователната система на деца и ученици в задължителна предучилищна и училищна възраст

С ПМС №100/08.06.2018 г. (Обн. ДВ. бр. 50 от 15 юни 2018 г., изм. и доп. ДВ. бр. 82 от 18 октомври 2019 г.) се създава постоянно действащ Механизъм за съвместна работа на институциите по обхващане, включване и предотвратяване на отпадането от образователната система на деца и ученици в задължителна предучилищна и училищна възраст.

За функционирането на Механизма се внедрява, развива, поддържа и управлява Информационна система за реализация на механизма (ИСРМ), която предоставя интегрирана електронна среда и инструментариум за достъп на лицата, изпълняващи дейности по Механизма. От началниците на регионалните управления на образованието (РУО) е предоставена техническа възможност за достъп на екипите за обхват по райони за обхват до информацията за постоянния или настоящия адрес на децата и учениците в ИСРМ.

Създаденият с ПМС №100/08.06.2018 г. постоянно действащ Механизъм се прилага активно в цялата страна по отношение на децата и учениците, които не са обхванати в образователната система, за които има риск от отпадане от училище и детска градина или са напуснали преждевременно образователната система. За изпълнение на ПМС №100/2018 г. до 30.07.2024 г. са актуализирани районите за обхват на територията на общините, осъществена е комуникация между институциите на регионално ниво за определяне участниците в екипите за обхват и със заповеди на началниците на РУО е определен съставът на екипите за обхват и техните ръководители, които са служители на регионалните управления на образованието. От началниците на РУО е предоставена техническа възможност за достъп на екипите за обхват по райони за обхват до информацията за постоянния или настоящия адрес на децата и учениците в Информационната система за реализация на механизма.

От ГД „Гражданска регистрация и административно обслужване“ е предоставена в МОН информация за децата и учениците в задължителна предучилищна и училищна възраст, които подлежат на обхващане в образователната система. Импортирани са данните от НЕИСПУО към ИСРМ и сравнени с данните от ГРАО за идентифициране на децата и учениците, които са записани, не са записани или са отпаднали от образователната система. До 30 ноември 2024 г. екипите за обхват на територията на страната приоритетно приложиха мерки за:

- обхващане и записване на деца в задължителна предучилищна и училищна възраст, които не са записани в детска градина или в първи клас;
- обхващане и включване на децата и учениците, посещавали училище или детска градина през предходната учебна година, но не са записани през настоящата;

- обхващане и включване на децата и учениците, които са посещавали училище или детска градина, но са отпаднали през предходната учебна година.

Регулярно екипите за обхват предоставят информация чрез ИСРМ на кметовете на общините за установени нарушения на задълженията на родителите, настойниците/попечителите или лицата, които полагат грижи за детето, с цел налагане на наказания по реда на чл. 347 от Закона за предучилищното и училищното образование;

Към началото на учебната 2024/2025 година коефициентът на обхванатите, определен като относителен дял на записаните в предучилищното и училищното образование деца и ученици в задължителна предучилищна и училищна възраст (5-16 години) на 15 септември спрямо броя на населението за съответната година на раждане по данни на ГРАО, намален с броя на децата със статус „в чужбина“, е 94,38 (към 15.09.2023 г. същият е 94,16), т.е. коефициентът на обхват е по-висок, сравнен с началото на 2023/2024 г.

Върнати (след отпадане и новозаписани) от екипите за обхват деца и ученици, които през втория срок на учебната 2023/2024 година не са били в образователната система, а са записани за новата 2024/2025 учебна година, са 9912 (към 15.09.2023 г. са 9905), от които:

- 5-годишни деца – 3339;
- 6-годишни деца – 1677;
- ученици в задължителна училищна възраст – 4896.

Новообхванатите, които никога не са били записвани в системата на предучилищното или училищното образование и са записани в образователна институция в резултат на действията на екипите за обхват към началото на учебната 2024/2025 година, са 6256 деца и ученици в задължителна предучилищна и училищна възраст.

Мярката се осъществява на национално ниво и оказва въздействие на национално, регионално и на местно равнище за успешно включване и трайно приобщаване на децата и учениците в образователния процес.

АГЕНЦИЯ ЗА СОЦИАЛНО ПОДПОМАГАНЕ

Съгласно § 1, т. 11 буква „д“ от Допълнителните разпоредби на Закона за закрила на детето „дете в риск“ е и дете, за което съществува риск от отпадане от училище или което е отпаднало от училище.

АСП е институция-партньор в изпълнението на Механизма за съвместна работа на институциите по обхващане, включване и предотвратяване на отпадането от образователната система на деца и ученици в задължителна предучилищна и училищна възраст (изм. и доп. – ДВ, бр. 82 от 2019 г.).

Целта на Механизма е да се подобри междуинституционалното взаимодействие чрез определяне на функциите и задълженията на всички отговорни страни, за постигане на по-пълен обхват и включване в системата на образованието на децата и учениците, които не са обхванати в образователната система, за които има риск от отпадане от училище и детска градина или са напуснали преждевременно образователната система.

Механизмът включва създаване и дейност на екипи за съвместна работа на институциите за обхващане и включване в образователната система на деца и ученици в задължителна предучилищна и училищна възраст (екипи за обхват), както и взаимодействие на институциите по прилагането на комплекс от мерки за обхващане, включване и предотвратяване на отпадането от образователната система. Съгласно Механизма съществува организиране на регулярен обмен на информация между ангажираните институции и координиране на техните съвместни действия за налагане на

съответни санкции по реда на Закона за закрила на детето, Закона за предучилищното и училищното образование и Закона за борба с противообществените прояви на малолетните и непълнолетните на родители, чиито деца в задължителна предучилищна и училищна възраст не посещават училище. Екипите за обхват се създават към всеки район на обхват, като координирано с директорите на съответната образователна институция, предприемат мерки за обхващане, реинтеграция и превенция в образователната система.

В АСП се администрира справка за изпълнението на Механизма (от страна на териториалните структури), данните по която са следните:

Към 31.12.2024 г. – от стартирането на учебната 2024/2025 г. (по информация, предоставена от регионалните дирекции за социално подпомагане), на територията на страната са сформирани 1 079 екипа за съвместна работа на институциите за обхващане и задържане в образователната система на деца и ученици в задължителна предучилищна и училищна възраст – т.нар. екипи за обхват. Броят на служители на ДСП, включени в екипите, е 1 076. Общият брой на осъществени посещения от екипите на ДСП с натрупване е 6 951. Общият брой на случаите на деца, за които в рамките на изпълнение на Механизма, са констатирани рискове по смисъла на ЗЗДет. и са предприети мерки за закрила на детето от началото на учебната година, към 31.12.2024 г. е 115, като 18 са насочени от ОЗД/ДСП към социални услуги (напр., Център за обществена подкрепа, Център за социална рехабилитация и интеграция и др.).

За 2023 г. – от стартирането на учебната 2023/2024 г. на територията на страната са били сформирани 1 088 екипа за обхват, с 1 090 служители на ДСП, включени в тях. Общият брой на осъществени посещения от екипите на ДСП с натрупване е бил 4 249, а случаите на деца, за които в рамките на изпълнение на Механизма, са констатирани рискове по смисъла на ЗЗДет. и са предприети мерки за закрила на детето е бил 95, като 29 са насочени от ОЗД/ДСП към социални услуги (напр., Център за обществена подкрепа, Център за социална рехабилитация и интеграция и др.).

МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

9.2.2. Осигуряване на равен достъп на всички деца и ученици до качествено образование във всички образователни степени чрез осигуряване на познавателни книжки, учебници и учебни комплекти за безвъзмездно ползване

Равният достъп до образование се осигурява чрез:

- определяне на средищни и защитени детски градини и училища;
- осигуряване на безплатен транспорт за децата в задължителна предучилищна възраст и за учениците от I до XII клас включително;
- осигуряване на познавателни книжки, учебници и учебни комплекти за безвъзмездно ползване.

В частта за осигуряване на познавателни книжки, учебници и учебни комплекти за безвъзмездно ползване през 2024 г. в изпълнение на мярката са реализирани две основни дейности – проведени са процедури по оценяване и одобряване на учебници и учебни комплекти, предназначени за обучение на учениците в училищното образование и са осигурени за безвъзмездно ползване за всички деца и ученици предвидените в Закона за предучилищното и училищното образование познавателни книжки, учебници и учебни комплекти.

В рамките на проведените процедури по оценяване и одобряване на учебници и учебни комплекти са одобрени 203 учебника и учебни комплекти за VII, VIII, IX и X клас по учебни предмети от общообразователната подготовка след извършени обективно

необходими промени на съдържанието, графичния дизайн, полиграфическото и/или електронното изпълнение на одобрените учебници/учебни комплекти, както и учебници за XI клас и за XII клас по учебните предмети изобразително изкуство, чужд език – немски език, и руски език, по задължителни модули за профилирана подготовка. Адаптирани и отпечатани на брайлов шрифт са 57 учебника, предназначени за ученици с нарушено зрение.

За децата и учениците, обучаващи се държавните, общинските и частните детски градини и училища, както и в духовните и Европейските училища са осигурени за безвъзмездно ползване познавателни книжки, учебници и учебни комплекти, както следва:

- 212 261 деца в първа, втора, трета и четвърта възрастова група са осигурени с познавателни книжки за безвъзмездно ползване в държавните, общинските и частните детски градини и училища;
- 235 974 ученици от I до IV клас са осигурени с учебници и учебни комплекти за безвъзмездно ползване в държавните, общинските и частните училища;
- 177 468 ученици от V до VII клас са осигурени с учебници за безвъзмездно ползване в държавните, общинските и частните училища;
- 294 668 ученици от VIII до XII клас са осигурени с учебници за безвъзмездно ползване в държавните, общинските, духовните и частните училища;
- 3 177 ученици от I до VII клас са осигурени с учебни комплекти за безвъзмездно ползване по учебния предмет майчин език в държавните, общинските и частните училища;
- 11 160 ученици от I до XII клас са осигурени с учебници за безвъзмездно ползване по учебния предмет религия в държавните, общинските и частните училища;
- 172 ученици със сензорни увреждания – с увреден слух са осигурени с учебници или учебни комплекти за безвъзмездно ползване по специалните учебни предмети в държавните, общинските и частните училища;
- 144 деца и ученици са осигурени с познавателни книжки учебници и учебни комплекти за безвъзмездно ползване по български език и литература в Европейските училища.

Мярката оказва въздействие на национално ниво.

9.3. По-пълно обхващане на учениците в задължителните образователни степени и превенция на отпадането им от образователната система

МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

9.3.1. По-пълно обхващане на учениците в задължителните образователни степени и превенция на отпадането им от образователната система

Осигурен е безплатен транспорт за 92 549 деца в задължителна предучилищна възраст и ученици от I до XII клас включително от населените места, в които няма детска градина или училище, както и за учениците, които се обучават за придобиване на квалификация по професия. Брой маршрути – 5 244. Отпуснати са средства за безплатен транспорт на деца и ученици в размер на 69 300 000 лв.

Осигурява се равен достъп до качествено предучилищно и училищно образование чрез: 944 средищни и 270 защитени детски градини, части от детски градини и училища. Предоставено е допълнително финансиране за защитените институции – 14 073 565 лв.

Мярката оказва въздействие на национално ниво.

МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

9.3.2. Изпълнение на дейности по Национална програма (НП) „Подпомагане на общините за образователна десегрегация“ за 2024 г.

Националната програма е одобрена с Решение №295 на Министерския съвет от 24.04.2024 г.

Цели на програмата:

- Обща цел: Осигуряване от общините на равен достъп до качествено образование и образователна интеграция в задължителното предучилищно и училищно образование за деца и ученици;
- Специфични цели: Образователна интеграция на деца и ученици от уязвими групи, включително роми, чрез реализиране на дейности от общините за образователна десегрегация и превенция за недопускане на вторичната сегрегация; Осигуряване на подкрепяща образователна среда, насърчаваща позитивното общуване и взаимодействие между децата, учениците, родителите, педагогическите специалисти и непедагогическия персонал в условията на несегрегирани, приемни образователни институции.

Изпълняват се дейности в следните направления:

- Осигуряване на безплатен транспорт в рамките на населеното място за деца в задължително предучилищно образование и за ученици, посещаващи сегрегирани образователни институции с цел достъп до образование в несегрегирани приемни образователни институции, както и за деца и ученици, живеещи в отдалечени райони, но посещаващи несегрегирани образователни институции;
- Осигуряване на учебни пособия и материали за децата в задължително предучилищно образование и за ученици до VII клас, включени в процеса на образователна десегрегация и превенция за недопускане на вторична сегрегация;
- Дейности за информиране, мотивиране и подготовка на децата и учениците за съвместното образователно развитие в приемните образователни институции, вкл. назначаване на непедагогически персонал към общините (образователни медиатори, помощници на учителя, социални работници в образованието), които да участват в изпълнение на общинската политика за образователна десегрегация и превенция за недопускане на вторична сегрегация, както и в дейностите по превенция и предотвратяване на негативни явления като насилие, дискриминационни прояви и тормоз в приемните образователни институции;
- Дейности за психолого-педагогическо и социално-комуникативно приобщаване на всички родители за изграждане на образователна и обществена среда, осигуряваща ефективен процес на десегрегация и превенция за недопускане на вторична сегрегация.
- Дейности (групова или индивидуална форма) с деца в задължително предучилищно образование и с ученици, включени в процеса на десегрегация, за продължаване на образованието им в приемните образователни институции.

През 2024 г. със заповед на министъра на образованието и науката са одобрени за финансиране 11 бр. проектни предложения (на общини Монтана, Силистра, Бургас, Добрич, Враца, Тутракан, Девин, Дупница, Пазарджик, Ардино и Габрово) на стойност 495 000,00 лв. Подписани са 11 бр. договори с 11-те общини. Изпълнението на индикаторите е следното:

- Брой подпомогнати общини за реализиране на дейности за образователна десегрегация и превенция за недопускане на вторична сегрегация – 11.
- Брой деца и ученици, за които е осигурен безплатен транспорт в рамките на населеното им място – 543.
- Брой деца в задължително предучилищно образование и ученици до VII клас, включени в процеса на образователна десегрегация и превенция за недопускане на вторична сегрегация и за които са осигурени учебни пособия и материали – 855.
- Брой мотивационни дейности, свързани с десегрегационните процеси и задържането на децата и учениците в образователната система – 19.
- Брой родители, включени по проекта и участвали в проектните дейности с цел повишаване на мотивацията им да записват децата на детска градина и училище – 165.
- Брой образователни медиатори и друг непедагогически персонал, включени в проектните дейности – 20.
- Брой реализирани дейности с родители, деца и ученици и представители на институции за изграждане на среда, осигуряваща ефективен процес на десегрегация и превенция за недопускане на вторична сегрегация – 14.

Мярката се осъществява на национално ниво.

МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

9.3.3. Реализиране на дейности за образователна интеграция на деца и ученици от етническите малцинства в уязвимо положение чрез осигуряване на ефективен процес на обхват, задържане и реинтеграцията им в образователната система

Мярка 9.3.3. се изпълнява чрез дейности по Национална програма „Подпомагане на общините за реализиране на дейности за образователна десегрегация и превенция за недопускане на вторична сегрегация“ и чрез Програмата за дейността на Центъра за образователна интеграция на децата и учениците от етническите малцинства за периода 2022-2024 година, приета с Решение на Министерски съвет №919 от 17.10.2022 г.

Основна цел на Програмата за дейността на ЦОИДУЕМ (2022-2024 г.) е осигуряване на условия за развитие на политиката за образователна интеграция и интеркултурно образование на децата и учениците от етническите малцинства и етнокултурните общности чрез осигуряване на ранен и равен достъп до качествено, ценностно-ориентирано предучилищно и училищно образование. С тригодишната програма се осъществяват дейности по три основни направления:

1. Разработване и изпълнение на проекти чрез участие в конкурси за привличане на средства извън държавния бюджет.
2. Реализиране на мерки, свързани със стратегическите цели на Стратегическата рамка за развитие на образованието, обучението и ученето в Република България (2021 – 2030) и целите на настоящата Програмата за дейността на ЦОИДУЕМ (2022 – 2024).

3. Мониторинг и оценка на въздействието на политиките за образователна интеграция и интеркултурно образование на децата и учениците от етническите малцинства и от етнокултурните общности чрез методически и аналитично-прогнозни дейности за планиране, наблюдение и отчитане на изпълнението им.

Очакваните ефекти са насочени към гарантиране на устойчивост на процеса на образователна интеграция и интеркултурно образование, намаляване на неравенствата, насърчаване на социалното включване, мотивация на деца и родители за образование, системна работа с родителите за привличането им като пълноценни участници в образователния процес.

Мярката се осъществява на национално ниво.

МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

9.3.4. Реализиране на дейности за десегрегация на сегрегирани образователни институции и за създаване на условия за реализиране на мерки за превенция, предотвратяване и преодоляване на процеса на вторична сегрегация

Мярка 9.3.4. се изпълнява чрез дейности по Национална програма „Подпомагане на общините за реализиране на дейности за образователна десегрегация и превенция за недопускане на вторична сегрегация“ и чрез Програмата за дейността на Центъра за образователна интеграция на децата и учениците от етническите малцинства за периода 2022-2024 година, приета с Решение на Министерски съвет №919 от 17.10.2022 г.

Основна цел на Програмата за дейността на ЦОИДУЕМ (2022-2024 г.) е осигуряване на условия за развитие на политиката за образователна интеграция и интеркултурно образование на децата и учениците от етническите малцинства и етнокултурните общности чрез осигуряване на ранен и равен достъп до качествено, ценностно-ориентирано предучилищно и училищно образование. С тригодишната програма се осъществяват дейности по три основни направления:

1. Разработване и изпълнение на проекти чрез участие в конкурси за привличане на средства извън държавния бюджет.

2. Реализиране на мерки, свързани със стратегическите цели на Стратегическата рамка за развитие на образованието, обучението и ученето в Република България (2021 – 2030) и целите на настоящата Програма за дейността на ЦОИДУЕМ (2022 – 2024).

- Финансиране на проектни предложения на институции в системата на предучилищното и училищното образование – детски градини, училища, центрове за подкрепа за личностно развитие, включително центрове за специална образователна подкрепа, и специализирани обслужващи звена (регионални центрове за подкрепа на процеса на приобщаващото образование, Национален дворец на децата и Държавен логопедичен център); регионални управления на образованието; държавни висши училища и общини. Приоритет 3 „Реализиране на мерки за ранен и равен достъп до предучилищно и училищно образование на децата и учениците от етническите малцинства чрез осъществяване на процес на десегрегация и/или прилагане на мерки за преодоляване на демографски, социално-икономически и културни бариери“.

3. Мониторинг и оценка на въздействието на политиките за образователна интеграция и интеркултурно образование на децата и учениците от етническите малцинства и от етнокултурните общности чрез

методически и аналитично-прогнозни дейности за планиране, наблюдение и отчитане на изпълнението им.

Очакваните ефекти са насочени към гарантиране на устойчивост на процеса на образователна интеграция и интеркултурно образование, намаляване на неравенствата, насърчаване на социалното включване, мотивация на деца и родители за образование, системна работа с родителите за привличането им като пълноценни участници в образователния процес.

Мярката се осъществява на национално ниво.

ИНСТИТУТ ЗА ИЗСЛЕДВАНЕ НА НАСЕЛЕНИЕТО И ЧОВЕКА – БАН

9.3.5. Проект „Проблеми на ромската интеграция в България (ПРИБ)“, 2022-2025, ръководител гл. ас. Любомир Стойчев

„Проблеми на ромската интеграция в България (ПРИБ)“ се реализира от Института за изследване на населението и човека при БАН през периода 1 юли 2022 г. и продължава до 30 юни 2025 г. Проектът използва за информационна база представителното изследване „Нови подходи за генериране на данни за труднодостъпни групи в риск от нарушаване на правата им“, реализирано от НСИ и Агенцията за фундаментални права на ЕС. Основната цел на проекта е да се проучат задълбочено ключови детерминанти по отношение на ромската интеграция в България. Във фокуса на разработените модели и анализи попадат основно младежите на възраст 15–29 години - NEETs (лица, които нито работят, нито учат, нито се обучават) и преждевременно напусналите училище.

През 2022 г. се реализира изучаването на масива от теренни данни с повече от 30 000 респонденти и близо 800 променливи. Първоначалната обработка, дескриптивния анализа на данните по етническа принадлежност и анализа на липсващи данни очертаха ключови неравенства, свързани със образованието, бедността, здравеопазването, жилищата и пр. Разработени бяха първите статистически модели на базата на логистична регресия и алгоритъма за машинно обучение RandomForest. На база на резултатите и анализа им, в подкрепа на област Шумен в рамките на проекта бе изготвена стратегия за равенство, включване и участие на ромите (2022–2030) по програмата ROMACT.

През 2023 г. към информационния масив бе създадена нова променлива, отразяваща сегрегацията на респондентите. Беше успешно проучено и приложено методологическо алгоритмично решение по отношение на липсващите данни. Бяха тествани над 30 модела, от които четири бяха селектирани за изследване на младежите NEETs. Надеждността и точността на моделите е потвърдена чрез редица методи като ROC криви, тест на Hosmer–Lemeshow, показатели за сензитивност и специфичност и пр. Резултатите показват, че роля на навиците за четене, семейното положение, бедността и етническата принадлежност са значими детерминанти по отношение на това дали един младеж ще попадне в групата на лицата, които не учат и не работят.

През 2024 г. работата по проекта бе реорганизирана, а в екипа се включи ас. Кристиан Стефанов. Обхватът се разшири с модул за религиозността и нейното влияние върху ученето и работа на младежите, чрез кабинетно проучване и теренно изследване. Проведе се теренна работа в кв. „Христо Ботев“ в София. Първата рецензирана статия по проекта излезе в списание Papers of BAS. Humanities and Social Sciences: „Social-demographic dimensions of Bulgaria's NEETs: Poverty and ethnicity in focus“ (https://doi.org/10.5281/zenodo.14101610). Три други публикации са в напреднала подготовка за печат. Проведени бяха 3 обучителни семинари за докторанти и млади учени по теми като моделиране на данни от извадкови изследвания, използване на

Zenodo и DOI, предотвратяване на плагиатство и работа със Zotero, които са част от целта на проекта за развитие на изследователски умения на млади учени и докторанти.

9.4. Преодоляване неграмотността в средите на бедното население и в групите в неравностойно положение

9.5. Осигуряване на високо качество на образованието чрез подобряване на съдържанието на учебния процес и материалната база, повишаване квалификацията на преподавателите и осигуряване на училищата с информационни технологии

МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

9.5.1. Осигуряване на високо качество на образованието чрез повишаване квалификацията на педагогическите специалисти и усъвършенстване на ключови професионални компетентности

Мярката се реализира чрез изпълнение на дейности по НП „Квалификация на педагогическите специалисти“, одобрена с Решение №295 на Министерския съвет от 24.04.2024 г. с бюджет от 1 400 000 лв.

Програмата е реализирана с три модула:

Модул 1 „Подкрепа на новоназначени учители и директори и продължаваща квалификация за повишаване на компетентностите на учители, директори и други педагогически специалисти“, който цели обучения на новоназначени учители за въвеждане в професията, професионално и кариерно развитие и наставничество; обучение на новоназначени директори – практически обучения и наставничество; прилагане на компетентностния подход и повишаване на компетентностите на учителите, вкл. образователно и социално приобщаване; обучение на учители за използване на нови технологии и изкуствен интелект.

Общо по модула са обучени 4650 учители, директори и педагогически специалисти. Проведени са: обучения, насочени към подкрепа, мотивация и наставничество на новоназначените учители за трайно оставане в системата на образование (обучени са 139 учители); обучения за новоназначените директори за плавен преход към новата позиция и развитие на техните лидерски компетентности (обучени 890 новоназначени директори); обучения на 1932 учители за прилагане на компетентностния подход и повишаване на компетентностите на учителите, вкл. образователно и социално приобщаване; обучения на 50 учители за използване на изкуствен интелект.

Модул 2 „Придобиване на професионална квалификация „учител по…“, като допълнителна професионална квалификация на заети в системата на предучилищното и училищното образование учители“, който цели осигуряване на квалифицирани учители за училища с малък брой паралелки; въвеждане на нови подходи към преподаването, развитието на ключовите компетентности, оценяването на напредъка на учениците и развитието училищната култура и общност. В изпълнението на този модул са включени 75 учители за придобиване на професионална квалификация „учител“ по учебен предмет. Целта е обезпечаване на кадровия ресурс в училища с недостиг на педагогически специалисти по определени предмети. Сключени са споразумения с 6 висши училища за провеждане на обученията.

Модул 3 „Международно сътрудничество в областта на квалификацията на педагогическите специалисти - обучения по международни споразумения за обучение на учители“.

Обучени са 30 учители по природни науки и 30 учители по професионална подготовка в област на „Образование“, „Техника“ и „Информатика“ от Списъка на професиите на професионално образование и обучение и на учители по учебните предмети информатика и информационни технологии от общообразователната подготовка или в занимания по интереси в ЦПЛР по направление „Техника“ и „Информатика“.

Проведено е онлайн обучение за 26 педагогически специалисти, свързано с историята на Холокоста и антисемитизма, организирано от МОН и Мемориалния център за жертвите и героите на Холокоста „Яд Вашем“ в периода 04 – 07 ноември 2024 г. Реализирането на обучението за усъвършенстване и обогатяване на ключовите компетентности на педагогическите специалисти за повишаване качеството на обучението, възпитанието и социализацията на децата и учениците в образователните институции.

Мярката оказва въздействие на национално ниво.

МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

9.5.2. Осигуряване на условия за повишаване качеството на образователния процес, компетентностите и уменията на децата и учениците

Мярката се изпълнява с дейности по НП „Осигуряване на съвременна, сигурна и достъпна образователна среда” – модул „Съвременна среда за качествено обучение по хуманитарни науки, по география и икономика, по технологии и предприемачество и за целодневна организация на учебния ден“ за 2024 г.

Целта на модула е осигуряване на привлекателни съвременни условия за ученици и учители в класни стаи/учебни кабинети за обучение по хуманитарни науки, по география и икономика и по технологии и предприемачество, в стаи за занимания по интереси за целодневна организация на учебния ден, в училищни библиотеки/кът за четене. Той се изпълнява на територията на Република България и обхваща държавни и общински училища и центрове за специална образователна подкрепа (ЦСОП).

За учебната 2024/2025 г. са класирани 426 училища (380 общински и 46 държавни училища) и 15 ЦСОП (2 общински и 13 държавни). Съгласно правилата на програмата финансовите средства се разходват до 15.12.2024 г., а планираните дейности се изпълняват до 30.06.2025 г. По модула са изразходвани 7 015 000 лв.

Мярката оказва въздействие на институционално/училищно ниво.

МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

9.5.3. Оптимизиране процеса на обучение и повишаване на неговата ефективност чрез внедряване на иновации, базирани на информационните и комуникационните технологии (ИКТ)

Мярката се изпълнява с дейности по НП „Информационни и комуникационни технологии (ИКТ) в системата на предучилищното и училищното образование“ за 2024 година с общ бюджет от 11 000 000 лв. Целта на националната програма е да даде повече възможности за дигитализация на училищата и детските градини. Срокът на действие е до 31.12.2024 г., а изпълнението е следното:

- Закупено е оборудване за дейта центровете.
- Осигурена е поддръжка на Microsoft и Google профилите на потребителите в образователната система.
- Осигурена е поддръжка на мониторинг центъра и хелпдеска на МОН.
- Осигурени са средства за доизграждане на иновативен дигитален център за поддържаща и продължаваща квалификация на учителите в областта и със средствата на информационните и комуникационните технологии.
- Осигурени са 200 броя преносими компютри за 200 детски градини.
- Осигурени са 390 преносими компютри на 66 училища.
- Предоставени са средства за електронен дневник на 1522 ДГ в 259 общини чрез общините.
- Предоставени са средства на 80 училища за закупуване на технически средства за ученици със специфични нарушения на способността за учене – с дислексия, дисграфия и дискалкулия, както и чрез средства за допълваща и алтернативна комуникация (ДАК), предназначени за ученици с физически увреждания и двигателни ограничения и за невербални ученици със специални образователни потребности, ЦПЛР.
- Предоставени са средства на 118 училища за закупуване и внедряване на иновативни софтуерни решения за управление на учебния процес и осигуряване на възможности за съвместна работа от разстояние и в хибридна среда, вкл. и чрез използване на изкуствен интелект.
- Предоставени са средства на 113 училища за закупуване и внедряване на софтуер за професионално обучение и подкрепа на съпътстващите дейности по използването му като част от образователния процес.
- Предоставени са средства на 104 училища за обучение на ученици и учители и относно киберсигурност и безопасно използване на интернет.
- Предоставени са средства за интернет на 1754 училища и ЦПЛР.
- Предоставени са средства на 27 училища за изграждане/доизграждане на WiFi мрежи и изграждане на нови Wi-Fi зони за нуждите на училищното образование.

Мярката оказва въздействие на национално и училищно ниво.

ИНСТИТУТ ПО ФИЛОСИФИЯ И СОЦИОЛОГИЯ – БАН

9.5.4. Проект „ЛИО: Глобално гражданство и ключови компетентности: Лаборатория за иновативно обучение“

Проектът е със срок на изпълнение 2024-2027 г. и се финансира от НП „Образование с наука“ на МОН. Общият бюджет на проекта за 2024 г. е на стойност 48 304 лв.

В рамките на проекта през 2024 г. е създадена лаборатория за иновативно обучение, организирани са обучения на учители и са разработени учебни помагала.

Основните резултати от проекта са:

1. Постигната е по-висока ефективност на образователния процес.
2. Осигурено е повече време за социализация на учениците в училище.
3. Създадена е лаборатория за иновативно обучение, в която да се прилага един по-холистичен образователен подход, като се създават повече междупредметни връзки, формират се различни знания, умения и компетентности.

4. Обучени са учители.
5. Подготвени са учебни помагала и интерактивни уроци.
6. Създадена е менторска програма и експериментални училища.

Резултатите от проекта имат пряко въздействие на различни нива: национално и регионално.

9.6. Формиране на умения за работа с високи технологии

ИНСТИТУТ ПО ФИЛОСИФИЯ И СОЦИОЛОГИЯ – БАН

9.6.1. Проект „BEYOND 4.0: Приобщаващо бъдеще за Европа. Отвъд въздействието на Индустрията 4.0 и цифровата промяна“ 2019-2024 г. (BEYOND4.0: Inclusive Futures for Europe BEYOND the impacts of Industrie 4.0 and Digital Disruption)

Финансирането на проекта е от Европейската комисия по програма HORIZON2020. Общият бюджет за 2024 г. е на стойност 71 176,74 лв. В рамките на годината са публикувани монографии и научни статии в списания и са проведени множество семинари със заинтересованите страни.

Основните постигнати резултати са:

1. BEYOND4.0 допринася за постигането на приобщаващо европейско бъдеще, като проучва въздействието на новите технологии върху развитието на работните места, бизнес моделите и благосъстоянието.
2. Проектът изучава дигиталната трансформация в регионите на ЕС, как тя се отразява на икономическото им развитие и какви са социалните ефекти върху заетостта, уменията и социалното осигуряване.

Резултатите от това изследване подпомагат създателите на политики на местно, национално и европейско ниво във връзка с развитието на дигиталната трансформация и нейните социални и икономически ефекти.

ИНСТИТУТ ПО ФИЛОСИФИЯ И СОЦИОЛОГИЯ – БАН

9.6.2. Проект „Разработване на инструменти с изкуствен интелект за споделяне на информация относно местните трудови пазари на завършилите професионално образование и обучение“ (AIVET: Developing AI tools for sharing intelligence on the local labour markets of VET graduates)

Проектът е със срок на изпълнение 2023-2026 г. и се финансира от Европейската комисия по програмата Erasmus+. Общият бюджет на проекта за 2024 г. е на стойност 49 286,92 лева. В рамките на проекта през периода 2023-2024 г. са изнесени са доклади на национални и международни форуми.

Основните резултати от проекта са:

1. Набрана е информация за структурирането на уменията, което ще подпомогне специалистите в сферата на пазара на труда и образованието да вземат по-информирани решения.
2. Разработени са прототипи на AI инструменти и методологически протоколи, които да улеснят разбирането на местната информация за професионалното образование и обучение.

Резултатите от проекта имат пряко въздействие на различни нива: национално и европейско.

ИНСТИТУТ ПО ФИЛОСИФИЯ И СОЦИОЛОГИЯ – БАН

9.6.3. Проект „Отключване на иновативния потенциал на Южния централен регион на България в сектора на земеделието“ (AgroDigiRise: Unlocking the innovative potential of the South Central Region of Bulgaria in the agricultural sector)

Проектът е със срок на изпълнение 2022-2025 г. и се финансира от Европейската комисия по Програма „Цифрова Европа“. През 2024 г. се работи със средствата, постъпили през 2023 г. В рамките на проекта през периода 2023-2024 г. са изнесени доклади на национални и международни форуми.

Основните резултати от проекта са:

1. Подпомогната е цифровата и зелена трансформация в селското стопанство и хранително-вкусовата промишленост в Южен Централен район на България.
2. Създаден е Национален демонстрационен център и мрежа от Демо пунктове с фокус върху развитието на прецизното земеделие в региона.
3. Подкрепено е развитието на регионална екосистема от заинтересовани страни, взаимодействащи и обменящи знания помежду си за постигане на общата цел от цифрова трансформация на региона.
4. Осигурен е достъп на земеделски производители и фирми от хранително-вкусовата промишленост до технически съоръжения и набор от услуги, които подпомагат тяхната цифрова трансформация.
5. Подобрени са компетенциите и възможностите на земеделските производители и представители на хранително-вкусовия сектор чрез обучения за придобиване на цифрови умения и повишаване на конкурентоспособността на участниците в регионалната екосистема.

Резултатите от проекта имат пряко въздействие на различни нива: национално, регионално и европейско.

9.7. Изграждане на трайни навици за учене през целия живот, осигуряване на максимално добри условия за непрекъснато професионално обучение и развитие и развиване на системата за квалификация, преквалификация и продължаващо обучение

МИНИСТЕРСТВО НА ЗЕМЕДЕЛИЕТО И ХРАНИТЕ

9.7.1. Повишаване на знанията и подобряване на уменията на земеделските и горските стопани и на заетите лица в техните стопанства

Към края на 2024 г. в обучения и семинари, финансирани по Процедура №BG06RDNP001-1.001 по подмярка 1.1.„Професионално обучение и придобиване на умения“ от мярка 1 „Трансфер на знания и действия за осведомяване" от Програмата за развитие на селските райони за периода 2014-2020 г. (ПРСР 2014-2020 г.) са участвали 1 946 лица. Целта на проведената процедура е предоставяне на подкрепа за организиране и провеждане на курсове за обучение и семинари в областта на селското и горското стопанство. Процедурата е насочена към земеделските и горските стопани и заетите лица в техните стопанства. Общо изплатените публични средства по подмярката към

31.12.2024 г. са в размер на 1 млн. лева по 8 административни договора за предоставяне на безвъзмездна финансова помощ.

Предоставената финансова подкрепа по процедура №BG06RDNP001-1.004 по подмярка 1.2. „Демонстрационни дейности и действия по осведомяване“ от мярка 1 „Трансфер на знания и действия за осведомяване" от ПРСР 2014-2020 г. към 31.12.2024 година е в размер на 200 хил. лева публични средства по два от сключените договора за предоставяне на безвъзмездна финансова помощ. Към края на 2024 г. в демонстрационни дейности, финансирани по подмярката са включени 986 лица.

БЪЛГАРСКИ ЧЕРВЕН КРЪСТ

9.7.2. Прилагане на обучителни модули, насочени към деца и млади хора с фокус върху устойчиво личностно развитие и изграждане на житейски умения, базирайки се на метода „връстници обучават връстници“

През 2024 г. са проведени различни обучителни модули, обучения, ателиета и др. по теми, касаещи устойчиво личностно развитие и изграждане на житейски умения у децата и младите хора. По различните теми като: умения за живот, здравословен и активен начин на живот, лидерство и младежко овластяване, първа помощ, първа психологична помощ и психосоциална подкрепа, екология и опазване на околната среда и др. са достигнати общо над **328 000** души. По традиция, всички събития се отразяват широко в социалните мрежи, като младежките структури продължават да са изключително креативни по отношение на формата на кампаниите и на обучителните сесии, и винаги успяват да намерят иновативни подходи и начини за провеждане на традиционни дейности и тяхното популяризиране сред обществото.

Все по-голям интерес у младите хора набират темите, свързани с опазването на околната среда и борбата с последиците от климатичните промени. По тези теми са проведени **62** кампании и **50** онлайн инициативи, чрез които са достигнати над **42 900** души. През 2024 г. отново бе проведена Национална кампания „Умножи доброто“ на БМЧК, чрез която на територията на цялата страна бяха направени почиствания и облагородяване на изоставени и замърсени площи и пространства, бяха засадени дръвчета и бяха проведени над 200 ателиета и презентации с деца за запознаване с темите.

И през 2024 г. продължи адаптирането на обучителни програми и модули за работа както в присъствена, така и в дигитална среда. От огромно значение е, че благодарение на доброто партньорство с МОН на национално ниво, както и със съответните структури на местно ниво, БЧК има възможност да провежда презентации и обучения сред ученици.

През 2024 г. продължи и възможността за преминаване на различните безплатни онлайн курсове, разработени в системата за онлайн обучения на БЧК. Курсовете покриват основните теми, по които работи БМЧК: общи знания за Червения кръст и Червения полумесец, въвеждащ курс за доброволци на БМЧК, лидерски умения, хигиена, промоция на хуманитарните ценности, умения за живот, първа помощ, управление на стреса, здравословен начин на живот, превенция на сексуално-рисково поведение и превенция на ХИВ/СПИН. Онлайн курсовете са изготвени от доброволци и служители на Българския Червен кръст.

ИНСТИТУТ ПО ФИЛОСИФИЯ И СОЦИОЛОГИЯ – БАН

9.7.3. Проект SKILLS2CAPABILITIES „От умения към способности и възможности за реализация“

Проектът е със срок на изпълнение 2023-2025 г. и се финансира от програмата „Хоризонт Европа“ – програма на ЕС за научни изследвания и иновации 2021-2027 г., съгласно Договор №101094758. Общият бюджет на проекта за 2024 г. е на стойност 29 744,75 лева.

В рамките на проекта през периода 2023-2024 г. са публикувани статии в престижни международни списания и сборници и са изнесени доклади на национални и международни форуми.

Основните резултати от проекта са:

1. Преосмислени са моделите за предлагане на умения – направени са предложения за подобряване на политиките за ефективност на уменията и образование през целия живот и повишаване на адаптивността, гъвкавостта и устойчивостта на системата за професионално образование и обучение и образованието за възрастни;
2. Очертани са нововъзникващи модели на търсене на умения и свързаните с това несъответствия;
3. Изведени са институционалните отговори спрямо появяващите се модели на търсене на умения и свързаните с тях несъответствия;
4. Разработени са резултати в помощ на политиките и практиката: изведено е разбиране на пътищата за развитие и подобряване на системите за подкрепа на професионалното образование и обучение.

Резултатите от проекта имат пряко въздействие на различни нива: национално, регионално и европейско.

ИНСТИТУТ ПО ФИЛОСИФИЯ И СОЦИОЛОГИЯ – БАН

9.7.4. Проект „Динамика на неравенствата във висшето образование и обучението за възрастни: Сравнителен анализ на социалната справедливост“ – JustEdu (https://justedu2020.eu/)

Проектът е със срок на изпълнение 2020-2024 г. и се финансира от Национална програма „Вихрен“. За периода 2023-2024 г. няма постъпило финансиране. Работи се със средствата, постъпили през 2022 г. в размер на 264 550 лв.

В рамките на проекта през периода 2023-2024 г. са публикувани статии в престижни международни издания и са изнесени доклади на национални и международни форуми.

Основните резултати от проекта са:

1. Изграден е капацитет за анализ на политики в сферата на ученето през целия живот.
2. Изграден е капацитет за анализ на данни от международни сравнителни изследвания, свързани с ученето през целия живот.

Резултатите от проекта имат пряко въздействие на различни нива:

- На национално ниво – анализирани са факторите и политиките, влияещи върху участието в учене през целия живот и образование за възрастни.
- В международен сравнителен план – направен е сравнителен анализ на участието в учене през целия живот и образование за възрастни, както и на обуславящите го фактори и политики, в различните европейски страни.

ИНСТИТУТ ПО ФИЛОСИФИЯ И СОЦИОЛОГИЯ – БАН

9.7.5. Проект „Умения за пазари на труда в цифровия и зелен преход“ (SkiLMeeT: Skills for Labour Markets in the green and digital Transition)

Проектът е със срок на изпълнение 2024-2027 г. и се финансира от Европейската комисия по Рамкова програма „Хоризонт Европа“. Общият бюджет на проекта за 2024 г. е на стойност 231 674,19 лева.

В рамките на проекта през 2024 г. са публикувани статии в престижни международни списания и сборници и са изнесени доклади на национални и международни форуми.

Основните резултати от проекта са:

1. Генерирани са данни и показатели, които количествено оценяват обема на липсата на трудови ресурси и несъответствие на уменията в Европа;
2. Изследвани са факторите, водещи до тези пропуски и липси, с фокус върху дигиталната и зелената трансформация;
3. Анализирани и идентифицирани са пътищата за намаляване на липсата на умения и несъответствието.

Резултатите от проекта имат пряко въздействие на различни нива: национално, регионално и европейско.

ИНСТИТУТ ПО ФИЛОСИФИЯ И СОЦИОЛОГИЯ – БАН

9.7.6. Проект „Докторанти 5.0: Обучение на докторанти за изследване и трансформиране на пазара на труда съобразно нуждите на индустрия 5.0 и двойния преход”

Проектът е със срок на изпълнение 2024-2029 г. и се финансира от МОН по Програма „Образование“. Общият бюджет на проекта за 2024 г. е на стойност 263 432,41 лева. В рамките на проекта през 2024 г. са организирани лекции за докторанти.

Основният резултат от проекта е: засилена е практическата приложимост на докторантурите и връзката им с пазара на труда и реалната икономика чрез обучение на 10 докторанта в базови умения за самостоятелно провеждане на социологически проучвания за изследване, анализ и прогнозиране на потребностите и трансформацията на пазара на труда в регион в преход и слабо развити региони, съобразно Индустрия на 5.0, синия/зеления преход и дигиталните технологии.

Резултатът от проекта има пряко въздействие на различни нива: национално и регионално.

9.8. Предприемане на мерки, насочени към социализиране и осигуряване на условия за интеграция на ученици със специални образователни потребности и специфични увреждания в общообразователното училище

МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

9.8.1. Осигуряване на условия за интеграция на ученици със специални образователни потребности и специфични увреждания в общообразователното училище

Мярката се финансира по Национална програма „Осигуряване на съвременна, сигурна и достъпна образователна среда", модул „Създаване на достъпна архитектурна среда" за 2024 г. По модула се изпълняват следните дейности:

- Проектиране и изграждане на покрити рампи и изграждане на покривни покрития на вече изградени рампи;
- Адаптиране и изграждане на санитарни възли;
- Ремонт на прилежаща инфраструктура;
- Изпълнение на асансьор;
- Доставка и монтаж на платформени съоръжения/подемни съоръжения/подемни платформи, както и устройства за изкачване на стълби за инвалидни колички (стълбищни роботи);
- Довършителни дейности по маркиране на маршрутите и обозначаване на помещенията.

Целта на мярката е осигуряване на условия за свободен достъп на хора с увреждания и специални образователни потребности до държавните и общински училища и специализираните обслужващи звена чрез изграждане на достъпна архитектурна среда.

От стартирането на програмата до края на 2024 г. са изпълнени 529 строително-монтажни работи (СМР) и са доставени 180 съоръжения за осигуряване на достъп до сгради на образователни институции. В плана за 2024 г. са били заложени достигането на съответно 517 изпълнени СМР и 175 доставки и монтажи на съоръжения. Реализирания по-голям брой дейности от предвидените се дължи на по-ниската стойност на някои проектни предложения от максимално допустимото финансиране. Само за 2024 г. са одобрени 26 строително-монтажни работи (СМР) и 15 доставки и монтажи на съоръжения.

Изпълнени са мерки за осигуряване на достъпна среда в 34 образователни институции.

Мярката оказва въздействие на национално ниво.

МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

9.8.2. Осигуряване на условия и ресурси за изграждане и развитие на подкрепяща среда в детските градини и училищата за осъществяване на приобщаващо образование

Мярката се осъществява в училищата и детските градини. През 2024 г. са реализирани дейности, с които се продължава осигуряването на условия и ресурси за изграждане на подкрепяща среда в детските градини и училищата за осъществяване на приобщаващо образование. Осигурена е обща и допълнителна подкрепа за личностно развитие на деца и ученици със специални образователни потребности.

Осигурена е подкрепяща среда в самите детски градини и училища или от регионалните центрове за подкрепа на процеса на приобщаващо образование на общо 26 133 деца и ученици в системата на предучилищното и училищното образование, от които 19 915 в училища и 6218 в детски градини. Децата и учениците със специални образователни потребности (без специалните училища и центровете за специална образователна подкрепа) се подпомагат от 5552 педагогически специалисти, назначени в детските градини и училищата, като от тях: ресурсни учители – 1632, психолози – 1458, логопеди – 995, рехабилитатори на слуха и говора – 69, учители на деца с нарушено зрение – 132, учители на деца с увреден слух – 13, педагогически съветници – 778, учители на деца с умствена изостаналост – 15, възпитатели – 423, педагози други – 139,

както и 135 души непедагогически персонал: рехабилитатори – 5, социални работници – 127, ерготерапевти – 2, кинезитерапевти – 2.

Изпълнението на мярката е на територията на цялата страна и се очаква да окаже въздействие по области и общини. Осигурена е подкрепяща среда на децата и учениците, включени в общообразователна среда.

Осигуряване на условия и ресурси за изграждане и развитие на подкрепяща среда от регионалните центрове за подкрепа на процеса на приобщаващото образование (РЦППО):

Дейността се осъществява от 28-те регионални центъра за подкрепа на процеса на приобщаващото образование и е изпълнена, както следва:

Назначените към началото на 2024/2025 учебна година ресурсни учители, психолози, логопеди и др., са извършили функционални оценки на индивидуалните потребности на децата и учениците от целевите групи и в съответствие с установените им потребности и са направили нови заявки за оборудване/дооборудване на специализираните кабинети.

Дейността се осъществява и от центровете за специална образователна подкрепа, които са 42 на брой с 3124 ученици. Броят на специалистите от тези центрове, които обучават ученици с умствена изостаналост и множество увреждания, е 741.

На 8834 деца и ученици със специални образователни потребности, които се обучават в училищата и детските градини (без специалните училища и центровете за специална образователна подкрепа), е предоставена допълнителна подкрепа от 1086 педагогически специалисти от регионалните центрове за подкрепа на процеса на приобщаващото образование. Сред тези педагогически специалисти са: ресурсни учители, психолози, логопеди, рехабилитатори на слуха и говора, педагози на зрително затруднени деца, кинезитерапевти.

Мярката оказва въздействие на национално ниво и на институционално ниво – детски градини и училища.

9.9. Създаване на условия за сближаване на образователните модели на жителите на големите градове и на живеещите в малките селища и особено в изостаналите селски райони

9.10. Повишаване ефективността на работа за подкрепа на личностното развитие на деца и ученици

ДЪРЖАВНА АГЕНЦИЯ ЗА ЗАКРИЛА НА ДЕТЕТО

9.10.1. Провеждане на срещи с педагози и специалисти от системата на образованието за разясняване на правата на детето и дефинирането на дете в риск

По време на участието в междуинституционални работни срещи за обсъждане на трудни и сложни случаи на деца, експертите от Държавната агенция за закрила на детето предоставят методически указания на социалните работници и другите специалисти и са направени предложения за предприемане на мерки съгласно ЗЗДет. и други нормативни документи, с цел осигуряване сигурност и безопасност на децата и спазване на техните права.

9.11. Преодоляване на социалната изолация чрез образователни програми

ИНСТИТУТ ПО ФИЛОСИФИЯ И СОЦИОЛОГИЯ – БАН

9.11.1. Проект „Жени, увреждания и включване: Научна експертност в България“ (MILIEU “Women, Disability and Inclusion: Scientific Excellence in Bulgaria”)

Проектът е финансиран по рамковата програма на ЕС за научни изследвания и иновации „Хоризонт 2020“. Общият бюджет за 2024 г. е на стойност 262 753.53 лв. През годината са публикувани статии в списания и сборници; изнесени са доклади на национални и международни конференции.

Постигнатите резултати са:

1. Стимулиране на изследователски линии, свързани с изследвания на пола, увреждания и включването;
2. Организиране на обучения, тренинги и семинари, свързани с изследване на проблемите на жените с увреждания и тяхната интеграция, откриване на аспектите на пола или увреждания и отражението им в различни изследователски област и др.

Въздействието е на национално, регионално и общо европейско ниво.

9.12. Преструктуриране и реформиране на възпитателните училища-интернати (ВУИ) и социално-педагогическите интернати (СПИ): пренасочване на съществуващия капацитет и ресурси към алтернативни социални услуги

9.12.1. Гарантиране на ефективна система за детско правосъдие в условия на междуинституционално сътрудничество

АГЕНЦИЯ ЗА СОЦИАЛНО ПОДПОМАГАНЕ

9.12.1.1. Подобряване на сътрудничеството в случаи на деца в риск

Брой подадени сигнали, за които е било наложително свикването на мултидисциплинарен екип за разрешаването на конкретен случай:

През 2024 г. броят на сигналите за деца, жертва или в риск от насилие, по които е приложен Координационния механизъм при насилие е 1875.

9.12.2. Превенция на рисковото поведение сред децата и подобряване на координацията между правораздавателната, социалната, здравната и образователната система

ДЪРЖАВНА АГЕНЦИЯ ЗА ЗАКРИЛА НА ДЕЦАТА

През 2024 г. на Националната телефонна линия за деца 116111 са идентифицирани и регистрирани **2452 сигнала за деца в риск.** През 2024 г. експерти от дирекция ППДСРК са участвали в 90 мултидисциплинарни срещи за обсъждане на трудни и сложни случаи на деца, с комплексна проблематика в Дирекции „Социално подпомагане“ и в отдел за „Производство за международна закрила“ към Регистрационно-приемателен център – кв. Овча купел в гр. София на Държавната агенция за бежанците. По време на участието в срещите са предоставени методически указания на социалните работници и другите специалисти и са направени предложения за предприемане на мерки съгласно ЗЗДет. и други нормативни документи, с цел осигуряване сигурност и безопасност на децата и спазване на техните права.

През отчетния период експерти от ДАЗД са работили по случаи с международен елемент на 286 деца – от тях 114 са момичета и 172 момчета, които са български и чужди граждани.

9.13. Предприемане на специални мерки за развитие на чувство на национална идентичност и принадлежност към българската нация

МИНИСТЕРСТВО НА КУЛТУРАТА

9.13.1. Финансова подкрепа за развитие на българския книжен сектор и мрежата от библиотеки чрез бюджета на Министерството на културата

През 2024 г. в рамките на бюджета на Министерство на културата са реализирани 3 конкурсни сесии, както следва:

- **Програма „Българските библиотеки – съвременни центрове за четене и информираност”** (с бюджет 2 млн. лв.). Програмата цели подобряване на условията в обществените библиотеки и читалищата като центрове за неформално и самостоятелно учене и предоставяне на безплатен достъп до нови книги, специализирани издания, според спецификата на потребителите на библиотеките. Подкрепени са 1 235 проекта на обща стойност 1 997 920 лв.
- **Програма „Помощ за книгата“** (с бюджет 400 000 лв.) за представяне на нови български творби на книжния пазар. През 2024 г. са подпомогнати финансово 104 проекта на обща стойност 400 000 лв. за издаване на нови книги в различни направления: българска и преводна художествена литература; българска и преводна хуманитаристика; литература за деца и юноши; културно-историческо наследство и съвременна култура. Чрез програмата се цели и представянето на книжния пазар на творчеството на писатели и изследователи от всички възрасти и етнически групи и насърчаване на тяхната изява като автори и творци с общ принос за развитието на литературните процеси и на науката.
- **Програма за подпомагане на творчески проекти в областта на литературата** (с бюджет 400 000 лв.) има за цел създаване на нови произведения във всички литературни жанрове, с цел финансова подкрепа на индивидуални творци от всички етнически общности – белетристи, поети, публицисти, литературни критици и историци, драматурзи за създаване на нови произведения във всички литературни жанрове на конкурсен принцип. По програмата са подкрепени 137 индивидуални творчески проекта в общ размер на 400 000 лв.

До програмите е осигурен достъп чрез официалната страница на Министерство на културата.

Чрез проведените конкурсни сесии е повишен обхватът на бенефициентите чрез обогатяване фонда на обществените библиотеки, представяне на нови български творби на книжния пазар, стимулиране и развитие на индивидуалния творчески талант на национално ниво.

МИНИСТЕРСТВО НА КУЛТУРАТА

9.13.2. Провеждане на сесии за подкрепа на сценичните изкуства по програма на Министерство на културата

През 2024 г. в рамките на бюджета на МК са реализирани общо 9 конкурсни сесии, както следва:

- Сесия за финансова подкрепа на фестивали в страната в областта на професионалното театрално изкуство;
- Сесия за финансова подкрепа за фестивали и конкурси в страната в областта на професионалното музикалното изкуство;
- Сесия за финансова подкрепа за фестивали и конкурси в страната в областта на професионалното танцовото изкуство;
- Сесия за финансова подкрепа за създаване на спектакли в областта на театралното изкуство, реализирани от културни организации, осъществяващи професионална дейност в областта на театралното изкуство, които не са държавни или общински културни институти;
- Сесия за финансова подкрепа за създаване на спектакли и концерти в областта на музикалното изкуство, реализирани от културни организации, осъществяващи професионална дейност в областта на музикалното изкуство, които не са държавни или общински културни институти;
- Сесия за финансова подкрепа за създаване на спектакли в областта на танцовото изкуство, реализирани от културни организации, осъществяващи професионална дейност в областта на танцовото изкуство, които не са държавни или общински културни институти;
- Сесия за финансова подкрепа за разпространение на спектакли в областта на театралното изкуство, реализирани от културни организации, осъществяващи професионална дейност в областта на театралното изкуство, които не са държавни или общински културни институти;
- Сесия за финансова подкрепа за разпространение на спектакли и концерти в областта на музикалното изкуство, реализирани от културни организации, осъществяващи професионална дейност в областта на музикалното изкуство, които не са държавни или общински културни институти;
- Сесия за финансова подкрепа за разпространение на спектакли в областта на танцовото изкуство, реализирани от културни организации, осъществяващи професионална дейност в областта на танцовото изкуство, които не са държавни или общински културни институти.

Разходваните средства в конкурсните сесии за 2024 г. за подкрепа на творчески проекти в областта на сценичните изкуства са в размер на 2 535 080 лв. Общият брой на подкрепените организации/творчески проекти е 174 бр.

През 2024 г. Министерство на културата проведе две извънредни сесии за финансова подкрепа на проекти на държавни и общински културни организации и структури, чиито предмет на дейност е осъществяване на професионална дейност в областта на театралното, музикалното и танцовото изкуство с цел създаване и развитие на културни продукти в областта на сценичните изкуства, като разходваните средства са в размер на 4 137 790,99 лв. Общият брой на подкрепените организации/творчески проекти е 49 бр.

Общият брой на подкрепените организации/творчески проекти е 223 бр.

Творческите сесии на Министерство на културата, провеждани от дирекция „Сценични изкуства и художествено образование“, са основният финансов инструмент за стимулиране и подкрепа на творческия процес на независимия културен сектор и на заетостта и социалното приобщаване в сферата на културата в България.

Децентрализацията в културата е приоритет, породен от необходимостта за близост на изкуството с хората и с оглед демократизацията на обществените отношения в съвременните общества, изпълнението на който ще спомогне за развитие на културата на местно ниво, в отдалечените и икономически слабо развитите райони на страната, създавайки равен достъп до култура. Чрез инвестиции в тази сфера се подпомагат нови творчески проекти, наемане на безработни артисти, наемане на млади артисти и/или в пенсионна възраст, развитие на техните умения, развитие на публики, приобщаване на различни групи хора, независимо от тяхното социално положение или увреждания, разширяване на достъпа им до култура, с цел да се насърчава, защитава и гарантира пълноценното и равноправно упражняване на всички права на човека.

В тази връзка подкрепените творчески проекти в рамките на сесиите на МК за 2024 г., реализирани на територията на България, са източник на селектирано и качествено културно съдържание, достъпно за всички хора, независимо от тяхното социално положение или увреждания, пряко ангажирани с популяризирането и разпространението на културни ценности и в най-отдалечените региони на страната. Увеличаващият се брой на подкрепените проекти, предимно на свободната театрална сцена, е доказателство за нарастващото потребление на културни продукти и качество на художествения продукт.

По програми на Министерството на културата се подкрепят финансово реализирането на различни проекти и инициативи, допринасящи за по-ефективното използване на творческия, артистичния и интелектуален потенциал на хората с различен социален статус и/или увреждания и насърчаване на тяхното пълноправно участие в културния живот на страната.

Държавните културни институти (ДКИ), общинските културни институти/организации и независимият сектор в областта на сценичните изкуства работят в посока постигане на социална кохезия и създаване на равни възможности за пълноценен социален и продуктивен живот за всички социални групи в обществото.

Процесът на сближаване и приобщаване в обществото, основаващ се на преодоляване на неравенството, несправедливостта, маргинализирането и социалното изключване на определени индивиди и групи се реализира чрез множество театрални спектакли, чието съдържание отразява именно гореизброените цели. Чрез езика на изкуството се обсъждат социални теми, изключително важни за обществото и бъдещето му (в частност – различните, непрепознатите в него). Посоката на театралното е взаимното приемане на различните обществени групи, включително и тези на най-бедните, както и споделяне на отговорностите, с цел смекчаване на социалните контрасти.

Именно поради тази причина, усилията за повишаване на социалната сигурност и приобщаването на хора, независимо от тяхното социално положение, са насочени към внедряване на политики, механизми и дейности в сферата на управление на държавните културни институти в областта на сценичните изкуства, с оглед територията, на която функционират и изпълнението на които ще спомогне за развитие на културата на местно ниво, в отдалечените и икономически слабо развитите райони на страната, създавайки равен достъп до култура.

Държавните културни институти, разположени в малките населени места, както и столичните държавни театри и независимият сектор, работят в посока сближаване с местните жители, както и с живеещите в малките селища, особено в изостаналите селски райони, залагайки в програмите си големи турнета, фестивали и др.

Последователната и целенасочена политика, съобразена с конкретната специфика на местните културни процеси и с местната публика, се изразява и чрез преференциална политика по отношение на билетите към хора, с различен социален статус, хора в

неравностойно положение, пенсионери, учащи и т.н. (с намалени цени или отстъпки). Театрите, разположени в провинцията работят за развитието на местните публики и осигуряването на качествено културно съдържание, достъпно за гражданите, съобразено с покупателната възможност на населението.

Политиката на театрите към хората следва да се разглежда като приоритетна, като потенциален, непрестанен ангажимент към хората с различен социален статус и към техните потребности. Културните продукти са изцяло съобразени с принципа на равнопоставеност на творци и на граждани, потребители и създатели на културен продукт или на видове изкуства. Също така ДКИ работят за изграждането на трайни навици у младото поколение за редовно посещаване на културни събития и продукти, създават се театрални школи, с цел възпитание, посвещение в театралното и равно участие на човека като цяло в културния живот, предоставяйки възможността децата да бъдат създатели на културни ценности и/или потребители на културни продукти.

МИНИСТЕРСТВО НА КУЛТУРАТА

9.13.3. Провеждане на сесии и целева финансова подкрепа на културното наследство по програма на Министерство на културата

В рамките на бюджета на Министерство на културата по програма „Опазване и представяне на движимото културно наследство и визуалните изкуства“ през 2024 г. са реализирани общо 2 конкурсни сесии, както следва:

- Конкурсна сесия за финансова подкрепа на проекти в областта на движимото културно наследство, музеите и художествените галерии;
- Конкурсна сесия за целево финансиране на проекти в областта на визуалните изкуства.

Разходваните средства в конкурсните сесии на Министерство на културата за 2024 година за подкрепа на проекти в областта на движимото културно наследство и визуалните изкуства са в размер на 8 700 000 лв.

- Общ брой на подкрепените проекти – 139 бр.
- По отношение на движимото културно наследство, музеите и визуалните изкуства за проектите на културните организации и институти в областта на движимото културно наследство и визуалните изкуства са насочени към подпомагане на културни инициативи, целеви програми, творчески проекти и други, които са свързани с опазването, представянето и популяризирането на музеите, движимото културно наследство и визуалните изкуства. Основната цел на програмата за финансиране на проекти в областта на визуалните изкуства е подкрепа, развитие, популяризиране и утвърждаване на обществена значимост на визуалните изкуства, като една от подцелите фокусира развиване и привличане на нови публики; достъпност и демократичност при представянето на визуалните изкуства.

9.14. Приоритетно прилагане на мерки за развитие на читалищата като средища на духовно израстване и развитие на културната идентичност

МИНИСТЕРСТВО НА КУЛТУРАТА

9.14.1. Подпомагане дейността на народните читалища чрез бюджета на Министерството на културата

В рамките на бюджета си Министерство на културата е оказало финансова подкрепа за читалищни дейности, вкл. чрез програма „Българските библиотеки – съвременни центрове за четене и информираност” на 1 235 проекта на обща стойност 1 997 920 лв., като основната част от подкрепените проекти са на читалищни библиотеки (посочено в т. 9.13.1.).

През 2024 г. по Програма „Читалища“ на Министерство на културата са подкрепени 81 проекта на читалища от цялата страна на обща стойност 2 500 000 лева. Целта на програмата е подобряване на технологичната среда в читалищата, в т. ч. и на театралните, репетиционни и камерни читалищни салони, развиване на професионалните умения на читалищните служители и повишаване на интереса към читалищните програми и ресурси от страна на общността и на посетителите на населеното място; привличане на жанрово разнообразни събития, разработване на нови проекти, свързани с опазване на културното наследство на страната, обновяване и модернизиране на читалищната среда, така че тя да е достъпна по-ефективно до общността.

С програмите е подпомогната читалищната дейност чрез обогатяване на библиотечния фонд на читалищните библиотеки и подобряване на технологичната среда в читалищата на национални ниво.

9.15. Формиране на култура, ориентирана към знанието

МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

9.15.1. Осъществяване на съвместни дейности между училищата и културните, държавните и научните институции като образователна среда

Мярката се изпълнява чрез НП „България – образователни маршрути”, Модул „Културните, държавните и научните институции като образователна среда“ за 2024 г. С реализирането на дейностите се цели:

- разширяване на достъпа до националното и световното културно-историческо наследство, до значими достижения в областта на литературата, изкуствата и науката;
- възпитание в дух на родолюбие и подкрепа за формиране на национални и общоевропейски ценности;
- насърчаване на четенето и повишаване на грамотността;
- формиране и развитие на социални компетентности;.
- осигуряване на условия за провеждане на занимания по интереси и на учебни часове в естествена среда, извън класната стая;
- подпомагане на учебния процес чрез провеждане на съвместни инициативи с културни и научни институции.

В програмата участват държавни и общински училища от системата на училищното образование и Националният музей на образованието – град Габрово. Целева група са учениците от държавни и общински училища от системата на училищното образование на територията на Република България.

Предвидените дейности включват:

- ✓ провеждане на задължителни, избираеми и факултативни учебни часове по учебни предмети от училищната подготовка в музеи, галерии, обществени библиотеки, обсерватории, планетариуми, държавни и научни институти;

✓ посещение на театрални постановки, концерти, изложби, представяне на книги, филми и др. (или представянето им в училище), свързани с конкретно учебно съдържание;

✓ срещи с актьори, писатели, художници, музикални дейци, научни работници, библиотекари от обществени библиотеки и др. по теми, свързани с конкретно учебно съдържание;

✓ провеждане на литературни четения, конкурси, „дни на….” съвместно с културни и с научни институции

✓ провеждане на виртуални турове в културни и научни институции в страната и чужбина и видеоуроци;

✓ осигуряване на абонамент за читателски карти в обществените библиотеки за проявилите желание ученици, вкл. техните учители, както и достъп до специализираните услуги, които предоставят обществените библиотеки;

✓ дейности на „Музейно училище“ към Националния музей на образованието – град Габрово.

Модулът е пряко свързан с формиране на ключовите компетентности и дава възможност за онагледяване, интерактивност, проектна дейност, екипност от страна на учителите и представителите на съответните институции.

През 2024 г. по модул „Културните, държавните и научни институции като образователна среда” са класирани и финансирани 290 училища. Наблюдава се засилен интерес към дейностите и разширяване на партньорите на училищата. Националният музей на образованието – Габрово, като бенефициент по модула, представя в Министерството на образованието и науката програма за дейности на Националния център „Музейно училище”.

Мярката оказва въздействие на училищно и национално ниво.

В. Приоритет III. Постигане на социална кохезия и създаване на равни възможности за пълноценен социален и продуктивен живот за всички социални групи

Направление 10 – Създаване на условия за равни възможности за пълноценен социален, продуктивен живот за всички социални групи

10.1. Разработване и внедряване на система от показатели за проследяване на състоянието и тенденциите по отношение на равнопоставеността и равното третиране

10.2. Провеждане на целенасочена активна политика на пазара на труда за социална и икономическа интеграция на групи в неравностойно положение в България и отстраняване на неравенства в третирането им на работното място

МИНИСТЕРСТВО НА ТРУДА И СОЦИАЛНАТА ПОЛИТИКА
УО НА ПРЧР 2021-2027

10.2.1. Операция „Устойчива заетост за хора в неравностойно положение“

Операция „Устойчива заетост за хора в неравностойно положение“ е с бюджет от 100 млн. лв. Тя е насочена към хора в неравностойно положение и хора с трайни увреждания, на които ще бъдат осигурени нови работни места, менторство, адаптиране на работните места и транспорт от и до работното място. Допустими кандидати бяха

работодателите и се очаква над 3 600 лица да бъдат включени в проекти по процедурата. Реалното изпълнение на дейностите стартира в началото на 2025 г.

МИНИСТЕРСТВО НА ТРУДА И СОЦИАЛНАТА ПОЛИТИКА
УО НА ПРЧР 2021-2027

10.2.2. Операция „Активно приобщаване и достъп до заетост на хора в неравностойно положение“

Операция „Активно приобщаване и достъп до заетост на хора в неравностойно положение“ е с бюджет от 30 млн. лв. и с допустими кандидати неправителствени организации, доставчици на социални услуги. Дейностите включват подкрепа за заетост, обучения за професионална квалификация, „меки“ умения и ключови компетентности, осъществяване на контакти с институции и промяна на нагласите на работодателите спрямо хората в неравностойно положение. Общата стойност на сключените договори е 21 734 935 лв., а до края на 2024 г. са обхванати 2486 лица в неравностойно положение и техните семейства.

МИНИСТЕРСТВО НА ТРУДА И СОЦИАЛНАТА ПОЛИТИКА
АГЕНЦИЯ ПО ЗАЕТОСТТА

10.2.3. Национална програма „Активиране на неактивни лица”

Програмата е насочена към активиране и включване на пазара на труда на неактивни лица чрез предоставяне на услуги, съобразени с техните индивидуални потребности. През 2024 г. по програмата средномесечно са работили общо 388 лица, в т.ч. 88 ромски медиатори, 85 младежки медиатори, 24 мениджъри на случай, 25 психолози и 166 организатори в общините. В резултат от реализацията на програмата в бюрата по труда са регистрирани като безработни общо 13 160 неактивни лица. Изразходваните средства от държавния бюджет са в размер на 5 043 968 лв.

МИНИСТЕРСТВО НА ТРУДА И СОЦИАЛНАТА ПОЛИТИКА
АГЕНЦИЯ ПО ЗАЕТОСТТА

10.2.4. Национална програма за обучение и заетост на продължително безработни лица

Програмата допринася за повишаване на пригодността за заетост на продължително безработни лица. Реализира се на територията на страната, с предимство в региони с равнище на безработица над средното за страната за предходната година. Включва два компонента: Компонент 1– за работодатели от частния сектор и Компонент 2– за работодатели от публичния сектор, който обхваща и дейности по наемане на безработни лица за работа в аварийни групи. По програмата се осигурява заетост на продължително безработни лица на пълно или непълно работно време за срок до 12 месеца. През 2024 г. са включени в заетост общо 5 542 лица, от които 400 лица в частния сектор и 5 142 лица в публичния сектор. От включените лица в публичния сектор 4 530 са в аварийни дейности с цел преодоляване на последствията от възникналите пожари в страната, както и превенция и предотвратяване на щетите и възникването на природни бедствия. Изразходваните средства са в размер на 9 073 237 лв.

АГЕНЦИЯ ПО ЗАЕТОСТТА

10.2.5. Реализиране на Проект „Започвам работа“, Компонент 1 „Активиране“ по П РЧР 2021-2027 г.

Целевата група по проект са икономически неактивни лица на възраст от 16 до 65 навършени години. Проектът цели осигуряване на цялостен пакет от мерки, свързани с интеграцията на пазара на труда на неактивни лица с акцент върху лица в неравностойно положение. По проекта се предвижда да се изпълнят конкретни задачи за предоставяне на подходящи, достъпни и качествени комплексни услуги за активно поведение, мотивация за труд, информиране, консултиране, психологическо подпомагане, участие в трудови борси, насочване към започване на работа, подходящо обучение или валидиране на знания, умения и компетентности. **Създадените Клубове за активиране** развиват и прилагат дейности за ускоряване на прехода от пасивно към активно поведение на пазара на труда. Създаването на тези Клубове е иновативна дейност. **След първите 6 Клуба, през 2024 г. Агенцията по заетостта разкри още 8 нови звена**, в общините Каварна, Радомир, Враца, Видин, Казанлък, Мъглиж, Кърджали и Ботевград. С новите Клубове, които са ситуирани извън бюрата по труда АЗ, се достига до тези неактивни лица, които не желаят административен подход при обслужването. Новите активатори са сред тях, на тяхна територия и на достъпен за тях език обясняват за предимствата след регистрация в бюрото по труда и „излизането на светло“, като им съдействат за търсене на работа, включване в програми и проекти, в обучения и т.н.

През 2024 г. продължиха дейностите по идентифициране и активиране на лица от целевата група. През 2024 г. по проекта са **включени 14 902 неактивни лица**, от които **14 235 са активирани и са започнали да търсят работа.**

От януари 2024 г. стартира изпълнението на Дейност 4 „Формиране на мобилни екипи с цел информиране, активиране и установяване на връзки с неактивни лица”, като през 2024 г. **мобилните екипи по проекта са извършили 1 118 посещения** на територията на цялата страна.

АГЕНЦИЯ ПО ЗАЕТОСТТА

10.2.6. Реализиране на Проект „Започвам работа“, Компонент 2 „Обучение“ по П РЧР 2021-2027 г.

Целта на проекта е безработни и неактивни лица да бъдат включвани в обучения за придобиване на професионална квалификация и за придобиване на ключови компетентности, като впоследствие бъдат насочвани към включване в заетост.

През месец юли 2024 г. стартира приемът на заявления на лицата от целевата група по проекта. През 2024 г. са подадени общо 2 925 броя заявления от безработни и неактивни лица, желаещи да се обучават по ключова компетентност/професионална квалификация по част от професия на обща стойност 3 053 469,10 лв. Броят на издадените ваучери е 1 295, на обща стойност 1 153 834,20 лв.

АГЕНЦИЯ ПО ЗАЕТОСТТА

10.2.7. Реализиране на Проект „Започвам работа“, Компонент 3 „Заетост“ по П РЧР 2021-2027 г.

Основната цел на проекта е осигуряване на цялостен пакет от мерки, насочени към интеграция на пазара на труда на неактивни и безработни лица с акцент върху лицата в неравностойно положение, чрез включване на лицата от целевите групи, регистрирани в Дирекции „Бюро по труда", в заетост при работодател, посредством прилагане на индивидуален подход.

С реализирането на дейностите по проекта ще се намали броя на неактивните и безработни лица на пазара на труда и ще се отговори на потребностите на работодателите от работна сила. За включените по проекта лица се предоставят средства за осигуряване на субсидирана заетост. В случай, че лицата бъдат запазени на работните си места ще бъдат предоставени стимули за работодателите.

Представители на целевата група по Проекта са безработни лица и неактивни лица; безработни и неактивни лица в неравностойно положение и безработни и неактивни лица с трайни увреждания (лица с установена степен на намалена работоспособност/вид и степен на увреждане 75 и над 75 на сто).

Активно действащите договори за заетост по проект „Започвам Работа – Компонент 3 „Заетост" от стартирането му до 31.12.2024 г. са 3 064 броя на обща стойност 149 713 816 лв., за осигуряване на заетост на 6 966 лица.

АГЕНЦИЯ ПО ЗАЕТОСТТА

10.2.8. Реализиране на Проект „Дигитални умения"

Целта на проекта е подобряване на дигиталните умения на неактивни и безработни лица, вкл. младежи чрез включването им в обучения. Операцията допринася за изпълнението на Зелената сделка чрез подготовка на кадри за използване на нови технологии и дигитални услуги, които намаляват карбоновия отпечатък върху околната среда.

Дейностите по проекта включват:

1. Обучение на служителите на АЗ по прилагане на инструментите и програмите, свързани с дигиталните умения.
2. Предоставяне на обучения за общи дигитални умения на базово и/или средно равнище (нива 1-4 по DigComp за неактивни лица).
3. Предоставяне на обучения за напреднало и високоспециализирано равнище (нива 5-8 по DigComp за безработни лица).

Към края на 2024 г. предстои стартиране на прием на заявления от страна на лицата от целевата група и включването им в обучения по проекта.

АГЕНЦИЯ ПО ЗАЕТОСТТА

10.2.9. Реализиране на Проект „Квалификация, умения и кариерно развитие на заети лица" по П РЧР 2021-2027 г.

По проекта се предоставя подкрепа за професионално развитие и гъвкави възможности за обучение за повишаване на професионалната квалификация и уменията, вкл. дигиталните, на служители, които са наети на трудово или служебно правоотношение, както и на самостоятелно заети лица.

През месец май 2024 г. стартира приемът на заявления по проекта. През 2024 г. постъпилите заявления от желаещи да се обучават по ключова компетентност/професия/част от професия са 44 562, с обща стойност 47 596 228 лв.

Одобрените заявления са 35 255 броя, на стойност 32 998 257,20 лв. Включени в обучение са 13 444 лица.

МИНИСТЕРСТВО НА ТРУДА И СОЦИАЛНАТА ПОЛИТИКА
АГЕНЦИЯ ПО ЗАЕТОСТТА

10.2.10. Насърчаване на работодателите да наемат безработни лица от групите в неравностойно положение на пазара на труда, чрез предоставяне на средства за трудови възнаграждения, социални и здравни осигуровки, средства за професионално обучение и средства за отговорно лице (ментор) (чл. 36 от ЗНЗ)

Мярката включва лица от следните групи: безработни младежи до 29-год. възраст (вкл.), продължително безработни лица, безработни лица с трайни увреждания, безработни лица – родители (осиновители), безработни лица, изтърпели наказание лишаване от свобода, безработни над 55-год. възраст, безработни лица с основно или по-ниско образование и безработни лица без професионална квалификация.

През 2024 г. по чл. 36 от ЗНЗ е осигурена заетост на **1 326** безработни лица от групите лица в неравностойно положение на пазара на труда. Изразходваните финансови средства са в размер на 4 727 840 лв.

МИНИСТЕРСТВО НА ТРУДА И СОЦИАЛНАТА ПОЛИТИКА
АГЕНЦИЯ ПО ЗАЕТОСТТА

10.2.11. Насърчаване на работодателите да наемат безработни лица от групите в неравностойно положение на пазара на труда чрез предоставяне на средства за ментор (чл. 36, ал. 3 от ЗНЗ)

На работодателите, наели лица от групите в неравностойно положение на пазара на труда са предоставени финансови средства в размер на 295 584 лв. за осигурени **354 ментори.**

МИНИСТЕРСТВО НА ТРУДА И СОЦИАЛНАТА ПОЛИТИКА
АГЕНЦИЯ ПО ЗАЕТОСТТА

10.2.12. Реализиране на програми и насърчителни мерки за заетост, насочени към безработни лица с трайни увреждания (Национална програма за заетост и обучение на хора с трайни увреждания и чл. 51, ал. 2 от ЗНЗ)

През 2024 г. продължи изпълнението на **Национална програма за заетост и обучение на хора с трайни увреждания**, включена в НПДЗ 2024 г. Националната програма осигурява възможности за заетост на регистрирани в Дирекции „Бюро по труда" безработни лица с трайни увреждания или на лица, преминали успешно курс на лечение за зависимост към наркотични вещества в трудоспособна възраст, като предпоставка за преодоляване на социалната им изолация и за пълноценното им интегриране в обществото. Програмата е с период на субсидиране на заетостта не по-малък от 24 месеца.

Програмата има позитивен ефект, както за хората с трайни уреждания от една страна, така и за работодателите. Програмата ежегодно дава възможност за трудова реализация на хората с трайни увреждания и на работодателите да използват потенциала на работната сила на хората с увреждания.

През 2024 г. е осигурена заетостта на **1 759** лица, от които нововключени са 635 лица. Изразходвани са средства в размер на 13 224 286 лв.

Мярката по чл. 51, ал. 2 от ЗНЗ се предоставя под формата на схема за държавна помощ за наемане на безработни лица с увреждания при спазване на изискванията на Регламент (ЕС) № 651/2014 и регламентите на ЕС, които го изменят, допълват или заменят. Субсидията, която се отпуска за финансиране е за не по-малко от 3 и не повече от 12 месеца, като се предоставят суми в размер до 75 на сто от допустимите разходи за периода на субсидиране.

През 2024 г. е осигурена заетостта на **313** лица, в т.ч. 168 нововключени лица и 145 лица, които продължават да работят от предходната година. Изразходваните средства са в размер на 1 641 085 лв.

МИНИСТЕРСТВО НА ТРУДА И СОЦИАЛНАТА ПОЛИТИКА
АГЕНЦИЯ ПО ЗАЕТОСТТА

10.2.13. Насърчаване на работодателите да наемат безработни лица от групите в неравностойно положение на пазара на труда, чрез предоставяне на средства за трудови възнаграждения, социални и здравни осигуровки, средства за професионално обучение и средства за отговорно лице (ментор) (чл. 36 от ЗНЗ)

Една от групите в неравностойно положение на пазара на труда, дефинирани в §1, т.4а от Допълнителните разпоредби на Закона за насърчаване на заетостта, които приоритетно се насочват към програми и мерки за обучение и заетост, **обхваща безработни лица с трайни увреждания.** Те са целева група и по насърчителната мярка, регламентирана в разпоредбата на чл. 36 от Закона за насърчаване на заетостта, която се финансира със средства от държавния бюджет. Мярката обединява стимули за работодатели, които осигуряват заетост на лица от неравнопоставените групи на пазара на труда, възможности за обучение за надграждане на знания и умения и подпомагане от ментор за адаптация към трудовия процес. През 2024 г. в заетост по условията на мярката са включени 55 безработни лица с трайни увреждания. Изразходваните средства от държавния бюджет са в размер на 173 672 лв.

МИНИСТЕРСТВО НА ТРУДА И СОЦИАЛНАТА ПОЛИТИКА
АГЕНЦИЯ ПО ЗАЕТОСТТА

10.2.14. Насърчаване на работодателите да наемат безработни лица от групите в неравностойно положение на пазара на труда, чрез предоставяне на средства за трудови възнаграждения, социални и здравни осигуровки, средства за професионално обучение и средства за отговорно лице (ментор) (чл. 36 от ЗНЗ)

Една от групите в неравностойно положение на пазара на труда, дефинирани в §1, т.4а от Допълнителните разпоредби на Закона за насърчаване на заетостта, които приоритетно се насочват към програми и мерки за обучение и заетост, обхваща **продължително безработни лица**. Те са целева група и по насърчителната мярка, регламентирана в разпоредбата на чл. 36 от Закона за насърчаване на заетостта, която се финансира със средства от държавния бюджет. Мярката обединява стимули за работодатели, които осигуряват заетост на лица от неравнопоставените групи на пазара на труда, възможности за обучение за надграждане на знания и умения и подпомагане от ментор за адаптация към трудовия процес. През 2024 г. в заетост по условията на мярката

са включени 131 продължително безработни лица. Изразходваните средства от ДБ са в размер на 519 572 лв.

МИНИСТЕРСТВО НА ТРУДА И СОЦИАЛНАТА ПОЛИТИКА
АГЕНЦИЯ ПО ЗАЕТОСТТА

10.2.15. Насърчаване на работодателите да наемат безработни лица от групите в неравностойно положение на пазара на труда, чрез предоставяне на средства за трудови възнаграждения, социални и здравни осигуровки, средства за професионално обучение и средства за отговорно лице (ментор) (чл. 36 от ЗНЗ)

През 2024 г. в заетост по условията на мярката са включени 338 безработни лица с **основно или по-ниско образование**. Изразходваните средства от ДБ са в размер на 1 243 232 лв.

МИНИСТЕРСТВО НА ТРУДА И СОЦИАЛНАТА ПОЛИТИКА
АГЕНЦИЯ ПО ЗАЕТОСТТА

10.2.16. Насърчаване на работодателите да наемат безработни лица от групите в неравностойно положение на пазара на труда, чрез предоставяне на средства за трудови възнаграждения, социални и здравни осигуровки, средства за професионално обучение и средства за отговорно лице (ментор) (чл. 36 от ЗНЗ)

През 2024 г. в заетост по условията на мярката са включени **296 безработни лица без професионална квалификация**. Изразходваните средства от ДБ са в размер на 1 081 473 лв.

МИНИСТЕРСТВО НА ТРУДА И СОЦИАЛНАТА ПОЛИТИКА
АГЕНЦИЯ ПО ЗАЕТОСТТА

10.2.17. Подобряване на пригодността за заетост на безработните лица, чрез включване в дуална система на обучение (обучение чрез работа чл. 46а от ЗНЗ)

Насърчителната мярка се прилага в подкрепа на безработни лица без квалификация. Съгласно разпоредбата на чл. 46а от ЗНЗ за разкрито работно място за обучение чрез работа (дуална система на обучение), организирано по реда на Закона за професионалното образование и обучение, на което е нает безработно лице, на работодателя се предоставят средства за определен период. През 2024 г. е осигурено обучение и заетост на 248 безработни лица. Изразходваните средства от държавния бюджет са в размер на 1 005 604 лв.

МИНИСТЕРСТВО НА ТРУДА И СОЦИАЛНАТА ПОЛИТИКА
АГЕНЦИЯ ПО ЗАЕТОСТТА

10.2.18. Насърчаване на работодателите да разкриват работни места за стажуване (чл. 46 от ЗНЗ)

Мярката се прилага за обучение на работното място чрез стажуване на безработни лица. През 2024 г. по мярката е осигурена заетост на **17** лица. Изразходваните средства от ДБ са в размер на 79 223 лв.

МИНИСТЕРСТВО НА ТРУДА И СОЦИАЛНАТА ПОЛИТИКА
АГЕНЦИЯ ПО ЗАЕТОСТТА

10.2.19. Насърчаване на заетостта на групите в неравностойно положение на пазара на труда (чл. 51, ал. 1 и чл. 55д)

По условията на мярката по **чл. 51, ал. 1 от ЗНЗ** се насърчават работодателите да наемат безработни лица от неравнопоставените групи на пазара на труда. Заетостта се субсидира за период не по-малко от 3 и не повече от 12 месеца. През 2024 г. по условията на мярката е осигурена заетост на общо **443** лица. Изразходваните средства от държавния бюджет са в размер на 1 819 546 лв.

Мярката по **чл. 55д от ЗНЗ** стимулира разкриването на „зелени работни места“, свързани с производството на стоки и предоставянето на услуги, които подпомагат опазването на околната среда. През годината в заетост по условията на мярката са включени **12** безработни лица. Изразходваните средства от ДБ са в размер на 39 358 лв.

МИНИСТЕРСТВО НА ТРУДА И СОЦИАЛНАТА ПОЛИТИКА
АГЕНЦИЯ ПО ЗАЕТОСТТА

10.2.20. Интегриране на пазара на труда на икономически неактивните лица в трудоспособна възраст, вкл. на младежи, които не са заети и не участват в образование и обучение (Национална програма „Активиране на неактивни лица“)

Основна цел на **Национална програма „Активиране на неактивни лица”** е активиране и включване на пазара на труда на неактивни, в т.ч. обезкуражени, и на безработни лица посредством индивидуално и групово прилагане на инструменти и услуги за привличането и мотивирането им да се регистрират в дирекциите „Бюро по труда” и насърчаване на включването им в обучение и/или заетост. В дългосрочен план се цели социална интеграция на икономически неактивните лица в трудоспособна възраст и на безработните от уязвимите групи на пазара на труда, както и намаляване на риска от бедност сред тези лицата. През 2024 г. по програмата **средномесечно са работили** общо **388 лица**, в т.ч. 88 ромски медиатори, 85 младежки медиатори, 24 мениджъри на случай, 25 психолози и 166 организатори в общините. **В резултат от реализацията на програмата в ДБТ са регистрирани като безработни общо 13 160 неактивни лица**. Изразходваните средства от ДБ са в размер на 5 043 968 лв.

МИНИСТЕРСТВО НА ТРУДА И СОЦИАЛНАТА ПОЛИТИКА
АГЕНЦИЯ ПО ЗАЕТОСТТА

10.2.21. Насърчаване на безработни лица да развиват дейности като предприемачи чрез предоставяне на суми, съгласно одобрен бизнес проект, суми за квалификация и съпътстващи услуги (чл. 47, ал. 4, чл. 49, ал.1, чл. 49б и чл. 49, ал.4 от ЗНЗ)

През 2024 г. продължава реализацията на мерките от ЗНЗ, насочени към насърчаване на предприемачеството сред безработните лица, като **общо по тях са се възползвали 608** безработни лица. Изразходваните средства от ДБ са в размер на 1 148 772 лв.

От **мярката по чл. 49, ал. 1 от ЗНЗ** са се възползвали общо 188 лица, като 130 от тях са нови, започнали самостоятелна стопанска дейност като микропредприятия. Изразходваните средства от ДБ са в размер на 618 592 лв.

От лицата, сключили договор с АЗ и регистрирали микропредприятие **(чл. 49, ал. 4 от ЗНЗ),** общо 363, 124 от които нови са сключили анекс за изплащане на допълнителни месечни суми за внесени осигурителни вноски за фонд "Пенсии", ДЗПО и НЗОК върху минималния размер на месечния осигурителен доход за самоосигуряващите се лица, съгласно Закона за бюджета на ДОО и НЗОК за съответната година. Изразходваните средства от ДБ са в размер на 508 774 лв.

Възстановени са разходите за ползвани **външни консултантски услуги и/или съпътстващи услуги**, съгласно утвърдена номенклатура и лимити от Съвета за сътрудничество (СС) към ДБТ (**чл. 49б от ЗНЗ**) на общо 57 безработни, получили еднократна сума за стартиране на собствен бизнес.

МИНИСТЕРСТВО НА ТРУДА И СОЦИАЛНАТА ПОЛИТИКА
АГЕНЦИЯ ПО ЗАЕТОСТТА

10.2.22. Насърчаване на работодатели - микропредприятия да разкриват работни места, като се субсидират първите 5 разкрити работни места (чл.50 от ЗНЗ)

Мярката за насърчаване на работодатели-микропредприятия да разкриват работни места като се субсидират първите 5 разкрити работни места **(чл.50 от ЗНЗ)**, осигурява подкрепа за най-малките икономически субекти, голяма част от тях нови предприемачи. През 2024 г. със средства от ДБ са финансирани част от разходите за трудово възнаграждение и допълнителни плащания по трудовото и осигурително законодателство, като е **осигурена заетост на 121 лица**, 112 от които нови. Изразходваните средства от ДБ са в размер на 451 440 лв.

МИНИСТЕРСТВО НА ТРУДА И СОЦИАЛНАТА ПОЛИТИКА
АГЕНЦИЯ ПО ЗАЕТОСТТА

10.2.23. Насърчаване на работодателите да разкриват работни места за чиракуване чрез предоставяне на средства за трудови възнаграждения, социални и здравни осигуровки (чл. 55г от ЗНЗ)

Целевата група обхваща безработни лица с основно или по-ниско образование и без квалификация. По условията на мярката се разкриват работни места за чиракуване под ръководството на наставник. През 2024 г. по мярката е осигурена заетост на **43** лица, като са изразходвани средства в размер на 170 657 лв. Осигурено е и допълнително трудово възнаграждение на 21 наставника, в размер на 29 666 лв.

МИНИСТЕРСТВО НА ТРУДА И СОЦИАЛНАТА ПОЛИТИКА
АГЕНЦИЯ ПО ЗАЕТОСТТА

10.2.24. Включване на безработни лица в обучение и заетост чрез проекти, реализирани от социалните партньори през 2024 г. (КНСБ, КТ „Подкрепа", АИКБ, БТПП, БСК, КРИБ и ССИ)

Включване в обучение и заетост на безработни лица от уязвими групи на пазара на труда се осъществи и чрез проекти, реализирани от национално представителните

организации на работодателите и на работниците и служителите. Проектите „Достойно бъдеще” (АИКБ), „Ефективни мерки за заетост” (БСК), „УТРЕ-Успешна трудова реализация“ (БТПП), „Знания и умения за работа - 3” (КРИБ), „Знаем и можем повече“ (ССИ), „Шанс за зелена и социална заетост” (КНСБ) и “Хоризонти 9“ (КТ „Подкрепа”) са насочени към подобряване качеството на работната сила и повишаване предлагането на квалифицирани кадри, в съответствие с търсенето на бизнеса. Чрез тях се прилага комплекс от взаимосвързани мерки за целенасочено въздействие върху уязвимите групи на пазара на труда, което да допринесе за намаляване на неравновесията между предлагането и търсенето на работна сила. Предоставят се обучения за придобиване на професионална квалификация по търсени от работодателите професии, обучения по ключови компетентности, стажуване на работно място за придобиване на практически умения по професията, субсидирана заетост и заетост на първичния пазар на труда. Голяма част от безработните лица, успешно завършили професионално обучение се наемат за период не по-малък от 3 месеца на първичния пазар на труда. През 2024 г. в изпълнение на проектите в обучение са включени 6 285 безработни лица. Изразходвани са от ДБ средства в размер на 9 298 381 лв.

МИНИСТЕРСТВО НА ТРУДА И СОЦИАЛНАТА ПОЛИТИКА
АГЕНЦИЯ ПО ЗАЕТОСТТА

10.2.25. Намаляване на регионалните различия в заетостта чрез подкрепа за включване в заетост на лицата от неравнопоставените групи на местния пазар на труда (Регионални програми за заетост)

Законът за насърчаване на заетостта предвижда реализирането на една Регионална програма за всяка административна област. Целта е програмите да допринесат за повишаване на заетостта, намаляване на безработицата и повишаване качеството на работната сила в регионите и подобряване на социално-икономическата интеграция на групите в неравностойно положение на пазара на труда. Регионалните програми целят преди всичко справяне с местните проблеми на пазара на труда и осигуряване на устойчива заетост. Работодателите могат да наемат безработните лица на пълно или непълно работно време.

През 2024 г. по Регионалните програми е осигурена заетостта на 2 911 безработни лица за период от 3 до 6 месеца. Изразходваните средства от ДБ са в размер на 12 559 000 лв.

МИНИСТЕРСТВО НА ТРУДА И СОЦИАЛНАТА ПОЛИТИКА
АГЕНЦИЯ ПО ЗАЕТОСТТА

10.2.26. Реализиране на Национална програма „Мелпомена”

Програма „Мелпомена” цели увеличаване на заетостта чрез разкриване на работни места за подпомагане дейността на театрите в България. Обект на програмата са безработни лица със специфичен опит, професионална квалификация, знания и умения в областта на театралното изкуство. През 2024 г. е осигурена заетостта на общо 551 лица, от които **нововключени са 307 безработни лица и 244 лица** са от предходната година. Изразходваните средства от ДБ са в размер на 3 255 468 лв.

МИНИСТЕРСТВО НА ТРУДА И СОЦИАЛНАТА ПОЛИТИКА
АГЕНЦИЯ ПО ЗАЕТОСТТА

10.2.27. Реализиране на Национална програма за обучение и заетост на бежанци

Национална програма за обучение и заетост на бежанци подпомага интеграцията на пазара на труда на безработни лица, придобили статут на бежанец или хуманитарен статут чрез включване в обучение по български език, обучение за придобиване на професионална квалификация и осигуряване на заетост. Програмата допринася и за повишаване капацитета за работа с бежанци на областни и общински администрации, транзитни и регистрационно-приемателни центрове. През 2024 г. по програмата е осигурена заетост на 33 лица, от които 17 са нововключени. Изразходваните средства от ДБ са в размер на 177 400 лв.

МИНИСТЕРСТВО НА ТРУДА И СОЦИАЛНАТА ПОЛИТИКА
АГЕНЦИЯ ПО ЗАЕТОСТТА

10.2.28. Реализиране на обучение на възрастни в Центъра за развитие на човешките ресурси и регионални инициативи

Чрез реализирането на обученията на възрастни в Центъра за развитие на човешките ресурси и регионални инициативи (ЦРЧРРИ) се цели повишаване на пригодността за заетост на безработни лица чрез включване в обучение за придобиване на професионална квалификация и ключови компетентности.

Лицата се включват в обучения за придобиване на степен на професионална квалификация и обучения по част от професия, както и в обучения за придобиване на ключови компетентности „Предприемаческа компетентност“, „Личностна компетентност, социална компетентност и компетентност за придобиване на умения за учене” и „Цифрова компетентност”.

През 2024 г. **1 263 безработни лица** са включени в обучения, провеждани в ЦРЧРРИ за професионална квалификация и за придобиване на ключови компетентности. Изразходваните средства от ДБ са в размер на 1 609 867 лева.

МИНИСТЕРСТВО НА ТРУДА И СОЦИАЛНАТА ПОЛИТИКА
АГЕНЦИЯ ЗА ХОРАТА С УВРЕЖДАНИЯ

10.2.29. Подкрепени работни места за хора с трайни увреждания по реда на Национална програма за заетост на хората с увреждания

Стимулират се работодатели от обичайна работна среда да наемат хора с увреждания и да осигуряват достъп, приспособяване, оборудване на работното място и квалификация, преквалификация, съответно обучение за професионално и служебно развитие.

През отчетната 2024 г. са подкрепени 176 работни места за хора с трайни увреждания, наети в обичайна работна среда. През отчетния период са сключени договори с работодатели от обичайна работна среда по програмата на стойност 2 119 605 лева.

МИНИСТЕРСТВО НА ТРУДА И СОЦИАЛНАТА ПОЛИТИКА
АГЕНЦИЯ ЗА ХОРАТА С УВРЕЖДАНИЯ

10.2.30. Разкрити нови работни места за хора с увреждания по чл. 49 от ЗХУ

Стимулират се специализирани предприятия и кооперации на хората с увреждания да наемат хора с трайни увреждания в специализирана работна среда.

През отчетната 2024 г. са планирани 30 работни места за хора с трайни увреждания, наети в специализирана работна среда. Открити са 30 работни места. През отчетния период са сключени договори с работодатели от специализиранаработна среда по програмата на стойност 1 417 070 лева.

МИНИСТЕРСТВО НА ТРУДА И СОЦИАЛНАТА ПОЛИТИКА
АГЕНЦИЯ ЗА ХОРАТА С УВРЕЖДАНИЯ

10.2.31. Работни места с осигурени и/или подобрени здравословни и безопасни условия на труд

Стимулират се работодатели от специализирана работна среда за подобряване условията на труд и технологично обновени специализирани предприятия и кооперации.

През отчетната 2024 г. са планирани 360 работни места с осигурени и/или подобрени здравословни и безопасни условия на труд и 10 бр. технологично обновени специализирани предприятия и кооперации на хората с увреждания. Изпълнението на тези показатели са съответно 365 бр. работни места и 21 бр. технологично обновени специализирани предприятия и кооперации. През отчетния период са сключени договори с работодатели от специализирана работна среда по програмата на стойност 645 501 лева.

МИНИСТЕРСТВО НА ТРУДА И СОЦИАЛНАТА ПОЛИТИКА
АГЕНЦИЯ ЗА ХОРАТА С УВРЕЖДАНИЯ

10.2.32. Технологично обновени специализирани предприятия и кооперации на хората с увреждания

(виж мерки 10.2.30. и 10.2.31.)

МИНИСТЕРСТВО НА ТРУДА И СОЦИАЛНАТА ПОЛИТИКА
АГЕНЦИЯ ЗА ХОРАТА С УВРЕЖДАНИЯ

10.2.33. Хора с увреждания, включени в мероприятия за рехабилитация и интеграция

Планираният за 2024 г. брой на хората с увреждания, включени в мероприятия за рехабилитация и социална интеграция е 3 600 бр., а изпълненият е 6 100 бр. През отчетния период по програмата са сключени договора с неправителствени организации на стойност 400 000 лева.

МИНИСТЕРСТВО НА ТРУДА И СОЦИАЛНАТА ПОЛИТИКА
АГЕНЦИЯ ЗА ХОРАТА С УВРЕЖДАНИЯ

10.2.34. Хора с увреждания, стартирали самостоятелна стопанска дейност

За 2024 г. 24 лица с увреждания са започнали и развили самостоятелна стопанска дейност. През отчетния период по програмата са сключени договори на стойност 609 509 лева.

МИНИСТЕРСТВО НА ТРУДА И СОЦИАЛНАТА ПОЛИТИКА
АГЕНЦИЯ ЗА ХОРАТА С УВРЕЖДАНИЯ

10.2.35. Културни, исторически и спортни обекти, адаптирани за хора с увреждания

През отчетната 2024 г. са планирани 15 бр. културни, исторически и спортни обекти, адаптирани за хора с увреждания. Адаптираните през отчетната година обекти са 15 бр. като стойността на финансовите средства по сключени договори през 2024 г. възлиза на 553 719 лева.

МИНИСТЕРСТВО НА ТРУДА И СОЦИАЛНАТА ПОЛИТИКА
АГЕНЦИЯ ЗА ХОРАТА С УВРЕЖДАНИЯ

10.2.36. Преференция за възстановяване на внесени осигурителни вноски

Планираният брой работодатели на хора с увреждания, ползващи преференцията за възстановяване на внесените от тях осигурителни вноски за 2024 г. е 72, а изпълнението на този показател за отчетната година възлиза на 107, като изплатените средства са в размер на 1 525 265 лева.

МИНИСТЕРСТВО НА ТРУДА И СОЦИАЛНАТА ПОЛИТИКА
АГЕНЦИЯ ЗА ХОРАТА С УВРЕЖДАНИЯ

10.2.37. Създаване на Центрове за защитена заетост (ЦЗЗ) за осигуряване на заетост за хора множество трайни увреждания, с психични разстройства и/или интелектуални затруднения.

През отчетната година се изпълняват преките дейности в 4 ЦЗЗ, с осигурена заетост на 60 лица с множество трайни увреждания, с психични разстройства и/или интелектуални затруднения. Общо за създаването на центрове за защитена заетост през отчетния период е изразходвана субсидия в размер на 562 913 лева.

МИНИСТЕРСТВО НА ТРУДА И СОЦИАЛНАТА ПОЛИТИКА
АГЕНЦИЯ ЗА ХОРАТА С УВРЕЖДАНИЯ

10.2.38. Контрол на усвояването на отпуснати средства за хора с увреждания

За 2024 г. е планиран 100% извършване на контрол на организациите, спрямо общия брой, подлежащи на такъв. Изпълнението на тези показатели е съответно 100% извършен контрол на организациите, спрямо общия брой, подлежащи на такъв.

АГЕНЦИЯ ЗА СОЦИАЛНО ПОДПОМАГАНЕ

10.2.39. Изплащане на целеви помощи за покупка на моторно превозно средство, приспособяване на жилище, балнеолечение и/или рехабилитационни услуги, наем на общинско жилище. Изплащане на парична компенсация за пътни разходи в

страната, направени от хората с увреждания с отпусната целева помощ за изработване, покупка и/или ремонт на ПСПСМИ от НЗОК, когато същите не могат да се изработят, закупят и/или ремонтират по настоящ адрес и тяхното присъствие е необходимо.

От 01.01.2019 г. е в сила Законът за хората с увреждания (ЗХУ), с който се отмени действащият дотогава ЗИХУ. Със ЗХУ се уреждат обществените отношения, свързани с упражняване на правата на хората с увреждания в Република България. Законът има за цел да създаде условия за социалното приобщаване на хората с увреждания, да способства за зачитане но човешкото им достойнство и да предоставя подкрепа за тях и техните семейства.

Съгласно чл. 20 от ЗХУ, хората с увреждания съобразно своите потребности имат право на индивидуална оценка на потребностите, която е комплексна и изследва функционалните затруднения на човека с увреждане, свързани със здравословното му състояние и наличието на бариери при изпълнение на ежедневните и други дейности, както и вида на подкрепата. Същата се изготвя по настоящ адрес на човека с увреждане от специализиран отдел в ДСП към АСП, по искане на човека с увреждане или упълномощено от него лице.

Въз основа на заключенията в индивидуалната оценка на потребностите, директорът на ДСП или оправомощено от него длъжностно лице издава заповед за отпускане на месечна финансова подкрепа и/или отпускане на целеви помощи.

Съобразно разпоредбата на чл. 24, ал. 2 от ЗХУ, хората с трайни увреждания съгласно индивидуалната оценка на потребностите им, имат право на:

1. финансова подкрепа за покупка на лично моторно превозно средство;
2. финансова подкрепа за приспособяване на жилище;
3. финансова подкрепа за балнеолечение и/или рехабилитационни услуги;
4. финансова подкрепа за наем на общинско жилище;
5. месечна финансова подкрепа.

Целевите помощи съобразно вида на увреждането по реда на ЗХУ са, както следва:

Целеви помощи по ЗХУ	януари-декември 2024 г.	Изплатена сума
1. Покупка на лично моторно превозно средство (брой лица)	2	**4 341 123 лв.**
2. Приспособяване на жилище (брой лица)	4	
3. Балнеолечение и/или рехабилитационни услуги (брой лица)	4 725	
3.1. Балнеолечение и/или рехабилитационни услуги по чл.76, ал.6 от ЗХУ (брой лица)	1 487	
4. Наем на общинско жилище (средномесечен брой лица)	1 153	

АГЕНЦИЯ ЗА СОЦИАЛНО ПОДПОМАГАНЕ

10.2.40. Изпълнение на Закона за личната помощ, който урежда условията и реда за предоставянето и ползването на лична помощ от хора с увреждания

В Държавен вестник, бр. 105 от 18.12.2018 г. е обнародван **Законът за личната помощ** (ЗЛП), който е в сила от 01.01.2019 година. Със ЗЛП се регламентира нов вид подкрепа, дефинирана като механизъм за подкрепа на хора с увреждания, включително и възрастни лица за упражняване на правата им, за пълноценно участие в обществото, да

имат възможности за избор, независим живот, активно включване и участие в обществото и достъп до услуги и дейности, отговарящи на индивидуалните им потребности от личен, домашен или социален характер и за преодоляване на бариерите на функционалните им ограничения.

Механизмът е основан на гарантирана от държавата финансова подкрепа, индивидуалните потребности и избор на хората с увреждания. С него се даде възможност, лицата с увреждания, които имат изготвена индивидуална оценка на потребностите по реда на глава трета от ЗХУ да бъдат включени в механизма лична помощ. Същата се изготвя от специализирани отдели към ДСП.

Въз основа на заключенията в индивидуалната оценка на потребностите директорът на ДСП или оправомощено от него длъжностно лице издава направление за предоставяне на лична помощ с определен брой часове. Човекът с увреждане, на когото е изготвена индивидуална оценка на потребностите и е издадено направление по реда на глава трета от ЗХУ с определен брой часове за лична помощ, може да заяви предоставянето на механизма лична помощ пред кмета на общината по настоящия си адрес. Предоставянето и финансирането на механизма лична помощ се осъществява от 01.09.2019 г. На общините за 2024 г. са преведени **891 339 277 лв.**

За предоставяне на механизъм лична помощ и е осигурена подкрепа на **64 282** ***средномесечен*** брой ползватели.

АГЕНЦИЯ ЗА СОЦИАЛНО ПОДПОМАГАНЕ

10.2.41. Предоставяне на месечна финансова подкрепа за хора с трайни увреждания по реда на Закона за хората с увреждания и Правилника за неговото прилагане

Финансовата подкрепа се състои от 2 компонента – месечна финансова подкрепа съобразно степента на увреждане и целеви помощи съобразно вида на увреждане. Месечната финансова подкрепа е процент от линията на бедност, която ежегодно се актуализира с Постановление на Министерския съвет. За 2024 г. линията на бедност е в размер на 526,00 лв., което е предпоставка за увеличение на отпуснатите средства през годината спрямо предходната.

Правото на месечна финансова подкрепа имат хората с трайни увреждания над 18 годишна възраст, както следва:

- От 50 до 70,99 на сто степен на увреждане – в размер 7 на сто от линията на бедност – 36,82 лв.;
- От 71 до 90 на сто степен на увреждане – в размер на 15 на сто от линията на бедност – 78,90 лв.;
- Над 90 на сто степен на увреждане – в размер 25 на сто от линията на бедност – 131,50 лв.;
- Над 90 на сто степен на увреждане с определена чужда помощ, които получават пенсия за инвалидност поради общо заболяване или поради трудова злополука или професионална болест - в размер 30 на сто от линията на бедност – 157,80 лв.;
- Над 90 на сто степен на увреждане с определена чужда помощ, които получават социална пенсия за инвалидност или пенсия за военна инвалидност, или пенсия за гражданска инвалидност, или наследствена пенсия - в размер 57 на сто от линията на бедност – 299,82 лева.

За 2024 г. с месечна финансова подкрепа са били подпомогнати **697 525 средномесечен брой лица**.

Закон за хората с увреждания	Средномесечен брой лица за периода януари- декември 2024 г.	Изплатена сума общо
➢ **Месечна финансова подкрепа за хора с трайни увреждания по ЗХУ**		
Средномесечен брой лица	**697 525**	**685 078 764 лв.**
в т.ч. по чл. 70, т. 1 от ЗХУ – от 50 до 70,99% степен на увреждане – **7% от ЛБ**	253 535	
в т.ч. по чл. 70, т. 2 от ЗХУ – от 71 до 90% степен на увреждане – **15% от ЛБ**	270 087	
в т.ч. по чл. 70, т. 3 от ЗХУ – над 90% степен на увреждане – **25% от ЛБ**	131 957	
в т.ч. по чл. 70, т. 4 от ЗХУ – над 90% степен на увреждане с ЧП, които получават пенсия за инвалидност поради общо заболяване или трудова злополука или професионална болест – **30% от ЛБ**	24 978	
в т.ч. по чл. 70, т. 5 от ЗХУ – над 90% степен на увреждане с ЧП, които получават социална пенсия за инвалидност или пенсия за военна инвалидност, или пенсия за гражданска инвалидност, или наследствена пенсия – **57% от ЛБ**	16 968	

АГЕНЦИЯ ЗА СОЦИАЛНО ПОДПОМАГАНЕ

10.2.42. Осигуряване на право на безвъзмездна преводаческа услуга на български жестов език на глухи и сляпо-глухи лица по Закона за българския жестов език

В Държавен вестник, бр. 9 от 02.02.2021 г. е обнародван Законът за българския жестов език (ЗБЖЕ), който урежда обществените отношения, свързани с признаването на българския жестов език за естествен самостоятелен език и със зачитането на правото на глухите и на сляпо-глухите лица на изразяване и на информация чрез българския жестов език.

Съгласно чл. 20 глухите и сляпо-глухите лица имат право на безвъзмездна преводаческа услуга на български жестов език до 120 часа годишен лимит. Глухите и сляпо-глухите студенти и докторанти в процеса на обучението си за придобиване на висше образование освен осигурения лимит по ал. 1 имат право на допълнително ползване на преводачески услуги на български жестов език до 60 часа на семестър.

В Държавен вестник, бр. 10 от 31.01.2023 г. е обнародван Закон за изменение и допълнение на Закона за българския жестов език (ЗИД на ЗБЖЕ), с който се променя размера на средствата за заплащане на един час безвъзмездна преводаческа услуга на български жестов език, предоставена на глухите и сляпо-глухите лица и става в размер на 5 на сто от минималната работна заплата, установена за страната за съответната година.

За 2024 г. един час предоставена преводаческа услуга на глухо и сляпо-глухо лице от преводач на български жестов език се заплаща сума в размер на 46,65 лв.

За периода януари – декември 2024 г. по реда и условията на ЗБЖЕ **са издадени 298 заповеди** за осигуряване на правото на безвъзмездна преводаческа услуга на български жестов език на глухи и сляпо-глухи лица. В ДСП са постъпили 654 искания от преводачи на български жестов език за плащане на реализирана преводаческа услуга от глухи и сляпо-глухи лица. Изплатени средства в размер на 184 850,84 лева.

НАЦИОНАЛНА ЗДРАВНООСИГУРИТЕЛНА КАСА

10.2.43. Отпускане, отчитане, заплащане и контрол на помощни средства, приспособления, съоръжения и медицински изделия (ПСПСМИ) и ремонти, предназначени за хора с увреждания

Съгласно чл. 73, ал. 2 от Закона за хората с увреждания финансирането и предоставянето на ПСПСМИ и ремонти за хората с увреждания се осъществява от НЗОК със средства, предоставени от държавния бюджет с трансфер, чрез бюджета на Министерство на здравеопазването. През 2024 г. чрез трансферни средства Националната здравноосигурителна каса е заплатила **36 563 503 лв.**

10.3. Създаване на условия за повишаване благосъстоянието на децата и деинституционализация на деца, лица с увреждания и възрастни хора, настанени в специализирани институции, посредством предоставяне на услуги в общността

МИНИСТЕРСТВО НА ТРУДА И СОЦИАЛНАТА ПОЛИТИКА
УО НА ПРЧР 2021-2027

10.3.1. Операция „Бъдеще за децата“

В ПРЧР 2021-2027 са заделени 81 281 936 лв. в подкрепа на Европейската гаранция за детето , като те бяха програмирани в рамките на операция „Бъдеще за децата“. Нейното изпълнение стартира през 2023 г., като това е първата мярка, с която започна изпълнението на Плана за действие в изпълнение на Препоръка (ЕС) 2021/1004 на Съвета за създаване на Европейска гаранция за детето (2030) в България.

За първи път с мярката „Бъдеще за децата“ се приложи услугата „Патронажна грижа“ за деца от 0 до 3 г. Останалите дейности по мярката „Бъдеще за децата“ включват здравна профилактика и превенция; програми за превенция в най-уязвимите и маргинализирани общности, като например програми за превенция на ранни бракове и раждания, семейно планиране, подготовка за включване в образователната система; повишаване на здравната култура по отношение превенция на болестите при децата. Проектите по „Бъдеще за децата“ са в етап на изпълнение.

Сключени са 110 договора на обща стойност 38 429 820 лв. До 31 декември 2024 г. са включени 16 657 деца, на които са предоставени различни видове услуги.

АГЕНЦИЯ ЗА СОЦИАЛНО ПОДПОМАГАНЕ

10.3.2. Подобряване достъпа до социални услуги за деца

Съществена роля за подкрепа на децата и семействата, както и за реализиране на процеса на деинституционализация имат социалните услуги, предоставяни от общността и резидентна грижа, които са алтернатива на институционалната грижа за деца. Целенасочените действия за изграждане на мрежа от социални услуги в общността е съществен елемент от цялостния процес на подкрепа и защита правата и интересите на лицата и децата и подкрепа на техните семейства.

Към 31.12.2024 г. на територията на страната функционират **760** социални услуги за деца и семейства, финансирани от държавния бюджет с общ брой потребители **20 192,** в това число **309** броя социални услуги, предоставящи резидентна грижа, с общ брой потребители **3 669**, както следва:

- **22** Преходни жилища за деца, с общ брой потребители **174**;
- **20** Кризисни центрове за деца с общ брой потребители **212**;

- **267** Центрове за настаняване от семеен тип за деца/младежи, с общ брой потребители **3 283**.

и 451 броя, предоставящи консултативни услуги с общ брой потребители **16 523 места,** от които:

- **172** Центъра за обществена подкрепа, с общ брой потребители **8 020**;
- **16** Центъра за обществена подкрепа/Общностен център за деца и семейства, с общ брой потребители **884**;
- **28** Центъра за **работа** с деца на улицата, с общ брой потребители **624**;
- **126** Дневни центъра за деца и младежи с увреждания, с общ брой потребители **3 517**;
- **14** Дневни центъра за деца и пълнолетни лица с увреждания; деца и/или пълнолетни лица с увреждания; деца и/или пълнолетни лица с тежки множествени увреждания, с общ брой потребители **450**;
- **57** Центъра за социална рехабилитация и интеграция за деца, с общ брой потребители **2 003**;
- **5** Центъра за социална рехабилитация и интеграция за деца с увреждания (програма Ранна интервенция на увреждaнията); за деца (програма Ранна интервенция на увреждaнията), с общ брой потребители **265**;
- **1** Център за социална рехабилитация и интеграция за деца от 0 до 7 години с интелектуални затруднения, с общ брой потребители **30**;
- **1** Център за социална рехабилитация и интеграция за деца и младежи, с общ брой потребители **25**;
- **19** Центъра за социална рехабилитация и интеграция; за деца и лица; Център за социална рехабилитация и интеграция (с приоритет редки болести), с общ брой потребители **630**;
- **12** Звена „Майка и бебе“, с общ брой потребители **75.**

През 2024 г. са създадени **23 нови социални услуги за деца**, включително 6 социални услуги за резидентна грижа, с общ брой потребители **62,** както следва:

- **8** Центъра за обществена подкрепа, с общ брой потребители **424;**
- **1** Център за обществена подкрепа/Общностен център за деца и семейства, с общ брой потребители **65**;
- **5** Общностни центъра за деца и семейства, с общ брой потребители **251**;
- **2** Дневни центъра за подкрепа на деца с увреждания и техните семейства, с общ брой потребители **60**;
- **1** Център за социална рехабилитация и интеграция, с общ брой потребители **20**;
- **3** Преходни жилища за деца, с общ брой потребители **24**;
- **2** Центъра за настаняване от семеен тип за деца без увреждания, с общ брой потребители **24**;
- **1** Център за настаняване от семеен тип за деца с увреждания, с общ брой потребители **14**.

Към края на отчетната 2024 г. е **увеличен капацитетът** на 2 социални услуги за деца и е **променено мястото на предоставяне** на 6 социални услуги за деца.

В съответствие с провежданите политики за подкрепа на децата и семействата е изградена мрежа от социални услуги, които са пример за интегриран подход при предоставяне на услуги за ранно детско развитие, насочени към информиране и консултиране на родителите и за превенция на рисковете. Ключов елемент от националната система за ранна детска интервенция е разгръщането на мрежа от услуги

с национално покритие, които да предоставят навременна и качествена семейна подкрепа.

През календарната 2024 г. новоразкритите социални услуги като дейности делегирани от държавния бюджет, които са продължаващи по проекти за ранна интервенция на увреждането са **2 броя**, с общ брой потребители **100**.

АГЕНЦИЯ ЗА СОЦИАЛНО ПОДПОМАГАНЕ

10.3.3. Подобряване достъпа до социални услуги за възрастни хора и хора с увреждания

Вж. 10.4.1.

АГЕНЦИЯ ЗА СОЦИАЛНО ПОДПОМАГАНЕ

10.3.4. Процедура за предоставяне на безвъзмездна финансова помощ BG05SFPR002-2.006 „Повишаване на капацитета на служителите на агенцията за социално подпомагане във връзка с модернизиране на системите за социална закрила“ – компонент 1 Програма „Развитие на човешките ресурси“

Считано от 01.01.2024 г. по Програма „Развитие на човешките ресурси“ (ПРЧР) стартира проект „Повишаване на капацитета на служителите на агенцията за социално подпомагане във връзка с модернизиране на системите за социална закрила“ – Компонент 1 по процедура за директно предоставяне на безвъзмездна финансова помощ BG05SFPR002-2.006, **фокусирана върху продължаване и развитие на приемната грижа.** Той обхваща общините, предоставящи дейности по проект „Приеми ме 2015“, също и нови общини, които имат нови действащи приемни семейства с доставчици ДСП.

За 2024 г. за заплати и осигурителни вноски на **професионалните приемни семейства** и помощи по програмата за **децата**, настанени в приемни семейства (професионални и доброволни) по горепосочения проект е предоставен трансфер в размер на 32 796 143 лева.

През 2024 г. новите случаи на деца, настанени в приемни семейства са **702.**

Към 31.12.2024 г. децата, настанени в приемни семейства са **1 483 –** в професионални приемни семейства. Пребивавалите в приемни семейства деца през месец декември 2024 г. са **1 541.**

Към 31.12.2024 г. в Регистъра на утвърдените приемни семейства са вписани **1 721** семейства, от които **6** доброволни и **1 715** професионални. Общият брой на утвърдените нови приемни семейства от началото на календарната година е **110** професионални приемни семейства.

БЪЛГАРСКИ ЧЕРВЕН КРЪСТ

10.3.5. Прилагане на обучителни модули и реализиране на кампании, насочени към деца и млади хора в риск. Провеждане на обучения на доброволци в сферата на социално-помощната дейност, работа с деца в риск, превенция на насилието, промотиране на хуманитарните ценности, толерантността и недискриминацията

През 2024 г. са проведени различни кампании и инициативи, насочени към деца и млади хора в риск по темите: социално-помощна дейност, работа с деца в риск,

превенция на насилието, промотиране на хуманитарните ценности, толерантността и недискриминацията и превенция на трафика на хора, чрез които са достигнати общо над **250 500 души**. Партньорствата с държавни институции и други НПО по различни чувствителни за обществото теми са от съществено значение при реализирането на програмите и достигането на още по-широк кръг от хора. Чрез популяризирането на дейностите и кампаниите в социалните мрежи се повишава информираността на обществото по тези теми.

Реализирани са общо 157 посещения и благотворителни инициативи в социални услуги за деца. Тези дейности дават възможност на доброволците на практика да допълнят и приложат знанията си, придобити по време на обученията, които се осъществяват на национално и областно ниво.

Обучителната програма на Българския младежки червен кръст по хуманитарно образование цели насърчаване на толерантността сред младите хора. Работата по тази програма позволява от една страна да се засегнат чувствителни за обществото теми, а от друга, предоставя възможност доброволците да използват иновативни подходи за провеждане на дейности сред децата, младите хора и местните общности. В рамките на обучителната система на БМЧК, обучения по темите са преминали **2 600** доброволци на организацията.

Чрез различни инициативи по места, както и в социалните мрежи, доброволците на БМЧК отбелязват важни дни като: Международния ден за борба с расовата дискриминация, Международния ден на толерантността, Международния ден за възпоменание на жертвите на Холокоста, Международния ден срещу хомофобията и трансфобията, „Деня на розовата фланелка", обявен за Световен ден за борба с тормоза в училище, Световния ден на мира, Международния ден на белия бастун, както и други важни дати, целящи повишаване на чувствителността на обществото към различни прояви на насилие и дискриминация.

БЪЛГАРСКИ ЧЕРВЕН КРЪСТ

10.3.6. Провеждане на благотворителни и фондонабирателни кампании, насочени към деца и млади хора в риск

Всяка година доброволците на БМЧК осъществяват многобройни благотворителни, фондонабирателни и информационни кампании в помощ на децата и младите хора. През 2024 г. са проведени над 100 благотворителни и фондонабирателни кампании, насочени към деца и млади хора в риск, чрез които са достигнати над **14 000 души**. Голяма част от събитията и кампаниите се организират и провеждат на местно ниво, като са съобразени с индивидуалните потребности на уязвимите лица и целят да подпомагат социалното им включване в общността. Акциите и кампаниите, насочени към деца и младежи в риск добиват широка популярност, а винаги когато са организирани от други млади хора, местните общности се чувстват още по-ангажирани.

За поредна година се осъществи традиционната за БМЧК кампания „**Деца помагат на деца**", която има за основна цел да стимулира детската благотворителност и да формира и развие нагласи за благотворителност сред младите хора. Акцентът в нея е насочен към подрастващите – и като даряваща, и като приемаща страна. Кампанията „Деца помагат на деца" подготвя и мотивира за благотворителни действия учениците от българските училища, насочени към децата от социални институции и социално уязвими деца.

През 2024 г. продължи и националната кампания на БМЧК за подаряване на играчки на деца, хоспитализирани през коледните и новогодишни празници. Кампаниите и програмите, в които младежите участват най-активно са:

- Програма „Топъл обяд“ чрез участие във фондонабирателните кампании и дейности по програмата;
- Отбелязването на Световния ден на прехраната чрез благотворителни акции за събиране на храни, предоставени след това на социално слаби лица чрез пакети или трапезарии;
- Кампания „Даряване на дрехи“ – младежите участват активно с промотирането и популяризирането на дейностите по кампанията;
- Събития, организирани по повод Международния ден на възрастните хора; благотворителна кампания „Купи и дари“ и други.

10.4. Създаване на условия за подобряване качеството на живот на хората с ментални проблеми, настанени в специализирани институции

АГЕНЦИЯ ЗА СОЦИАЛНО ПОДПОМАГАНЕ

10.4.1. Подобряване достъпа до социални услуги за възрастни хора и хора с увреждания

Към 31.12.2024 г. на територията на страната функционират **1 119** социални услуги за пълнолетни лица, финансирани от държавния бюджет с общ брой потребители **44 896,** от които:

- **150 броя специализирани институции, с общ брой потребители 9 993, както следва:**
- **21** Дома за пълнолетни лица с умствена изостаналост, с общ потребители **1 550**;
- **8** Дома за пълнолетни лица с психични разстройства, с общ потребители **602**;
- **21** Дома за пълнолетни лица с физически увреждания, с общ потребители **1 278**;
- **4** Дома за пълнолетни лица със сетивни нарушения, с общ брой потребители **101**;
- **14** Дома за пълнолетни лица с деменция, с общ броя потребители **832**;
- **82** Дома за стари хора, с общ брой потребители **5 598**;
- **265 броя социални услуги в общността, предоставящи консултативни услуги с общ брой потребители 7 522, от които:**
- **113** Дневни центъра за пълнолетни лица с увреждания-общо, с общ брой потребители **2 970**;
- **36** Дневни центъра за стари хора, с брой потребители **889**;
- **115** Центъра за социална рехабилитация и интеграция за лица, с общ брой потребители **3 633**;
- **1** Център за социална рехабилитация и интеграция (с приоритет възрастни и деца с нисък ръст, с брой потребители **30**;
- **441 броя социални услуги за резидентна грижа, с общ брой потребители 5 671, както следва:**
- **29** Защитени жилища за лица с психични разстройства, с общ брой потребители **248**;
- **87** Защитени жилища за лица с умствена изостаналост, с общ брой потребители **685**;

- **13** Защитени жилища за лица с физически увреждания, с общ брой потребители **100**;
- **24** Наблюдавани жилища, с общ брой потребители **118**;
- **10** Преходни жилища, с общ брой потребители **89**;
- **12** Центъра за настаняване от семеен тип за младежи с увреждания, с общ брой потребители **168**;
- **77** Център за настаняване от семеен тип за пълнолетни лица с психични разстройства, с общ брой потребители **1 108;**
- **38** Центъра за настаняване от семеен тип за пълнолетни лица с деменция, с общ брой потребители **536**;
- **75** Центъра за настаняване от семеен тип за пълнолетни лица с умствена изостаналост, с общ брой потребители **1 017**;
- **32** Центъра за настаняване от семеен тип за пълнолетни лица с физически увреждания, с общ брой потребители **443**;
- **8** Центъра за настаняване от семеен тип за стари хора, с общ брой потребители **113**;
- **13** Кризисни центрове за лица, с общ брой потребители **161**;
- **16** Центрове за временно настаняване за лица, с общ брой потребители **735**;
- **7** Приюти за лица, с общ брой потребители **150**.

АГЕНЦИЯ ЗА СОЦИАЛНО ПОДПОМАГАНЕ

10.4.2. Създаване на социални услуги за хора с увреждания и възрастни хора

С приемането на Националната стратегия за дългосрочна грижа (НСДГ) през 2014 година стартира процесът на цялостната реформа в системата на грижата за пълнолетните лица, която установи концептуалната рамка за изграждането и развитието на ефективна съвременна система от социални и интегрирани услуги за дългосрочна грижа и се постави специален акцент върху деинституционализацията на грижата за хората с увреждания и възрастните хора.

В приетия План за действие за изпълнение на НСДГ за периода 2022 – 2027 г. е предвидено създаване на нови социални и интегрирани здравно-социални услуги в общността, в които лицата, които са настанени към момента в домовете за хора с увреждания, да продължат живота си с подходяща подкрепа, съгласно принципите за деинституционализация. Паралелно е предвидено изграждане на нови подкрепящи услуги, които осигуряват подкрепа за дневни занимания, застъпничество и посредничество, обучение в умения и развитие на трудови умения, с което се подпомага социалното включване в общността. Броят на местата в новите услуги ще бъде по-голям и тяхното изграждане ще е насочено и към удовлетворяване на потребности на хора от общността.

Ключово място в Плана за действие за периода 2022 – 2027 г. за изпълнение на НСДГ е отредено на мерки и дейности, насочени към осигуряване на подкрепа в домашна среда, развитие на качествени и достъпни социални и интегрирани здравно-социални услуги, закриване на 41 домове за хора с увреждания и реформиране на 82 съществуващи домове за стари хора, повишаване на ефективността на системата за дългосрочна грижа и изграждане на необходимата инфраструктура за предоставяне на услугите. През разглеждания период продължи изпълнението на заложените в Плана за действие мерки по предоставяне на услуги, както и в домашна среда.

Създаването на услугите ще бъде насочено към осигуряване на по-голяма автономност и независимост на хората, така че да бъдат стимулирани към водене на относително самостоятелен начин на живот.

Със ЗСУ за първи път се въведе планиране на национално ниво на социалните услуги, финансирани от държавния бюджет, чрез разработване на Национална карта на социалните услуги. По този начин държавата пое ангажимент за създаване на пълна мрежа от социални услуги в цялата страна в дългосрочен план. Националното планиране е особено важно, тъй като то е основанието за определяне на пакета от социални услуги на ниво община и област, за които следва да се осигури финансиране от държавния бюджет. В картата се определи и максималният брой потребители на всички социални услуги, за които се осигурява изцяло или частично финансиране от държавния бюджет.

С Решение №574 от 08.08.2024 г. Министерският съвет прие Националната карта на социалните услуги.

Със Заповед № РД01-2684/18.12.2024 г. на изпълнителния директор на АСП е създадена междуведомствена работна група с участието на всички заинтересовани страни за разработване на предложение за стандарти за финансиране на социалните услуги, които се финансират от държавния бюджет за 2026 г., съгласно чл. 45, ал. 1 от ЗСУ, с натурални и стойностни показатели.

През 2024 г. са създадени 25 броя нови социални услуги, с общ брой потребители 469, както следва:

- **Социални услуги за резидентна грижа – 18 бр., с общ капацитет 239 места**:
- **2** Центъра за настаняване от семеен тип за пълнолетни лица с умствена изостаналост, с общ капацитет 33 места;
- **4** Центъра за настаняване от семеен тип за пълнолетни лица с психични разстройства, с общ капацитет 54 места;
- **1** Център за настаняване от семеен тип за пълнолетни лица с деменция, с капацитет 15 места;
- **2** Центъра за настаняване от семеен тип за пълнолетни лица с физически увреждания, с общ капацитет 29 места;
- **1** Център за настаняване от семеен тип за деца/младежи с увреждания с потребност от постоянни медицински грижи, с капацитет 9 места;
- **2** Наблюдавани жилища, с общ капацитет 8 места;
- **2** Приюти, с общ капацитет 20 места;
- **2** Кризисни центрове, общ с капацитет 25 места;
- **2** Центъра за временно настаняване, с общ капацитет 46 места.
- **Подкрепящи специализирани услуги - 7 броя, с общ брой потребители 230**:
- **4** Центрове за социална рехабилитация и интеграция, с общ капацитет 140 места;
- **3** Дневни центрове за пълнолетни лица с увреждания, с общ капацитет 90 места.

През 2024 г. е променен броят на потребителите (увеличан) в 10 социални услуги със 120 – в 7 подкрепящи специализирани услуги със 109 и в 3 социални услуги за резидентна грижа с 11, а именно:

- **1** Център за настаняване от семеен тип за пълнолетни лица с деменция с 6 броя;
- **1** Защитено жилище за лица с психични разстройства с 4 броя;
- **1** Защитено жилище за лица с умствена изостаналост с 1 броя;
- **4** Дневни центрове за пълнолетни лица с увреждания с 64 броя;
- **3** Центъра за социална рехабилитация и интеграция с 45 броя.

През отчетния период е променен броят на потребителите (намален) на Дом за пълнолетни лица с умствена изостаналост с 66 броя.

АГЕНЦИЯ ЗА СОЦИАЛНО ПОДПОМАГАНЕ

10.4.3. Закриване на домовете за пълнолетни лица с увреждания

В резултат от изпълнението на процеса на деинституционализация на грижата за възрастните хора и хората с увреждания в периода м. януари – м. декември 2024 г. са закрити общо 2 специализирани институции за хора с увреждания със 131 потребители.

АГЕНЦИЯ ЗА СОЦИАЛНО ПОДПОМАГАНЕ

10.4.4. Предоставяне на социалната услуга „Асистентска подкрепа“ за лицата с увреждания по реда на Закона за социалните услуги (ЗСУ)

Социалната услуга асистентска подкрепа по реда на ЗСУ с финансиране от държавния бюджет продължи без прекъсване и през 2024 г. същата се предоставя в 263 общини с възможност за подкрепа на 21 710 потребители.

10.5. Обезпечаване постигането на по-високи критерии и стандарти в социалните услуги за уязвимите групи от населението с оглед подобряване качеството на живот и успешното им социално включване и реализация

АГЕНЦИЯ ЗА КАЧЕСТВОТО НА СОЦИАЛНИТЕ УСЛУГИ

10.5.1. Оказване на методическа подкрепа за спазване на нормативно определените стандарти и критерии за качество на социалните услуги на доставчиците на социални услуги

Една от основните цели на Агенцията е не само да идентифицира нарушенията, но и да предостави методическа подкрепа на доставчиците за тяхното преодоляване, която се осъществява както по време на извършване на контролната ѝ дейност, така и чрез даването на писмени методически насоки.

През 2024 г. на 146 доставчика на социални услуги е оказана писмена методическа подкрепа в областта на разработването на вътрешната документация за организиране на дейностите по предоставяне на услугите, в областта на управлението на човешкия ресурс, свързан с прякото предоставяне на услугите на потребителите, както и с осигуряването на сигурна и безопасна среда на потребителите на услуги и спазване на техните права. Отделно от това всяко едно от дадените 59 задължителни предписания през 2024 г. е придружено от методически насоки, подпомагащи доставчиците при тяхното изпълнение.

С цел непрекъснатото усъвършенстване на качеството на осъществяваните от АКСУ дейности, на официалната интернет-страница продължава да е достъпна и Анкетата за обратна връзка от доставчиците на социални услуги, предназначена да измери тяхното мнение за процеса на извършените от страна на Агенцията проверки в предоставяните от тях социални услуги.

ИНСТИТУТ ЗА ИКОНОМИЧЕСКИ ИЗСЛЕДВАНИЯ – БАН

10.5.2. Разработване на научно-приложен проект: „Гъвкавост на социалната подкрепа в условията на кризи (опит и уроци от периода на COVID-19 пандемията 2020-2022 г.)

Проект „Гъвкавост на социалната подкрепа в условията на кризи (опит и уроци от периода на COVID-19 пандемията 2020-2022 г.)” се финансира от бюджетната субсидия на БАН, поради което разходите не могат да бъдат конкретизирани, тъй като финансирането не е проектно.

Извършва се оценка на промените в социалната подкрепа на групи в риск в условията на последната здравна и икономическа криза, с оглед формулирането на концептуално виждане относно характеристиките на политиката в тази област в условията на кризи. Извършва се оценка на параметрите и промените в съществуващи механизми и програми за социална подкрепа (целеви групи, съдържание на подкрепата, механизми, обхват, финансиране, администриране).

Извършва се оценка на съдържанието и параметрите на нововъведени мерки или програми за социална подкрепа (целеви групи, съдържание на подкрепата, механизми, обхват, финансиране, администриране).

Разработва се концептуално виждане (включващо цел/и, принципи, подходи, механизми – вкл. управленски) относно провеждането на координирана гъвкава социална подкрепа при кризи.

10.6. Формиране на ефективна медийна стратегия за борба за нулева толерантност към проявите на предразсъдъци, сегрегация и дискриминация спрямо пол, възраст, етническа принадлежност и увреждане

10.7. Усъвършенстване на механизма на социално подпомагане и осъществяване на преход от социални помощи към социални инвестиции в обучение, квалификация и създаване на нови работни места

10.8. Децентрализация на предоставянето на социални услуги

МИНИСТЕРСТВО НА ТРУДА И СОЦИАЛНАТА ПОЛИТИКА

Социалните услуги в България са децентрализирани. Съгласно Закона за социалните услуги общинските съвети определят общинската политика в областта на социалните услуги в съответствие с установените потребности на общинско ниво и приоритетите на държавната политика. Кметовете на общини провеждат общинската политика в областта на социалните услуги в съответствие с решенията на общинския съвет. Кметовете извършват анализ на потребностите от социални услуги в общината и предлагат на общинския съвет организацията и начина на управление на социалните услуги на територията на общината, които се финансират със средства от държавния и общинския бюджет. Техен ангажимент е и да предлагат на общинския съвет създаване, прекратяване, промяна на броя на потребителите и промяна на мястото на предоставяне на социалните услуги, които се финансират от държавния бюджет, от общинския бюджет и при условията на публично-частно партньорство. С оглед осигуряване на пълната мрежа от социални услуги в цялата страна в дългосрочен план, със ЗСУ за първи път се въведе планиране на национално ниво на социалните услуги, финансирани от държавния бюджет, чрез Националната карта на социалните услуги, която беше приета с Решение на Министерския съвет № 574 от 08.08.2024 г. Планирането на социалните услуги на национално ниво чрез Националната карта цели да осигури равен достъп до социални услуги на територията на цялата страна. В нея са включени всички социални и интегрирани здравно-социални услуги на общинско и областно ниво, за които се осигурява финансиране от държавния бюджет, както и максималният брой на

потребителите на тези услуги. Всички социални услуги, включени в Картата, са услуги, които съответстват на приоритетите на държавната политика в областта на социалните услуги. Съгласно Закона за социалните услуги всички услуги по Картата следва да бъдат създадени до 2035 г.

Кметовете управляват предоставянето на социалните услуги на територията на общината, които се финансират със средства от държавния и общинския бюджет и отговарят за спазване на стандартите за качество на социалните услуги на територията на общината. Те могат да възлагат предоставянето на социални услуги, които се финансират със средства от държавния и общинския бюджет, на частни доставчици на социални услуги. Те са ангажирани и с осъществяването на контрол и мониторинг на социалните услуги, които се предоставят на територията на общината и се финансират със средства от държавния и общинския бюджет. Те са отговорни и следят за законосъобразното разходване на средствата от държавния и общинския бюджет за финансиране на социалните услуги на територията на общината. Кметовете извършват анализ на състоянието и ефективността на социалните услуги, които се предоставят на територията на общината, и предлагат на общинския съвет мерки за подобряване на качеството и ефективността на услугите, поддържат актуална информация за всички социални услуги и за техните доставчици и осъществяват контрол относно своевременното събиране на таксите за ползване на социални услуги на територията на общината, които се финансират със средства от държавния и общинския бюджет.

ИНСТИТУТ ПО ФИЛОСИФИЯ И СОЦИОЛОГИЯ – БАН

10.8.1. Проект „Общности на грижата“ (Caring Communities)

Проектът е със срок на изпълнение 2024-2026 г. и се финансира по програмата „Дунав“ на Европейската комисия. Общият бюджет на проекта за 2024 г. е на стойност 27 472,95 лева. В рамките на проекта през 2024 г. са изнесени доклади на национални и международни форуми и е организирана международна конференция.

Основните резултати от проекта са:

1. Чрез приложението на транснационален подход са изведени модели за подобряване на качеството на живот на хората, нуждаещи се от грижи, в селските и градските райони на Дунавския регион.
2. Изграден е иновационен капацитет и структури за междурегионално сътрудничество между различни публични и частни заинтересовани страни – подкрепени от научен мониторинг.

Резултатите от проекта имат пряко въздействие на различни нива: национално, регионално и европейско.

10.9. Разработване и прилагане на единна държавна политика за подкрепа на рисковите семейства с деца.

МИНИСТЕРСТВО НА ТРУДА И СОЦИАЛНАТА ПОЛИТИКА

За подобряване на подкрепата за децата и семействата, включително от уязвими групи, е необходимо реализирането на интегрирана политика, която да гарантира достъпа им до услуги във всички сфери на обществения живот чрез междуинституционално сътрудничество и координация на действията. Това е многосекторна политика, която се реализира чрез мерки от всички системи, имащи отношение към децата и семействата, в т.ч. както от страна на социалната система, така

и на здравеопазването, образованието, данъчната политика, правосъдието и съдебната система, културата, спорта, развитие на инфраструктурата и други. Координираща роля в този процес има председателят на Държавната агенция за закрила на детето като специализиран орган на Министерския съвет за ръководство, координиране и контрол в областта на закрилата на детето. Политиките за подкрепа на децата и семействата са сред приоритетите на Министерството на труда и социалната политика. В основата им е прилагането на принципа, че семейството е най-добрата среда за отглеждането и развитието на всяко дете, като целта е превенция на рисковете, с акцент върху риска от разделяне и изоставяне на детето. Усилията са насочени към подкрепа на родителите при изпълнение на родителската им функция, включително в периода на ранното детство, предоставяне на подходящи социални услуги, оказване на финансова подкрепа чрез отпускане на социални и семейни помощи, осигуряване на условия за гарантиране на правата на децата, създаване на условия за по-добро съвместяване на професионалния и личния живот, трудова заетост, професионална реализация и други.

10.9.1. Разработване на предложения за ролите и отговорностите на институциите, отговорни за правата и закрилата на децата и разработване на цялостна концепция за реформа, насочена към гарантиране правата на всички деца и семейства

МИНИСТЕРСТВО НА ВЪТРЕШНИТЕ РАБОТИ

10.9.1.1. Създаване на по-добри условия за гарантиране правото на детето на живот и развитие в сигурна и безопасна среда

Служителите на ГДБОП – МВР осъществяват активно сътрудничество с всички институции и неправителствени организации, имащи компетенции по противодействието на трафика на хора. Предвид трансграничния характер на престъплението, взаимодействието се осъществява чрез полицейските офицерите за връзка и по каналите на Европол и Интерпол. Обучени са служители за повишаване на професионалната подготовка и познанията по отношение на спецификите на престъплението, ранната идентификация на жертвите и механизма за взаимодействие между институциите, ангажирани в борбата с този вид престъпна дейност.

За постигане на ефективност в борбата с трафика на хора от особено значение е активната превенция. В тази връзка на национално ниво се отделя съществено внимание върху повишаване на осведомеността на обществото и създаване на отношение за нетърпимост към престъпната дейност. Мерките са насочени предимно към рисковите групи – деца, жени и представители на етническите малцинства, както и към българските граждани, търсещи реализация в чужбина. Периодично се оказва експертна помощ и съдействие на други държавни органи при разработване и реализиране на информационни кампании.

През 2024 г. служители на ГДБОП са участвали в редица обучения, конференции, кръгли маси и семинари по линия „Трафик на хора“. Проведено е обучение на оператори на горещата телефонна линия за получаване на сигнали за трафик на хора, обслужвана от НПО ‚Кампания А21“.

В рамките на кампания през октомври 2024 г. в училище „Св. св. Кирил и Методий“ в село Челопеч, обл. Софийска, е проведено обучение на ученици на тема: „Същност на трафика на хора. Рискове от попадане в мрежите на трафика и как потенциалните жертви да се предпазят от него“. Служители участват и в изготвянето на наръчници и информационни материали, свързани с ранната идентификация на жертвите и механизма за взаимодействие между институциите, като допринасят за повишаване на

професионалната подготовка и познанията на работещите по проблема. Периодично оказват и експертна помощ на специализирани органи при разработване и реализиране на кампании за повишаване на обществената осведоменост.

В края на ноември 2024 г., служител на ГДБОП – МВР участва като лектор в обучителен семинар на тема: „Трафик на хора: Практики в разследването и преследването. Закрила и подкрепа на жертвите“, организиран от Националната комисия за борба с трафика на хора (НКБТХ) и Фондация „Ханс Зайдел“, проведен в гр. Пловдив.

За противодействие на трафика на хора на национално ниво е изграден цялостен механизъм, в който ГДБОП е активен участник съвместно с други държавни институции, работещи активно по проблема – Прокуратурата на Република България (ПРБ), НКБТХ, ДАЗД, Министерството на труда и социалната политика, организации от неправителствения сектор и други. Оказана е експертна помощ и съдействие при разработването и реализирането на информационни кампании и обучения по темата.

Служител на ГДБОП участва в Постоянната работна група към НКБТХ, както и в изготвянето на годишната „Национална програма за предотвратяване и противодействие на трафика на хора и закрила на жертвите“. Друг служител е национален експерт в работна група по линия на EMPACT – приоритетна област „Трафик на хора”, където Република България е лидер на оперативна дейност.

През 2024 г., ГДБОП е ко-лидер на дейност „Нелегално комерсиално сурогатство и продажба на бебета“ от Оперативния план за действие на EMPACT, приоритетна област „Трафик на хора“.

През 2024 г. е оказано съдействие на 67 жертви на трафик на хора да се завърнат на българска територия, като са посрещнати и им е оказана помощ спрямо конкретните нужди.

ДЪРЖАВНА АГЕНЦИЯ ЗА ЗАКРИЛА НА ДЕТЕТО

През 2024 г. Държавната агенция за закрила на детето активно организира и провежда дейности, свързани с разработването на проект на Национална стратегия за детето 2024 – 2030 г. Регулярно са организирани заседания на работната група и на експертно ниво. Проведени са срещи със заинтересованите страни, включително работодатели, синдикати и неправителствени организации. Обсъдени са предложенията и бележките по проекта. Информация за проекта на стратегическия документ е изпратен на заместник министър-председателя и министър на външните работи за сведение.

Проектът на документ беше обсъден със Съвета на децата към председателя на ДАЗД и беше подкрепен от всички членове. На заседание на Националния съвет за закрила на детето проектът е единодушно приет. Документацията е изпратена до министъра на труда и социалната политика за внасяне в МС за обществено обсъждане.

10.10. Международно сътрудничество в областта на демографските въпроси

МИНИСТЕРСТВО НА ВЪНШНИТЕ РАБОТИ

10.10.1. Развитие на сътрудничеството за изпълнение на Дневния ред на ООН 2030 и Целите за устойчиво развитие на глобално, регионално и национално ниво, в които демографските предизвикателства и преодоляване на неравенствата са важен аспект.

През 2024 г. МВнР оказваше текущо съдействие по компетентност за осъществяване на българско участие в събития и инициативи на ООН и предоставяне на актуална информация относно Целите на ООН за устойчиво развитие и Дневен ред 2030

по въпроси, свързани с демографията като хоризонтален въпрос, в контекста на устойчивото развитие.

Акцентите на демографските въпроси бяха свързани с 30-ата годишнина от Международната конференция за населението и развитието 1994 г. в Кайро, както и както и 30-ата годишнина от Пекинската декларация и Платформа за действие, 1995 г., две важни събития, разглеждани в контекста на изпълнението на Дневния ред на ООН до 2030.

МВнР проследява с внимание и участва с делегация и национално изказване в 57-ата сесия на Комисията на ООН по население и развитие, фокусирана към изпълнението на Програмата за действие на Международната конференция за населението и развитието и нейният принос за последващите действия и прегледа на Програмата за устойчиво развитие до 2030 г. през десетилетието на действия и резултати за устойчиво развитие.

Дипломатите от ПП Ню Йорк участваха в Годишната сесия на Съвместния изпълнителен съвет на ПРООН/ФООНН/ЮНОПС, която разглежда важни въпроси на населението и развитието и дава принос към принципа „Да не бъде никой пренебрегнат“ (LNOB) като централен трансформиращ принцип на ДРР и ЦУР. България участва в Изпълнителния съвет на УНИЦЕФ, ООН-Жени и Световната продоволствена програма и дава принос към интегрирания подход към устойчиви инвестиции в хората и планетата с фокус към предизвикателствата на климатичните промени.

България участва в Политическия форум на високо равнище с делегация, ръководена от заместник-министър Невяна Митева, като беше поставен акцент на участието ни в Министерския сегмент с национално изказване, в съпътстващо събитие по прехраната, бяха проведени редица срещи, в. т.ч. и със заместник-изпълнителния директор на Фонда на ООН за населението, на които беше потвърден ангажимента на страната ни за изпълнение на ДРР2030. Форумът прие Политическа декларация, която препотвърди значимостта на Дневен ред 2030 като основна пътна карта за устойчиво развитие, както и необходимостта от засилен мултилатерализъм и глобална солидарност за постигане на прогрес в изпълнението на ЦУР и ДРР.

България участва и проследява с повишен интерес форумите на Икономическата комисия на ООН за Европа (ИКЕ на ООН), свързани с устойчивото развитие и демографията като хоризонтален въпрос, които предоставят платформа за споделяне на добри практики, анализиране на проблемите, отговор на предизвикателствата и развитието.

Регионалният форум по устойчиво развитие за региона на ИКЕ на ООН е важно ежегодно събитие, в което България традиционно участва с повишено внимание към акцентите на демографските предизвикателства. Поставихме акцент на ЦУР 2 за преодоляване на глада, постигане на сигурност на прехраната и насърчаване на устойчиво селско стопанство с участието на представители на МЗХ. Регионалният форум предлага възможности за обмен и партньорско споделяне как да се ускори напредъкът по ЦУР в контекста на проблемите в регионален и глобален аспект.

През октомври 2024 г. България участва в Регионалния преглед (Пекин+30), представи Национален доклад за напредъка, което даде видимост на приноса ни към изпълнението на Пекинската декларация и платформа за действие, отбеляза приемственост и подкрепа към важността на Регионалните прегледи.

МИНИСТЕРСТВО НА ВЪНШНИТЕ РАБОТИ

10.10.2. Развитие и обогатяване на сътрудничеството с Фонда на ООН за население по приоритетни за България и Фонда въпроси като демография, равни

възможности, сексуално и репродуктивно здраве, младежки политики, подобряване на диалога и взаимодействието в национален, регионален и глобален план в контекста на устойчивото развитие, ICPD +30, ПДПД - Пекин + 30.

Сред основните акценти на международното сътрудничество по демографски въпроси е партньорството ни в сферата на приоритетите на България и компетентност на Фонда на ООН за населението на регионално и глобално ниво.

МВнР допринася за развитие и обогатяване на сътрудничеството с Фонда на ООН за население по приоритетни за България и Фонда въпроси като демография, равни възможности, сексуално и репродуктивно здраве, подобряване на диалога и взаимодействието в национален, регионален и глобален план в контекста на устойчивото развитие и ангажиментите от Кайро, Найроби (ICPD) и София (Министерска конференция по демографска устойчивост, София 2021).

През последните години България има отлично сътрудничество с ФООНН, което повишава видимостта на страната ни и приноса ни по проблемите на демографията. Организираме и провеждаме съвместни инициативи и паралелни събития в рамките на големите форуми на ООН. Сред акцентите по демографските въпроси в контекста на устойчивото развитие е изпълнението на посланията от Кайро и Найроби, ICPD +30, както и Пекин + 30.

През 2024 г. по покана на Фонда на ООН за населението (ФООНН), България беше съ-домакин на Втория Глобален диалог по демографското разнообразие (Дака, 15-16 май 2024 г.), организиран от ФООНН и домакинстван съвместно от Бангладеш, България и Япония. Поканата към България за това глобално честване на ICPD30 е признание за отличното ни сътрудничество с ФООНН, както и за ролята, която страната ни има в разработването на политики, споделянето на добри практики и опит по въпросите на демографията в контекста на Дневен ред 2030 както в региона на Европа, така и на глобално равнище.

Сътрудничеството ни с Фонда дава видимост на приноса и усилията на България, свързани с водещата роля на страната ни по демографската устойчивост и инициативите с международно значение, обявени от Софийската конференция: Декада за демографската устойчивост, 2022-2032 и Софийски Алианс – платформа за обмен на опит и добри практики и политики по отношение на демографските въпроси.

Първата по рода си, Софийската конференция по демографската устойчивост „Да изградим демографското бъдеще на Европа: „Пътища на обществата за просперитет в свят на бърза демографска промяна“ получи силен международен отзвук и референции от ФООНН и в проведените международни форуми през 2024 г.

Конференцията постави акцент на демографските предизвикателства и превръщането им във възможност, дава видимост на приноса на България за обединяване на усилията на заинтересованите страни за изпълнение на Дневен ред на ООН 2030 и Целите за устойчиво развитие на глобално, регионално и национално ниво.

Г. Приоритет IV. Ограничаване на диспропорциите в териториалното разпределение на населението и обезлюдяването в някои региони и селата

Направление 11 – Ограничаване на диспропорциите в териториалното разпределение на населението и обезлюдяването в някои региони и селата

11.1. Намаляване на регионалните диспропорции чрез децентрализация и създаване на регионален капацитет за динамично икономическо развитие

МИНИСТЕРСТВО НА РЕГИОНАЛНОТО РАЗВИТИЕ И БЛАГОУСТРОЙСТВОТО, ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА „РЕГИОНИ В РАСТЕЖ“ 2014-2020

Териториалният фокус на оперативна програма „Региони в растеж“ 2014-2020 г. (ОПРР 2014-2020) следва формулирания в Националната концепция за пространствено развитие полицентричен модел на развитие на мрежата от градове в Република България, който включва мрежа от 67 конкретни големи, средни и малки градове, равномерно разположени по територията на страната. С предвидената подкрепа за инвестиции в градовете, ОПРР 2014-2020 допринася за по-равномерно териториално разпределение на населението, оптимизиране на концентрацията на населението в столицата и някои по-големи областни центрове и за постигане на основната стратегическа цел на Националната стратегия за демографско развитие на Република България 2012 - 2030 г. за забавяне темповете на намаляване на броя на населението с тенденция за стабилизирането му в дългосрочен план и осигуряване на високо качество на човешкия капитал.

Основният фокус на ОПРР 2014-2020 е насочен към провеждане на целенасочена политика за устойчиво и интегрирано градско развитие в 39 големи и средно големи градове по Приоритетна ос 1 „Устойчиво и интегрирано градско развитие“ с финансов ресурс в размер на 1.501 млрд. лв. Инвестициите за градско развитие са в изпълнение на одобрените Интегрирани планове за градско възстановяване и развитие на 39-те градове и са насочени към реализиране по координиран и интегриран начин на мерки за обновяване на градски пространства, съчетани с мерки за модернизация на образователна инфраструктура, социални жилища, социална инфраструктура, спортни съоръжения и подкрепа за културни институции като читалища, театри, опери, музеи, галерии и др. Мерките включват още енергийна ефективност в жилищни сгради, студентски общежития и публични административни сгради, мерки за насърчаване на частните инвестиции в зони с потенциал за икономическо развитие в тези градове, както и интегрирани проекти за устойчив градски транспорт.

Подкрепата за останалите 28 малки градове на страната, част от полицентричния модел за развитие на територията, се реализира по Приоритетна ос 2 „Подкрепа за енергийна ефективност в опорни центрове в периферни райони“ на програмата. Инвестициите са насочени към прилагане на мерки за енергийна ефективност в жилищни и в административни сгради на държавната и общинската администрация и в общински сгради на социалната, културната и образователната инфраструктура в тези градове. С предвидената подкрепа се подпомага малкият и средният бизнес, повишаването на енергийна ефективност на сградите и намаляване на вредното въздействие върху околната среда, а като краен резултат ще се постигне подобряване на условията за живот на техните жители, създаване на икономически потенциал за привличане на инвестиции, създаване на заетост и намаляване на вътрешната и външната миграция от населените места.

С изпълнението на мерки за финансиране на инфраструктурни инвестиции за подобряване на свързаността и достъпността на населените места, развитие на базова инфраструктура, насочена към бизнеса, подобряване на градската среда и на туристическата конкурентоспособност се допринася за цялостно подобряване на средата за развитие на бизнеса и насърчаване на икономическата активност в регионите на страната. Продължават инвестициите в мерките за подобряване на енергийната ефективност в жилищния сектор, както и в административни сгради на държавната и общинска администрация, финансирани по Оперативна програма „Региони в растеж“ 2014-2020. Освен приноса към решаването на проблемите, свързани с ниските равнища

на енергийна ефективности и високите въглеродни емисии в дългосрочен аспект се цели повишаване на качеството на живота, подобряване на публичните услуги, с оглед по-добро обслужване на населението в периферните райони и запазване и надграждане на съществуващите административни услуги. Интервенциите допринасят за постигането на целите на енергийната политика на Република България, като част от по-широкия комплекс от мерки, които трябва да бъдат взети за смекчаване на процесите на упадък и емиграция на населението от малките градове и съседните им селски райони.

Чрез подкрепа за инвестиции в мерки за развитие на интегриран градски транспорт със средства от ЕФРР се цели да се подобри качеството на въздуха в градовете и да се повиши енергийната ефективност в транспортния сектор като част от общата политика за енергийна ефективност.

В подкрепа на политиката за осигуряване на приобщаващо образование и намаляване на преждевременно напусналите училище се изпълняват инфраструктурни мерки и доставка на оборудване и обзавеждане на образователни институции (детски ясли и градини, основни и средни училища). Една от основните цели е да се подобри достъпът до предучилищно образование и да се улесни преходът към целодневна образователна система в училищата.

С изпълнението на мерките за модернизиране на инфраструктурата на висшите училища се създават предпоставки за модерно и съобразено с търсенето на пазара на труда образование. Модернизираната инфраструктура допринася за цялостно повишаване на привлекателността на висшето образование и впоследствие постигане на по-висок дял на хора с висше образование. Подкрепата на политиката за развитие на висшето образование е от национално значение и ефектът от реализираните инфраструктурни инвестиции оказва въздействие върху цялостното социално-икономическо развитие на страната.

Подкрепата по ОПРР 2014-2020 за изграждане на социални жилища за уязвими групи от населението има за цел осигуряване на подслон и достъп до качествена среда за живот на поносими цени, като инфраструктурните мерки по ОПРР се комбинират с меки мерки по ОПРЧР за активно приобщаване към пазара на труда, образователната и здравна грижа за представителите на целевите групи.

С инвестициите в инфраструктура за деинституционализация на грижите за деца и възрастни по ОПРР 2014-2020 се продължава реформата за замяна на институционалния модел на грижа в семейството или в близка до семейната среда в общността.

Модернизацията на националната система за спешна медицинска помощ, стартирала в края на 2018 г., цели да се осигури равен достъп на цялото население до спешна медицинска помощ, съответстваща на най-добрите европейски практики и изисквания за своевременност, достатъчност, качество и безопасност.

Заложените по ОПРР 2014-2020 мерки кореспондират в пълна степен с нуждите от подобряване на достъпа до жилище на уязвимите групи и за постигането на националните цели за предотвратяване на бедност, социално включване на населението и подобряване на достъпа до социални услуги. Обхватът на въздействие на мерките по ОПРР 2014-2020 г. е на национално, регионално и общинско/местно ниво, като мерките по ОПРР 2014-2020 г. следва да се отчетат като изпълнени.

Планираните за изпълнение мерки по Програма „Развитие на регионите“ 2021-2027 г. (ПРР) надграждат резултатите, постигнати по ОПРР 2014-2020 г. ПРР прилага нов интегриран териториален подход по двата основни приоритета на програмата чрез изпълнението на интегрирани териториални инвестиции (ИТИ), като изпълнението му се реализира в две основни фази:

1. Фаза 1: Подбор на проектни идеи/концепции за ИТИ от съответния териториалния орган;
2. Фаза 2: Провеждане на процедура за директно предоставяне на БФП (оценка на проектни предложения) от Управляващия орган (УО) на ПРР.

Към отчетния период е финализирана фаза 1 по Приоритет 1 „Интегрирано градско развитие“ и по Приоритет 2 „Интегрирано териториално развитие на регионите“ През четвърто тримесечие на 2024 г. стартира фаза 2 по двата приоритета, като бяха обявени процедури за директно предоставяне на безвъзмездна финансова помощ, в съответствие с изискванията на програмата. В тази връзка към 31.12.2024 г. не могат да бъдат отчетени конкретни резултати по предложените от ГД СППРР индикатори за изпълнението на мерките, поради сложния двуфазен механизъм за изпълнение на програмата. След извършен анализ на резултатите от представените концепции (Фаза 1 на Приоритет 2) ще бъде обявена 2-ра покана за подаване на Концепции за интегрирани териториални инвестиции, която ще бъде насочена към здравна, образователна, социална, инфраструктура и жилищно настаняване. Поканата се очаква да бъде отворена през месец април 2025 г.

МИНИСТЕРСТВО НА РЕГИОНАЛНОТО РАЗВИТИЕ И БЛАГОУСТРОЙСТВОТО

11.1.1. Подобряване на общинска образователна инфраструктура от местно значение в рамките на интегрираните планове за градско възстановяване и развитие на 39 града

(виж мярка 11.1.7.)

МИНИСТЕРСТВО НА РЕГИОНАЛНОТО РАЗВИТИЕ И БЛАГОУСТРОЙСТВОТО

11.1.2. Подобряване на общинска социална инфраструктура в рамките на интегрираните планове за градско възстановяване и развитие на 39 града

(виж мярка 11.1.8.)

МИНИСТЕРСТВО НА РЕГИОНАЛНОТО РАЗВИТИЕ И БЛАГОУСТРОЙСТВОТО

11.1.3. Подобряване на културна и спортна инфраструктура и индустриални зони в рамките на интегрираните планове за градско възстановяване и развитие на 39 града

Мярката е изпълнена. Мярката, насочена към развитие на базова техническа инфраструктура в зони за въздействие с потенциал за икономическо развитие от Интегрирани планове за градско възстановяване и развитие (ИПГВР), свързани с подобряване на условията за икономическа активност, надграждане, реконструкция и строителство на техническа инфраструктура, свързана с бизнеса и предприемачеството се изпълнява по Приоритетна ос 1 „Устойчиво и интегрирано градско развитие“.

Към 31.12.2024 г. са изпълнени 5 договора за финансиране на икономически зони на обща стойност 27,9 млн. лева и 33 проекта, включващи обекти на културната инфраструктура на стойност 81,7 млн. лева. Постигнати са 168 814,95 кв.м.

МИНИСТЕРСТВО НА РЕГИОНАЛНОТО РАЗВИТИЕ И БЛАГОУСТРОЙСТВОТО

11.1.4. Подобряване на градска среда в рамките на интегрираните планове за градско възстановяване и развитие на 39 града

Мярката е изпълнена. Към 2024 г. са изпълнени **63** проекта на стойност 337,5 млн. лева по Приоритетна ос 1 „Устойчиво и интегрирано градско развитие“ по мярката, насочена към подобряване на качеството на градската среда чрез изграждане и възстановяване на елементи на градската среда. Постигнатият резултат е 5 167 417,12 кв.м.

МИНИСТЕРСТВО НА РЕГИОНАЛНОТО РАЗВИТИЕ И БЛАГОУСТРОЙСТВОТО

11.1.5. Подобряване на енергийната ефективност в административни сгради на държавната и общинската администрация в рамките на интегрираните планове за градско възстановяване и развитие на 39 града

(виж мярка 11.1.6.)

МИНИСТЕРСТВО НА РЕГИОНАЛНОТО РАЗВИТИЕ И БЛАГОУСТРОЙСТВОТО

11.1.6. Подобряване на енергийната ефективност в административни сгради на държавната и общинската администрация и общински публични сгради на образователната, културната и социалната инфраструктура в 28 града

Мерките са изпълнени. Мерките имат за цел повишаване на енергийната ефективност и намаляване на вредните емисии в атмосферата, изпълнявани по Приоритетна ос 1 „Устойчиво и интегрирано градско развитие“ и Приоритетна ос 2 „Подкрепа на енергийната ефективност в опорни центрове в периферните райони“.

Към 2024 г. по Приоритетна ос 1 са сключени 15 ДБФП за подобряване на системите на градския транспорт на обща стойност 218,6 млн. лв. и 56 ДБФП за енергийна ефективност в жилищни и административни сгради на обща стойност 92 млн. лв. Приключили са 70 проекта на стойност 309,1 млн. лева. Постигнатият резултат е 30 127 276,27 kWh/година и 3 510 домакинства, преминали в по-горен клас на енергопотребление. По Приоритетна ос 2 изпълнени 229 проекта на стойност 208,4 млн. лв. Постигнатият резултат е 72 474 901,94 kWh/година и 8 790 домакинства, преминали в по-горен клас на енергопотребление.

По Приоритетна ос 1 „Устойчиво и интегрирано градско развитие“ на ОПРР 2014-2020 се реализират мерки за модернизация на обекти на социалната инфраструктура чрез строителство, реконструкция, оборудване и обзавеждане на обекти на социалната, културната и спортната инфраструктура. Към 2024 г. са изпълнени 19 проекта на стойност 17,6 млн. лв. за модернизация на обекти на социалната инфраструктура. Постигнатият резултат е 102 312 лица население, ползващо подобрени социални услуги.

МИНИСТЕРСТВО НА РЕГИОНАЛНОТО РАЗВИТИЕ И БЛАГОУСТРОЙСТВОТО

11.1.7. Подобряване на материалната база в образователни институции на средното и висшето образование от регионално и национално значение

Мерките са изпълнени. Мерките за подобряване на материалната база в образователни институции (детски ясли и градини, основни и средни училища) и подобряване на достъпа до качествено приобщаващо предучилищно и училищно образование се изпълняват по Приоритетна ос 1 „Устойчиво и интегрирано градско развитие“ и Приоритетна ос 3 „Регионална образователна инфраструктура“.

По Приоритетна ос 1 инвестиционен приоритет „Образователна инфраструктура“ са приключили са 43 бр. ДБФП на стойност 325,1 млн. лв. Постигнатият напредък е 126 996 лица капацитет на подпомогнатата инфраструктура, предназначена за грижи за децата или образование. По Приоритетна ос 3 са приключили са 53 бр. на стойност 122,9 млн. лв. за обновяване на професионални гимназии, спортни училища и училища по култура и изкуство. Постигнатият напредък е 52 495 лица капацитет на подпомогнатата инфраструктура, предназначена за грижи за децата или образование.

Подобряването на материалната база на висшите училища чрез строителство, реконструкция, ремонт, оборудване и обзавеждане на висши училища се реализира чрез Приоритетна ос 3 „Регионална образователна инфраструктура“, като са сключени 13 ДБФП. Всички 13 проекта са изпълнени на обща стойност на предоставената БФП 37.7 млн. лв. Постигнатият напредък е 64 137 лица капацитет на подпомогнатата инфраструктура, предназначена за грижи за децата или образование.

МИНИСТЕРСТВО НА РЕГИОНАЛНОТО РАЗВИТИЕ И БЛАГОУСТРОЙСТВОТО

11.1.8. Подобряване на здравната инфраструктура от системата на спешната медицинска помощ

Мерките са изпълнени. Мерките за подобряване на жилищните условия за уязвими групи (за изграждане/реконструкция на социални жилища за хора в неравностойно положение, вкл. за маргинализирани групи) и на регионална здравна инфраструктура (системата на спешната медицинска помощ) се реализират съответно по Приоритетна ос 1 „Устойчиво и интегрирано градско развитие“ и Приоритетна ос 4 „Регионална здравна инфраструктура“ по ОПРР 2014-2020.

Към 2024 г. по Приоритетна ос 1 за проекти за изграждане/реконструкция на социални жилища за хора в неравностойно положение, вкл. за маргинализирани групи са приключили 18 проекта на стойност 44,3 млн. лв. Постигнатият напредък е 928 рехабилитирани жилища в градските райони. В рамките на процедурите за предоставяне на БФП по Приоритетна ос 4 „Регионална здравна инфраструктура“ по ОПРР 2014-2020 с конкретен бенефициент МЗ се изпълнява голям проект на стойност 131 млн. лева за подобряване на системата на спешната медицинска помощ. Изпълнени се още 2 ДБФП – „Борба с COVID 19“ и „Осигуряване на въздушни превозни средства за реакция при спешни медицински състояния“. Постигнатият напредък е доставени 369 линейки и 1 хеликоптер. Общо по Приоритетна ос 4 са сключени 3 ДБФП на стойност 193 млн. лв.

МИНИСТЕРСТВО НА РЕГИОНАЛНОТО РАЗВИТИЕ И БЛАГОУСТРОЙСТВОТО

11.1.9. Подобряване на достъпа до социални услуги в общността и продължаване процеса на деинституционализация

Мярката е изпълнена. Мерките за осигуряване на достъп до социални услуги в общността и продължаване на процеса на деинституционализация чрез разкриване на нови социални услуги за деца и семейства, възрастни хора и хора с увреждания и премахване на институционалния модел на грижа се реализират по Приоритетна ос 5 „Регионална социална инфраструктура“ на ОПРР 2014-2020.

Към 2024 г. по процедура „Подкрепа за деинституционализация на грижите за деца“ са сключени 53 ДБФП. По процедура за предоставяне на БФП за деинституционализация на грижите за възрастни хора и хората с увреждания са сключени 26 ДБФП. По двете процедури са приключили всички 79 договора на стойност 57,3 млн. лева. Постигнатият резултат е 183 подкрепени обекти на социалната инфраструктура в процеса на деинституционализация.

МИНИСТЕРСТВО НА РЕГИОНАЛНОТО РАЗВИТИЕ И БЛАГОУСТРОЙСТВОТО

11.1.10. Подобряване на туристическата инфраструктура в рамките на интегриран туристически продукт

Мярката е изпълнена. Мярката е фокусирана върху подобряване на условията за икономическа активност, чрез развитие на културни и исторически атракции от национално и световно значение, включително туристическа и техническа инфраструктура в рамките на интегриран туристически продукт, която се реализира чрез механизъм за предоставяне на подкрепа по ОПРР – Приоритетна ос 6 „Регионален туризъм“. Одобрени са от Комитета за наблюдение на ОПРР 2014-2020 критерии за избор на операции. Сключено е финансово споразумение за изпълнение на финансови инструменти на стойност 21,2 млн. лв. Към 2024 са изпълнени 16 проекта на стойност 93,7 млн. лв.

МИНИСТЕРСТВО НА РЕГИОНАЛНОТО РАЗВИТИЕ И БЛАГОУСТРОЙСТВОТО

11.1.11. Подобряване на регионалната пътна инфраструктура

Мярката е изпълнена. Мярката, свързана с подобряване на достъпността и свързаността чрез строителство, реконструкция и рехабилитация на първокласни, второкласни и третокласни пътища, е реализирана чрез Приоритетна ос 7 „Регионална пътна инфраструктура“ на ОПРР 2014-2020. По мярката са приключили 36 договора на стойност 466 млн. лева. Постигнатият резултат е 606,78 дължина на реконструирани или модернизирани пътища.

МИНИСТЕРСТВО НА РЕГИОНАЛНОТО РАЗВИТИЕ И БЛАГОУСТРОЙСТВОТО

От т. 11.1.12 до т. 11.1.15 към 31.12.2024 г. не могат да бъдат отчетени конкретни резултати по предложените от Главна дирекция „Стратегическо планиране и програми за регионално развитие“ индикатори за изпълнението на мерките, поради сложния двуфазен механизъм за изпълнение на Програма „Развитие на регионите“ 2021-2027 г. След извършен анализ на резултатите от представените концепции (Фаза 1 на Приоритет

2) ще бъде обявена 2-ра покана за подаване на Концепции за интегрирани териториални инвестиции, която ще бъде насочена към здравна, образователна, социална, инфраструктура и жилищно настаняване. Поканата се очаква да бъде отворена през месец април 2025 г.

11.2. Възраждане на селските райони

11.3. Мобилизиране на регионалните и местни институционални възможности и ресурси в изпълнение на политиката за регионално развитие

ИНСТИТУТ ПО ФИЛОСИФИЯ И СОЦИОЛОГИЯ – БАН

11.3.1. Проект „Подобряване позицията на фермерите в хранителните вериги за доставка, чрез свързване на производители и потребители и посредством обучения на посланици“ (COCOREADO: Connecting Consumers and producers to REbalance farmers' position through AmbassaDOrs trainings)

Проектът е със срок на изпълнение 2020-2024 г. и е финансиран от Европейската комисия по Рамкова програма Програмата „Хоризонт 2020“. За 2024 г. финансирането е в размер на 72 710.58 лв.

В рамките на проекта през 2024 г. са публикувани статии в престижни международни издания и са изнесени доклади на национални и международни форуми.

Основните резултати от проекта са:

1. Разширяване на възможностите за младите хора в селските райони съвместно да създават иновативни решения, които едновременно са изгодни за фермерите, отговарят на нуждите на потребителите и подобряват условията за устойчиви обществени поръчки на местни и сезонни храни.
2. Създадена е база данни със съществуващи иновативни инициативи в различни региони на Европа.
3. Идентифицирани са добри практики, които подобряват позицията на фермерите във веригите за доставки на храни и свързват потребители и производители от гледна точка на техния потенциал за прилагане в различни национални контексти.
4. Създадена е посланическа мрежа, чрез която ще се инвестира в обучения, образователни материали и инструменти за подкрепа на съвместното създаване на пилотни иновативни инициативи в различни земеделски системи.

Въздействието на проекта е на регионално, национално ниво и европейско ниво.

11.4. Рационално разпределение на местни (локални) инфраструктури и услуги за осигуряване на балансиран растеж на регионите, въвеждане на клъстерен подход за развитие на икономиката и бизнес средата

МИНИСТЕРСТВО НА ИНОВАЦИИТЕ И РАСТЕЖА ПРОГРАМА „КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТ И ИНОВАЦИИ В ПРЕДПРИЯТИЯТА” 2021-2027 г. (ПКИП)

11.4.1. Процедура чрез директно предоставяне на безвъзмездна финансова помощ (БФП): BG16RFPR001-1.006 „Утвърждаване на България като конкурентна

инвестиционна дестинация чрез подкрепа на дейността на Българска Агенция за инвестиции (БАИ)“, по Програма „Конкурентоспособност и иновации в предприятията” 2021-2027 г. (ПКИП), Приоритет 1. Иновации и растеж

На 17.05.2024 г. е обявена процедура чрез директно предоставяне на безвъзмездна финансова помощ (БФП): BG16RFPR001-1.006 „Утвърждаване на България като конкурентна инвестиционна дестинация чрез подкрепа на дейността на Българска Агенция за инвестиции (БАИ)“, по Програма „Конкурентоспособност и иновации в предприятията” 2021-2027 г. (ПКИП), Приоритет 1. Иновации и растеж. Бюджета по процедурата е в размер на 7 000 000 лв. (3 579 043.17 евро). Целта на процедурата е повишаване дела на чуждестранните инвестиции в България с фокус върху районите, отличаващи се с по-ниска инвестиционна активност чрез дейности, осъществявани от страна на БАИ. Предстои сключване на договор.

МИНИСТЕРСТВО НА ИНОВАЦИИТЕ И РАСТЕЖА ПРОГРАМА „КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТ И ИНОВАЦИИ В ПРЕДПРИЯТИЯТА” 2021-2027 г. (ПКИП)

11.4.2. Процедура чрез директно предоставяне на БФП: Предоставяне на комплексни услуги на предприятията от Северните райони на България с цел подкрепа на тяхното устойчиво развитие и растеж чрез подпомагане дейността на Изпълнителна агенция за насърчаване на малките и средните предприятия (ИАНМСП) по Програма „Конкурентоспособност и иновации в предприятията” 2021-2027 г. (ПКИП), Приоритет 1. Иновации и растеж

На 14.10.2024 г. е обявена процедура чрез директно предоставяне на БФП: Предоставяне на комплексни услуги на предприятията от Северните райони на България с цел подкрепа на тяхното устойчиво развитие и растеж чрез подпомагане дейността на Изпълнителна агенция за насърчаване на малките и средните предприятия (ИАНМСП) по Програма „Конкурентоспособност и иновации в предприятията” 2021-2027 г. (ПКИП), Приоритет 1. Иновации и растеж. Размер на БФП по процедурата възлиза на 9 779 150 лв. (5 000 000 евро). Целта на процедурата е повишаване на конкурентоспособността и устойчивото развитие на микро, малките и средните предприятия в Северните райони на България чрез предоставяне на комплексни услуги в области като достъп до финансиране, бизнес развитие, пазарно присъствие и други. Предстои сключване на договор.

МИНИСТЕРСТВО НА ИНОВАЦИИТЕ И РАСТЕЖА ПРОГРАМА „НАУЧНИ ИЗСЛЕДВАНИЯ, ИНОВАЦИИ И ДИГИТАЛИЗАЦИЯ ЗА ИНТЕЛИГЕНТНА ТРАНСФОРМАЦИЯ” 2021-2027 г. (ПНИИДИТ)

11.4.3. Процедура чрез директно предоставяне на безвъзмездна финансова помощ „Устойчиво развитие на Центрове за върхови постижения и Центрове за компетентност, в т.ч. и на конкретни инфраструктури или техни обединения от НПКНИ“ по Програма „Научни изследвания, иновации и дигитализация за интелигентна трансформация” 2021-2027 г. (ПНИИДИТ), Приоритет 1 „Устойчиво развитие на българската научноизследователска и иновационна екосистема”.

Програма „Научни изследвания, иновации и дигитализация за интелигентна трансформация“ (ПНИИДИТ) е одобрена с Решение на Европейската комисия № C(2022)

9227 от 05.10.2022 г. Бюджетът на ПНИИДИТ е в размер на 1 093 446 112 евро, като одобреното финансиране от ЕС е в 885 510 000 евро (осигурено от Европейския фонд за регионално развитие), а националното финансиране възлиза на 207 936 112 евро от държавния бюджет на Република България. ПНИИДИТ подкрепя приоритетите на България за прилагане на общата политика за развитието на научните изследвания и иновациите и за цифровизация на публичния сектор с оглед създаване на условия за управление, базирано на данни в полза на ускореното икономическо развитие на всички райони на страната.

Идентифицираните нужди се адресират чрез подкрепа за пълноценно оползотворяване на капацитета на изградените през периода 2014-2020 г. Центрове за върхови постижения (ЦВП) и Центрове за компетентност (ЦК), както и ще се подкрепят и други ключови научноизследователски звена/инфраструктури, посочени в НПКНИ в полза на интелигентното икономическо развитие на страната и развитие на капацитета на регионалните научноизследователски и иновационни екосистеми в съответствие с потенциала и бизнес нуждите на отделните райони.

През 2024 г. по ПНИИДИТ са одобрени от Комитета за наблюдение Методологията и критериите за подбор на операции по: процедура за конкурентен подбор „Подкрепа за развитие на съществуващи иновационни клъстери“, процедура за конкурентен подбор „Зелени и цифрови партньорства за интелигентна трансформация“, процедура за директно предоставяне на БФП „Подкрепа за български научни организации с проекти, преминали праговете за оценка по Хоризонт Европа – HORIZON-WIDERA-2023-ACCESS-02 (Twinning)“, процедура за директно предоставяне „Подкрепа за български иновационни предприятия с проекти, получили „Печат за високи постижения“ и процедура за директно предоставяне „Допълващо финансиране на одобрени от Европейската комисия проекти по програма „Цифрова Европа“.

Процедурата за подкрепа за развитие на съществуващи иновационни клъстери е с общ бюджет от близо 49 млн. лв. Целта на тази процедура е да се подкрепят жизнеспособни иновационни клъстери, които работят ефективно на регионално ниво и могат да демонстрират конкретни резултати за подпомагане, насърчаване, представителство и защита на регионалния капацитет за въвеждане и развитие на иновации чрез засилване на сътрудничеството между бизнеса и научно-изследователските организации, университетите, неправителствените организации и други заинтересовани страни.

Процедурата за конкурентен подбор на проекти за създаване на зелени и цифрови партньорства за интелигентна трансформация е с бюджет от почти 61 млн. лева. С тях малките и средните предприятия с помощта на научната експертиза на изследователските звена и лаборатории ще могат да реализират дейности за тестване, съзряване и утвърждаване на иновативни технологии/продукти в областта на зелените и цифровите решения, както и да реализират проучвания и разработване на устойчиви бизнес планове и модели за потенциала за комерсиализация на пазари с висока добавена стойност.

На 31.03.2023 г. е подписано споразумение с ФМФИБ ЕАД (процедура BG16RFPR002-1.006 Финансови инструменти по програма „Научни изследвания, иновации и дигитализация за интелигентна трансформация“ 2021-2027), с което е даден мандат на Холдинговия фонд да управлява финансовия инструмент за технологичен трансфер по програмата, с бюджет от 60 033 613,44 евро (117 415 542,17 лв.). През месец февруари-март 2024 г. са проведени пазарни консултации със заинтересованите страни. Проведени са срещи между УО на ПНИИДИТ и ФМФИБ ЕАД за обсъждане на резултатите от проведените пазарни консултации и изчистване на концепцията за структурата и прилагането на финансов инструмент „Фонд за технологичен трансфер“.

Към момента ФМФИБ е в процес на структуриране и извеждане на рамката за изпълнение на инструмента, включително аспектите свързани с комбинацията с БФП в една операция. Очаква се обявяване на процедура за избор на финансов посредник през първата половина на 2025 г.

МИНИСТЕРСТВО НА ИНОВАЦИИТЕ И РАСТЕЖА
ПРОГРАМА „НАУЧНИ ИЗСЛЕДВАНИЯ, ИНОВАЦИИ И ДИГИТАЛИЗАЦИЯ ЗА ИНТЕЛИГЕНТНА ТРАНСФОРМАЦИЯ” 2021-2027 г. (ПНИИДИТ)

11.4.4. Процедура на подбор на проектни предложения, вкл. в изпълнение на одобрени концепции за ИТИ „Подкрепа за развитие на съществуващи иновационни клъстери“ по Програма „Научни изследвания, иновации и дигитализация за интелигентна трансформация” 2021-2027 г. (ПНИИДИТ), Приоритет 1 „Устойчиво развитие на българската научноизследователска и иновационна екосистема”.

(виж мярка 11.4.3.)

11.5. Провеждане на диференцирана регионална политика в изостаналите райони

11.6. Развитие на устойчиви, динамични и сплотени градски центрове, свързани помежду си и допринасящи за благосъстоянието на заобикалящите ги по-слабо урбанизирани територии

ИНСТИТУТ ПО ФИЛОСИФИЯ И СОЦИОЛОГИЯ – БАН

11.6.1. Проект (Европейски форум за градско земеделие (EFUA: European Forum for a Comprehensive Vision on Urban Agriculture)

Проектът е със срок на изпълнение 2020-2024 г. и е финансиран от Европейската комисия по Рамкова програма „Хоризонт 2020“. За 2024 г. финансирането е в размер на 64 637,38 лв. В рамките на проекта през 2024 г. са публикувани статии в престижни международни издания и са изнесени доклади на национални и международни форуми и е организирана една международна конференция в България.

Основните резултати от проекта са:

1. Създадена е обща рамка и разбиране на градското земеделие в Европа.
2. Идентифицирани и събрани са съществуващи изследвания и публикации в областта на градското земеделие и е направена оценка на липсващите данни.
3. Формулирана е рамка, описваща видовете градско земеделие, техните ползи, предизвикателства и рискове за развитие.
4. Проведен е анализ на добрите практики и управление на градското земеделие в Европа, което обхваща неговото планиране и поддържане в социален, икономически и политически контекст.
5. Формулирани са насоки за бъдещите политики на Европейския съюз на ниво град за следващите две десетилетия, базирайки се на по-добро разбиране на тези практики.
6. Практическите приноси на проекта включват участие на членове на Института по философия и социология към БАН в работни групи за подкрепа на Столична община с предложения за промени в нормативната уредба, регулираща градското земеделие.

7. Проектът организира международна конференция, която събра експерти и учени от единадесет страни. Конференцията доведе до разработването на Декларация за развитието на градското земеделие в Европа, която ще бъде представена на Европейския парламент.

Въздействието на проекта е на национално ниво и в международен сравнителен план.

11.7. Оптимизиране на концентрацията на населението в големите градове и столицата

11.8. Разработване на програма за решаване на проблема с "гетоизацията" чрез създаване на градоустройствени планове в кварталите с концентрация на бедност, рехабилитация на тези квартали, осигуряване на техническа инфраструктура и др.

11.9. Устойчиво подобряване на жилищните условия за ромите, чрез гарантиране на изпълнението на Плана за действие за периода 2015-2020 г. за изпълнение на Националната стратегия на Република България за интегриране на ромите (2012-2020 г.)

11.10. Насърчаване на заетостта и инвестициите в селските райони с цел задържане на младите хора и преодоляване на тенденцията на застаряване на населението в тях

11.11. Подобряване на транспортната, търговската и други обслужващи инфраструктури на селските и пограничните райони за задържане на населението в тях

МИНИСТЕРСТВО НА ЗЕМЕДЕЛИЕТО И ХРАНИТЕ

11.11.1. Подобряване на уличната инфраструктура в населени места в селските райони

По подмярка 7.2. „Инвестиции в създаването, подобряването или разширяването на всички видове малка по мащаби инфраструктура" от мярка 7 „Основни услуги и обновяване на селата в селските райони" от ПРСР 2014–2020 г. през 2022 г. е открита Процедура чрез подбор на проектни предложения №BG06RDNP001-7.017 – Улици „Строителство, реконструкция и/или рехабилитация на нови и съществуващи улици и тротоари и съоръженията и принадлежностите към тях". Целта на подкрепата е подобряване на уличната инфраструктура в населени места в селските райони.

Бюджетът по Процедура „Улици", след увеличение през 2024 г., е в размер на 148 млн. лева. До 2023 г. са подадени 109 проектни предложения с обща стойност на заявените разходи в размер на близо 200 млн. лева. След приключване на работата на оценителната комисия през 2023 г. има сключени 39 броя договори с кандидати общини от селските райони, с обща стойност на одобрените разходи в размер на около 72,4 млн. лева. През 2024 г. след увеличаване на размера на бюджета по процедурата са сключени 42 броя договори с бенефициенти общини.

По сключените административни договори с бенефициентите, които са общини от селските райони, се очаква окончателно плащане по Процедурата през месец декември 2025 г.

МИНИСТЕРСТВО НА ЗЕМЕДЕЛИЕТО И ХРАНИТЕ

11.11.2. Подобряване на транспортната свързаност и достъпност на по-отдалечените населени места в селските райони

През 2022 г. е открита Процедура чрез подбор на проектни предложения №BG06RDNP001-7.019 – Пътища „Строителство, реконструкция и/или рехабилитация на съществуващи общински пътища и съоръженията и принадлежностите към тях“ по подмярка 7.2. „Инвестиции в създаването, подобряването или разширяването на всички видове малка по мащаби инфраструктура“ от мярка 7 „Основни услуги и обновяване на селата в селските райони“ от ПРСР 2014–2020 г.

Бюджетът по Процедура „Пътища“, след увеличение през 2024 г., е в размер на 119,7 млн. лева. До 2023 г. са подадени 51 проектни предложения с обща стойност на заявените разходи в размер на над 135 млн. лева. След приключване на работата на оценителната комисия през 2023 г. има сключени 35 броя договори с кандидати, с обща стойност на одобрените разходи в размер на около 99,8 млн. лева. През 2024 г. след увеличаване на размера на бюджета по процедурата са сключени 8 броя договори с бенефициенти общини.

По сключените административни договори с бенефициентите, които са общини от селските райони, се очаква окончателно плащане през месец декември 2025 г.

МИНИСТЕРСТВО НА ЗЕМЕДЕЛИЕТО И ХРАНИТЕ

11.11.3. Подобряване на достъпа до качествена и чиста питейна вода в малките населени места в селските райони

През 2022 г. е открита Процедура чрез подбор на проектни предложения №BG06RDNP001-7.021 – Вода „Изграждане, реконструкция и/или рехабилитация на водоснабдителни системи и съоръжения в агломерации с под 2000 е.ж. в селските райони“ по подмярка 7.2. „Инвестиции в създаването, подобряването или разширяването на всички видове малка по мащаби инфраструктура“ от мярка 7 „Основни услуги и обновяване на селата в селските райони“ от ПРСР 2014–2020 г.

Бюджетът по Процедура „Вода“ е в размер на 97,8 млн. лева. През 2023 г. са сключени 35 броя договори с кандидати, с обща стойност на одобрените разходи в размер на 89,9 млн. лева. През 2024 г. не е увеличаван бюджетът по процедурата, поради което не са сключвани нови договори.

По сключените административни договори с бенефициентите, които са общини от селските райони, се очаква окончателно плащане през месец декември 2025 г.

МИНИСТЕРСТВО НА ЗЕМЕДЕЛИЕТО И ХРАНИТЕ

11.11.4. Подобряване на енергийната ефективност на общински сгради, в които се предоставят обществени услуги, в селските райони

През 2022 г. е открита Процедура чрез подбор на проектни предложения №BG06RDNP001-7.020 – Енергийна ефективност „Реконструкция, ремонт, оборудване и/или обзавеждане на общински сгради, в които се предоставят обществени услуги, с цел подобряване на тяхната енергийна ефективност“ по подмярка 7.2. „Инвестиции в създаването, подобряването или разширяването на всички видове малка по мащаби

инфраструктура“ от мярка 7 „Основни услуги и обновяване на селата в селските райони“ от ПРСР 2014-2020 г.

Бюджетът по процедурата, след увеличение през 2024 г., е в размер на 95,1 млн. лева. До 2023 г. са подадени 122 проектни предложения с обща стойност на заявените разходи в размер на над 104 млн. лева. След приключване на работата на оценителната комисия през 2023 г. има сключени 76 броя договори с кандидати, с обща стойност на одобрените разходи в размер на 63,3 млн. лева. През 2024 г. след увеличаване на размера на бюджета по процедурата са сключени 42 броя договори с бенефициенти общини.

По сключените административни договори с бенефициентите, които са общини от селските райони, се очаква окончателно плащане през месец декември 2025 г.

11.12. Опазване и поддържане на екологична и ергономична среда за живот

ИНСТИТУТ ПО ФИЛОСИФИЯ И СОЦИОЛОГИЯ – БАН

11.12.1. Проект „Повишаване ролята на гласа на служителите за иновациите на работното място“ (BROADVOICE: Broadening the spectrum of employee voice in workplace innovation)

Проектът е със срок на изпълнение 2023-2025 г. и се финансира от Европейската комисия. През 2024 г. се работи с финансирането, получено през 2023 г. В рамките на проекта през 2024 г. са публикувани статии в престижни международни издания и са изнесени доклади на национални и международни форуми.

Основният резултат от проекта е: изведена е ролята на представителите на работниците и институциите в областта на индустриалните отношения (по-специално колективното договаряне, съвместното определяне, консултациите) за насърчаване, регулиране и прилагане на иновации на работното място чрез пряко изразяване на мнението на работниците в Европа.

Въздействието на проекта е на национално ниво и в международен сравнителен план.

11.13. Разработване на областни и/или общински демографски стратегии, съобразно спецификите на демографското развитие на населението

ИНСТИТУТ ПО ФИЛОСИФИЯ И СОЦИОЛОГИЯ – БАН

11.13.1. Проект „Качество на живот и благополучие в контекста на професионалните общности и тяхната активност“

Проектът е със срок на изпълнение 2023-2027 г. и се финансира от Фонд „Научни изследвания“ при МОН. През 2024 г. са получени финансови средства в размер на 100 000 лв. В рамките на проекта през 2024 г. са публикувани статии в престижни международни издания и са изнесени доклади на национални и международни форуми, подготвени са сравнителни изследователски доклади.

Основните резултати от проекта са:

1. Разработена е авторова концепция за индикатори за качество на живот на професионални общности.
2. Набрана е информация за качеството на живот на пет професионални общности.

3. Изведени са различни модели на качество на живот на професионалните общности.

4. Направена е съпоставка на качеството на живот и неговите различни измерения при пет професионални общности.

Въздействието на проекта е на национално и регионално ниво и в сравнителен професионален план.

ИНСТИТУТ ПО ФИЛОСИФИЯ И СОЦИОЛОГИЯ – БАН

11.13.2. Проект „EUROFOUND“ (Национални кореспонденти на Европейската фондация за подобряване на условията на живот и труд в Европа)

Проектът е със срок на изпълнение 2022-2026 г. и се финансира от Европейската комисия. През 2024 г. са получени финансови средства в размер на 55 612,07 лв. В рамките на проекта през 2024 г. са публикувани статии в престижни международни издания и са изнесени доклади на национални и международни форуми, подготвени са сравнителни изследователски доклади.

Основните резултати от проекта са:

1. Изготвени са сравнителни изследователски доклади (CAR) за развитието на пазара на труда, политиките за заетост, преструктурирането на компании, както и по теми, свързани със социалната политика;
2. Проучена е представителността на социалните партньори (REP);
3. Изготвени са тримесечни доклади за индустриалните отношения;
4. Събрана е информация за преструктуриране на компании (fact-sheets);
5. Подготвени са статии по ключови проблеми на трудовия живот и са осъвременени бази данни за законовата рамка в областта на труда;
6. Картографирани са политики и практики на индустриалните отношения;
7. Изготвени са пан-европейски сравнителни анализи и разработки.

Въздействието на проекта е на национално ниво и в европейски сравнителен план.

11.14. Разработване на дългосрочен план за реновиране и използване на сградния фонд в региони и райони със значително намаляване на броя на населението и с тенденции към обезлюдяване, разработване на пилотни проекти за изграждане на териториални комплекси за възрастни хора

Приоритет V. Адаптиране и синхронизиране на нормативната база с обществените потребности за балансирано демографско развитие на населението и развитие на качеството на човешкия капитал

Направление 12. Въвеждане на задължителна оценка на въздействието върху демографското развитие на населението и качеството на човешкия капитал на всеки нов, изменян или допълван нормативен акт на държавата

12.1. Годишен преглед на законодателството и оценка на въздействието му върху демографските процеси (раждаемост, смъртност, миграции) и развитието на качеството на човешкия капитал. Включване на този преглед в Годишния доклад/отчет за изпълнение на Националната стратегия за демографско развитие

12.2. Поддържане на съответствие на българското законодателство с правото на ЕС в областта на демографското развитие на населението, равните възможности за всички и безопасността и здравето при работа

12.3. Усъвършенстване и допълване на нормативната и методическа уредба за създаване на условия за балансирано демографско развитие на населението и повишаване на качеството на човешкия капитал

ЧАСТ V. ТЕКУЩО СЪСТОЯНИЕ КЪМ 2024 г. НА СЪСТАВНИТЕ ПОКАЗАТЕЛИ ЗА БАЛАНСИРАНО ДЕМОГРАФСКО РАЗВИТИЕ НА НАСЕЛЕНИЕТО И ПОВИШАВАНЕ НА КАЧЕСТВОТО НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ В РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

СЪСТАВЕН ПОКАЗАТЕЛ 1 ЗАБАВЯНЕ НА ТЕМПА НА НАМАЛЯВАНЕТО НА БРОЯ НА НАСЕЛЕНИЕТО				
Индикатори	**Състояние 2009 г.**	**Състояние 2023 г.**	**Състояние 2024 г.**	**Цел 2030 г.**
Брой на населението - милиони	7.564	6.446	6.437	7.000
Тотален коефициент на плодовитост (брой деца на една жена)	1.57	1.81	1.72	1.5
Очаквана продължителност на живота на жените при раждане в години	77.1	77.3	79.3	81
Очаквана продължителност на живота на мъжете при раждане по години	69.9	69.9	71.9	76
Средна продължителност на живота за жените на 65-годишна възраст през следващите години	16.7	17.1	18.6	20
Средна продължителност на живота за мъжете на 65-годишна възраст през следващите години	13.5	13.0	14.5	17
Естествен прираст (раждания минус умирания) в брой - хил.	-27.1	-43.8	- 47. 3	-38
Нетна миграция (включително корекции) в брой - хил.	-15.7	+41.6	+39.2	-0.5
Средна възраст на жените при раждане на дете - години	27.1	29.2	29.1	27.0

СЪСТАВЕН ПОКАЗАТЕЛ 2 АДАПТИРАНЕ НА ПОЛИТИКАТА ЗА СЕМЕЙСТВАТА И ДЕЦАТА КЪМ СТАРЕЕНЕТО НА НАСЕЛЕНИЕТО. РАВНОПОСТАВЕНОСТ МЕЖДУ ПОЛОВЕТЕ В СЕМЕЙСТВОТО И СЪЧЕТАВАНЕ НА СЕМЕЕН С ТРУДОВ ЖИВОТ				
Индикатори	**Състояние 2009 г.**	**Състояние 2023 г.**	**Състояние 2024 г.**	**Цел 2030 г.**
Коефициент на заетост, жени 20-64 години, в %	64.0	72.6	73.1	76
Коефициент на заетост, мъже 20-64 години, в %	73.8	79.9	80.3	76
Коефициент на заетост, жени 25-54 с най-малко 1 дете	71.7	76.1	79.4	80
Коефициент на заетост, мъже 25-54 с най-малко 1 дете	85.5	89.1	91.5	90
Разлика заплащането на двата пола (некоригирана) в % [1)]	12.5	13.1		10
Заети жени, работещи на непълно време, %	2.7	1.9	1.9	2
Заети мъже, работещи на непълно работно време, %	2.0	1.6	1.7	1
Среден брой отработени часове на седмица, жени	39.9	38.7	38.8	40
Среден брой отработени часове на седмица, мъже	40.8	39.1	39.1	40
Деца посещаващи детски заведения (0-2 години), %	16.7	23.1	23.3	30
Деца посещаващи детски заведения (от 3 години до възрастта за започване на училище), %	67.0	88.0	88.7	80
Деца (0-17 г.) в риск от бедност след социалните трансфери, %	24.9	26.9	28.2	10
Деца (0-17 г.), живеещи в домакинства без заети лица, %	11.9	8.8	7.8	8
Социални помощи за подкрепа на семейството, (% в натура)	22.4	:		32

[1)] Съвкупността се състои от всички наети лица по трудово или служебно правоотношение и обхваща предприятията с 10 и повече наети лица от всички икономически дейности с изключение на „Селско, горско, ловно и рибно стопанство“.

СЪСТАВЕН ПОКАЗАТЕЛ 3

АДАПТИРАНЕ НА ПОЛИТИКАТА НА ПАЗАРА НА ТРУДА КЪМ СТАРЕЕНЕТО НА НАСЕЛЕНИЕТО					
Индикатори	**Състояние 2009 г.**	**Състояние 2023 г.**	**Състояние 2024 г.**	**Бележки**	**Цел 2030 г.**
Коефициент на заетост, жени 55-64 години, в %	39.2	65.3	66.2		60
Коефициент на заетост, мъже 55-64 години, в %	54.1	74.0	73.8		60
Коефициент на заетост, жени 55-59 години, в %	62.0	78.5	79.9		70
Коефициент на заетост, мъже 55-59 години, в %	67.4	80.6	81.2		70
Коефициент на заетост, жени 60-64 години, в %	17.7	53.2	53.1		55
Коефициент на заетост, мъже 60-64 години, в %	41.4	67.4	66.1		55
Коефициент на заетост, жени 65-69 години, в %	4.3	13.9	13.9		10
Коефициент на заетост, мъже 65-69 години, в %	12.8	24.1	24.3		15
Средна възраст за излизане от пазара на труда, жени	64.1	:		Показателят не се изчислява	67
Средна възраст за излизане от пазара на труда, мъже	64.1	:		Показателят не се изчислява	67
Неактивни по здравословни причини, население 50-64 години, в %	22.3	27.2	27.0		10

Използване на Интернет, население 55-64 години, в %	13.9	73.3	77.9		70

СЪСТАВЕН ПОКАЗАТЕЛ 4 АДАПТИРАНЕ НА ОБРАЗОВАТЕЛНАТА ПОЛИТИКА КЪМ СТАРЕЕНЕТО НА НАСЕЛЕНИЕТО. НАРАСТВАНЕ НА ПРИНОСА НА ОБРАЗОВАТЕЛНАТА СИСТЕМА ЗА ПОВИШАВАНЕ НА ПРОИЗВОДИТЕЛНОСТТА И МОБИЛНОСТТА НА НАСЕЛЕНИЕТО НА ПАЗАРА НА ТРУДА					
Индикатори	**Състояние 2009 г.**	**Състояние 2023 г.**	**Състояние 2024 г.**	**Бележки**	**Цел 2030 г.**
Ранно напускане на системата на образование и обучение, жени 18-24 години, в %	15.8	9.2	8.2		под 10
Ранно напускане на системата на образование и обучение, мъже 18-24 години, в %	13.7	9.4	8.1		под 10
Образователни постижения, жени с висше образование на 30-34 годишна възраст, в %	35.6	42.7	49.1		40
Образователни постижения, мъже с висше образование на 30-34 годишна възраст, в %	20.4	27.7	30.8		40
Дипломирани висшисти – 20-29 години на 1 000 души от населението на тази възраст, в ‰	42.8	50.2	53.2	Коефициентите са изчислени като отношение между броя на придобилите висше образование през референтната година и броя на населението	60

				към 31 декември на същата година.	
Коефициент на заетост по ниво на образование (висше), възраст 20-64 г., в %	85.5	90.2	90.5	Коефициент на заетост по ниво на образование . висше, възраст 20-64, в %	90
Коефициент на заетост по ниво на образование (по-високо от средно), 20-64, в%	71.6	75.8	75.4	Коефициент на заетост по ниво на образование – средно, възраст 20-64 г., в %	80
Коефициент на заетост по ниво на образование (средно и по-малко от средно основно и по-ниско), 20-64,%	45.0	50.2	48.5	Коефициент на заетост по ниво на образование - основно и по-ниско, възраст 20-64, в %	50
Общ дял на публичните разходи за образование,% от БВП	4.1	4.1		Данните за 2024 г. ще бъдат изготвени и изпратени в Евростат до края на месец ноември 2025 г. В началото на 2026 г. ще бъдат валидирани и официално публикувани	6
Учене през целия живот (население на възраст 25-64 години в областта на образованието и обучението), в %	1.6	1.4	1.8	Учене през целия живот (население на възраст 25-64 години, участващо в образование	10

				и обучение), в %	
Брутни вътрешни разходи за развитие на селските райони, % от БВП	0.5	:			3
Процент от работещото население, работещи в секторите на високите технологии, в %	2.8	5.1	5.1		10
Използване на Интернет, в %	39.7	79.8	81.9		80
Производителност на труда на един зает (2000 = 100)	130.0	122.5		Предварителни данни за Индекса на физическия обем за 2023 г. (2015=100)	:

СЪСТАВЕН ПОКАЗАТЕЛ 5 МИГРАЦИЯ И ИНТЕГРАЦИЯ					
Индикатори	**Състояние 2009 г.**	**Състояние 2023 г.**	**Състояние 2024 г.**	**Бележки**	**Цел 2030 г.**
Дял на чужди граждани от населението в %	0.3	1.8	2.3	Лицата с непоказано гражданство не се включват.	2
Коефициент на заетост на граждани на България, жени, 25-54, в %	75.8	80.0	81.2		80
Коефициент на заетост на граждани на България, мъже, 25-54, в %	82.7	85.9	87.0		90

Коефициент на заетост на граждани от страни извън ЕС-27, жени, 25-54, в %	:	:			80
Коефициент на заетост на граждани от страни извън ЕС-27, мъже, 25-54, в %	:	:			90
Образователно равнище (висше), граждани на България, 25-49 години, в %	24.5	33.9	37.9	Образователно равнище - висше, граждани на България, 25-49 години, в %	60
Образователно равнище (по-малко от средното, основно и по-ниско), граждани на България, 25-49 години, в %	18.7	14.8	12.7	Образователно равнище - основно и по-ниско, граждани на България, 25-49 години, в %	под 10
Образователно равнище (висше), граждани от страни извън ЕС-27, 25-49 години, в %	÷	:			60
Образователно равнище (по-малко от средното основно и по-ниско), граждани от страни извън ЕС-27, 25-49 години, в %	÷	:			0

СЪСТАВЕН ПОКАЗАТЕЛ 6 ПОДОБРЯВАНЕ НА ЗДРАВНИЯ СТАТУС НА НАСЕЛЕНИЕТО					
Индикатори	**Състояние 2009 г.**	**Състояние 2023 г.**	**Състояние 2024 г.**	**Бележки**	**Цел 2030 г.**
Значително намаляване на	9.0	4.9	4.5	Това не е показател за намаление,	под 7

Детската смъртност, в ‰				коефициент на детска смъртност!	
Задължително имунизиране на всички деца с основните ваксини, прилагани във възрастта 0-1 г. и нарастване на обхвата на ваксинираните, в %	:	:			99.5
Увеличаване на средната продължителност на живота, в години Средна възраст на населението – в години	41.2	45.2	45.3	Увеличаването на средната продължителност на живота, в години не е показател. Средна възраст за 2009 г. е 41.8	43
(Намаляване) на майчината смъртност на 100 000 живородени	4.9	8.7		Брой умрелите жени от усложнения на бременността, раждането и послеродовия период (Клас XV, МКБ-10) на 100000 живородени	под 5
Увеличаване на дела на бременните жени, обхванати от здравни грижи и наблюдение на бременността, в %	:	:			95%
Рязко намаляване на броя на абортите, в брой аборти на 1000 живородени деца	:	:			под 200

Намаляване наполовина на юношеската плодовитост, в промили	:	:			под 10

СЪСТАВЕН ПОКАЗАТЕЛ 7 АДАПТИРАНЕ НА ПОЛИТИКИТЕ ЗА СОЦИАЛНО ОСИГУРЯВАНЕ, СОЦИАЛНО ПОДПОМАГАНЕ И ЗДРАВЕОПАЗВАНЕ КЪМ СТАРЕЕНЕТО НА НАСЕЛЕНИЕТО. ГАРАНТИРАНЕ НА УСТОЙЧИВОСТ НА ПУБЛИЧНИТЕ ФИНАНСИ					
Индикатори	**Състояние 2009 г.**	**Състояние 2023 г.**	**Състояние 2024 г.**	**Бележки**	**Цел 2030 г.**
БВП	73.2 млрд. BGN	183.7 млрд.BGN	202.9 млрд.BGN	За 2024 г. – предварителни данни	
БВП на човек от населението в СПС спрямо средното ниво за ЕС, в %	44	64	66	За 2024 г. – предварителни данни	70
Държавен консолидиран брутен дълг, % от БВП	13.7	22.9	24.1*	Предварителни данни за 2024 г. и окончателни за 2023 г.	14
Държавен първичен баланс, % от БВП	4.4				- 3
Общи бюджетни приходи, % от БВП	35.9	37.9*		Данните за 2023 г. са предварителни	45
Публични разходи за пенсии, % от БВП	9.24	10.3		Данните за 2024 г. ще бъдат изготвени и изпратени в Евростат до края на месец ноември 2025 г. В началото на 2026 г. ще бъдат валидирани и	4

				официално публикувани.	
Публични разходи за здравни и болнични грижи, % от БВП	3.96	5.5		Данните за 2024 г. ще бъдат изготвени и изпратени в Евростат до края на месец ноември 2025 г. В началото на 2026 г. ще бъдат валидирани и официално публикувани.	5
Публични разходи за семействата и децата, % от БВП	2.01	1.9		Данните за 2024 г. ще бъдат изготвени и изпратени в Евростат до края на месец ноември 2025 г. В началото на 2026 г. ще бъдат валидирани и официално публикувани.	2
Публични разходи за социално подпомагане, % от БВП	12.88	13.79		Данните за 2024 г. ще бъдат изготвени и изпратени в Евростат до края на месец ноември 2025 г. В началото на 2026 г. ще бъдат валидирани и официално публикувани.	10
Разходи за социално подпомагане, паритет на покупателната способност/ inhab.	1 604.3				:

Процент от населението в риск от бедност след социални трансфери	21.8	20.6	21.7		14
Неравенство в разпределението на доходите (S80/S20)	5.9	6.6	7.0		3
Лица (18-59 г.), живеещи в домакинства без заети лица	9.7	7.7	7.2		8
Публични разходи за интегриране на неравнопоставени групи в обществото и на пазара на труда по признаците пол, възраст, увреждане, етническа принадлежност, вероизповедание, сексуална ориентация и др., % от БВП[34]	:	:			:

Анализ на текущото състояние към 2024 г. на съставните показатели за балансирано демографско развитие на населението и повишаване на качеството на човешките ресурси в Република България

Изпълнението на Актуализираната национална стратегия за демографско развитие на населението в Република България 2012 – 2030 г. се илюстрира чрез седем групи съставни показатели за балансирано демографско развитие на населението и повишаване на качеството на човешките ресурси в Република България. Те са неразделна част от стратегията и се отнасят до забавяне на темпа на намаляването на броя на населението; адаптирането на политиката за семействата и децата към остаряването на населението, състоянието на политиката за равнопоставеност между половете в семейството и съчетаването на семеен с трудов живот; адаптирането на политиката на пазара на труда към стареенето на населението; адаптиране на образователната политика към стареенето на населението и нарастване на приноса на образователната система за повишаване на производителността и мобилността на населението на пазара на труда; миграцията и интеграцията; подобряването на здравния статус на населението и

[34] За остойностяването на този индикатор е наложително въвеждане на форми за отчетност на изпълнението на мерки, програми и дейности по основните социо-демографски характеристики на бенефициентите – по пол, възраст, образование, увреждане, етническа принадлежност (при спазване на принципа за самоопределяне), изповядвана религия (при спазване на принципа за самоопределяне), сексуална ориентация (при спазване на принципа за самоопределяне), доходен статус и др.

адаптиране на политиките за социално осигуряване, социално подпомагане и здравеопазване към стареенето на населението и гарантиране на устойчивост на публичните финанси.

Съставен показател 1 за балансирано демографско развитие на населението и повишаване на качеството на човешките ресурси в Република България е с насоченост към забавяне на темпа на намаляването на броя на населението. Данните на НСИ за населението към 2024 г. показват, че населението на България продължава да намалява. Изпълнението на заложената стойност за броя на населението към 2030 г., а именно 7 млн. души, на този етап изглежда нереалистична. В допълнение към това, текущата прогноза на Националния статистически институт за развитието на броя на населението на България до 2090 година показва, че към 2030 г. населението на България ще бъде около 6 млн. души или с около 1 млн. души по-малко от заложената стойност. Резултатите от преброяването на населението от 2021 г., осъществено от Националния статистически институт (НСИ) показват, че за 10-годишния период между последните две преброявания (2011 – 2021 г.) то е намаляло с 844 781 души, или с 11.5%, като освен негативната разлика между броя на родените деца и броя на умиранията, като важен фактор за това намаляване е идентифицирана външната миграция. Тенденцията за намаляване на броя на населението продължава, като към 31 декември 2024 г. населението на България е 6 437 360 души. В сравнение с 2023 г. населението на страната намалява с 8 121 души, или с 0.13%. Следва обаче да се отбележи, че намалението на населението **през 2024 г. в България се дължи на отрицателен естествен прираст**, а не на външна миграция – в резултат на **отрицателния естествен прираст** населението на страната е намаляло с **47 308** души. Механичният прираст (нетното салдо от външната миграция) за 2024 г. е положителен – плюс 39 187 души. През последните три години (2022 – 2024 г.) механичният прираст е положителен, както следва:

	2022 г.	2023 г.	2024 г.
Имигранти - брой завърнали се в страната (включва български граждани, завърнали се в страната, както и граждани на други държави, получили разрешение или статут за пребиваване в страната)	40 619 (19 032 с българско гражданство)	56 807 (17017 с българско гражданство)	52 189 (18 205 с българско гражданство)
Емигранти (брой напуснали страната)	13 157 (11 972 с българско гражданство)	15 277 (11 913 с българско гражданство)	13 002 (9119 с българско гражданство)

По данни на НСИ, продължават да се задълбочават тенденциите в изменението на възрастовата структура на населението. Налице е продължаващ процес на **демографско остаряване**, който се изразява в увеличаване на абсолютния брой и относителния дял на населението на възраст 65 и повече навършени години. В края на 2024 г. лицата на 65 и повече навършени години са 1 544 245, или 24.0% от населението на страната. Тенденцията на застаряване най-добре се илюстрира от данните на двете последни преброявания на населението. За периода 2011 – 2021 г. населението в тази възрастова група се увеличава със 171 270, или с 12.6%.

Към 31.12.2024 г. общият коефициент на възрастова зависимост (брой на лицата под 15 и на 65 и повече навършени години към 100 лица на възраст от 15 до 64 години)

е 61.3% или на всеки 100 лица в активна възраст съответстват 61 души в неактивна възраст. Най-ниска е стойността на коефициента в София (столица) – 51.2%, а най-неблагоприятно е съотношението в област Видин – 74.9%. За сравнение, през 2011 г. това съотношение е било 47.5% (текуща статистика). Увеличението на тежестта върху лицата в активна възраст продължава да расте.

Застаряването на населението през годините води до повишаване на неговата средна възраст, която от 40.6 години през 2002 г. нараства до 45.3 години в края на 2024 година. Средната възраст на населението в градовете е 44.5 години, а в селата – 47.6 години.

Качествените характеристики на населението се илюстрират от съставни показатели 2, 3, 4, 5 и 6. Съставен показател 7 е с насоченост към адаптиране на политиките за социално осигуряване, социално подпомагане и здравеопазване спрямо процеса на застаряване на населението, както и към гарантиране на устойчивост на публичните финанси.

По отношение на адаптирането на политиката за семействата и децата към остаряването на населението, състоянието на политиката за равнопоставеност между половете в семейството и съчетаването на семеен с трудов живот (съставен показател 2), основен показател е коефициентът на заетост и дезагрегираните данни за заетост по признаците пол и възраст. Към 2024 г. всички дезагрегирани данни в тази сфера показват развитие във възходяща посока като заложената цел за 2030 г. за заетостта при мъжете вече е изпълнена. Сред позитивните показатели е равнището за посещаване на детски заведения (от 3 години до възрастта за започване на училище). Към 2024 г. то е 88,7% при заложена цел от 80%. Сред негативно развиващите се показатели е относителният дял на деца (0-17 г.) в риск от бедност след социалните трансфери, който през 2023 г. има стойност от 26,9 %, а през 2024 г. – 28,2% при заложени 10% към 2030 г.

В сферата на адаптирането на политиката на пазара на труда към стареенето на населението (съставен показател 3), отново показателите за заетост показват развитие в позитивна посока. Прави впечатление обаче негативното развитие на относителния дял на неактивните лица по здравословни причини във възрастовия диапазон 50-64 години, със стойности към 2024 г. от 27,0 % при заложени 10% към 2030 г. в демографската стратегия. Много положителна е тенденцията за използване на интернет от населението на възраст 55 – 64 години. През 2024 г. 77,9% от тази възрастова група използва интернет при заложени стойности в стратегията от 70%.

В сферата на адаптиране на образователната политика към стареенето на населението и нарастване на приноса на образователната система за повишаване на производителността и мобилността на населението на пазара на труда (съставен показател 4), показателите за ранно напускане на системата на образование и относителният дял на лицата с висше образование се развиват в позитивна посока. При мъжете обаче тези стойности са значително по-ниски в рамките на възрастовата група 30 - 34 години. Към 2024 г. коефициентът на заетост на лицата с висше образование във възрастовата група 20 - 64 г. е на равнище над заложената стойност към 2030 г. По отношение на относителния дял на населението на възраст 25 - 64 години, което участва в учене през целия живот, показателите към 2024 г. са значително по-ниски от заложените стойности. По данни от Наблюдението на работната сила, през 2024 г. едва 1,8% от тази възрастова група е включена в образователни дейности при заложени стойности към 2030 г. от 10%. Процентът от работещото население в секторите на високите технологии запазва равнището от предходната година, но все още е далеч от заложените стойности.

По отношение на миграцията и интеграцията (съставен показател 5) следва да се отбележи, че не са налични данни в официалната национална статистика за

коефициентите на заетост и за образователното равнище на граждани от страни извън ЕС-27. Коефициентите на заетост за мъжете и жените, граждани на България, включени в този съставен показател, се развиват възходящо в посока постигане на заложената за 2030 г. цел.

В сферата на подобряването на здравния статус на населението (съставен показател 6) се наблюдава изпълнение на заложената цел по отношение на значителното намаляване на детската смъртност. При заложени стойности от под 7‰, данните към 2024 г. показват стойност от 4,5‰. Данните за средната възраст на населението са категорични в посока илюстриране на застаряването на населението. Заложената цел за 2030 г. е 43 години, но тенденцията през последните две десетилетия е за устойчиво покачване като към 2024 г. тя е 45,3 години.

По отношение на съставен показател 7 - адаптиране на политиките за социално осигуряване, социално подпомагане и здравеопазване към стареенето на населението и гарантиране на устойчивост на публичните финанси, показателите за финансиране на публичните разходи като процент от БВП към 2024 г. показват развитие в позитивна посока спрямо заложените цели. Следва да се отбележи, че процентът от населението в риск от бедност след социални трансфери към 2024 г. е 21,7% и продължава да е над заложената цел от 14% за 2030 г.